

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK CEZA KANUNUNDA KADINLARIN YAŞAM
HAKKININ KORUNMASI**

AYŞENUR KOCABAŞ

Danışman

Dr. Serkan MERAKLI

İZMİR 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk ceza kanununda kadınların yaşam hakkının korunması” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

20.07.2022

Ayşenur KOCABAŞ

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türk Ceza Kanununda Kadının Yaşam Hakkının Korunması
Ayşenur KOCABAŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Programı

Kadına karşı işlenen öldürme suçu, kadının doğrudan yaşam hakkına yönelen suçlardandır. Söz konusu bu suçların işlenmesinin engellenmesi amacıyla uluslararası ve ulusal alanda geçerliliği olan çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Yapılan bu düzenlemeler sosyoloji ve hukuk bilimi ile doğrudan ilişkilidir. Nitekim kadının yaşam hakkının korunması meselesi, hem toplumu hem de hukuku ilgilendirmektedir.

Kadının yaşam hakkının hukuk ve özellikle de ceza hukuku aracılığıyla korunması hususu, Türk Ceza Kanununun 81. ve 82. Maddelerinde düzenlenen kasten öldürme suçunun detaylıca incelenmesini gerekli kılmıştır. Burada asıl üzerinde durulacak olan, kadınların yaşam hakkının korunması noktasında Türk Ceza Kanunun rolünü ortaya koymaktır. Bu nedenle işbu çalışmada, kasten öldürme suçunun failinin erkek, mağdurunun kadın olduğu, diğer bir deyişle erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme suçları incelenecektir.

Çalışmamız toplam üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde; insan hakları çerçevesinde kadının yaşam hakkı ve mağdur olarak konumu incelenecektir. İkinci bölümde; kadının yaşam hakkını korumaya yönelik getirilen ve bu doğrultuda temel kaynaklar olarak nitelendirebileceğimiz uluslararası ve ulusal alandaki yasal mevzuatlara yer verilecektir. Üçüncü bölümde ise; çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturan ve kadının yaşam hakkının ihlali noktasında kilit rol üstelenen kasten öldürme suçu incelenecek;

ancak söz konusu suç tipi incelenirken kadının mağdur sıfatını haiz olduğu olaylar üzerinden açıklamalara ve örneklendirmelere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kadına Karşı Şiddet, İnsan Hakları, Kadının İnsan Hakları, Yaşam Hakkı, Ceza Hukuku, Türk Ceza Kanunu, Kasten Öldürme.

ABSTRACT
Master's Thesis
Protection of Women's Right to Life in the Turkish Penal Code
Ayşenur KOCABAŞ

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Law
Public Law Program

The crime of killing against women is one of the crimes that directly affect the right to life of women. In order to prevent the commission of these crimes, there are various regulations that are valid in the international and national arena. These arrangements are directly related to sociology and legal science.

As a matter of fact, the issue of protecting women's right to life concerns both society and law. The protection of women's right to life through law and in particular through Criminal Law is governed by Articles 81 and 82 of the Turkish Penal Code. It made it necessary to examine in detail the crime of intentional killing set out in its articles. The main focus here is to reveal the role of the Turkish Penal Code in terms of protecting women's right to life. For this reason, in this study, the perpetrator of the crime of intentional killing is a man and the victim is a woman, in other words, the crimes of intentional killing committed by a man against a woman will be examined.

Our study consists of three sections in total and in the first part; Within the framework of human rights, women's right to life and their position as victims will be examined. In the second part; international and national legislation to protect women's right to life and which we can qualify as basic resources in this direction will be included. In the third part; The crime of intentional killing, which constitutes the main starting point of the study and plays a key role in the violation of women's right to life, will be examined; however, when examining the type of crime in question, explanations and examples will be included through the events in which the woman has the title of victim.

Keywords: Women, Violence Against Women, Human Rights, Women's Human Rights, Right to Life, Criminal Law, Turkish Penal Code, Intentional Killing

TÜRK CEZA KANUNUNDA KADINLARIN YAŞAM HAKKININ KORUNMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE KADININ YAŞAM HAKKI VE MAĞDUR OLARAK KONUMU

I. İNSAN HAKLARI	5
A. İnsan Hakları Kavramı	6
B. Kadının İnsan Hakları	8
C. Yaşam Hakkı	9
1. Yaşam Hakkı Kavramı	9
2. Kadının Yaşam Hakkı	11
3. Kadının Yaşam Hakkı İhlallerinde Etkili Olan Temel Kavramlar	12
a. Toplumsal Cinsiyet Kavramı	12
(1) Toplumsal Cinsiyet Algısı	13

(2) Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi	16
(3) Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk İlişkisi	16
b. Ataerkillik Kavramı	17
(1) Ataerkil Toplum	17
(2) Ataerkil Toplum-Hukuk İlişkisi	18
(3) Ataerkil Dil	20
II. KADINA KARŞI ŞİDDET OLGUSU	22
A. Şiddet Kavramının İçeriği	23
B. Kadına Karşı Şiddet	23
1. Genel Olarak	23
2. Çeşitleri	25
a. Fiziksel Şiddet	26
b. Cinsel Şiddet	26
c. Psikolojik Şiddet	27
d. Ekonomik Şiddet	28
3. Aile İçi Şiddet	29
4. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele	31
a. Uluslararası Mücadele	31
b. Ulusal Mücadele	34
C. Opuz v. Türkiye Kararı	37
1. Genel Olarak	37
2. Davaya Konu Olay ve Yargılama Süreci	38
3. Kararda Tespit Edilen Hak İhlalleri	39
4. Genel Değerlendirme	41
III. SUÇ MAĞDURU OLARAK KADIN	42
A. Mağdur- Kadın İlişkisi	42

1. Mağdur (Viktimoloji) Kavramı	42
2. Mağdur Olan Kadının Korunması	43
a. Genel Olarak	43
b. Mağdur Olan Kadının Karşılaştığı Güçlükler	45
c. Mağdur Olan Kadının Korunması Noktasında Tavsiyeler	47
B. Uygulamada Yer Alan Mağdur/Mağdure Ayrımı	48

İKİNCİ BÖLÜM: KADININ YAŞAM HAKKININ KORUNMASINA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

I. ULUSLARARASI MEVZUATTA YER ALAN DÜZENLEMELER	51
A. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)	51
1. Genel Olarak	51
2. Sözleşmenin Kapsamı	51
a- Sözleşmenin Amacı	52
b- Sözleşmenin İçeriği	53
c- Sözleşmenin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi	55
B. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	56
1. Genel Olarak	56
2. Sözleşmenin Kapsamı	57
3. Sözleşmenin Amacı	58
4. Sözleşmenin İçeriği	58
5. Sözleşmenin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi	60
II. ULUSAL MEVZUATTA YER ALAN DÜZENLEMELER	63
A. Genel Olarak	63

B. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	64
1. Tarihsel Gelişimi	64
2. Genel Olarak	65
3. Kanunun Amacı ve Kapsamı	66
4. Kanunun İçeriği	68
a. Tanımlar	68
b. Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler	69
c. İhbar	70
d. Tedbir Kararının Verilmesi, Tebliği	71
e. Tedbir Kararlarına Aykırılık	72
f. Şiddet Önleme Merkezlerinin Kurulması ve Kurumlar Arası Koordinasyon	73
5. Kanun Hakkında Eleştiri Ve Değerlendirmeler	74
a. Kanunun Başlığı Konusundaki Eleştiri ve Değerlendirmeler	74
b. Kanunun İçeriği Konusundaki Eleştiri ve Değerlendirmeler	75
(i) Olumlu Değerlendirme ve Eleştiriler	75
(ii) Olumsuz Değerlendirme ve Eleştiriler	76
C. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu	77
1. Genel Olarak	77
2. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Getirilen Yenilikler	78
a. Kasten Öldürme Suçu İle İlgili Getirilen Yenilikler	79
b. Cinsel Suçlar İlgili Getirilen Yenilikler	79
3. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasını Öngören 27 Mayıs 2022 tarih ve 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	80
a. Genel Olarak	80

b. Kanunda Yer Alan Düzenlemeler	81
c. Genel Değerlendirmeler	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA KADININ YAŞAM HAKKININ KORUNMASINDAN HAREKETLE KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. KASTEN ÖLDÜRME SUÇU	86
A. Genel Olarak	86
B. Korunan Hukuki Değer	90
C. Suçun Unsurları	91
1. Tipe Uygunluk	91
a. Suçun Maddi Unsurları	91
(1) Konu	91
(2) Fail	91
(3) Mağdur	91
(4) Fiil	92
(5) Netice	93
(6) Nedensellik (İllyet) Bağı	94
(7) Nitelikli Haller	95
(i) Suçun Tasarlanarak İşlenmesi	95
(ii) Suçun Canavarca Hisle veya Eziyet Çektirerek İşlenmesi	104
(iii) Suçun Yangın, Su baskını, Tahrip, Batırma veya Bombalama ya da Nükleer, Biyolojik veya Kimyasal Silah Kullanmak Suretiyle İşlenmesi	111
(iv) Suçun Üstsoy veya Altsoydan Birine ya da Eş, Boşandığı eş veya Kardeşe Karşı İşlenmesi	113

(v) Suçun Çocuğa ya da Beden Veya Ruh Bakımından Kendisini Savunamayacak Durumda Bulunan Kişiyi İşlenmesi	116
(vi) Suçun Kadına Karşı İşlenmesi	118
(vii) Suçun, Kişinin Yerine Getirdiği Kamu Görevi Nedeniyle İşlenmesi	121
(viii) Suçun, Bir Suçu Gizlemek, Delillerini Ortadan Kaldırmak veya İşlenmesini Kolaylaştırmak ya da Yakalanmamak Amacıyla İşlenmesi	122
(ix) Suçun Bir Suçu İşleyememekten Dolayı Duyulan İnfialle İşlenmesi	124
(x) Suçun Kan Gütme Saikiyle İşlenmesi	126
(xi) Suçun Töre Saikiyle İşlenmesi	128
(aa) Genel Olarak	128
(bb) Töre Kavramı	131
(cc) Namus Kavramı	135
(dd) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Korunan Hukuki Değer	144
(ee) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Fail ve Mağdur	145
(ff) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Fiil	148
(gg) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunun Manevi Unsuru	149
(hh) Töre Saikiyle Kasten Öldürme-Haksız Tahrik İlişkisi	149
(ii) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Suça İştirak	155
b. Suçun Manevi Unsuru	161
c. Hukuka Aykırılık Unsuru	162
(1) Meşru Savunma	163
(i) Meşru Savunma ve Şartları	163
(ii) Kadının Gerçekleştirdiği Eylemin Meşru Savunma Kapsamında Değerlendirilip Değerlendirilemeyeceği Sorunu	163

(2) Kanun Hükmünü Yerine Getirme	165
d. Kusurluluk Unsuru	167
(1) Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı, Sağır ve Dilsizlik	167
(2) Geçici Nedenler	168
(i) Mazeret Sebepleri	170
(aa) Zorunluluk Hali	170
(bb) Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması	170
(cc) Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit	172
(ii) Haksız Tahrik	172
(aa) Haksız Tahrik ve Şartları	172
(bb) Haksız Tahrik Hükümlerinin Kadınlara Karşı İşlenen Suçlarda Nasıl Uygulandığı Sorunu	173
(iii) Hata	178
D. Suçun Özel Görünüş Şekilleri	180
1. Teşebbüs	180
2. İştirak	182
3. İçtima	183
a. Zincirleme Suç	184
b. Fikri İçtima	184
II. CEZANIN BELİRLENMESİ VE MUHAKEME	Hata!
tanımlanmamış.	Yer işareti
A. Cezanın Belirlenmesi	184
B. Cezanın Bireyselleştirilmesi-Takdiri İndirim Nedenleri	185
C. Muhakeme	191
SONUÇ	193
KAYNAKÇA	206

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CD	Ceza Dairesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
çev.	Çeviren
DEDAW	Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi
DEVAW	Declaration on the Elimination of Violence Against Women
E.	Esas
EKEV	Erzincan Kültür Ve Eğitim Vakfı
E.T.	Erişim Tarihi
GREVIO	Group of Experts on action against violence against women and domestic violence
IBAD	Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi
ICOAEF	International Conference on Applied Economy and Finance
ICOMEF	International Congress of Management, Economy and Policy
K.	Karar
KADES	Kadın Destek Uygulaması

m.	Madde
No.	Numara
SBF	Sosyal Bilimler Fakültesi
ss.	Sayfa Aralığı
s.	Sayfa
PVSK	Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TÜBAKKOM	Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vb.	Ve Benzeri
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Kadına karşı işlenen kasten öldürme suçları, toplumdaki ifade ediliş şekli ile kadın cinayetleri, kadınların *yalnızca kadın oldukları için* erkekler tarafından öldürüldüklerini ifade eden cinsiyete dayalı suçları ifade etmektedir. Bilinen bir gerçek vardır ki öldürülen kadınların çoğu zaten yaşamları boyunca sistematik bir biçimde şiddete maruz kalmakta, bu şiddet eylemlerinin sonucunda da öldürülmektedirler.

Günümüz itibariyle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen şiddet ve kasten öldürme suçlarının oranlarında ne yazık ki belirgin bir azalma mevcut değildir. İşlenen suçların nedenlerine bakıldığında ise hala ilkel, mantık dışı savunma ve yaklaşımların benimsendiği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, kadına yönelik şiddet ve öldürme eylemlerinin farklı şekillerde ve boyutlarda ancak benzer saiklerle devam etmesi, özellikle aile içinde yaşanan ve şiddet içeren olaylarda mağdurların hala birçoğunun kadınlar olması, bazı kuruluşlarca veya kişilerce yürütülen proje ve kampanyaların, hatta yeniden gözden geçirilerek yapılan bazı kanuni değişikliklerin dahi kadınları koruma noktasında yetersiz kalması ve kadına karşı şiddet eylemlerinin azımsanamayacak bir oranının ölümle sonuçlanması, bu çalışmanın ortaya konulma nedenlerinden sadece birkaçıdır. Nitekim söz konusu çalışma ile ülkemizde vuku bulan kadına karşı kasten öldürme eylemlerine hukuki bir bakış açısı getirilerek Türk Ceza Kanununun, kadının yaşam hakkının korunması noktasındaki rolünün ve etkisinin tartışılması hedeflenmiştir.

Kadına karşı şiddetin en son noktası olan öldürme eylemi ile kadının en temel hakkı olan yaşam hakkına erkekler tarafından en ağır müdahale gerçekleştirilmiş olmaktadır. Fakat kadınların en temel haklarından olan yaşam hakkına hala ağır müdahalelerde bulunuluyor olması ve dolayısıyla da hakkın hala üst düzey bir koruma gerektirmesi, içinde bulunduğumuz yüzyıl düşünüldüğünde makul görünmemektedir. Çünkü bu durum bizlere, insan haklarına ilişkin düzenlemelerin varlığına rağmen kadınlar için hala ayrı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu, insan haklarını düzenleyen, koruyan ulusal veya uluslararası mevzuatların dahi kadınları koruma noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir.

Ülkemizde, özellikle son yıllarda yapılan mevzuat değişikliklerinin kadınları korumaya yönelik olduğu, bilinç düzeyinin de artmasıyla birlikte kadınların

hukuktaki konumlarının iyileştirilmesi için çok yönlü ve geçmişe oranla daha etkili çalışmaların yürütüldüğü söylenebilir. Ancak bu çalışmaların bazı noktalarda yetersiz kaldığını ve erkekler tarafından hala kasten ve kolay bir biçimde kadınların yaşam hakkına müdahale edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Aslında herhangi bir kişinin yaşam hakkı, sahip olduğu cinsiyet dolayısıyla diğer bir kişinin yaşamından daha üstün tutulmasını gerektirmez, diğer bir deyişle normal şartlarda yaşam hakkından söz ederken cinsiyet temelli ayrımlara gidilemez. Ancak günümüzde hala cinsiyet temelinde ayrımcılıkların yapılmaya devam edilmesi, kadınların hala sadece *kadın* oldukları için eşitsiz uygulamalara maruz kalması ve sahip olduğu haklarının açıkça ve kasten ihlal edilerek yine sadece kadın oldukları için öldürülmeleri, yaşam hakkının kadınlar için ayrıca değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Nitekim kadınlara yönelik hak ihlallerinin çoğu onların sadece *kadın* olmalarından dolayı gerçekleştiği için sahip oldukları hakları için genellikle ayrıca bir koruma gerekmiştir.

Tekrar önemle vurgulanmalıdır ki, tezin genelinde ele alınan şiddet içeren öldürme eylemlerinde, söz konusu hukuka aykırı öldürme fiilinin uygulayıcısının yani failin erkek, kadının mağdur olduğu durumlar ve olaylar üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır. Nitekim cinsiyet ayrımcılığına dayanan sosyolojik ve psikolojik temelli sorunların yaşandığı kısım, erkek tarafından kadına yönelik gerçekleştirilen ve nefret suçu niteliğinde olan, şiddet ve öldürme eylemleridir.

Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve kadınların yaşam hakkının korunması meselesi hem insan hakları hukukunu hem de ceza hukukunu ilgilendirmektedir. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle insan hakları hukuku kapsamındaki açıklamalara yer verilecektir.

Kadınların hala sadece kadın oldukları için öldürülmeye devam etmelerinin temel nedeni, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ataerkil anlayışın sürdürülmesi olarak düşünüldüğünden, bu bölümde kadının yaşam hakkının ihlalinde etkili olan toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramlarına ilişkin açıklamalara da ayrıca yer verilecektir. Yine bu bölümde, kadına karşı şiddet olgusu incelenecek, kadının yaşam hakkının ihlal edilmesi ile sonuçlanan ve öldürme eylemlerine giden bu süreçte, kadının maruz kaldığı şiddet türlerine ve bunlara karşı verilen mücadelelere yer verilecektir.

Bununla birlikte, kadına karşı şiddetin önlenmesi ve kadının yaşam hakkının korunması noktasında çok önemli bir yeri olan, AIHM tarafından birden fazla hak ihlalinin tespit edildiği ve sonucunda Türkiye aleyhine tazminata hükmedilmiş olan Opuz vs. Türkiye kararı da bu bölümde ayrı bir başlık altında incelenecektir. Son olarak mağdur-kadın ilişkisine de yer verilerek, kadınların suç olgusu içindeki konumu tartışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise kadınları korumaya yönelik oluşturulan ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan bazı düzenlemelere değinilecek, bu düzenlemelerin, kadınları koruma ve mağduriyetleri giderme noktasındaki etkisi tartışılacaktır. Ancak kadınlarla ilgili yapılan sözleşmelerin, kanunların, düzenlenen yönetmeliklerin, raporların, konferansların ve daha nice kaynağın sayısının fazlalığı, tezin tüm bu düzenlemelere yer vermesini imkânsız kılmaktadır. Bu nedenle söz konusu çalışmada, temel kaynak niteliğinde olduğu kabul edilen düzenlemelere yer verilecektir.

Kadının yaşam hakkının korunması hususu, neredeyse tüm bilimlerle ilişkilendirilebilecek ve farklı yönlerden ele alınıp tartışılabilir bir husustur. Ancak konunun her bir bilim açısından ayrıntılı bir şekilde ele alınması söz konusu çalışmanın kapsamını aşacağından işbu çalışmada daha çok 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun konuya yaklaşımı incelenecektir. Dolayısıyla çalışmanın üçüncü bölümünde yaşam hakkına doğrudan müdahale niteliği taşıyan kasten öldürme suçu, Türk Ceza Kanunu madde 81 ve 82'de yer alan düzenlemeler doğrultusunda, erkeğin fail, kadının mağdur olduğu durumlar ve örnekler üzerinden incelenecektir.

Nitekim bu sayede, kadının yaşam hakkının korunması noktasında söz konusu suç tipinin önemi, kadının yaşam hakkının nasıl daha iyi korunup sağlanılabileceği, eksik veya yanlış uygulanan hükümlerin varlığı söz konusu ise bu hükümlerin nasıl düzenlenebileceği vb. hususlar tartışılıp değerlendirilmiş olacaktır. Dolayısıyla bu bölümde asıl üzerinde durulacak olan; kadın vurgusunun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan kasten öldürme suçundaki yansıması ve söz konusu suçun düzenleniş biçiminde kadınları koruyucu nitelikteki hükümlerin nasıl ve ne şekilde var olduğudur.

İlgili madde hükümlerinde kadınlara yönelik bir koruma öngörülmüş ise bu korumanın gerçekten gerekip gerekmediği, hükmün ne ölçüde bir koruma sağladığı,

korumuyorsa çözüm önerilerinin ne olabileceği ve madde metnlerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği tartışılacak diğer hususlardır. Örnek Yargıtay kararlarıyla desteklenecek olan bu bölümde daha çok 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kadının yaşam hakkının korunması noktasındaki yaklaşımı ortaya konulacak, ayrıca kasten öldürme suçunu işleyen faillerin eylemlerinin cezalandırılması ve verilen cezalara uygulanan indirimlerin hakkında da değeriendirmeler yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE KADININ YAŞAM HAKKI VE MAĞDUR OLARAK KONUMU

I. İNSAN HAKLARI

Sunulan tez çalışmasının konusu, esasen kadınların yaşam hakkının korunması olmakla birlikte yaşam hakkının, en temel insan haklarından biri olması sebebiyle işbu çalışmada öncelikle insan haklarının kavramsal temelleri üzerinde durulacaktır.

Hak kavramı, insanların toplumsal yaşama geçişiyle birlikte ortaya çıkmıştır¹. Öyle ki, gün geçtikçe artan insan nüfusunun belli bir iktidar altında ve belirli kurallar dahilinde yönetilmesi gerekmiştir. Bu bağlamda da devlet zamanla hukuk sistemini inşa ederek insanlara hak, yetki ve özgürlükler tanıdığı ve bunları belli sınırlar çerçevesinde koruyacağını taahhüt etmiştir.

Hak kavramın, güncel Türkçe sözlükteki tanımı; “*Adalet, adaletin hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç*”² şeklindedir. Kavramın hukuk terminolojisindeki en kısa tanımı ise; “*hukuk tarafından kişilere tanıdığı yetkilerin tümü*”³ şeklinde yapılmıştır. Görüldüğü üzere kavram, bir taraftan hukuk yoluyla korunan bir menfaati belirtirken, diğer taraftan da hak sahibine bu korumadan yararlanma yetkisi vermektedir⁴.

Hak kavramı aynı zamanda özgürlük kavramının somutlaşmış hali olarak düşünülebilir; öyle ki, bir kimsenin bir konuda hakkının olması, kişinin devletten veya diğer kişilerden bu hakkı yerine getirilmesini isteme özgürlüğüne sahip olduğu anlamına gelmektedir⁵. Ancak hak ve özgürlük kavramları arasında bazı farklar bulunmaktadır. Örneğin, hak somut bir kavram olarak karşımıza çıkarken özgürlük

¹ Anıl Çeçen, **İnsan Hakları**, İkinci Basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995, s. 23.

² Diğer anlamları için bkz: <https://sozluk.gov.tr/>, (20.04.2021).

³ Rona Aybay, **İnsan Hakları Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017, s. 3.

⁴ Sabahattin Nal, “Hukukun Temel Kavramları”, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Lisans Ve Ön Lisans Programları Ders Notu, s. 127.

⁵ Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2018, s. 273.

daha çok soyut bir kavramdır. Öte yandan hak kavramı, aslında özgürlüklerin uygulanması aşamasında karşımıza çıkmaktadır⁶.

Dünyadaki çoğu devlet tarafından varlığı kabul edilen ve belli sözleşmeler ile güvence altına alınan temel nitelikte birtakım haklar mevcut olsa da haklar her toplumun kendi sosyal yapısından ve ihtiyaçlarından doğduğu için zaman içerisinde etkisi ve kapsamı değişebilmektedir⁷. Bu durum, hakların ve özgürlüklerin birçoğunun toplumların genel yapısından ve ihtiyaçlarından doğduğunu kanıtlamaktadır.

Ancak önemle belirtmek gerekir ki tüm bu hakların gerçekleştirilip etkin bir biçimde kullanılabilmesi için sadece kanunlarla içeriklerinin belirlenip tanınmış olması yetmemekte, ayrıca devletler tarafından korunup güvence altına alınmaları gerekmektedir⁸.

A. İnsan Hakları Kavramı

İnsan hakları kavramının ortaya çıkışı eski ve uzun bir tarihsel geçmişe dayanmakla birlikte terim olarak kullanılmaya başlanması 20. yüzyılda gerçekleşmiştir⁹. Bu süreçte kavramlar önce insanların düşünce dünyasında ortaya çıkmış, sonra da ilkeler, belgeler ve sözleşmeler halinde toplumda yer almaya başlamış olsa da bu kavramın tam olarak benimsenmesi ve hayata geçirilmesi pek kolay olmamıştır¹⁰.

İnsan hakları; ırk dil, din, cinsiyet, ideoloji, ekonomik veya sosyal statü bakımından hiçbir ayrım gözetmeksizin bireylerin yalnızca insan olmaları dolayısıyla sahip olduğu haklarını ifade etmektedir¹¹. Yani kişinin doğumundan itibaren sahip olduğu kabul edilen bu hakları, *evrensel* nitelikte olup *eşitlik* ilkesine

⁶ Mustafa Demirkol, “Kişi Hak Ve Hürriyetlerinin Korunması Karşısında Anayasa Madde.13, Bu Hükme Aykırı Yasal Düzenleme Ve Faaliyetlerin Anayasa Madde.11 Açısından Değerlendirilmesi”, **Balkan Sosyal Bilimler Dergisi**, Özel Sayı, ss.17-27, s. 18.

⁷ Çeçen, s. 24.

⁸ Aybay, s.3.

⁹ İnsan hakları kavramının başlangıç noktası olarak kabul edilecek çeşitli olgular için bkz: Aybay, s. 26; Çeçen, s. 26.

¹⁰ Mahmut Gökpinar, “Bir Kavram Olarak İnsan Hakları Ve Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 120, 2015, ss. 11-72, s. 14.

¹¹ Durmuş Tezcan, M. Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, R. Murat Önok, **İnsan Hakları El Kitabı**, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018,(İnsan), s. 29.

dayanmaktadır¹². Ayrıca insan onurunun bir gereği olan bu haklar, *dokunulmaz*, *devredilmez* ve *vazgeçilmez* niteliktedir¹³. Öyle ki söz konusu haklar, devletlerin uluslararası alanda sahip olduğu ortak bir değeri ifade etmektedir.

Dar anlamda insan hakları, temel hak ve özgürlükleri ortaya koyarken, geniş anlamda insan hakları bütün insanların hiçbir ayırım gözetilmeksizin bu hak ve özgürlüklerden yararlanabilmesini ifade etmektedir¹⁴. Ancak insan hakları kavramı aslında bir ideali barındırmakta, yani *olanı* değil *olması gerekeni* ifade etmektedir¹⁵. Olması gereken ise her zaman iyi ve doğru olandır, dolayısıyla insan haklarının özümsemesi, uygulanması ve etkili bir biçimde korunmasıyla bu idealin gerçekleştirilebilmesi mümkündür.

Öte yandan insan haklarını uzun vadede koruyabilmek kolay değildir, korumak sürekli çaba ve mücadele gerektiren bir süreçtir¹⁶. Öyle ki, bu korumanın sağlanabilmesi amacıyla 1215'te İngiltere'deki Magna Carta Libertatum'dan günümüze kadar birçok sözleşme ve protokol imzalanmıştır.

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin¹⁷ kabulü ile ise insan haklarının uluslararası alanda korunması noktasında önemli bir adım niteliğindedir. Yine temel hak ve özgürlüklere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içermesi sebebiyle 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanan İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS) de ayrı bir öneme sahiptir¹⁸.

¹² Yıldırım Torun, "İnsan Hakları", *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, 2007, ss. 415-424, s. 417.

¹³ Tezcan ve diğerleri, *İnsan*, s. 29.

¹⁴ Aybay, s. 8-11.

¹⁵ Gözler, *Anayasa*, s. 274.

¹⁶ Demet Özdamar, *CEDAW Sözleşmesi: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokolün İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 31.

¹⁷ <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/turkish-turkce>. (06.06.2021).

¹⁸ Türkiye 18 Mayıs 1954'te sözleşmeyi onaylamış, 28 Ocak 1987'de de bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkemenin zorunlu yargı yetkisini ise 28 Ocak 1990'da kabul etmiştir. AİHS, Avrupa Konseyi üyesi 47 devlet tarafından onaylanmıştır. https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi. (06.06.2021).

B. Kadının İnsan Hakları

Usul ve lafzın esastan önce geldiği, hukuk literatüründe kabul edilen önemli kurallardan biridir. Bu nedenle kadının insan hakları konusunun ayrıntılarına geçmeden önce kadın ve hak kavramlarının kullanılış biçimini incelemek yerinde olacaktır.

“*Kadın hakları*” yerine “*kadının insan hakları*” ifadesinin kullanılmasının bir sebebi ve bir anlamı bulunmaktadır. Nitekim özünde cinsiyetçi bir anlam barındıran “*kadın hakları*” terimi, eşitsizliğin daha çok vurgulanmasına neden olabilecektir. Çünkü insan hakları, bütüncül ve evrensel bir anlama sahip olup ayrım gözetilmeksizin tüm insanların bu haklara sahip olduğu anlayışı ile oluşturulmuştur. Dolayısıyla kavramın kadın hakları, erkek hakları gibi sınıflandırılması kendi içinde bulunduğu eşitlik anlayışına aykırılık teşkil edecektir.

Öte yandan aslında kadın hakları denildiğinde de anlatılmak istenen kadınlara özgülenmiş haklar değildir. Nitekim kavram, kadınların da erkeklerle eşit oranda haklara sahip olması gerektiği anlayışından hareketle eşitliğin sağlanması temelinde oluşturulmuştur. Fakat yine de insan haklarından eşit şekilde yararlanmayı ifade eden bu terimin, “*kadının insan hakları*” şeklindeki kullanımı kanımızca daha doğrudur. Çünkü gerçekten kadın hakları denildiğinde sadece kadınların sahip olduğu veya olması gerektiği haklar anlaşılabilir olup farkında olmadan yine cinsiyet ayrımının yapılması söz konusu olabilecektir. Oysa kavramın asıl ortaya çıkış nedeni ve asıl kullanılma amacı, temel hak ve özgürlüklerden kadınların da erkekler ile eşit oranda yararlanmasının sağlanmasıdır.

Kadınların insan hakları ihlalleri neredeyse toplumun her alanında karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu bu ihlaller, kadının kamusal alanın dışında tutulmasına, ayrımcılık içeren uygulamalara maruz bırakılmasına, cinsellikleri üzerinde baskı kurularak özgür davranmalarının engellenmesine ve her alanda farklı şekillerde şiddet görebilmelerine neden olmaktadır¹⁹.

İşte bu ihlallere karşı direniş oluşturmak amacıyla ortaya çıkan ve gün geçtikçe etkin hale gelen “*kadın hakları hareketleri*” insan hakları hukukunun yeniden gözden geçirilmesini sağlamıştır²⁰. Nitekim zaman içerisinde kadınlar

¹⁹ Özdamar, s. 32.

²⁰ Özdamar, s. 32-33.

haklarını aramakta ve bunları topluma kabul ettirmekte daha özgür, daha rahat davranabilmişlerdir. Öyle ki verilen tüm bu mücadeleler sonucunda devletler kadınların toplum içindeki konumunu, haklarını, özgürlüklerini korumak amacıyla uluslararası ve ulusal alanda çeşitli düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir.

Nitekim kadınların insan haklarına vurgu yapan ve uluslararası alanda geçerliliği olan birçok düzenleme bulunmaktadır. Ancak doğrudan kadının insan hakları konusuna vurgu yapan ve özellikle kadına karşı şiddet konusunda önemli düzenlemelerin yer aldığı iki temel nitelikte uluslararası sözleşmenin var olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi; “*Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*”(CEDAW)diğeri ise Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)’dir.

C. Yaşam Hakkı

1. Yaşam Hakkı Kavramı

Yaşam, güncel Türkçe sözlükte; “*doğumla ölüm arasında yaşanan süre, ömür, hayat*” olarak tanımlanmıştır²¹. Bir başka anlatımla, insan olarak doğup yeryüzüne gelmek ve burada kendi hayatını idame ettirmek “*yaşamdır*”²².

Söz konusu hakka atfedilen önem ve saikler doğrultusunda hak, insan haklarını düzenleyen sözleşmelerde ve anayasal belgelerde en başta yer almış, hukuk sistemlerince korunan en temel ve en üstün hak yaşam hakkı olarak kabul edilmiş, ihlalinin ise sadece ihlali yaşayan kişiyi değil bütün toplumu ilgilendireceği belirtilmiştir²³.

Kavram zamanla bütün toplumsal alanı kuşatan, uluslararası hukukun da koruması gereken en temel haklardan biri olarak ön plana çıkmıştır²⁴. Bu durum hakkın aynı zamanda etkili bir hukuki koruma sağlamasını ifade eder. Nitekim bir

²¹ <https://sozluk.gov.tr/>, (02.03.2021).

²² Bahri Savcı, “Yaşam Hakkı” “Felsefesal Açıdan Pratiğe Doğru”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi** Cilt: 35, Sayı:1, 1980, ss. 19-27, s. 19.

²³ Sulhi Dönmezer, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, 14 Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1995, (Kişilere), s. 7; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt: 1, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, (Kişilere), s. 25.

²⁴ Abdurrahman Saygılı, “Yaşam Hakkı Üzerine Düşünceler”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2019, ss. 539-547, s. 540; Murat Buğra Tahtalı, **Kadının Yaşam Hakkının Korunmasında İdari Kolluğun Rolü ve Önemi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 33.

insanın var olması, onun yaşam hakkının etkin bir biçimde korunmasıyla mümkündür. Zira korunmayan ve geliştirilmeyen bir hakkın belli bir süre sonra bütün anlam ve önemini yitireceği muhakkaktır²⁵.

İşte bu doğrultuda söz konusu hak zamanla hem uluslararası alanda hem de ulusal alanda sözleşmeler aracılığıyla devletlerce koruma altına alınmıştır²⁶. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. Maddesinde; *Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır*" denilerek; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. Maddesinde ise; *"Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez"* denilerek tanımlanmış, kapsamı ve korunma şekli açıklanmıştır.

Sözleşme 'ye taraf devletlerin söz konusu hukuki korumayı sağlamada iki yükümlülüğü bulunmaktadır²⁷. Bu yükümlülüklerden birincisi; prensip olarak devletin, hukuken izin verilen istisnai durumlar dışında, bireyin yaşamını ortadan kaldırmama yükümlülüğünü ifade eden negatif yükümlülüğü ikincisi ise sözleşmenin etkili bir şekilde uygulanması ve güvence altına aldığı haklara etkin bir işlevsellik kazandırılması anlamına gelen pozitif yükümlülüğüdür²⁸.

Ayrıca önemle belirtilmelidir ki yaşam hakkı sadece bireysel nitelikte değildir, toplumsal anlamda da bir değer taşımaktadır²⁹. Nitekim cinsiyet, ırk, din, dil, yaş, ideolojik düşünce, felsefi inanç gibi farklara bakılmaksızın herkesin eşit bir biçimde bu haktan yararlanması söz konusudur. Dolayısıyla yaşam hakkının korunması hususunda insanlar hiçbir ayrımcılığa tabi olmaksızın yalnızca *insan* oldukları için bu hakka sahiptirler³⁰.

²⁵ Savcı, s. 25.

²⁶ Serkan Kızılyel, "Yaşam Hakkı: AİHM Kararları ve İdari Yargı Uygulaması", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2014, ss. 253-289, s. 270.

²⁷ M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 98; Ahmet Gökçen ve Murat Balcı, **Kasten Öldürme Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, (Suçları) s. 6.

²⁸ Ayşe Özkan Duvan, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 2, 2018, ss.660-681, s. 663-668.

²⁹ Artuk ve diğerleri, s. 97; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 26. Nitekim kasten öldürme suçunda son verilmek istenen yaşam failin kendi yaşamı değil, bir başkasının yaşamıdır. Tezcan ve diğerleri, s. 133.

³⁰ Aybay, s. 5.

2. Kadının Yaşam Hakkı

Dünyanın çeşitli yerlerinde insanlar dil, din, ırk, cinsiyet gibi farklı şekillerde ayrımcılıklara maruz kalmaya devam etmekte ve sadece belli özelliklere sahip olmaları veya olmamaları dolayısıyla ayrımcılığa uğramaktadırlar. Söz konusu bu ayrımcılıklara maruz kalan, sonunda da yaşam hakları önemli ölçüde ihlal edilen ve önemli bir çoğunluğu temsil eden bir grup da maalesef ki *kadınlardır*.

Örneğin, bedensel ya da cinsel şiddeti meşrulaştırmak için erkeklerin değil, kadınların giyimi, davranışları, eylemleri, düşünceleri tartışılmakta; erkekler aleyhine hiçbir söylem ve uygulama söz konusu olmamaktadır. Yine benzer bir biçimde “*töre cinayeti*” denildiğinde ya da şiddete uğrayıp öldürülen kişi denildiğinde akla ilk olarak gelen hep kadınlar olmaktadır.

İşte bütün bu çağ dışı yaklaşımlar, uygulamalar sebebiyle insan haklarına ek olarak “*kadının insan haklarını*”³¹ konuşulması ve korunması gerekmiş, bu bağlamda da öncelikle korunması gereken hak yaşam hakkı olduğu için “*kadının yaşam hakkının korunması*” toplumların en temel görevlerden biri haline gelmiştir. Öyle ki kadına yönelik ayrımcılığın en büyük ve en acı sonu ölümdür. Dolayısıyla kadının diğer haklarının korunup kullanılabilmesi için öncelikle yaşam hakkının korunması gerekmektedir.

Kadınların yaşam hakkının korunması kavramının neden daha zor geliştiği tarihsel süreç incelendiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Bu noktada değinilmesi gereken konulardan biri kamusal alan/özel alan kavramları ve bunlar arasındaki ilişkidir. Öyle ki kadın tarih boyunca kamusal alan/özel alan kavramları içerisinde özel alana hapsedilmiş, kamusal alandan dışlanarak soyutlanmıştır.

Özel alan çoğu durumda aile içinde yaşanan özel hayat, mahremiyet alanı gibi görüldüğünden devletin müdahalesi dışında tutulmaya çalışılmıştır. Bu da genellikle aile içinde meydana gelen kadına karşı şiddet ve öldürme eylemlerinin görünmez kalmasına neden olmuş, işlenen suçlar genellikle iki kişi arasında ve evde gerçekleştiğinden devletin müdahale etmesi ve delil bulması zorlaşmıştır³².

³¹ Kadının insan hakları, bazı sınıflandırmalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz: <https://kadinininsanhaklari.org/kadinin-insan-haklari/>, (13.04.2021).

³² Rahime Erbaş, “Effective criminal investigations for women victims of domestic violence: The approach of the ECtHR”, Women's Studies International Forum, Vol. 86, 2021, s. 1-12, s. 11.

Öte yandan toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin toplum içindeki davranış ve eylemlerinde daha özgür olmalarını sağladığından kamusal alan bu roller doğrultusunda erkeklere özgü kabul edilmiş ve erkeklere karşı işlenen ihlaller daha görünür hale getirilmiştir³³.

Bu bağlamda TCK’ da söz konusu yaşam hakkının korunması amacıyla insan öldürmeyi bir suç olarak düzenleyerek yaşam hakkına müdahale niteliği taşıyan eylemler için en ağır cezayı öngörmüştür. Nitekim yaşama doğrudan müdahale niteliği taşıyan “*kasten öldürme suçu*” Türk Ceza Kanununda en ağır yaptırım olan suçlardan biridir.

1990 yıllarında yapılan bir araştırmaya göre 100 milyon civarında kadın kayıptır³⁴. Bu duruma sebep olabilecek faktörler; yoksulluk, yetersiz beslenme, bulaşıcı hastalıklar gibi düşünülse de erkekler için de aynı olumsuz yaşam koşullarının geçerli olduğu düşünüldüğünde, bir eşitsizliğin, şiddetin bulunduğunu, kadınların yaşama başlarken bile erkeklerden daha zorlu bir mücadeleye başladığını söylemek yanlış olmayacaktır³⁵.

3. Kadının Yaşam Hakkı İhlallerinde Etkili Olan Temel Kavramlar

a. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

İnsanların yaşamlarının başlangıcından itibaren çeşitli ayrımlara tutulması gerekmiş ve bu ayrımlar en temelinde cinsiyet noktasında yapılmış, bebekler doğdukları kadın ya da erkek olarak tanımlanarak doğuştan bir kimlik edinmeleri sağlanmıştır³⁶. Ancak cins ve cinsiyet arasındaki anlam farklıdır; nitekim “*sex*” sözcüğü biyolojik durumu, “*gender*” kavramı ise sosyal ve kültürel rolleri ifade etmektedir³⁷.

Cinsiyet denilince ilk akla gelen “*biyolojik cinsiyet*”, kişinin kadın ya da erkek olarak belirlendiği, sabit ve değişmez nitelikteki biyolojik ve fizyolojik

³³ Lee Hasselbacher, “State obligations regarding domestic violence: The European Court of Human Rights, due diligence, and international legal minimums of protection. Northwestern Journal of International Human Rights, Vol. 8, 2010, Iss. 2, ss. 190-215, s. 192.

³⁴ Niall Kishtainy, **Ekonominin Kısa Tarihi**, 2. Baskı, Alfa Yayınları, 2018, s. 317.

³⁵ Kishtainy, s. 317.

³⁶ İbrahim Akkaş, “Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”, **EKEV Akademi Dergisi**, ICOAEF Özel Sayısı, 2019, ss. 97-118, s. 99.

³⁷ Hanife Nalan Genç, “Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Olarak Kadın”, **Folklor/Edebiyat**, Cilt: 24, Sayı: 94, ss. 13-34, s. 19.

özellikleri ifade ederken, “*toplumsal cinsiyet*” kavramı ise temelde, kadının ve erkeğin sosyokültürel açıdan tanımlanmasını ifade eder, dolayısıyla toplumların bireyleri nasıl gördüğünü, algıladığını ve cinsiyetlerin onlara atfedilen toplumsal roller ile nasıl ayırt edildiğini açıklamak için ortaya çıkmış bir kavramdır³⁸.

Toplumsal cinsiyet, bir ülkenin kültürel geçmişine, geleneklerine, değer yargılarına göre şekillenmekte ve roller bu özelliklere göre belirlenmektedir. Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet, o devletin kendi toplumsal normlarının bir inşasıdır, yani buradaki kadın ve erkek cinsiyetleri toplumsal birer kurgu niteliğinde olup böylece onlara ayrı ayrı birtakım roller, görevler özgülennmektedir³⁹. Örneğin, kadına toplumsal yaşamdan soyutlanarak ev işlerini yapıp çocuk bakması rolü, erkeğe ise ailenin gelirini sağlaması, otorite kurması rolü özgülennmektedir⁴⁰.

Ayrıca toplumsal cinsiyet, her toplumun kendi sosyokültürel yapısına göre uygun bulduğu biçimde bu ayrımcılıkları yapılandırması, içeriği toplum tarafından yaratılmış doğal olmayan farklılıkları ifade etmesi ve kültüre bağlı olarak ele alınması bakımından yaşanan zamana, bulunulan yere, kültürel özelliklere göre toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir⁴¹.

(1) Toplumsal Cinsiyet Algısı

Toplumsal cinsiyet algısı, biyolojik cinsiyet algısından farklı olarak toplumsal ve kültürel nitelikleri, farklılıkları belirleyen bir algıdır⁴². Aile, toplumsal cinsiyet rollerinin en başta öğrenildiği yer olmasından dolayı bu farklılıkların oluşumunda ve biçilen rollerin belirgin bir biçimde ayrışmasında oldukça etkilidir. Öyle ki, bilinçli veya bilinçdışı bir şekilde, aile içerisinde çocuklar yetiştirilirken hayat tarzları, düşünce yapıları ve toplumsal değerler doğrultusunda birtakım cinsiyet rolleri inşa edilmektedir⁴³.

³⁸ Ecevit Yıldız ve diğerleri, “Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi”, **Anadolu Üniversitesi Yayını**, Eskişehir, 2011, s.4; Akkaş, s. 100.

³⁹ Türkan Yalçın, **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, (Kadın), s. 29.

⁴⁰ Funda Râna Adaçay, “Toplumsal Cinsiyetin Yaratılması ve Sürdürülmesinde Temel Kurumların Rolü”, **Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2018, ss. 345-363, s. 346.

⁴¹ Ayşe Seda Gülseven, “Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 132, 2017, ss. 183-230, s. 186. Akkaş, s. 100.

⁴² Genç, s. 19.

⁴³ Celalettin Vatandaş, “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi**, Sayı: 35, 2007, ss. 29-56, s. 39.

Aile içindeki rol paylaşımları, ebeveynlerin birbirine ve çocuğa karşı tutumu, evdeki otorite figürleri tarafından verilen tüm sorumluluklar ve çocuğa özülenen tüm roller çocuğun karakterinin oluşmasında oldukça etkilidir. Nitekim çocuğa biçilen her bir rol ve yaşamış olduğu tüm tecrübeler onun gelecekte nasıl bir insan olacağını belirlemektedir.

Örneğin özellikle geleneksel aile yapısına sahip ailelerde, kız çocukları küçük yaşlardan itibaren ataerkil yapıya uyum sağlamak üzere yetiştirilmekte ve bu aile tipinde yetişmiş bir kız çocuğunda, ev içinde yapılan ve kadına özülenen tüm işlerde mutlak bir görev bilinci oluşmaktadır⁴⁴. Öyle ki çocuk, küçük yaşlardan itibaren, evdeki erkeklere hizmet etme gibi ataerkil yapıya hizmet eden görev ve sorumluluklarla yetiştirilmektedir⁴⁵. İşte bu durum, ataerkil anlayışın ve cinsiyete dayalı rollerin bir aile içinde zamanla nasıl oluştuğunu bizlere göstermektedir⁴⁶.

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında ilk olarak aile etkili olsa da toplumun çoğu alanında bu rol ayrımı belirginleştirilerek sürdürülmektedir. Nitekim zamanla toplumsal cinsiyet rollerinin ayrışmasının bir sonucu olarak toplumlarda cinsiyete dayalı işbölümleri oluşmuş, kadınlar her alanda ayrımcılığa maruz kalarak

⁴⁴ Vatandaş, s. 39. “...Örneğin eşyalarında pembe, mor gibi renkler daha sık kullanılır. Bebekler, mutfak eşyaları, minyatür kuaför malzemeleri gibi oyuncaklar hep kız çocuğu için alınır. Çünkü ataerkil bir aile yapısına sahip bu ebeveynler söz konusu oyuncakları onların gelecekte bürünmelerini istedikleri roller ile özdeşleştirir. Bebekle oynama-ileride çocuk bakma rolünde olma-, mutfak eşyalarıyla oynama, ileride yemek yapan konumunda olma, kuaför malzemeleriyle oynama – süslenmeye karşı meraklı olma gibi. Kız çocuğuna bu şekilde doğumla birlikte birtakım roller özülendiği gibi erkek çocuklara da birtakım roller ve zevkler özülenir. Örneğin mavi, siyah gibi renkler erkeklerle özdeşleştirilir ve ebeveynleri tarafından onlar için araba, silah, top gibi oyuncaklar alınır. Bu şekilde bir kodlamaya sahip erkek çocuğu da ileride bir çocuğu olduğunda bebeğe bakmanın kadına özgü bir rol olduğunu düşünür ve çocuğuyla pek ilgilenmez ya da ev işlerinin kadının yapması gereken işler olduğunu düşünür ve bu işleri yapmaktan imtina eder. Benzer şekilde arabanın erkeğe özülenen bir nesne olduğunu ve ileride araba kullanmanın erkekler tarafından yapılması gereken bir eylem olduğunu düşünür ve kadının böyle bir becerisinin olabileceğini düşünmez, kabullenemez. Kadın da benzer şekilde oyuncak bebekle büyütüldüğünden, çocuk bakmanın kendisinin yapması gerektiği bir iş olduğunu düşünür ve gelecekte anne olduğunda bu rolü tek başına üstlenmeye çalışır ya da araba veya siyah kullanamayacağını düşünür...”, Akkaş, s. 108 ve 112.

⁴⁵ Akkaş, s. 102.

⁴⁶ Bu rollerin bir uzantısı olan ve sıklıkla kullanılan “erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli”, “erkek iş başında kadın aş başında belli olur”, “erkeğin iyisi eşiğinden kadının iyisi döşeginden belli olur” ifadeleri de erkeğin ve kadının biyolojik cinsiyetinden bağımsız, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak ayrıştırıldığını ortaya koymaktadır. Esra Karakuş Umar, “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadın”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, İstanbul, 2019, ss. 109-121, s.117.

erkeklerden farklı mesleklere yönelmek durumunda kalmış, bu doğrultuda da farklı statüler elde etmeye başlamışlardır⁴⁷.

Ancak kadınların ayrımcılığa maruz kaldığı durumlar meslek gruplarıyla sınırlı değildir. Bununla birlikte birtakım sıfatlar da eşitliğe aykırı olarak yalnızca kadına ya da erkeğe özgü hale getirilmiş örneğin; duygusal düşünme, sabırlı, edilgen, pasif, merhametli olma, fedakârlık gösterme, uyumlu ve itaatkâr olma gibi özellikler kadınlara özgü özellikler olarak görülürken; gerçekçi düşünebilme, kararlı, dayanıklı, rekabetçi, bağımsız, özgür olma, liderlik ve güç duygusu taşıma gibi özellikler erkeklere özgülenmiş ve hatta bu özelliklere diğerlerine göre üstünlük ve ayrıcalık atfedilmiştir⁴⁸.

Öte yandan toplumca biçilen bu cinsiyet rollerini ve toplumdaki bazı işlerde ve rollerde var olan ayrımları, kişilerin fizyolojik ve biyolojik özelliklerinden kaynaklandığını belirten bir görüş de mevcuttur⁴⁹. Nitekim bu görüşe göre kadının doğurgan oluşu ve doğum sürecinin getirdiği yükümlülükler, zorular onu bağımsız harekete edemeyen, karar alma ve düşünme süreçlerinde etkin olamayacağı ve kamusal alana sınırlı şekilde katkı koyabileceği bir konuma getirmektedir⁵⁰. Ancak söz konusu görüşe katılmamaktayız. Çünkü kadının doğurgan ve annelik içgüdüsüne sahip oluşu, onun biyolojik cinsiyeti ile ilgilidir ve genetik farklılıkların yarattığı istisnalar hariç değişmez niteliktedir. Dolayısıyla onun biyolojik olarak sahip olduğu bu özellikleri olumsuz sıfatların ve rollerin hedefi haline gelmesine ve ayrımcılığa maruz kalmasına neden olmamalıdır⁵¹.

Ayrıca kadına ve erkeğe toplum tarafından biçilen roller, toplumsal zihniyetin ve ataerkil anlayışın bir sonucu olarak süreç içinde oluştuğundan, bu rollerin ve zihniyetin yine süreç içinde değişebileceğini söyleyebiliriz. İşte kadınların mücadelesi de bu değişebilirliği görmeleriyle başlamıştır. Öyle ki, verilen mücadeleler ile toplumsal cinsiyet rolleri değiştirilerek, kalıplaşmış ataerkil

⁴⁷ Gülseven, s. 190.

⁴⁸ Gülseven, s. 188.

⁴⁹ Ayrıca söz konusu yaklaşıma göre, kadına karşı uygulanan şiddet, erkeğin fiziksel yapısından, hormonlarından ve kadını kontrol altında tutma eğiliminden kaynaklanmaktadır; oysa kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklı olması bu cinsiyetlerine özgü toplum tarafından biçilen rollerde bağımsız düşünülemez. Yalçın, Kadın, s. 28.

⁵⁰ Ülker Yükselbaba, Gözde Türkeli, İrem Burcu Özkan, İrem Erbuyurucu, Meysa Baykal, Ayşegül Huysal, Elif Koçer, **Kadın Kamusal Alan ve Hukuk**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 18-19.

⁵¹ Özdamar, s. 53.

düşüncelerin ortadan kaldırılması ve *toplumsal cinsiyet eşitliğinin* sağlanması amaçlanmıştır.

(2) Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi

Toplumsal cinsiyet kavramı şiddet kavramı ile oldukça bağlantılıdır⁵². Nitekim bir erkeğin kadına yönelik gerçekleştirdiği şiddet eylemlerinin çoğu toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgilidir. Öyle ki bir kadının, geleneksel kurallara bağlı kalmama ya da aile tarafından inşa edilen toplumsal rolleri yerine getirmeme gerekçeleriyle şiddete maruz kalması sorunun biyolojik sebeplerden ya da kişisel sorunlardan kaynaklanmadığını göstermektedir⁵³.

Kaldı ki, erkeğin kadına karşı uyguladığı şiddet ile, erkeğin erkeğe uyguladığı şiddet kavramı anlamsal olarak farklıdır. Nitekim bir erkeğin başka bir erkeğe uyguladığı şiddetin birçok sebebi olabilir ve söz konusu şiddetin cinsiyetle bir ilgisi yoktur, yani burada erkek, “*erkek*” olduğu için şiddete uğramamaktadır. Fakat erkeğin kadına uyguladığı şiddet çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmakta olup, bu şiddetin mağduru olan kadınlar genellikle sadece “*kadın*” oldukları için bu şiddete maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla erkek tarafından kadına karşı uygulanan şiddet, toplumsal cinsiyet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁴.

Sonuç olarak kadınlar ile erkekler arasındaki ayrımcılık bu ayrımcılıklardan kaynaklanan şiddet eylemlerinin, ölümlerin son bulabilmesi için ataerkil nitelikteki toplumsal rollerinin değişmesi ve tüm alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir.

(3) Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk İlişkisi

Hukuk, toplumsal cinsiyete dayalı ilişkilerin kurulmasında, sürdürülmesinde ve değiştirilmesinde oldukça etkili olduğundan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin belirgin yansımaları da, kadınların mücadeleleri de genellikle hukuk alanında kendini göstermiştir⁵⁵. Nitekim verilen bu mücadeleler ile biyolojik farklılıkların toplumsal rollere ve temelde hukuk ile sağlanan eşitliğe egemen olmaması amaçlanmıştır.

⁵² Yalçın, Kadın, s. 27.

⁵³ Gülseven, s. 200.

⁵⁴ Gülseven, s. 199.

⁵⁵ Yalçın, Kadın, s. 26; Adaçay, s. 347.

İşte bu noktada hukuk kurallarının uygulayıcı konumunda bulunan tüm meslek gruplarının toplumsal cinsiyete ilişkin takındıkları tutum çok mühimdir; zira hukuk kuralları toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayıcı bir şekilde oluşturulsa da, hukuk uygulayıcılarında eğer bu anlayış mevcut değilse hukuk cinsiyetçi yapısından sıyrılamayacaktır⁵⁶.

b. Ataerkillik Kavramı

Ataerkillik, güncel Türkçe Sözlükte; “*Soyda, temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden düzen, pederşahilik*” olarak tanımlanmıştır⁵⁷. Daha geniş anlamda ise; “*kadın üzerindeki erkek egemenliğini artırma, erkek egemenliğinin kurumsallaşması ve erkeğin neredeyse her alanda gücü elinde tutması*” şeklinde tanımlanabilmektedir⁵⁸. Öyle ki ataerkillikten oluşan sistem toplumda, kadınların ezilmesi sonucunu doğuran, kadının bedenini, cinselliğini ve emeğini kontrol altında tutmaya çalışan ve temelde erkek egemenliğine dayanan bir sistemi ifade etmektedir⁵⁹.

(1) Ataerkil Toplum

Ataerkil toplumlarda iktidar, erkek egemen bir anlayışa sahiptir ve kadınlar üzerindeki denetim, kontrol gücü ve otorite bu anlayış çerçevesinde oluşturulmuştur. Söz konusu erkek egemen anlayış; liderlik, bağımsızlık, hırs, güç, şiddet gibi kavramlardan beslenerek birtakım özelliklerin, değerlerin ve olguların eril bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Örneğin aile reisliği, çok eşlilik, namus bekçiliği gibi kavramlar söz konusu eril iktidara özgülenmiş olup sadece erkeklere tanınan özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁰. Yine benzer bir biçimde erkeklerin; gücü, otoriteyi ve kamusal alanı temsil ettiği düşünülürken kadınların ise bedeni, zayıflığı ve özel alanı temsil ettiği düşünülmektedir⁶¹.

⁵⁶ Adaçay, s. 349.

⁵⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, (22.04.2022).

⁵⁸ Abeda Sultana, “Ataerkillik Ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz”, çev. Saadet Altay, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 23, 2019, ss. 417-427, s. 418.

⁵⁹ Yalçın, Kadın, s. 9.

⁶⁰ Yalçın, Kadın, s. 10.

⁶¹ Akkaş, s. 111. Ancak ataerkil anlayışa dayanan bu ayrımın, anne ve babaların aile içindeki simetrik duruşu ve eşitlik anlayışı içerisinde çocuklarını yetiştirmeleri ile nispeten ortadan kaldırılabilmesi

Zaman içerisinde ataerkil anlayışın bir sonucu olarak erkek ve kadın arasında mevcut olan eşitsiz güç ilişkileri, kadını erkeğe bağımlı hale getirmiş ve bir süre sonra kadın, erkek tarafından korunmaya muhtaç, güçsüz ve zayıf olarak görülmüş, hatta bu anlayışın bir ürünü olan kadına karşı şiddet eylemleri de artış göstermeye başlamıştır⁶².

Nitekim uygulanan şiddet, bu ataerkil anlayış çerçevesinde şekillenerek kadının namusunu koruma görevini üstlenen, kadını aşağı gören ve kadın üstünde tahakküm kurmaya çalışan zihniyetin bir eylemi haline gelmektedir. Öyle ki çoğu erkek ataerkil anlayışın bir sonucu olarak kendi otoritelerine zarar geldiğini veya geleceğini düşündüklerinde, kadınlar üzerindeki kontrollerini kaybettiklerinde, kendi koymuş oldukları kurallara karşı çıkıldığında ya da “erkekliklerine” zarar geldiğini düşünerek kadına karşı şiddet uygulamaktadırlar.

Bununla birlikte, şiddet eylemlerinin birçoğunun, kadının öldürülmesiyle, yani yaşam hakkının ihlal edilmesiyle sonuçlandığı düşünüldüğünde kadının *ölümü hak ettiği* gibi çağdışı bir düşüncenin bile şiddet uygulayıcılarının genelinde var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla en temel insan hakkı olan yaşam hakkının bile bu ataerkil düzenin içinde önemini kaybettiği, erkek egemen anlayışın zamanla bu hakkı dahi ihlal edilebilir hale geldiği su götürmez bir gerçektir.

Toplumda var olan gelenekler ve ataerkil anlayış sebebiyle cinsiyet ayrımcılığı bir noktada meşrulaştırılmaktadır ancak bu meşrulaştırma erkek egemenliğini daha da pekiştirerek kadının daha fazla şiddete maruz kalmasına sebep olmaktadır⁶³.

(2) Ataerkil Toplum-Hukuk İlişkisi

Hem uluslararası alanda hem de ulusal alanda düzenlenen sözleşmeler, kanun metinleri doğrultusunda kadınların hukuk aracılığıyla korunması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak tarihsel süreç incelendiğinde hukuk sisteminin kendisinin de

mümkündür. Ayla Korkmaz, Mürüvet Başer, “Toplumsal Cinsiyet Rollerinde Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, Cilt: 28, Sayı:1, ss. 71-75, s. 72.

⁶² Zeynep Burcu Akbaba, “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 75, Ankara, 2008, ss. 333-351, s. 335; Yakın Ertürk, “Kadına Şiddet Olgusunu Kuramsallaştırmak”, **Suç ve Ceza Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, 2020, ss. 1-16, s. 4.

⁶³ Yalçın, Kadın, s. 27.

ataerkil bir anlayışla oluşturulduğu, kadınların, özünde toplumsal cinsiyet ayrımına dayanan yasal ve dini gerekçelerle hukuk mesleklerinin dışında tutuldukları gözlemlenmiştir⁶⁴. Bu dışlanmaya ve yasal birtakım engellere rağmen kadınlar hukuk içinde olmak ve adaleti sağlamak için birçok mücadeleye imza atmışlar ancak akıl almaz gerekçelerle ve ifadelerle bu mücadelelere de engel olunmaya çalışılmıştır.

Nitekim söz konusu girişimlerden biri, Myra Bradwell'in 1872'de baroya yapmış olduğu üyelik başvurusu ile ilgilidir. Bradwell, baroya yapmış olduğu üyelik başvurusu reddedilince, Amerikan Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuş, fakat oradan da ret cevabı almıştır. Mahkemenin gerekçesi ise şudur⁶⁵;

“Kadın cinsiyetine ait doğal olarak çekingenlik ve zayıflık, hukuk uygulaması için uygun değildir. Buna ek olarak, bir kadının kocasından ayrı hukuki varlığı yoktur. Kocasının rızası olmadan evli bir kadın kendisini ve kocasını bağlayıcı sözleşme yapamaz. Yani evli kadının ehliyeti yoktur.”

Görüldüğü üzere mahkemenin gerekçesi kadının biyolojik cinsiyetinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Kadının çekingen ve zayıf olduğu ileri sürülerek hukuk uygulamasında geri planda tutulması gerektiği, hukuken kocasından ayrı bir varlığının söz konusu olmadığı belirtilmiştir. Mahkemenin bu tutumu, kadınların hukuk uygulamalarındaki ikincil konumu bir yana, hukuk mesleklerinde yer alabilme aşamasında dahi ne gibi zorluklarla karşılaştıklarına gerçek bir kanıt niteliğindedir.

Dolayısıyla hukuk mevzuatlarında kadınlar aleyhine yer alan, eşitlik ilkesine aykırı düzenlemelerin değiştirilip değiştirilmeme meselesini tartışmadan önce hukukun kendisinde var olan ataerkil yapının tartışılması ve bu konuda mücadele edilmesi gerekmektedir. Ancak mevcut durumu tamamen karamsar bir bakış açısıyla da değerlendirmemek gerekir, nitekim zaman içinde umut verici gelişmeler de yaşanmış, kadınlar hukuk mesleklerinde yer almaya başlamış ve mevzuatlarda kadınların hukuki konumunda iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır.

⁶⁴ Emine Balcı, “Hukukun Öncü Kadınları: Türkiye’de Kadınların Hukuk Mesleğine Girişi Üzerine Bir İnceleme”, **Fe Dergi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, ss. 34-47, s. 35.

⁶⁵ Susan Ehrlich Martin, Nancy C. Jurik, “Women Entering the Legal Profession” *Doing Justice Doing Gender: Women in Legal and Criminal Justice Occupations* (UK:Sage Publications, 2007, ss. 107-130, s. 109’dan aktaran Balcı, s. 35.

(3) Ataerkil Dil

Bir toplumun dili ve onu kullanım biçimi, bize o toplumun yapısı hakkında önemli ipuçları verebilmektedir. Öyle ki, toplumlarda zaman içinde oluşan atasözleri, deyimler ve bazı kalıplaşmış tabirler bir toplumun genel sosyal yapısını ve bakış açısını anlamadaki en büyük araçlardır. İşte bu bölümde çalışma konusu itibarıyla üzerinde durulacak olan, Türkiye’de *kadına*, dilin nasıl yaklaştığıdır.

Maalesef ki Türkiye’deki dil kullanımını kadınlar açısından inceleyerek toplumun kadınlara genel bakış açısını anlamaya çalıştığımızda durum oldukça vahim görünmektedir. Çünkü kullanılan bazı atasözleri, deyimler ve tabirler kadınları doğrudan dışlamakta, aşağılamakta, ötekileştirmekte ve ataerkil anlayışın sürdürülmeye devam ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, günlük konuşulan dilde dahi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığın yansımaları ile karşılaşmaktadır. Üstelik çoğu zaman bu tabirler ayrımcılık içerdiği fark edilmeksizin, doğaçlama bir biçimde kullanılmaktadır. Örneğin “*kız gibi ağlamak, hanım hanımcık oturmak, adam gibi adam, adamakıllı, bilim adamı, erkek sözü vermek, erkeklige sığmamak, karı gibi kırtmak-konuşmak*” gibi sözcüklerin, cümlelerin ve kalıpların çoğu günlük hayatta sıklıkla kullanılan tabirlerden yalnızca birkaçıdır.

Atasözleri ve deyimler, toplumların genel manada duygularını, düşüncelerini, inançlarını ve ahlak anlayışını yansıttığından o toplumun kültür yapısını anlama ve belli konulara olan bakış açısını açıkça ortaya koyma noktasında büyük bir ipucu niteliğindedir. Nitekim atasözü güncel Türkçe sözlükte, “*uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel*” olarak tanımlanmıştır⁶⁶. Diğer bir deyişle atasözleri, geçmişten günümüze kadar genel deneyimlerden yararlanılarak oluşturulan, kısa ve öz nasihatler içeren, toplum tarafından ortaklaşa bir biçimde kullanılan kalıplaşmış sözleri ifade etmektedir⁶⁷. Aynı zamanda insanın düşünce dünyasının yansıması olan atasözleri, toplumdaki ortak bilincin ve anlayışın oluşmasında da oldukça etkilidirler⁶⁸.

⁶⁶ <https://sozluk.gov.tr/>, (20.04.2022).

⁶⁷ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Atas%C3%B6z%C3%BC>, (20.04.2022).

⁶⁸ Genç, s. 15.

Deyim ise sözlükte; “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlanmıştır⁶⁹. Yani deyimler; kavramları, durumları, duyguları, düşünceleri dikkat çekecek bir biçimde ve özel bir söz dizimi içinde belirten kalıplaşmış sözlerdir⁷⁰.

Ayrıca her atasözü ya da deyim, toplumların geliştirdiği ve benimsediği bir söylem niteliğinde olup, bugün etkisi azalmış olsa da hala birçok kişi tarafından kabul gördüğünden geçerliliğini ve etkinliğini korumaktadır⁷¹. Burada konumuz itibarıyla özellikle toplumsal cinsiyet rollerine vurgu yapan ve toplumun kadına olan bakışını ortaya koyan atasözlerine ve deyimler şu şekildedir⁷²:

Saçı uzun aklı kısa”, “kız evi naz evidir” “ırzın kadrini bilmeyen, dinini bilemez”, “kadını erkek değil ar ve namus bekler”, “avradı er zapt etmez ar zapt eder”, “kızını dövmeyen dizini döver”, “oğlunu seven hocaya, kızını seven kocaya verir” “kadının sırtından sopayı karnından sıpayı eksik etmeyeceksin”, “kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar (varır) ya zurnacıya”, “kadının şamdanı altın olsa mumu dikecek olan erkektir”, “oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün”, “oğlan babadan öğrenir sohbet gezmeyi, kız anadan öğrenir sofra düzmeyi.”, “erkeğin okumuşu kadı, karının okumuşu cadı olur”, “ana kızına taht kurar, kız bahtı kocadan arar.”, “at ile avrat yiğidin ikbalindendir.”, “tarlanın taşlısı, kızın saçlısı, öküzün (ineğin) başlısı.”, “elinin hamuruyla erkek işine karışma.”, “dam damlamasından, karı vızirtisinden durulmaz.”, “gökyüzünde düğün var deseler, kadınlar merdiven kurmaya kalkar.”, “çocuksuz kadın, meyvesiz ağaca benzer.”, “dişi köpek kuyruk sallamazsa, erkek köpek yanaşmaz.”, “kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası.”, “çobana verme kızı, ya koyun güttürür ya kuzu.”, “bez alırsan Musul’dan, kız alırsan asilden”, “kadın erkeğin şeytanıdır”, “pişmiş aştan dövülmüş karıdan zarar gelmez”, “dövülmeyen kadın tımarsız ata benzer”, “oğlan büyür koç olur kız büyür hiç olur.

Bütün bunlar gibi daha birçok örneği olan atasözleri ve deyimlerin tümü kadının konumunu ve Türkiye’deki kadına bakışı açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim bu atasözleri ve deyimlerin tümü namusun, ataerkil anlayışın ve toplumsal cinsiyete ilişkin rollerin toplum tarafından nasıl inşa edildiğini ve günlük yaşamda sorgulanmadan kabul edilen söz konusu bu değerlerin kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını acımasız bir biçimde gözler önüne sermektedir⁷³. Görüldüğü üzere söz konusu atasözleri ve deyimler cinsiyetçi bir anlayış

⁶⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, (20.04.2022).

⁷⁰ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Deyim>, (20.04.2022).

⁷¹ Mustafa Yiğitoğlu, Zana Yalçinkaya, “Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri Ve Deyimler Üzerine Bir İnceleme”, *İdil Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 26, ss. 1659-1669, s. 1667.

⁷² Yalçın, Kadın, s. 69-70; Umar, s.111-117; Yiğitoğlu ve Yalçinkaya, s. 1664-1665; Genç, ss.21-31; <http://ayrimcisoszluk.blogspot.com/2012/02/turkce-cinsiyetci-devim-devis-ve.html>, (20.04.2022).

⁷³ Ayşe Kalav, “Namus ve Toplumsal Cinsiyet”, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Antalya, 2012, ss. 151-163, s. 154.

çerçevesinde, şiddet, aşk, cinsellik, güzellik, akıl gibi kavramların harmanlanmasıyla, doğrudan kadını odağına yerleştirmekte ve onu edilgen, bağımlı, itaatkar, erkeğin denetimine, himayesine ihtiyaç duyan, ikincil, uğursuz ve kötü göstermektedir⁷⁴.

Kadını ötekileştiren dil kullanımı sadece günlük konuşma diliyle sınırlı değildir. Öyle ki medya ve hukuk alanında kullanılan ataerkil dil de kadını ötekileştiren ve aşağılayan bir yapıya sahip olabilmektedir. Örneğin ataerkil bakış açısıyla oluşturulan kararlar, bazı kanun metinlerinde ve içtihatlarda yer alan cinsiyetçi ifadeler, yargılama sürecinde yargı mensuplarınca kadına karşı takınılan tutum, dilin hukukta kullanımının da cinsiyetçi ve eril olabileceğini kanıtlamaktadır.

Yine televizyonda ve internette mevcut olan kadına yönelik şiddet sahneleri, aşağılayıcı şakaların ve alayların yer aldığı diyaloglar da kadına karşı ayrımcı ve olumsuz tutumu perçinlemektedir. Mevcut ataerkil anlayış ve şiddet, ayrımcılık içeren atasözleri, deyimler ve kalıpların kullanılmasıyla daha da pekiştirilmekte, kadına karşı tutumu etkilemenin de ötesinde kadına karşı şiddeti de normalleştirmektedir ve dilde başlayan bir şiddet, fiziksel, cinsel veya psikolojik bir şiddet ile sonlanabilmektedir⁷⁵.

Öte yandan kadına yönelmiş olan herhangi bir şiddete müdahale etmenin yanlış ve ayıp olduğu anlayışı ve bu bağlamda kullanılan “*karı koca arasına şeytan bile girmez*”, “*kocandır, döver de sever de*” gibi şiddeti normalleştiren tabirler dil kullanımının şiddeti ne kadar etkilediğini bir kez daha gözler önüne sermektedir⁷⁶.

II. KADINA KARŞI ŞİDDET OLGUSU

Kadının yaşadığı şiddeti anlamamız için öncelikle şiddet kavramının açıklanması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle söz konusu kavram açıklanarak türlerine değinilecek, daha sonra toplumun ve devletin yaklaşımları, mücadeleleri incelenecek ve kadına karşı şiddetin hukuksal boyutu analiz edilecektir. Nitekim kadına karşı şiddet eylemlerinin önemli bir kısmının kadının öldürülmesi ile

⁷⁴ Genç, s. 15; Kalav, s. 155.

⁷⁵ Yalçın, Kadın, s. 66.

⁷⁶ Ancak dilde yaratılan bu şiddeti; eğitim, bilgi ve statüden bağımsız düşünmek gerekmektedir; çünkü ayrımcılık içeren, kadını aşağılayan ve şiddeti normalleştiren ifadeler yazarlar, sanatçılar, siyasetçiler ve filozoflar tarafından bile acımasızca kullanılır hale gelmiştir. Bu bağlamda çeşitli kullanım örnekleri için bkz: Yalçın, Kadın, s. 71-75.

sonuçlanarak yaşam hakkı ihlallerinin meydana gelmesi bu bölüme ayrıca yer verilmesini gerektirmiştir.

A. Şiddet Kavramının İçeriği

Şiddet kavramı, güncel Türkçe sözlüğümüz olan TDK’ da; “*bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç ve duygu veya davranışta aşırılık*” olarak altı farklı şekilde tanımlanmıştır⁷⁷. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 2. maddesinde ise şiddet şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı”.

Şiddeti uygulayan kişiler genel olarak diğer bireyler üzerinde egemenlik kurmak, kişileri birtakım davranış modellerine zorlamak, maddi ve manevi çıkarlar elde etmek amacıyla hareket ederek bu amaçlarına ulaşmak için de kişilere fiziksel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik zararlar vermektedirler⁷⁸. Ancak şiddet aslında sonradan öğrenilen bir davranıştır, dolayısıyla aileden başlayarak tüm toplumun bilinçlendirilmesi ve bu yönde çalışmaların yürütülmesiyle azaltılması veya ortadan kaldırılması mümkündür⁷⁹.

B. Kadına Karşı Şiddet

1. Genel Olarak

Kadına yönelik şiddet eylemleri genellikle erkekler tarafından kadınlara karşı gerçekleştirilmekte ve uğramış oldukları şiddetin kaynağı çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanmaktadır. Nitekim erkekler tarafından kadınlara karşı gerçekleştirilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, “*bir kadına sırf kadın olduğu için*

⁷⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, (16.04.2022).

⁷⁸ Ayhan Uçar, “İstatistiki Verilerle Ulusal Basında Kadına Karşı Şiddet”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2016, ss. 316-363, s. 320.

⁷⁹ Nur Centel (Ed.), **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013, (Koruyor), s. 1.

yöneltilen cinsiyet temelli şiddet” olarak tanımlanmıştır⁸⁰. Öyle ki söz konusu şiddete maruz kalan tüm kadınlar, sadece zarar görüp acı çekmekle kalmayıp toplumsal yaşamın neredeyse her alanında ayrımcılığı en belirgin şekillerde yaşamaktadır⁸¹.

Şiddeti uygulayan erkeklerin çoğunun kadınlar arasında yakın bir ilişkisinin mevcut olduğu tespit edilip bilinen bir gerçektir. Nitekim baba, dede, kardeş, eş, sevgili fark etmeksizin kadınlar çeşitli bahanelerle ve çoğunlukla aradaki bu yakınlığın da sağladığı kolaylıkla, sistematik bir biçimde şiddete uğramaktadır.

Şiddeti uygulayan söz konusu erkeklerin en genel ve en belirgin özelliği ise, geleneksel cinsiyet rollerine duydukları inanç ve bağlılıktır; öyle ki bu inanç doğrultusunda, eşlerine/kızlarına/kardeşlerine rahatlıkla şiddet uygulayabileceklerini, zira zaten bu hakkı toplumun kendilerine verdiğini düşünme eğiliminde olmaktadır⁸². En belirgin diğer özellikleri ise genellikle düşük özsaygıya sahip olmaları ve bu nedenle de şiddeti genellikle güçsüzlük ve yetersizlik duygularını bastırmak için kullanmalarıdır⁸³.

Dolayısıyla kadına karşı şiddetin yaşanmasını, tekrarlanmasını, türünü ve seviyesini etkileyen birçok değişken bulunmakla birlikte, şiddetin asıl kaynağı toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısından kaynaklanan asimetrik güç ilişkileridir⁸⁴. Öyle ki, kadının “görevlerini” yapmaması, itaatsiz olması, erkeğin kıskançlığına boyun eğmemesi gibi birçok faktör kadına karşı şiddetin gerekçesi olarak gösterilse de bunların hiçbirisi şiddetin gerçek nedeni değildir; çünkü gerçek neden kadını tahakküm altında tutmaya çalışan erkek egemen anlayıştır⁸⁵.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde, bir insan hakkı ihlali olarak da değerlendirilen kadına yönelik bu şiddet, kadınların sosyal hayatta rahatlıkla var olabilmelerini engellemekte ve temel hak ve özgürlüklerden yoksun kalmalarına,

⁸⁰ Meltem Demirgöz Bal, “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2014, ss. 15-28, s. 23.

⁸¹ Kasım Tatlıhoğlu, İsmail Küçükköse, “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme Ve Müdahale Hizmetleri”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, 2015, ss. 194-209, s. 195.

⁸² Faruk Kocacık, “Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye’den Örnekler”, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No.: 93, Sivas, 2004, s. 35-36.

⁸³ Veda Bilican Gökkaya, “Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2009, ss. 167-179, s. 170.

⁸⁴ Fatma Başar, Nurdan Demirci, “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, ss. 41-52, s. 43.

⁸⁵ Ayten Tekeli, Münevver Aktaş, Kadın Hakları, İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Sayı: 7, İzmir, 1996, s. 36.

birçok yönden psikolojik sorun yaşamalarına, sakat kalmalarına ve en sonunda da yaşamlarını yitirmelerine neden olmaktadır⁸⁶.

Öyle ki artık kadına karşı şiddet ülkeleri, dinleri, kültürleri de aşan küresel bir sorun olarak görülmektedir⁸⁷. Ancak çalışmaların bu noktaya varması, diğer bir deyişle söz konusu şiddetin bir insan hakkı sorunu olarak görülerek uluslararası sözleşmeler ile bu sorunun tanımlanması ve çözüm önerilerinin getirilmesi için maalesef ki uzun yılların geçmesi gerekmiştir⁸⁸.

Nitekim kadına karşı şiddet kavramı tam anlamıyla ilk kez 1993 yılında BM tarafından kabul edilen “*Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi*” (DEWAV) ile tanımlanmıştır. Tanıma göre kadına karşı şiddet şu şekilde tanımlanmıştır:

İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen, kadınlarda, fiziksel, cinsel, psikolojik, herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak engellenmesidir.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) ise kadına karşı şiddet, kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak ifade edilerek şu şekilde tanımlanmıştır:

Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılabacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri.

2. Çeşitleri

Kadına karşı şiddet; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak dört ayrı başlıkta incelenebilir.

⁸⁶ Zeynep Güngörmüş, Güldam Karadağ, Derya Tanrıverdi, “Kadınların Evrensel Sorunu: Şiddet”, **Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2014, ss. 53- 61, s. 59.

⁸⁷ Güngörmüş, Karadağ ve Tanrıverdi, s. 56. Yapılan bir çalışmada 2016-2022 yıllarında kadınların toplumda yaşadığı en büyük sorun sorulmuş ve kadınların bu soruya cevabı “*şiddet*” olmuştur. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi, “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Algısı Araştırması 2022, Kadir Has Üniversitesi, ss.1-59.

⁸⁸ Meryem Hazal Çamurcu, “İstanbul Sözleşmesi: Türkiye’de İç Hukuka Etkisi Ve Toplumun Tepkisi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 79, Sayı: 4, 2021, ss. 63 – 106, s. 77.

a. Fiziksel Şiddet

Kadına karşı şiddet eylemlerinden, en çok karşılaşılan türlerden biri fiziksel şiddettir. Erkekler tarafından genellikle eşlerine, çocuklarına ya da sevgililerine acımasızca uygulanan bu şiddet türü, farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; tekme ya da tokat atma, eşya fırlatma, kezzap ya da yakıcı başka bir madde ile vücuda temas etme, kesici ya da delici bir aletle saldırma, araba ile ezme, bunlardan sadece birkaçıdır⁸⁹.

Yürütülen bir çalışmaya göre, kadına karşı uygulanan söz konusu fiziksel şiddet eylemlerinin kökeni, 3000 yıl öncesine dayanmakta olup buluntularda erkek mumyaların kemiklerinde %9-20 kırığa rastlanırken, kadın mumyalarda bu oranın %30-50 olduğu tespit edilmiştir⁹⁰.

Yine içinde bulunduğumuz yüzyıla kadar birçok ülkede erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulaması bir hak olarak tanınmış; örneğin 1884 yılına kadar Amerika’da, erkeğin eşini dövmesi yasal olarak kabul edilmiştir⁹¹. Ancak yapılan araştırmalara göre gelişmemiş ülkelerde kadına şiddetin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin yapılan anketlere göre Kenya’da 612 kadının %42’si, Uganda’da ise kadınların %41’i partnerleri/eşleri tarafından dövüldüğünü, fiziksel olarak zarar gördüğünü beyan etmiştir⁹².

b. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet ise aşağıda yer alan eylemlerin tümünü kapsamaktadır⁹³:

Evlilik içinde de dahil olmak üzere kişiyi kendisiyle veya başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organa zarar vermek, çocuk doğurmamaya da kürtaja

⁸⁹ Emre Yanikkerem, Oya Kavlak, Ümran Sevil, “Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri ve Sağlık Çalışanlarının Rolü”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2007, ss. 32-45, s. 33.

⁹⁰ Aygül Yanık, Zeynep Hanbaba, Sevinç Soygür, Büşra Ayaltı, Meral Doğan, “Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye’den Kanıt, **Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2014, ss.104-111, s. 105; Melike Dişsiz, Nevin Hotun Şahin, “Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet”, **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1. 2008, ss. 50-57 s. 52.

⁹¹ Güngörmüş, Gülendamlar, Tanrıverdi, s. 55.

⁹² Ayrıntılı inceleme için bkz: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>, (29.03.2022).

⁹³ Hüseyin Tıgılı, “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Yer Alan Tedbirler Ve Bunların Uygulanması”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı: 5, 2011, ss. 487-538, s. 496.

zorlamak, ensest ilişkiye ya da fuhuşa zorlamak⁹⁴, zorla evlendirmek, telefonla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak.

Öyle ki, kadına karşı uygulanan şiddet eylemlerinin çoğunda cinsel şiddet eylemleri de mevcut olmakta kadın çoğu zaman fiziksel veya psikolojik şiddetin yanında cinsel şiddete de uğramaktadır. Ancak cinsellik kadın tarafından genelde tabu ya da mahremiyet olarak algılandığı için çoğunlukla dile getirilememekte ve çoğu çağ dışı yaklaşımların da etkisiyle normalleştirilerek erkek tarafından yönelen istenilmeyen cinsel eylemler kadın tarafından genellikle şiddet olarak algılanmamaktadır.

Öte yandan erkek tarafından gerçekleştirilen söz konusu cinsel eylemler şiddet olarak tanımlanıp cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen bir suç olarak kabul edilse bile, söz konusu suçlarla ilgili yargılama sürecinde yaşanan rıza ve ispat sorunları ve namus kavramının yanlış yorumlanarak erkeğin eylemlerine haksız tahrik uygulanması zaten mağdur olan kadınların daha da mağdur olmalarına sebep olmaktadır⁹⁵.

Bu nedenle cinsel şiddet eylemlerine karşı kadınları etkin bir biçimde korumak için, soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki bütün uygulamaların titizlikle ve şeffaflıkla sürdürülmesi, mağdur beyanının esas olarak alınması, suçun adli makamlarca işlendiği kesinleştikten sonra ise yaptırımların caydırıcı nitelikte olması gerekmektedir. Çünkü kadınların, sistematik bir biçimde cinsel şiddete maruz kaldıktan sonra öldürülmeleri sıklıkla karşılaşılan durumlardandır.

c. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet; *“Bağırarak, küfür-tehdit etmek, korkutmak, eve hapsetmek, ailesi veya yakınlarıyla görüşmesine izin vermemek, nasıl giyineceği, kimlerle görüşeceği konularında baskı yapmak, alay etmek, başkalarıyla kıyaslamak, kişinin kendini suçlu hissetmesine neden olmak, kişinin kendisini geliştirmesine engel olmak”* gibi eylemlerin tümünü kapsamaktadır⁹⁶.

⁹⁴ Özellikle fuhuşa ve fahişeliğe zorlanan kadınlar, en temel insan haklarından ve aile desteğinden uzak bir biçimde, Aids gibi cinsel yolla bulaşan birçok hastalığı da kapma riski altında oldukça zor koşullarda yaşamaktadır. Gökkaya, s. 172

⁹⁵ Yükselbaba ve diğerleri, s.182.

⁹⁶ Tıgılı, s. 496; Gökkaya, s. 173.

Ayrıca kadına bir hizmetçi gibi davranılması, kadının yok sayılarak eve dair hiçbir kararın paylaşılmaması, evin otoritesi, sahibi gibi davranılarak kadına sürekli aşağılayıcı sözler ve küfürler kullanılması, alay edilmesi, küçük düşürücü lakaplar takılması, kadın iletişim kurmaya çalıştığında uzun süreli suskunluk sergilenerek kadın yokmuş gibi davranılması şeklindeki eylemler de psikolojik şiddet olarak kabul edilmektedir⁹⁷.

d. Ekonomik Şiddet

Kadına uygulanan ekonomik şiddet türleri; “kadının maddi açıdan erkeğe bağımlı olmasını sağlamak, kadının bir meslek sahibi olmasını ya da iş bulmasını önlemek, çalışıyorsa parasına el koymak, aile gelirini kadından saklamak, kadının mülkiyet sahibi olmasına veya herhangi bir yatırım yapmasına izin vermemek, para harcama konusunda kadını hesap verme zorunluluğu altında bırakmak, kadının harcamalarına müdahale etmek veya harcamalarını kısıtlamak” şeklinde belirtilmektedir⁹⁸.

Kadının maddi açıdan bağımsız olması ve kendi ayakları üzerinde durabilmesi ülkemizin ataerkil yapısı da düşünüldüğünde büyük önem arz etmektedir. Çünkü eğer kadın maddi açıdan erkeğe bağımlı kalırsa, erkek bunu bir güç olarak görerek kadına karşı her türlü muameleyi, baskıyı yapmayı kendinde hak olarak görüp kadın üzerinde otorite kurmaya çalışacaktır. Nitekim ekonomik yönden erkeğe bağlı olmak, şiddet mağduru kadınların şiddet eylemlerine karşı koymamasının, şikayetçi olmamalarının sebepleri arasında yer almaktadır⁹⁹.

Öte yandan, kadın eğer dışarıda bir işte çalışıp para kazanmıyorsa o kadına *çalışmıyor* gözüyle bakılmaktadır. Diğer bir deyişle, dışarıda çalışılıp karşılığında para kazanılınca bu aile için bir gelir kabul edilirken kadının ev içinde vermiş olduğu emeklerin hiçbirisi (yemek yapması, evi temizlemesi, çocuklara bakması, alışveriş yapması) gelirin ya da hizmetin bir parçası olarak kabul edilmemektedir¹⁰⁰. Bu nedenle kadınların ev işlerini ve aile üyelerinin bakımını yapmak için harcadıkları

⁹⁷ Yanikkerem ve diğerleri, s.34.

⁹⁸ Yanikkerem ve diğerleri, s.34.

⁹⁹ Didem Çiğdem Sever, “Kadına Karşı Ev İçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Opuz v. Türkiye Kararı”, *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2012, s. 21.

¹⁰⁰ Kishtainy, s. 320-321.

emeğin maddi bir karşılığı olmadığından, ev içinde vermiş oldukları emek görünmez kalmaktadır¹⁰¹.

Ancak toplumumuzda, “*çalışan*” kadın da ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Öyle ki örneğin, özel bir şirkette veya kamusal alanda çalışan kadınların banka kartlarına, eşleri veya babaları tarafından el konulmakta, harcamaları ve kazançları sürekli kontrol edilerek ekonomik özgürlükleri kısıtlanmaktadır¹⁰².

3. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet diğer bütün şiddet türlerini içinde barındıran genel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ayrı olarak ele alınmak istenmesinin sebebi ise, kadınların yukarıda sayılan söz konusu şiddet türlerine genellikle aile içinde maruz kalması ve söz konusu kavramın iç mevzuatımızda bulunan bir kanunla ayrıca koruma altına alınmış olmasıdır¹⁰³.

Aile içi şiddet; ailede bulunan bir kişinin, diğer aile bireylerine fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet uygulayarak zarar verici eylemlerde bulunması, kişilerin beden ve ruh sağlığının bozulmasına neden olmasıdır¹⁰⁴.

Aile içi şiddet genellikle eşe, çocuklara, anne-babaya veya kardeşe karşı gerçekleştirilen şiddet eylemlerini ifade etmektedir; ancak kavramdan bahsedebilmek için kişilerin aynı evde yaşama zorunluluğu bulunmamaktadır. Nitekim, boşanılan eş, nişanlı, kız/erkek arkadaş da söz konusu aile içi şiddetin mağduru olabilmektedir¹⁰⁵. Ancak bilinen bir gerçektir ki aile içi şiddetin en yaygın görülen şekli, erkeğin evli olduğu kadına ve çocuğuna karşı uyguladığı şiddettir¹⁰⁶.

Öyle ki ataerkil zihniyete sahip bir erkek, sistematik bir şekilde eşine ve çocuğuna şiddet uygulayabilmekte, ailenin genel sağlığını, psikolojisini ve huzurunu bozabilmektedir¹⁰⁷. Nitekim genelde bu şiddetin mağduru olan kadınlar, en güvende

¹⁰¹ Gülseven, s. 191.

¹⁰² Gökkaya, s. 174.

¹⁰³ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.

¹⁰⁴ Merve Akın, “Aile İçi Şiddet”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 71, Sayı: 1, 2013, ss. 27-41, s.29.

¹⁰⁵ Necla Öztürk, “Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, ss. 1-32, s. 20.

¹⁰⁶ Nuran Güler, Hatice Tel, Fatma Özkan Tuncay, “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, **Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt: 27, Sayı: 2, 2005, ss. 51-56, s. 51-52.

¹⁰⁷ Örneğin, 2008 tarihli Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması’na göre; çalışmaya katılan kadınların %24.7’sinin kadının yemeği yakması, kocasına karşılık vermesi, parayı lüzumsuz yere harcaması,

hissetmeleri gereken yer olan kendi evlerinde ve ayrıca en güvendikleri ya da güvenmek istedikleri kişiler tarafından şiddete maruz kalmakta ve belki de ömürlerinin sonuna kadar ölüm korkusuyla, tehlikesiyle yaşamaktadırlar. Ancak kadınlar; çocuklarının bulunması, yakın çevredekilerin baskısı, şiddeti ispat etmenin zorluğu, ekonomik özgürlüklerinin olmaması gibi sebeplerle genellikle uğramış oldukları şiddete katlanma eğiliminde olmaktadır¹⁰⁸.

Ayrıca toplumumuzda aile içi şiddet, “*aile mahremiyetinin*” bir parçası olarak kabul edildiği için genellikle kadınlar yaşamış oldukları şiddeti, korku ve çaresizlikle gizlemekte, yaşadıkları kötü olayları çoğu zaman en yakınlarına bile anlatamamaktadırlar. Öyle ki aile ve ev kavramları, içinde mahremiyet barındıran konulardan sayılarak *özel alan* olarak ifade edilmekte ve kadın bu özel alana mahkum edilerek dışarıdan, yani kamusal alandan uzaklaştırılmaktadır. Ve özel alan “*mahrem*” kabul edildiğinden devletin de bu alana müdahalesinin olmaması gerektiği ya da çok sınırlı olabileceği düşünülmektedir; ancak aslında bu anlayış toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da derinleştirerek kadına karşı şiddetin artmasına ve şiddetin meşrulaştırılmasına neden olmaktadır¹⁰⁹.

Ayrıca şiddetin anlatılması halinde kadına yardımcı olmak yerine genellikle, “*kol kırılır, yen içinde kalır*” anlayışıyla hareket edilerek aile birliğini koruma bahanesiyle sessiz kalınması, sabır gösterilmesi öğütlenmekte, hatta bazı durumlarda daha da ileri gidilerek kadın suçlu pozisyonuna sokulmaktadır¹¹⁰. Oysa bu durum şiddetin önlenmesini ve olaylara müdahale edilmesini daha da zorlaştırmaktadır¹¹¹.

Ancak son yıllarda yaşanan değişim ve gelişmelerle birlikte özel alanda tutulup mahrem alan olduğu gerekçesiyle dokunulamaz olarak nitelendirilen kadına yönelik cinsel istismar, şiddet gibi konular artık kamusal bir mesele olarak da görülüp devletin müdahalesine açık hale gelmiştir¹¹².

çocuklarının bakımın ihmal etmesi, cinsel ilişkiye girmeyi reddetmesi gibi durumlardan en az birinin gerçekleşmesinin, kocanın karısını dövmesi için haklı gerekçe oluşturacağını belirtmişlerdir. Başar ve Demirci, s. 46.

¹⁰⁸ Tekeli ve Aktaş, s. 40.

¹⁰⁹ Yalçın, Kadın, s. 34.

¹¹⁰ Güngörmüş, Karadağ ve Tanrıverdi, s. 57.

¹¹¹ Eray Karınca, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi, Ankara 2008, s. 3.

¹¹² Yükselbaba ve diğerleri, s. 2.

4. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele

a. Uluslararası Mücadele

Dünyada hala en büyük ve en önemli sorunlardan biri olan kadına karşı şiddetin tarihi, neredeyse insanlık tarihiyle paraleldir¹¹³. Bu nedenle söz konusu soruna ilişkin verilen uluslararası mücadelelerin, düzenlemelerin önemi büyüktür. Zira uluslararası hukuk tarafından korunan değerler tüm dünyaya birer örnek teşkil etmekte, kurulan sözleşmeler ile devletler birtakım yükümlülükler altına girerek uluslararası sorun teşkil eden konulara daha dikkatli ve özenli yaklaşmaktadırlar.

Zaman içerisinde devletler kadına karşı şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapma yoluna gitmişlerdir. Örneğin, 5 Mayıs 1789'da gerçekleşen Fransız İhtilali'nden sonra 26 Ağustos 1789'da "*İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi*" ilan edilmiştir. Ancak metinde bahsi geçen "*insan ve yurttaş*" kavramlarının kadınları kapsamaktan çok uzak olduğunu düşünen Olympe de Gouges 1791'de "*Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*"ni ilan etmiştir; fakat Gouges "*kadın cinsine yakışmayacak biçimde politika yapmaya kalkıştığı için*" devrimci mahkeme tarafından giyotine gönderilmiştir¹¹⁴.

Dünyada kadına karşı şiddetle etkin mücadele, feminist hareketlerin yaygınlaşmasıyla hız kazanmıştır. Söz konusu hareketin genel anlayışını oluşturan feminizm yaklaşımı ise 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmış ve 1792'de yayınlanan Mary Wollstonecraft'ın "*A Vindication of the Rights of Women*" adlı eser ile ilk kez akademik alanda ele alınmıştır¹¹⁵.

Feminizm, Latince 'de kadın anlamına gelen "*femine*" kelimesinden türemiş olup kavram genel manada, kadınların sadece kadın oldukları için uğramış oldukları şiddetleri, karşılaştığı zorlukları inceleyerek ırk, dil, din, ideoloji, sosyal hayata

¹¹³ Yanık ve diğerleri, s. 105; Seher Kırbaz Canikoğlu, "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı: 3, 2015, ss. 355-378, s. 360.

¹¹⁴ Fatmagül Berktaş, "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, No:7, 2004, s. 6.

¹¹⁵ Ayşe Sevim, **Feminizm**, İnsan Yayınları, 2005, s. 7-8.

katılım gibi birçok konuda kadınların yaşadığı sorunları ele almayı ve ayrımcılıkla, ataerkil anlayışlarla mücadele etmeyi ifade etmektedir¹¹⁶.

Nitekim kadınların özgürleşmesini ve haklarının meşrulaştırılmasını sağlamak, baskı altında tutulmalarını engellemek, kadınların kamusal veya özel alandaki eylem ve faaliyetlerde erkeklerle eşit haklara sahip olması için gerekli mücadeleleri vermek feminizmin genel amaçlarından olmuştur¹¹⁷. Feminizm anlayışı, kadınların ezilen ya da dışlanan bir grupta olduğunun kabulü ile ayrımcılığa ve haksızlığa uğramış olduklarının farkına varılması ve bu haksızlığın doğal sebeplerden ziyade toplumsal bir olgudan kaynaklandığının fark edilebilmesi için tüm toplumda bir farkındalık bilincinin oluşturulmasını hedeflemektedir¹¹⁸. Ayrıca bu anlayış, kadınlara yapılan ayrımcılıkların cinsiyet temelinde olduğu vurgusuyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele edilmesi gerekliliğini de ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Kadınların feminizm hareketiyle birlikte şiddete karşı mücadeleleri 19. ve 20. yüzyıllarda yoğunlaşarak devam etmiş ve bu mücadeleler sonucunda önemli kazanımlar elde edilmiştir¹¹⁹. Özellikle 1970'li yıllarda, ayrımcılıkla ve kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi yaşama eşit katılımları konusunda verilen mücadeleler, uluslararası alandaki sözleşmelerin temelini oluşturmuştur¹²⁰. Ancak yapılan düzenlemelerde kadına karşı şiddet kavramına ayrıca yer verilmemiş, kavram detaylı olarak ele alınmamıştır.

¹¹⁶ Gün Taş, "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri", **Akademik Hassasiyetler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, 2016, ss. 163-175, s. 165.

¹¹⁷ Taş, s. 165.

¹¹⁸ Berktaş, s. 4.

¹¹⁹ Örneğin, 25 Kasım 1960 tarihinde Dominik Cumhuriyeti'nde diktatörlüğe karşı mücadele ederek demokrasiyi ve insan haklarını savunan üç kız kardeş (Mirabel Kardeşler) öldürülmüş, ancak bu bir trafik kazası gibi gösterilmiştir. Bunun üzerine 1981 yılında Latin Amerikalı ve Karayipli Kadın Kongresi'nde 25 Kasım "*Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü*" ilan edilmiştir. "Mirabel Kardeşler Kimdir?", <https://www.evrensel.net/haber/396420/mirabel-kardesler-kimdir>, (18.04.2022). Türkiye'de de benzer gelişmelerin yaşandığı ve kadınların Balkan Harbi, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndaki etkinlikleri ile Cumhuriyet döneminde oy hakkına kavuşmaları arasındaki ilişki hatırlanmalıdır. Berktaş, s. 8.

¹²⁰ Nitekim 1975 yılında Meksika'da ilk Dünya Kadın Konferansı'nda 1975-1985 yılları, Eşitlik, Kalkınma ve Barış temalı *Kadın On Yılı* ilân edilmiştir. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Hilal Arslan, Oğuzhan Akyıldırım, "**Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Veri ve Göstergeler-Eğitim Materyali**", Ceid Yayınları, Ankara, 2021, s. 14.

Nitekim 7 Kasım 1967'de BM tarafından kabul edilen “*Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi’nde (DEDAW)*” de¹²¹, 1976 yılında yürürlüğe giren “*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*”¹²², 1979 yılında kabul edilen “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nde (CEDAW)*” de kadın haklarına bakış ana hatları ile ortaya koyulmuş ve ayrımcılıkların kaldırılması amacıyla toplumsal yaşamda kadınların karşılaştığı çoğu sorun ele alınmış fakat kadına karşı şiddet konusunda ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak 15-26 Temmuz 1985 yılında Nairobi’de gerçekleştirilen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kadına yönelik şiddet ilk kez ayrı bir alan olarak tanımlanmış, dünya barışının kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır¹²³.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin uluslararası alanda kabul edilen ilk belge ise 20 Aralık 1993 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca kabul edilen “*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge (DEWAV)*”dır. Söz konusu Bildirge, kadına yönelik şiddet konusunda ayrıntılı açıklamalara yer veren ilk uluslararası belge olması sebebiyle önemlidir.

Söz konusu Bildirgede bulunan kadına yönelik şiddet tanımı, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşların da kadına yönelik şiddet tanımlarını etkileyerek uluslararası alanda kabul gören bir tanım haline gelmiştir¹²⁴. Nitekim bildirgede kadına yönelik şiddet “*ister kamusal, ister özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı ve ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma*” şeklinde tanımlanmıştır.

Daha sonraki süreçte ise küresel boyutta etkinliklerin ve mücadelelerin artması ile birlikte yeni bir sözleşme yapılmasına ihtiyaç duyulmuş ve 11 Mayıs 2011 tarihinde, *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla*

¹²¹ Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi’nin (Declaration on the Elimination of Discrimination against Women) orijinal metni için bkz. <http://www.un-documents.net/a22r2263.htm>, (16.04.2022).

¹²² “*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*” kadınların çalışma hakkı, eğitim hakkı gibi temel haklarını garanti altına almanın yanı sıra anneliğe ilişkin düzenlemeler ile özel alana ilişkin hakları da gündeme getirmesi sebebiyle önemlidir. Kaptanoğlu, s. 14.

¹²³ Ertürk, s. 2.

¹²⁴ Canikoğlu, s. 361.

Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) imzalanmıştır. Sözleşme ile kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi amaçlanarak önemli kavramlara yer verilmiş, kadına karşı ayrımcılığa dayanan şiddetle mücadele noktasında etkili çözüm politikalarının oluşturulması amaçlanmıştır.

Bütün bu yaşanan süreçler ve oluşturulan düzenlemeler değerlendirildiğinde kadına karşı şiddetle mücadele noktasında önemli değişim ve gelişmelerin yaşandığını söyleyebiliriz. Nitekim süreç içinde ortaya konulan düzenlemeler sayesinde kadınların haklarında iyileşmeler yaşanmış, toplum bakış açılarında olumlu gelişmeler meydana gelmiş ve kadına karşı şiddet sosyal medyanın da etkisiyle daha görünür hale gelerek önlenebilir bir olguya dönüşmüştür.

b. Ulusal Mücadele

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren kadının siyasi ve toplumsal hayattaki konumunun güçlendirilmesine yönelik önemli adımlar atılmış, hatta kadınlara seçme ve seçilme hakkı Avrupa ülkelerinden önce ülkemizde tanınmıştır¹²⁵. Nitekim kadınlar 1930’da belediye seçimlerine¹²⁶, 1933’te ise muhtar seçimlerine girmeye hak kazanmışlar, 5 Aralık 1934 tarihinde ise seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır¹²⁷.

Türkiye’de 1980’lerde başlayan kadın hareketi, kadına yönelik şiddete karşı gelinmesiyle ortaya çıkmış, bu dönemde Türkiye’de gelişen feminist hareket, toplumsal cinsiyet kalıplarını, ataerkil toplum tarafından benimsenen toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayarak ayrımcılığa ve ataerkil düzene karşı önemli bir mücadele başlatmıştır¹²⁸. Nitekim toplumsal bilincin de oluşmaya başlamasıyla 17

¹²⁵ Tarihsel sürecin ayrıntıları için bkz: Sevilay Özer, “Kadınlara Seçme Ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 85, Sivas, 2013, ss. 132-167.

ss.141-155. Yine kadına yönelik gelişmelerin ayrıntılı listesi için bkz: <https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>, (10.05.2022).

¹²⁶ Özer, s. 141-148.

¹²⁷ Mustafa Kemal Atatürk tarafından 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. İtalya’da 1945, Fransa’da 1944, Belçika’da 1960 ve İsviçre’de 1971 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesiyle Türkiye ve Türk kadınları diğer medeniyetlere de öncü olmuştur. Ayrıca bu gelişme, 10 Aralık İnsan Hakları Gününün de hesaba katılmasıyla söz konusu Aralık haftasının *insan hakları haftası* olarak kutlanılmasını sağlamıştır.

¹²⁸ Berktaş, s. 21.

Mayıs 1987'deki “*Dayağa Hayır*” yürüyüşü¹²⁹ ile de ilk kez kadına karşı şiddete verilen tepki, toplu bir şekilde gerçekleştirilmiştir¹³⁰.

Kadına karşı şiddetle mücadele hareketleri, 1990'lı yıllarda iyice hız kazanmış ve bu doğrultuda Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuş ve ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak ilk kadın konukevinin açılması ile de süreç taçlandırılmıştır¹³¹. Yaşanan süreçte, kadın erkek eşitliğinin sağlanması yolunda önemli gelişmeler kaydedilmiş, kadınların şiddete karşı korunmasına yönelik yasal bir düzenlemenin de olması gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak 14 Ocak 1998 tarihinde 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edilmiştir.

1990 sonrası dönemde ise kurumsallaşma başlamış ve bu kapsamda çeşitli kadın örgütleri ve araştırma merkezleri oluşturulmuştur¹³². Bu kurumların açılmaya başlaması ve birtakım süreçlerin devlet eliyle yürütülmesi etkin bir mücadele için oldukça önemli olmuştur. Nitekim son yıllarda, devletin ve kadın örgütlerinin açmış olduğu kadın dayanışma merkezleri ve kurumlar sayesinde, kadına yönelik şiddet daha görünür ve müdahale edilebilir bir hale gelmiş, kadınlar yaşadıkları şiddetin farkına varmaya ve haklarını öğrenmeye başlamışlar, şiddete maruz kaldıklarında ise şikayetçi olarak psikolojik ve hukuki destek alabilmelerinin önü açılmıştır¹³³.

Medeni Kanun'da ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerle birlikte kadına karşı şiddetle mücadelede diğer bir önemli gelişme ise 2014 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi ve bunu takiben 4230 sayılı Kanunun kaldırılarak

¹²⁹ Olayın çıkmasına neden olan olay, eşinden dayak yiyen bir kadının boşanma davasını hakimın “*kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmamak gerek*” atasözüne dayanarak reddetmesidir. Ayrıntı için bkz: Çiçek Tahaoğlu, “*Dayağa Karşı Yürüyüş*’ün 30. Yıldönümünde Kadınlar Anlattı”, 17.05.2017, <https://m.bianet.org/bianet/kadin/186540-dayaga-karsi-yuruyus-un-30-yildonumunde-kadinlar-anlattı>, (18.04.2022).

¹³⁰ Güngörmüş, Karadağ ve Tanrıverdi, s. 54.

¹³¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor”, Ankara, 2014, s. 1. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede ve kadın haklarının gelişmesinde önemli bir yeri olan kurumlarından biri de, 20 Mart 1999’da kurulan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonu (TÜBAKKOM)’dur.

¹³² Ayşe Gül Altınay, Yeşim Arat, Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Metis Yayınları, İstanbul, 2008, s. 17; Evren Karataş, “Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri”, Turkish Studies, Cilt: 4, Sayı: 8, 2009, ss. 1652-1673, s. 1660.

¹³³ Güngörmüş, Karadağ ve Tanrıverdi, s. 55.

yerine 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un kabul edilmesi olmuştur¹³⁴.

Kadına karşı şiddetle mücadelede daha somut ve daha çapıcı analizler yapılabilmesi amacıyla 2008 yılında ilk kez tüm ülkeyi kapsayan “*Kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?*” sorusuna yanıt oluşturabilecek olan “*Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*” yürütülmüş, 2014 yılında ise 2008 yılı araştırmasının takip araştırması niteliğinde olan ikinci araştırma gerçekleştirilmiştir¹³⁵.

Nitekim farklı tarihlerde yapılan ve somut sayısal veriler içeren söz konusu araştırmalar karşılaştırılarak kadına karşı şiddetle mücadelede geline nokta, yaşanan değişim ve gelişmeler analiz edilebilmiş, yaşanan şiddet eylemleri ile ilgili gerçekçi sonuçlar ortaya konulmuştur. Öyle ki yapılan karşılaştırmalar sayesinde, bu süreçte kadınlar lehine gerçekleştirilen uygulamaların da şiddeti önlemede etkili olup olmadığı tespit edilerek, somut veriler ışığında sonuç odaklı çözümler üretilebilmiştir.

Ancak bütün bu mevzuatlar değişikliklerine ve yürütülen kampanyalara karşın ülkemizde kadına karşı şiddetin çözümü için öncelikle olması gereken *zihniyet değişimidir*. Çünkü toplumumuzun genelinde var olan ataerkil zihniyet ve bu bağlamda yapılan kadın erkek ayrımcılığı, kadına karşı şiddetin birincil sebebidir. Öyle ki bu ayrımcılık, statü düzeyi fark etmeksizin toplumun neredeyse her alanında, her kesimden kişiler tarafından yapılabilmektedir. Var olan ataerkil kodlar erkeği otorite sahibi gördüğünden erkek bir süre sonra kadın üzerinde tahakküm kurmaya çalışarak kadını kısıtlamaya başlamaktadır. Yapılan bu kısıtlamalar da zamanla şiddet eylemlerine evrilerek, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak ve üstelik haklı sanılan gerekçelerle kadına karşı uygulanmaktadır. Dolayısıyla sorunun kökenleri oldukça derindir.

Var olan ataerkil zihniyetin kısa sürede değişimi mümkün olmasa da yapılacak yenilikler ve düzenlemeler ile bireylerin bilinç düzeyinin artması

¹³⁴ Çamurcu, s. 74-75. Kadın hakları ile ilgili diğer önemli gelişmelerin ayrıntısı için bkz: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kaydedilen-gelismeler.tr.mfa, (02.04.2022).

¹³⁵ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Kadın”, Ankara, 2022, s.67-68. Ayrıca kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında yayınlanan faaliyet planı için bkz: <https://www.aile.gov.tr/media/102377/kadina-yo-nelik-s-iddetle-mu-cadele2022-yili-faaliyet-plani.pdf>, (18.04.2022).

sağlanarak bu ataerkil anlayışın zamanla yıkılması ve kadına karşı şiddetin minimum düzeye inmesi söz konusu olabilecektir¹³⁶. Tabi ki bu konuda devlet kuruluşlarının da etkin bir biçimde çözüm mekanizmalarını devreye koyması gerekmektedir. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadın erkek eşitliğinin önündeki tüm engelleri kaldıracak düzenlemeler yapmak ve kadına karşı şiddeti önlemek devletin en temel amaç ve görevleri arasındadır¹³⁷.

Öyle ki, devletin özellikle farkındalık sahibi bireylerin de desteğini alarak titizlikle etkin bilgi ve denetim mekanizmalarını kurması ve çeşitli şekillerde hizmetler sunan yardım kuruluşlarıyla birlikte hareket etmesi ulaşılmak istenen hedefe daha kısa sürede ulaşılmasını sağlayacaktır¹³⁸.

Dolayısıyla kurumlar arası işbirliğinin sağlanarak toplumsal cinsiyet eşitliğine, aile içi şiddete ilişkin okullar başta olmak üzere tüm kurumlarda seminer ve eğitimlerin düzenlenmesi, çeşitli kampanya ve projelerin yürütülerek farkındalığın artırılması şiddetle mücadelede olumlu gelişmeler yaşanmasını sağlayacaktır.

C. Opuz v. Türkiye Kararı¹³⁹

1. Genel Olarak

Bu bölümde, kadına karşı şiddetle ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin önemli kararlarından biri olan Opuz v. Türkiye (Nahide Opuz) kararı incelenecektir. Çünkü bu karar, kadının yaşam hakkının korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi noktasında önemli tespitler ve değerlendirmeler içermekte, Türkiye'nin söz konusu şiddet eylemlerine ilişkin o zamanki tutumunu somut bir olay üzerinden bizlere anlatmaktadır. Ayrıca Karar, kadına yönelik şiddet konusunda AIHM

¹³⁶ Ayrıntılı öneri ve fikirler için bkz: Uçar, s. 320; Nazan Moroğlu, "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi – 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 99, 2012, ss. 357-380, s. 379-380.

¹³⁷ Gülriz Uygur, "Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu", **Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu**, No: 9, Ankara, 2012, ss.46-48, s. 47.

¹³⁸ Recep Doğan, "Kadının Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetten Kaynaklanan Sığınma Hakkı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 130, 2017, (Sığınma), ss. 157-186, s. 183.

¹³⁹ Kararın orijinal metni için bkz: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-92945%22%7D>, (16.04.2022).

içtihatlarının başlangıcı niteliğinde olup Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda önemli adımların atılmasını sağlaması bakımından da ayrı ve özel bir öneme sahiptir.

Söz konusu Karar ile, ilk kez bir ülke kadına karşı şiddeti önlemede başarısız addedilerek tazminata mahkum edilmiştir¹⁴⁰. Karar aynı zamanda, cinsiyete dayalı şiddeti bir ayrımcılık biçimi olarak kabul etmesi bakımından oldukça önemlidir¹⁴¹. Zira Kararda kadına karşı şiddet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 14. Maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilmiş ve Mahkeme söz konusu maddeye aykırılık tespit etmiştir.

Opuz v. Türkiye kararında; öncelikle kadının yaşam hakkının korunamamasından, Türkiye’de aile içi şiddetin engellenemediğinden ve ayrıca kadına karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli tedbirlerin Türkiye tarafından alınmadığından bahsedilmiştir. Kararda ayrıca toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı, devletin gerekli ve yeterli tepkiyi veremediği, etkili bir koruma sağlayamadığı, oysa devletin aile içi şiddete karşı bütün organları ile birlikte sorumlu olduğundan ve etkili bir koruma mekanizması kurması gerektiğinden söz edilmiştir.

2. Davaya Konu Olay ve Yargılama Süreci

Davaya konu olayda, başvuru Nahide OPUZ ve annesi, 1995’ten 2022’ye kadar çeşitli tarihlerde, eşi Hüseyin OPUZ tarafından birçok kez şiddete uğramıştır. Bu süreçte başvuru ve annesi şiddet gördükleri ve ölümle tehdit edildikleri gerekçeleriyle karakola ve savcılığa birkaç kez başvuruda bulunmuşlardır.

Yargı makamlarına yansıyan ilk olay ise 10 Nisan 1995 tarihinde gerçekleşmiş ancak başvuru ve annesi ölümle tehdit edildiklerinden şikayetlerini geri almışlardır. Bu sebeple, H.O. ölümle tehdit ve ağır yaralama iddialarıyla açılan davalarda bile, 765 sayılı TCK madde 456/4 hükmü gereği şikayete bağlılık sebebiyle ceza almamıştır.

29 Ekim 2001 tarihinde başvuru H.O tarafından yedi yerinden bıçaklanarak yaralandığı olayda ise H.O sadece para cezasına mahkûm edilmiştir.

¹⁴⁰ Esmâ Yağmur Sönmez, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”, **İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 20, 2020, ss. 1-17, s. 7; Rabia Asya Dalkılıç, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi”, **Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2021, ss. 61-82, s. 76.

¹⁴¹ Samet Talha Tekçe, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve İstanbul Sözleşmesi’nde Kadına Karşı Şiddeti Önleme Mekanizmaları ve Türkiye”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 62.

Nitekim bu süreçte, N.O' nun, kendisini ve annesini korumak için yaptığı başvurular sonuçsuz kalmış ve nihayetinde 11 Mart 2002 tarihinde N.O 'nun annesi, H.O tarafından öldürülmüştür.

H.O, tutuklu olarak yargılanmasının ardından, 26 Mart 2008 tarihli oturumda 15 yıl 10 ay hapis cezasına çarptırılmış ve tutuklu bulunduğu süre göz önüne alınarak tahliye edilmiştir. H.O. serbest kalmasının akabinde başvurucuya yönelik ölüm tehditlerine devam etmiştir. Başvurucu N.O, 6 ay sonra kendisinin ve annesinin resmi makamlar tarafından aile içi şiddete karşı korunmadığını, bu sebeple annesinin öldüğünü, kendisinin ise kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmiş ve eşinin sistematik ve ağır şiddet eylemlerine rağmen yetkililerin AİHS md.2'ye aykırı olarak yaşam hakkını koruyamadıklarından bahisle dava yoluna giderek şikayetçi olmuştur.

3. Kararda Tespit Edilen Hak İhlalleri

AİHM, dava sonucunda AİHS'nin 2., 3. ve 14. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiş ve Türkiye aleyhine tazminata hükmetmiştir.

AİHS Madde 2: “Yaşam hakkı”¹⁴²

AİHM öncelikle başvurucu ve annesinin uzun süredir hayatlarının tehlikede olmasına rağmen devlet tarafından gerekli tedbirlerin alınmadığını ve failin yargılama sürecinde yedinci yıla gelinmesine rağmen yargılamasının hala bitmediği gerekçeleriyle, yaşam hakkını koruyan AİHS'in 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır¹⁴³. AİHM, yetkili makamların; kendilerine ulaşan şikayetlerin sürekliliğinin göz önünde bulundurarak, kişilerin yaşamlarının tehlikede olduğunu öngörmesi gerektiğini belirtmiştir.

AİHS Madde 3: “İşkence yasağı”¹⁴⁴

AİHM ayrıca başvuranın fiziksel yaralanma ve psikolojik baskı şeklinde maruz kaldığı şiddet eylemlerinin, AİHS'in 3. maddesi kapsamında kötü muamele

¹⁴² AİHS Madde 2: “ Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez”.

¹⁴³ AİHM devletin temel görevinin, “kişi hayatına yönelik eylemleri caydırıcı somut bir ceza mevzuatı oluşturmak ve ihlalleri caydırmak, önlemek ve cezalandırmak için oluşturulan uygulama mekanizmasına dayanarak yaşam hakkını güvenceye almak” olduğunu belirtmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Üçüncü Daire, “Opuz-Türkiye Kararı”, Strazburg, 2009, (Opuz), s. 22.

¹⁴⁴ AİHS Madde 3: “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz”.

olarak kabul edilecek derecede ciddi olduğunu belirterek AİHS md.3'ün de ihlal edildiği kanaatine varmıştır. Bu bağlamda Mahkeme, başvurunun bedensel bütünlüğüne yönelik şiddet eylemlerinin tekrar meydana gelmesini engelleyecek tüm makul tedbirleri yerel makamların alması gerektiğini ancak söz konusu olayda almadığını belirtmiştir.

AİHM'e göre, H.O.'nun şiddet eylemleri karşısında verilen yargı kararları, *"etkililikten yoksun, belli bir düzeyde hoşgörü içeren ve fail üzerinde gözlemlenebilir hiçbir önleyici ya da caydırıcı etki yaratmayan kararlardır"*¹⁴⁵. Dolayısıyla, AİHM, söz konusu olaydaki şiddet eylemleri AİHS' in 3. maddesinde belirtilen minimum sınırı aşmış ve kötü muamele derecesine ulaşmıştır.

AİHS Madde 14: "Ayrımcılık yasağı"¹⁴⁶

Başvurucu N.O., aile birliği adı altında kadının hayatının değersiz olarak kabul edilmesi sebebiyle devletin kadınları koruma hususunda ayrımcı ve yetersiz olduğunu ileri sürmüştür. Bu iddiaya karşılık AİHM de, yürürlükteki Türk hukukunda, haklardan yararlanma konusunda kadın-erkek arasında açık bir ayrım yapılmadığını, ancak demokratik bir toplumda kadınların statüsünün uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kararda, kadına yönelik gerçekleştirilen şiddetin, toplumsal cinsiyet ve güç eşitsizliğine dayalı toplumsal bir sorundan kaynaklandığı belirtilmiş olup sorunun temelinde yatan ataerkil anlayışın, yargıda ve emniyet teşkilatında da mevcut olduğundan bahsedilmiştir¹⁴⁷.

Nitekim Mahkeme, aile içi şiddetten şikayetçi olan kadınların karakollarda gördüğü muamele ve mağdurlara etkili koruma sağlamadaki genel yargısal pasifliğe vurgu yaparak, polis karakollarına aile içi şiddet şikayetinde bulunulduğunda, polis memurlarının şikayetleri soruşturmadığını, umursamaz davrandığını, hatta mağdurların şikayetlerini geri almaları ve aile evine dönmeleri ve için bir bakıma *arabuluculuk görevi* üstlendiklerini tespit etmiştir¹⁴⁸. Bir başka deyişle AİHM, buna benzer olaylarda, polis memurlarının anlatılan şikayetlere ve olaylara karşı kayıtsız

¹⁴⁵ Opuz, s. 32.

¹⁴⁶ AİHS Madde 14: *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır"*.

¹⁴⁷ Sönmez, s. 7.

¹⁴⁸ Opuz, s. 36.

kalma ve karışmama eğiliminde olduklarını, sorunları “*müdahale edemeyecekleri bir aile meselesi*” olarak gördüklerini ifade etmiştir.

AİHM ayrıca başvuru N.O. ve annesinin çektikleri sıkıntıları kadınlara karşı ayrımcılık türlerinden biri olan *cinsiyete dayalı şiddet* olarak kabul edilebileceği kanaatine varmıştır. Bu nedenle kadınlara yönelik şiddeti engelleme, mağdurları koruma, yardım hizmeti sağlama, suçluları ıslah etme ve cezalandırma amacıyla, iç hukukta bulunan 6284 sayılı Kanunun tamamıyla titizlikle uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

AİHM ayıca, Türkiye’deki var olan adli pasifliğin ve ayrımcılığın, kasıtlı olmasa dahi kadınları etkilediğine dikkat çekmiş ve devletin son yıllarda yürütülen düzenlemelere rağmen, aile içi şiddeti çözmede uygun ve yeterli adımları atmadığını, sorumluluk üstlenmediğini belirtmiş ve sonuç olarak AİHS md.14’ün de ihlal edildiği kanaatine varmıştır.

4. Genel Değerlendirme

Opuz v. Türkiye davasının en önemli özelliği kadına yönelik şiddetin AİHM tarafından *ayrımcılık* olarak kabul edilmesi ve kadına yönelik şiddetle etkili mücadele edilmemesinin, *eşitliğe aykırı* olduğunun belirtilmesidir¹⁴⁹.

Nitekim davadan çıkarılan sonuca göre, yargı makamları da kadına yönelik şiddet eylemleri karşısında pasif kalmakta, kadına yönelik şiddeti durdurmayı amaçlayan mevzuat toplumsal cinsiyet farklılıklarını gözetir bir şekilde uygulanmamaktadır. Öyle ki polis memurlarının yaşanan şiddet eylemlerini soruşturma ve kadın mağdurları koruma konusunda isteksiz, umursamaz ya da çekingen davranması, yerel mahkemelerin koruma kararlarına karşı olan pasif tutumu, kadınlara uygulanan şiddetin olağan bir meseleymiş gibi algılanmasına neden olmaktadır. Oysa karakollarla birlikte devletin tüm mekanizmaları ve yargı sistemi, kadına yeterli ve etkin bir koruma sağlamakla yükümlüdür. Fakat bu yükümlülüğe aykırılık, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılmasını geciktirmekte ve bu konuda caydırıcılığın sağlanmasını imkansız kılmaktadır.

¹⁴⁹ Nisan Kuyucu, “Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalete Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, **Fe Dergi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2015, ss.61-77, s. 68; Çamurcu, s. 80.

İlerleyen süreçte, verilen söz konusu karardan sonra Türkiye’ de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla birçok çalışma ve proje yürütülmüş, bu doğrultuda önemli değişim ve gelişmeler yaşanmıştır. Nitekim, söz konusu karar akabinde bu konuda toplumsal bir bilincin oluşturulması hedeflenerek kadına yönelik şiddeti ve ev içi şiddeti önlemeye yönelik bir sözleşmeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiş ve bu mücadelelerin sonucunda 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı *Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* yürürlüğe girmiştir.

III. SUÇ MAĞDURU OLARAK KADIN

A. Mağdur- Kadın İlişkisi

1. Mağdur (Viktimoloji) Kavramı

Mağdur kavramının güncel Türkçe sözlükteki tanımı; “*Haksızlığa uğramış (kimse), kıygın*” şeklindedir¹⁵⁰. Kavramın farklı şekillerde tanımlamaları mevcut olsa da çalışmamızın konusu suç mağdurlarına ilişkin olup suçun mağduru denildiğinde, akla ilk gelen tanımlardan biri, “*suç fiili ile saldırıya uğrayan kişi, suç kurbanları*” olmaktadır¹⁵¹. Başka bir tanıma göre ise mağdur, suçun maddi unsurlarından biri olup “*suçu meydana getiren fiilden, doğrudan doğruya zarar gören kişidir*”¹⁵². Nitekim mağduru olmayan bir suçtan bahsedilemez ve doktrindeki yaygın görüşe göre bütün suçlarda mağdur ancak *gerçek kişidir*¹⁵³.

Dolayısıyla Ceza hukukunda “*mağdur*”, kanunda tanımlanan fiil ile korunan hukuki değer sahibi kişiyi ifade etmektedir¹⁵⁴. Nitekim kavram *suçtan zarar gören*

¹⁵⁰ <https://sozluk.gov.tr/>, (12.04.2021).

¹⁵¹ Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012, ss. 657-693, s. 659.

¹⁵² Aslı Aydın, Şiddetin Mağdurlarının Yaşamlarına Olan Etkisi, “Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı ve Viktimoloji”, **Umut Vakfı Hukukun Gençleri Sempozyumları Dizisi**, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sayı: 6, Eskişehir, 2015, s. 2. Farklı tanımlar için bkz: Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, (Genel), s. 114-115.

¹⁵³ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, (Genel), s. 225.

¹⁵⁴ Olgun Değirmenci, “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 77, 2008, ss. 33-86, s. 37.

ile karıştırılmamalıdır. Zira suçtan zarar gören her kişi aynı zamanda suçun işlenmesi dolayısıyla mağdur olan kişi değildir¹⁵⁵. Mağdur denildiğinde, bir fiil ile doğrudan ihlale uğrayan, cezai korumanın konusunu oluşturan menfaat sahipleri akla gelmelidir¹⁵⁶.

Viktimoloji ise Latince kökenli “victimia” yani mağdur kelimesinden türetilmiş olup suç mağdurlarını hakkında çalışmalar yürüten bir bilim dalıdır¹⁵⁷. Viktimoloji bilimi temelde mağduru merkez alarak yaşanan olayların onlar üzerindeki etkilerini, sonrasında ortaya çıkan sorunları ve bu sorunlar için oluşturulan sistemlerin çalışmalarını incelemektedir¹⁵⁸.

2. Mağdur Olan Kadının Korunması

a. Genel Olarak

Konumuz itibariyle bu bölümde *mağdur* olarak incelenecek grup *kadınlardır*. Ancak elbette ki suç mağdurları sadece kadınlar değildir, hatta erkeklerin daha fazla suç mağduru olduğu bilinmektedir¹⁵⁹. Fakat erkek failler tarafından kadınlara karşı işlenen kasten öldürme suçları ve bu bağlamda kadının yaşam hakkının korunması çalışmanın ana konusunu oluşturduğundan bu bölümde erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen kasten öldürme suçlarında kadınların ceza hukuku anlamında mağdur sıfatına haiz olmasından hareketle konumları değerlendirilecektir.

Kadınları daima mağdur gibi göstermek, zaman içerisinde “*mağdur kadın*” ifadesinin dile yerleşmesine neden olacağından doğru bir yaklaşım değildir. Nitekim bu kullanım ayrımcılığın daha da pekiştirilmesine ve kadının daima korunmaya muhtaç olarak algılanmasına neden olabilecektir. Zira mutlak bir mağduriyetten bahsetmek ya da kadını sadece mağdur kavramının içinde değerlendirmek pozitif ayrımcılık anlamına gelmeyecek, temelde ayrımı daha da derinleştirebilecektir.

¹⁵⁵ Yener Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 144-145; Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 115.

¹⁵⁶ Katoğlu, s. 662.

¹⁵⁷ Oğuz Polat, **Adli Psikolojiye Giriş**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 221; Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, (Kriminoloji) s. 369.

¹⁵⁸ Polat, Adli Psikoloji, s. 221.

¹⁵⁹ Halime Ünal Reşitoğlu, “Kadınlar, Mağdurluk ve Suç Korkusu”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 24, 2017, ss. 37-56, s. 39.

Dolayısıyla mağdur kadın ifadesinin, ceza hukuku bağlamında değerlendirilerek “suçun faili tarafından haksızlığa uğramış kişi” olarak algılanması gerekmektedir.

Suç mağduru olan kadınların korunması, sosyal devlet ilkesinin bir gereği olup kadınların psikolojik, sosyal ve mali açıdan desteklenmeleri gerektiği kabul edilmesi gereken bir gerçektir¹⁶⁰. Bu noktada birçok sivil toplum kuruluşunun kadın hareketlerine de destek vermesiyle suç mağduru olan kadının korunması hususu önem kazanmıştır¹⁶¹.

Kadınlar diğer mağdurlarda da olduğu gibi kendilerine karşı işlenen bir suç söz konusu olduğunda suçun yarattığı fiziksel ve duygusal acıyı bizzat deneyimlerler, dolayısıyla olaydan doğrudan etkilenen kişilerdir. Hans Von Hentig, fenomenolojik tip oluşturmaya göre mağdurları bazı özellikleri bakımından gruplandırmış ve kadınları, “karşı koyma gücü azalmış mağdur” kategorisi içinde saymıştır¹⁶².

Kadınların, bu şekilde bir gruplandırmanın içinde yer almasının elbette bir nedeni vardır. Şöyle ki, toplumda çoğunlukla erkeklerin fail, kadınların ise mağdur olduğu suçlar; genellikle aile içinde yaşanan şiddet suçları, cinsel saldırı ve öldürme suçlarıdır. Söz konusu bu suçlarda da erkeklerin, kadınlara karşı kendi üstün toplumsal ve fiziksel güçlerini kullandığı bir gerçektir¹⁶³. Başka bir deyişle, erkekler bedensel yani fiziksel olarak kendilerini kadınlardan daha güçlü gördüklerinden özellikle cinsel saldırı, yaralama, öldürme gibi olaylarda bu güçlerini kadınları savunmasız bırakmak için kullanmakta ve kadınların karşı koyma gücünü kolayca kırabilmektedirler.

Diğer taraftan kadınlar da genellikle erkeklere göre fiziksel olarak daha küçük ölçülere sahip olduklarından ve fiziksel güçleri göreceli olarak daha az olduğundan kendilerini daha zayıf, daha savunmasız hissedebilmekte, herhangi bir saldırıya karşı defetme gücünü kendilerinde bulamayacaklarını düşünebilmektedirler¹⁶⁴. Dolayısıyla kadınların erkekler tarafından kendilerine yönelen söz konusu suç eylemlerine karşı koyabilmesi oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle yapılan sınıflandırmada kadınların,

¹⁶⁰ Değirmenci, s. 35.

¹⁶¹ Muhammet Kahveci, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s.3.

¹⁶² Demirbaş, Krimonoloji, s. 373.

¹⁶³ Demirbaş, Krimonoloji, s. 378.

¹⁶⁴ Reşitoğlu, s. 40.

“karşı koyma gücü azalmış mağdur” başlığı altında düzenlenmeleri doğal görünmektedir.

b. Mağdur Olan Kadının Karşılaştığı Güçlükler

Cinsiyet bakımından bir değerlendirme yapıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla mağdur olduğu bilinse de kadınlar erkeklerden daha fazla suç korkusu yaşamaktadırlar¹⁶⁵. Öyle ki kadınlar, günlük hayatta gerçek bir risk ile karşılaşmalar bile gerçekleştirilen öldürme ve şiddet eylemlerinin artması ve daha da görünür hale gelmesi sebebiyle kendilerini sürekli tehdit altında hissetmektedirler¹⁶⁶.

Kadınların daha fazla suç korkusu yaşamamasının bir diğer nedeni ise çocukluklarından itibaren neredeyse hayatlarının her evresinde sürekli olarak çeşitli uyarılara maruz kalmalarıdır. Nitekim hangi yaşta olurlarsa olsunlar; “gece geç saatlerde eve dönme”, “giyimine dikkat et”, “tanımadığın insanlarla konuşma”, “yalnız dışarı çıkma” gibi daha sayılabilecek birçok uyarı ve yasaklar ile yetiştirilmektedirler¹⁶⁷.

Bu nedenlerle kadının yaşam hakkının korunması için, önce öldürülmeden önce geçirdiği süreçleri analiz etmek gerekmektedir. Nitekim öldürülen çoğu kadın, öncesinde ölümle tehdit edilerek fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle aile içi şiddette, her türlü hakkının ihlal edildiği sistematik, yani sürekli devam eden bir şiddetin mağduru olan kadının, son noktada öldürülmesiyle yaşam hakkı da elinden alınmış olmaktadır.

Öldürülme öncesinde çoğunlukla yaralama, eziyet ve cinsel suçların mağduru olan kadın, yaşadığı fiziksel ve psikolojik şiddetleri, travmaları uzun süre atlatamamaktadır. Genellikle eş, sevgili veya akrabaları tarafından gerçekleştirilen, evlerde, sokaklarda veya işyerlerinde meydana gelen şiddet olaylarının etkisi, sonraki aşamada karakollarda ve mahkemelerde de devam etmektedir. Öyle ki, kadın yaşamış olduğu olayları anlatmak ve karşı taraftan şikayetçi olmak için karakola gittiğinde genellikle ikinci travmayı yaşamaktadır. Çünkü polisler genellikle anlatılan

¹⁶⁵ Begüm Çardak, “Kadınların Suç Korkuları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, ss. 23-46, s. 30-31.

¹⁶⁶ Reşitoğlu, s. 54.

¹⁶⁷ Çardak, s. 31.

olaylara gereken itibarı göstermeyerek ve umarsız davranarak taraflar arasında uzlaştırma sağlamaya çalışmakta, konuyu aile içi meselesi olarak değerlendirerek ihmalkar davranmaktadırlar.

Dava açıldığı durumlarda ise fail tarafından öne sürülen en ufak sebebin haksız tahrik sayılması ya da gerekçesiz bir biçimde fail lehine takdiri indirim nedenlerinin uygulanması gibi durumlar suçun mağduru olan kadının üçüncü kez travma yaşamasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla kadın maruz kaldığı her aşamada bir mağduriyet yaşamakta, sanki suçun kurbanı değil de failiymiş gibi bir muamele görmektedir¹⁶⁸.

Oysa kadının tüm cesaretini toplayıp şikayetçi olabilmesi çok zordur, bu harekete geçişi çoğu zaman yıllarına mal olmaktadır. Genellikle evi, çocuğu düşünerek ya da maddi imkansızlıklarından dolayı her türlü şiddeti sineye çeken kadın, son raddeye gelinceye kadar susmakta, korkarak yaşamakta ve yaşadığı olumsuz olayları en yakınların da dahil olmak üzere kimseyle paylaşamamaktadır. Dolayısıyla cesaretini ve gücünü toplayıp her şeyi göze alarak şikayetçi olmaya karar vermesi, anlık olayların sonucunda gerçekleştirdiği bir eylem değil genellikle yılların birikmişliği sonucu vermiş oldukları bir karara dayanmaktadır.

Ancak uygulamada görüldüğü üzere kadının önce çevresi, sonra da kolluk görevlileri “*aman aileni yıkma*”, “*kocan bu döver de sever de*” anlayışıyla hareket ederek kadını şikayet kararından vazgeçirmeye çalışmakta, barıştırma ve uzlaştırma yoluna gitmektedirler. Bu nedenle kadın özellikle de aile içi şiddet mağduruysa adli mekanizmaları harekete geçirmek ve sonuç almak için fazlaca çaba sarf etmek zorunda kalarak oldukça zorlu süreçlerden geçmektedir¹⁶⁹.

Bu nedenle bu aşamada şikayetin önemsizleştirilmesi veya tarafların uzlaştırılmaya çalışılması son derece tehlikeli olup bu eğilim, zaten mağdur olan kadının bir kez daha mağdur edilmesi anlamına gelmekte, belki de ölüm ile sonuçlanmayacak bir şiddet eyleminin ölümle sonuçlanması söz konusu olmaktadır.

Nitekim gözden kaçırılan nokta artık uzlaştırma aşamasının çoktan geçilmiş olmasıdır. Öyle ki kadınlar çoğu zaman ölüm tehlikesi altındayken resmi makamlara başvurusunu yapmış bulunmaktadır. Diğer bir deyişle zaten bu süreçte öldürüleceğini düşünüp kendini tehlike altında hisseden kadın, genellikle تنها ve riskli ortamlardan

¹⁶⁸ Yalçın, Kadın, s. 314.

¹⁶⁹ Yalçın, Kadın, s. 314.

uzaklaşarak, yalnız gezmekten korkarak veya hava kararmadan eve dönmeye çalışarak hayatına sürekli var olan bir korkuyla devam etmektedir¹⁷⁰.

c. Mağdur Olan Kadının Korunması Noktasında Tavsiyeler

Türk toplumu ataerkil bir yapıda olduğu için erkekler tarafından kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilen ve cinsiyet ayrımcılığına dayanan şiddet ve öldürme eylemlerinde kısa sürede belirgin bir azalmanın meydana gelmeyeceği söylenebilirse de devlet mekanizmalarının ivedilikle harekete geçirilip sürecin doğru bir şekilde yöneltmesi sonucunda sürecin hızlandırılması ve olumlu sonuçlanması mümkündür¹⁷¹.

İşte bu süreçte etkili olan devlet mekanizmalarından biri de polis merkezleridir. Nitekim kolluk görevlileri, yaşanan şiddet olaylarının çoğunlukla ilk muhatabı olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle özellikle kadınlara karşı işlenen şiddet suçları söz konusu olduğunda dikkatli ve özenli hareket etmeleri gerekmektedir. Nitekim bu doğrultuda konunun hassasiyetinin farkındalığı ile mağdura suçlayıcı sorular sormadan, tavsiye niteliğinde konuşmalar yapmaktan kaçınarak, yaşananları sıradanlaştırmaması gerekmektedir. Ayrıca taraflar uzlaşmaya zorlanmamalı, kadın şiddetin tekrarının kuvvetle muhtemel olduğu bir ortama tekrar tekrar sürüklenmemelidir. Zira uzlaşma uzun vadede çoğunlukla mümkün olmamakta hatta bu uzlaştırıcı yaklaşım telafisi imkansız daha büyük zararlar meydana gelmesine sebebiyet verebilmektedir¹⁷².

Bununla birlikte yaşanan yargılama sürecinde yaşanan en büyük sorunlardan biri de ispat gücü olduğundan özellikle aile içinde gerçekleşen suçlarda genellikle fail ve mağdur dışında olaya tanık olan başka birilerinin olmayacağı hesaba katılarak mağdurların beyanı esas alınmalıdır. Nitekim bir kadının yaşamış olduğu travmalarını, kendisine yönelik işlenen şiddet eylemlerini gerçeklikten uzaklaşarak anlatması çok düşük bir ihtimaldir.

Ayrıca yargılama sırasında mağdura olayın defalarca anlattırılmamasına özen gösterilmeli, sanıkla sık sık karşıya gelmesi engellenmeli ve yargılama mümkün olan

¹⁷⁰ Reşitoğlu, s. 54.

¹⁷¹ Yalçın, Kadın, s. 315.

¹⁷² Yalçın, Kadın, s. 315.

en kısa sürede sonlandırılmalıdır; aksi halde mağdurun yaşadığı travmaların etkisi giderek büyüyecek, mağdurun yargıya ve adalete olan güveni sarsılacaktır.

Sonuç olarak yaşanan olaylara başından itibaren müdahil olabilecek tüm görevlilerin; polisin, savcının, hakimin, doktorun özenli ve dikkatli bir biçimde süreci yönetmesi, mağdurun yaşadığı travmaları atlatabilmesi için sağlıklı bir yargılama süreci yaşamasının sağlanması gerekmektedir¹⁷³. Nitekim mağdur olan kadın korunmazsa uğradığı şiddetlerin sonu gelmeyecek ve en sonunda da öldürülecektir. Dolayısıyla mağdur olan kadının yaşam hakkının korunması öncelikli amaç olarak görülmeli, zamanında etkili ve gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

B. Uygulamada Yer Alan Mağdur/Mağdure Ayrımı

Mağdur kavramının ne anlama geldiğini ve Ceza hukukundaki anlamına yukarıda değindik. Ancak uygulamada kavramın bazı durumlarda cinsiyetçi bir hale büründürülerek kadın şahıslar için “*mağdure*” şeklinde kullanıldığını görmekteyiz. İşte bu bölümde kavramın söz konusu kullanımı tartışılacaktır.

Dünyadaki dillerin önemli bir kısmında cinsiyet kategorisi yapılarak isimleri nitelemek amacıyla *tanımlıklar (article)* kullanılmakta; ancak Türkçede bu şekilde bir cinsiyet bildiren tanımlık sistemi bulunmamaktadır¹⁷⁴. Dolayısıyla Türkçede kelimelerin özellikle ve ayrıca cinsiyetçi bir hale getirilmesi, bir başka deyişle herhangi bir ek kullanılarak kelimenin kadına veya erkeğe özgülenmesi söz konusu değildir.

Fakat Türkçede de bazı kelimelerin “*dilbilgisel cinsiyet, sözlüksel cinsiyet ve çağrışımsal cinsiyet*” ile belirli bir cinsiyete özgülenmesi söz konusu olabilmektedir¹⁷⁵. Sosyokültürel bir cinsiyet görünümü olan çağrışımsal cinsiyette örneğin, hemşirelik mesleği kadınla özdeşleştirildiğinden bir erkek hemşire olduğunda “*erkek hemşire*” vurgusu yapılmaktadır. Benzer şekilde milletvekili olma erkek ile özdeşleştirildiğinden milletvekili bir kadın olduğunda “*kadın milletvekili*” denilmektedir. Yine örneğin hakim mesleğini genellikle erkeklerin icra ettiği

¹⁷³ Yalçın, Kadın, s. 315.

¹⁷⁴ Caner Kerimoğlu, Gökçe Doğan, “Türkçede Cinsiyet Görünümleri Ve Çağrışımsal Zihniyet”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 38, 2015, ss. 143-178, s. 145- 150.

¹⁷⁵ Ayrıntı için bkz: Kerimoğlu ve Doğan, s. 150 vd.

düşünüldüğünden hakim kadın olduğunda “kadın hakim” denilerek veya “hakime” şeklinde bir ifade kullanılarak hakimın kadın olduğuna ayrıca bir vurgu yapılma gereği duyulmaktadır. Oysa “hakime” şeklinde kullanılan kelimenin güncel Türkçe sözlükte bir karşılığı bulunmamaktadır.

Dilbilgisel cinsiyet terimi ise genellikle yabancı bir dilden alınmış olan kelimeler için kullanılmaktadır; örneğin Arapçadan Türkçeye geçmiş olan bazı kelimelerde eril-dişil ayrımı yapılmakta, “müdire”, “muallime” gibi kelimeler dişil nitelikte kabul edilmektedir¹⁷⁶. Ancak “mağdur” kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen “mağdure” şeklinde dişil bir kullanımı mevcut değildir. Nitekim Arapça kökenli Türkçeye sonradan geçmiş kelimelerin bazıları TDK’ da yer alırken mağdure kelimesinin karşılığı TDK’ da bulunmamaktadır. Özetle, kavramın aslında Türkçede bir karşılığı yoktur. Dolayısıyla kullanılan söz konusu kelime tamamen toplum algısının bir ürünüdür. Öyle ki, mağdur bakımından bir cinsiyet ayrımı yapılma gereği duyulmuş ve mağdurun kadın olduğunun vurgusu için ayrıca “mağdure” kelimesi kullanılmaya başlanmıştır.

Ayrıca kavramın Ceza hukukundaki kullanım şekli de “mağdur” şeklinde olup mağdure şeklindeki bir ifadeye hiçbir kanun metninde yer verilmemiştir. Dolayısıyla aslında kavramın iki ayrı biçimde kullanılmasına zemin hazırlayacak bir ifade veya kanun maddesi bulunmamaktadır. Kaldı ki Ceza hukuku bakımından mağdurun cinsiyetinin bir önemi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla kanımızca cinsiyetin keskin hatlarla ayrıştırılması, hukuki terimlerde kadın erkek ayrımının yapılmaya çalışılmasının bir gereği yoktur.

Öte yandan kelimenin uygulamada, kadın mağdurlar için mağdure şeklinde kullanılmasına gerekçe olarak anlam karışıklıklarının önlenmesi gösterilebilir. Nitekim verilen kararlarda özellikle birden fazla mağdurun söz konusu olduğu olaylar aktarılırken mağdurların isimlerinin sürekli kullanılması yerine mağdur/mağdure ayrımı yapılarak anlam karışıklıklarının önüne geçilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Ancak Ceza hukuku anlamında mağdurun kadın ya da erkek olması bir fark yaratmadığından kanımızca farklı şekilde ifade edilmelerine de gerek yoktur. Mağdur olan kişi, sadece mağdurdur. Mağdur olan kişinin erkek ya da kadın olmasının belirtilmesinin bir önemi veya gereği yoktur. Ayrıca sanık veya şüpheli

¹⁷⁶ Kerimoğlu ve Doğan, s. 150.

için böyle bir ayrıma gidilmezken mağdur için gidilmesi öne sürülen gerekçeyi çürütecek niteliktedir. Zira olayda birden fazla şüpheli veya sanık olduğunda sanık h..., sanık b... şeklinde kişilerin isimlerinin yazılması suretiyle de anlam karışıklığı önlenabiliyorsa aynı çözüm mağdurlar için de getirilebilir.

Sonuç olarak kelimeleri tamamen toplumun algıları yönünde cinsiyetçi bir hale getirmeye çalışmak yerine farklı çözüm önerilerinin düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle cinsiyetçi ifadeleri hukuk literatürünün içerisine de yerleştirmeye çalışmak, ulaşılmak istenen eşitliğe aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle hukuki metin niteliğindeki duruşma tutanaklarında, yazılan mahkeme kararlarında söz konusu *mağdure* kelimesinin kullanılmamasına ayrı bir özen gösterilmeli, bu konuda özellikle hakimlerin, savcılarının, avukatların, akademisyenlerin ve kolluk görevlilerinin daha bilinçli hareket etmesi gerekmektedir.

Örneğin, bir avukat dilekçesinde, bir hakim veya savcı karara ilişkin duruşma tutanağında, bir akademisyen yazmış olduğu tüm kaynaklarda, bir kolluk görevlisi ise yazılan ifade tutanaklarında dikkatli ve özenli hareket etmeli, cinsiyet ayrımına yol açacak ifadeler kullanılmamalıdır. Dildeki ayrımcılığa ilişkin problemler toplumun her alanında yaşanıyor olsa da en başta hukuk alanında kullanılan dile dikkat edilerek söz konusu ayrımcılığa neden olan kullanımlardan uzak durulması, eşitliği her alanda sağlamaya elbette ki katkı sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM: KADININ YAŞAM HAKKININ KORUNMASINA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

I. ULUSLARARASI MEVZUATTA YER ALAN DÜZENLEMELER

A. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)

1. Genel Olarak

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)”, doğrudan kadını ilgilendiren ve kadının insan haklarını koruma noktasında önemli bir yere sahip olan, Birleşmiş Milletler düzeyindeki temel insan hakları sözleşmelerinden biridir¹⁷⁷. Sözleşme, kadınlara karşı ayrımcılığı bütün alanlarda yasaklama ve eşitliği hukuksal düzeyde sağlama noktasında devletleri yükümlü kıldığı için ve kadınların insan haklarına vurgu yaparak toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan tek sözleşme olduğu için ayrıca önem arz etmektedir¹⁷⁸.

CEDAW temelde kadının insan haklarının evrensel niteliğine dikkat çekerek her kadının bu haklardan yararlanması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁷⁹. Sözleşme, 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde 51 devletin imzasıyla yürürlüğe girmiştir¹⁸⁰.

2. Sözleşmenin Kapsamı

Sözleşmenin imzalanmasıyla taraf devletler aşağıda yer alan hükümleri gerçekleştirmeyi taahhüt etmişlerdir¹⁸¹:

a- Kadın ile erkek eşitliğini kendi anayasalarıyla ve yasalarıyla sağlamayı,

¹⁷⁷ Sözleşmenin orijinal metni için bkz: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>, (06.04.2022). Ayrıca CEDAW’ın imzalanmasından sonraki ayrıntılı sürecin özeti için bkz: <http://www.sagiroglu.av.tr/ailenin-korunmasi-ve-kadina-karsi-siddetin-onlenmesine-dair-kanun-cn803.html>, (10.05.2021).

¹⁷⁸ Özdamar, s. 40; <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>, (05.04.2022).

¹⁷⁹ Şafak Parlak Börü, “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Özel Sayı, 2017, ss. 43-63, s. 50.

¹⁸⁰ Bu tarihlerde, devletlerin kadına karşı ayrımcılığın var olduğunu kabul ederek söz konusu ayrımcılıkların, eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürütmeleri ilerici bir tutumdur. Gülay Arslan, “Birleşmiş Milletle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 62, Sayı: 1-2, 2004, ss. 3-43, s. 6.

¹⁸¹ <https://morcati.org.tr/turkiyede-kadinlarin-yasal-kazanimlari/>, (10.05.2021).

- b- Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerektiğinde bu çerçevede yaptırımlar koyan yasaları düzenlemeyi ve uygun önlemleri almayı,
- c- Kadın haklarının erkeklerle eşitliğini ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla da sağlamayı,
- d- Kadınlara karşı herhangi bir ayırımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu kuruluşlarının da buna uygun davranmasını sağlamayı,
- e- Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,
- f- Kadınlara karşı ayırımcılık teşkil eden mevcuttaki yasaları değiştirmek ve düzenlemek de dahil olmak üzere bütün önlemleri almayı ve kadınlara karşı ayırımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri yürürlükten kaldırmayı taahhüt etmişlerdir.

a- Sözleşmenin Amacı

CEDAW, 1950'lerden 1970'lere kadar kadının haklarının, statüsünün ve toplumdaki yerinin süreç içindeki gelişimini yansıtmakta ve ayrımcılığın önlenmesi noktasında benimsenmesi gereken eşitlik ilkelerini vurgulamaktadır¹⁸². Öyle ki Sözleşme ile, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi ve ideolojik görüş ayrımı yapılmaksızın tüm kadınların insan hak ve özgürlüklerinden yararlandırılması hedeflenmektedir¹⁸³.

Diğer bir deyişle Sözleşmenin temel hedefi, “toplumsal yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğinin sağlanarak kalıplaşmış cinsiyet rollerine dayalı önyargıların ve geleneksel kabullerde mevcut olan tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır”¹⁸⁴. Öyle ki bu hedef, kadın ve erkeklerin rollerine ilişkin birtakım önyargıların var olduğu gerçeğinden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Nitekim gelenekselcilik ve ataerkil bakış açıları, kadınlar üzerinde birtakım biçimlendirmeler, nitelendirmeler yaparak belli yargılara varıp ayrımcılık niteliğinde uygulamalar ortaya koymaktadır. Bu nedenle sözleşme hazırlanırken, ilkel nitelikteki söz konusu bakış açılarına, bu bakış açısıyla gerçekleştirilen uygulamalara son verilmesi amaçlanmış, daha özgür ve daha demokratik bir düzen yaratılmak istenmiştir.

¹⁸² Umut Belek Erşen, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ve Denetim Mekanizması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 14.

¹⁸³ Nurhan Süral, “Avrupa Topluluğunun Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliğine Dair Düzenlemeleri ve Türkiye”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002, s. 139.

¹⁸⁴ Aydeniz Alisbah Tuskan (Yayına Hazırlayan), Kadın Hakları Mevzuatı, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Yayını, İstanbul, 2020, s.48.

b- Sözleşmenin İçeriği

Önsöz ve toplamda 30 maddeden oluşan CEDAW, özellikle çerçeve maddelerinde belli başlı unsurlara değinerek devletlere çeşitli yükümlülükler yüklemektedir¹⁸⁵. Devletlerin söz konusu yükümlülüklerinden ilki; yaşamın tüm alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığın tüm biçimlerini ortadan kaldırmaktır¹⁸⁶.

Diğer bir deyişle Sözleşme, ayrımcılığın hukuk sisteminden ve kamu yaşamından, silinmesi noktasında devleti sorumlu kılmaktadır. Dolayısıyla devletler gerekli her türlü önlemi alarak temel insan haklarından ve özgürlüklerden yararlanırken eşitliğin sağlanmasını, toplumsal gelişimi ve değişimin önünde engel teşkil eden ayrımcılık içeren yasaları, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmakla yükümlüdür¹⁸⁷. Öyle ki Sözleşmenin bazı maddelerinde şu hususlara yer verilmiştir¹⁸⁸:

7. Maddesinde; politika ve kamu hayatında kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olması gerektiği,

8. Maddesinde; hükümetleri uluslararası düzeyde temsil etme ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılma konusunda kadınların erkeklerle eşit şartlara tabi tutulması,

9.Maddesinde; tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanınması,

10. 11. 12. ve 13. Maddelerinde; Eğitim, iş (istihdam), sağlık ve sosyal hayatın diğer alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi,

14. Maddesinde; kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmalarını da göz önünde bulundurularak desteklenmeleri,

15. Maddesinde; Medeni haklar, hukuki ehliyet, seçme ve seçilme hakkı gibi konularda kadınların kanun önünde erkeklerle eşit olması gerektiği,

16. Maddesinde; karşı evlilik ve aile ilişkileri konularında erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olması gerektiği.

¹⁸⁵ Özdamar, s. 54.

¹⁸⁶ Erşen, s. 17. Ayrımcılık, kadınların biyolojik cinsiyetleri, toplumsal cinsiyetleri ve medeni durumları üzerinden yapılan eşitlik karşıtı her türlü eylem olarak tanımlanabilir. İşte Sözleşme de söz konusu ayrımcılık kavramına vurgu yaparak bu ayrımcılığın kaldırılması ve bu yolda verilen her türlü mücadelenin etkin kılınması için oluşturulmuştur.

¹⁸⁷ Erşen, s. 17.

¹⁸⁸ Özdamar, s. 54.

Görüldüğü üzere Sözleşmede, kadınların toplumsal hayatta hangi hak ve özgürlüklere sahip olduğu ya da olması gerektiği açıkça belirtilmiş ve bu bağlamda devletlere birtakım somut görevler yüklenilmiştir¹⁸⁹.

Devletlere yüklenen diğer bir sorumluluk ise Sözleşmeye taraf devletlerin düzenli aralıklarla Sözleşme'yi ne derece etkin uyguladıklarını gösteren bir rapor sunmalarıdır¹⁹⁰. Bu bağlamda Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ek olarak, taraf devletlerin insan hakları ihlallerinin daha sistematik bir biçimde tespit edilmesi ve ihlallerin daha etkili bir biçimde denetlenmesi amacıyla Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin İhtiyari Protokol (Ek İhtiyari Protokol) imzalanmıştır¹⁹¹. Söz konusu protokol kapsamında devletler CEDAW Komitesi'ne sunulması amacıyla belli raporlar hazırlamaktadırlar¹⁹². Bu raporlar ile devletler, sözleşmeyi uygulamak ve ülkelerinde kadınlara yönelik gerçekleştirilen ayrımcılığa dayanan uygulamaları ortadan kaldırmak için aldıkları önlemleri, süre içerisinde kaydettiği ilerlemeleri veya karşılaştıkları engelleri bildirmekle yükümlü kılınmıştır.

Bu raporlar aynı zamanda kadının insan haklarının gelişip gelişmediğiyle ilgili önemli tespitler ve değerlendirmeler içerdiğinden ve CEDAW Komitesi'nin ülkeler bazındaki inceleme sürecinin çok daha şeffaf ve katılımcı olmasını sağladığından etkili bir geri dönüt aracı olarak kullanılmaktadır¹⁹³. Öyle ki düzenlenecek bu raporlar sayesinde kadın haklarının daha etkin bir biçimde uygulanması ve uluslararası hukukta etkin bir bağlayıcılık mekanizmasının oluşturulması sağlanmaktadır.

¹⁸⁹ Ayrıca sözleşmenin 24. Maddesiyle de taraf devletlere, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması yönünde ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri alma zorunluluğu getirilmiştir.

¹⁹⁰ Erşen, s. 17.

¹⁹¹ Özdamar, s. 51. Protokol 22 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe girmiş olup Protokolde belirtilen en önemli iki husus, kişisel başvuru (şikayet) hakkı ve Komite'nin soruşturma yetkisidir.

¹⁹² Örneğin Türkiye'nin Komite'ye 2021 yılında sunmuş olduğu gölge rapor için bkz: <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2022/02/8.-Golge-Raporu-07.06.2021-de-gonderilen-TR1.pdf>, (08.04.2022).

¹⁹³ <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>, (10.05.2021).

c- Sözleşmenin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye, CEDAW' ı ve Ek Protokolü imzalayıp onaylayan taraf devletlerden biridir¹⁹⁴. Söz konusu Sözleşmenin ve Ek Protokolün ülkemizce onaylanması, toplumumuzda da mevcut olan kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek adına önemli bir adımdır. Öyle ki, gerekli denetim mekanizmalarının oluşturulması, düzenli aralıklarla raporlar hazırlanması ve aykırılıklar halinde birtakım yaptırımların öngörülmesi, ülkemizin de uluslararası bağlayıcılık noktasında sorumluluk duygusuyla hareket etmesini sağlamaktadır¹⁹⁵.

Ayrıca taraf devletlerce Sözleşmeye çekinceler koyulabilmektedir. Türkiye de Sözleşme' ye çekince koyan taraf devletlerden biridir¹⁹⁶. Ancak ilerleyen süreçte Türkiye 29. maddenin ilk fıkrası¹⁹⁷ hariç koymuş olduğu çekinceleri geri almıştır. Konulan çekincelerin geri alınması Türkiye'nin sözleşmeyi etkin bir şekilde uygulaması için önemli bir adımdır; çünkü devletlerden, kendilerini yükümlülüklerden muaf tutmak yerine, Sözleşmenin belirlediği evrensel standartlara uyma ve iç hukuklarında gerekli adımları atma yönünde bir yaklaşım benimsemeleri beklenmektedir¹⁹⁸.

Sonuç olarak söylenebilir ki Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile amaçlanan; devletlerin iç hukukuna yerleşmiş ve gerçek yaşamda mevcut olan eşitsizlikleri, ayrımcılıkları tespit ederek kamusal alanda ve

¹⁹⁴ Öyle ki Sözleşme ülkemizce 1985 yılında imzalamış, 1986 yılında da ülkemiz açısından yürürlüğe girmiştir. Türkiye söz konusu Ek Protokolü ise 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylamıştır.

¹⁹⁵ Özdamar, s. 41.

¹⁹⁶ “Türkiye’nin ilk çekince koyduğu düzenleme, medeni hukuk konularında kadın ve erkeğin aynı hukuki ehliyeteye ve olanağa sahip olmasını, malların eşit dağılımı ve yargılama süreçlerinde eşit davranılmasına ilişkin sözleşmenin 15. maddesinin 2. fıkrası ile seyahat, yerleşme yeri ve konutu seçme konusunda erkek ve kadın konusunda aynı haklara sahip olmayı öngören 4. fıkrasıdır. İkinci olarak çekince koyduğu fıkra ise evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili konularda kadınlara ilişkin ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla, kadın ve erkeğin evlilik sürecince ve evliliğin son bulmasında, çocuklara ilişkin durumlarda, aile adı ve meslek seçiminde aynı haklara sahip olmasını düzenleyen 16. maddenin (c), (d), (f) ve (g) hükümleridir. Yine, tarafların inisiyatifleriyle uyuşmazlıkların Uluslararası Adalet Divanı önüne taşınmasını öngören 29. Maddenin ilk fıkrası da çekince konulan düzenlemeler arasındadır”.

¹⁹⁷ Madde 29/1: “İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşmenin yorum veya uygulamasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlıklar, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir”.

¹⁹⁸ Fatmagül Kale Özçelik, “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin Usule Ve Esasa İlişkin Düzenlemeleri Ve Türk Anayasa Hukuku’na Yansımaları” **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı: 8, 2016, ss. 317-340, s. 324.

aile içi ilişkilerde var olan eşitliğe aykırı davranışların, ön kabullerin ve yargıların ortadan kaldırılmasıdır.

Ayrıca ülkemizde mevcut olan ataerkil anlayışın sürdürülmesi ve kadına karşı ayrımcılığın her alanda yapılmaya devam etmesi, Sözleşme'nin ülkemiz açısından önemini bizlere tekrar hatırlatmalıdır. Öyle ki Sözleşme'nin iç hukukumuzda etkin bir biçimde uygulanarak kadına karşı yapılan ayrımcılıkların ortadan kaldırılması ve ülkemizin daha çağdaş bir hale gelmesi arzu edilen bir durumdur.

Nitekim CEDAW' ın ülkemizde kabul edilmesinden sonra verilen mücadeleler, geniş çapta düzenlenen konferanslar ve titizlikle yürütülen çalışmalar sayesinde farkındalık sağlanarak kadının insan hakları kavramı daha iyi anlaşılmaya başlanmış, kadına karşı şiddetin önlenmesi noktasında önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve kadınlar artık haklarını ararken daha güçlü, daha özgür davranmaya başlamıştır. İşte bunu sağlayan etmenlerden biri de Sözleşme ile kadınlar lehine pozitif ayrımcılık yapılabilmesinin desteklenmesidir¹⁹⁹. Bunun anlamı, kadının insan haklarını korumak ve ayrımcılığı engellemek amaçlarıyla kadın lehine ayrıcalıklar tanınabilmesi, konumunun iyileştirilmesi için ekstra uygulamaların ortaya konulabilmesidir.

Özetle Sözleşme, ülkemizde kadın erkek eşitliğini sağlama noktasında önemli değişim ve gelişim yaşanmasını sağlamıştır. Bu nedenle ayrıntılı bir incelemenin yapılarak anlaşılması ve özümsemişi oldukça önemlidir.

B. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

1. Genel Olarak

Kadına yönelik şiddetle ilgili uluslararası ve ulusal nitelikte pek çok çalışma yapılmış, bazı ilkeler ortaya konulmuş ve bu yönde belli başlı birtakım ilerlemeler kaydedilmişse de; İstanbul Sözleşmesi'ne kadar, benimsenen ilkeler, düzenlenen konferanslar, yayınlanan raporlar ve alınan önlemler kadına karşı şiddeti önlemede maalesef ki yeterince etkili olamamıştır²⁰⁰. Bu nedenle özellikle kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konularında daha kapsamlı hükümler içeren ve koruma düzeyi daha

¹⁹⁹ Özdamar, s. 50.

²⁰⁰ Börü, s. 54-55.

yüksek olabilecek bir sözleşmenin düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda 11 Mayıs 2011 tarihinde, *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)* imzalanmıştır²⁰¹. Ayrıca Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olup Sözleşmenin ilk imzaya açıldığı sene Türkiye, Sözleşmeyi çekince koymadan imzalayıp onaylamıştır²⁰².

2. Sözleşmenin Kapsamı

Sözleşmenin giriş bölümünde kadına karşı şiddetin; tarihsel bir olgu olduğuna vurgu yapılarak söz konusu şiddetin, “*eşit olmayan güç ilişkilerinin bir dışavurumu olduğu ve bu eşitsiz güç ilişkilerinin, kadınlara karşı üstünlük kurulmaya çalışılmasına, ayrımcılık yapılmasına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin ve gelişmelerinin engellenmesine yol açtığı*” belirtilmiştir. Ayrıca kadına karşı şiddetin yapısal özelliğinin *toplumsal cinsiyete* dayandığı ve kadınların, erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıkları ifade edilmiştir²⁰³.

İstanbul Sözleşmesi, diğer uluslararası düzenlemelerden farklı olarak, 18 yaşından küçük kız çocuklarını da kapsayacak şekilde düzenlenmiş ve aile içi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerinde mağdurların korunması, şiddet eylemlerinin kovuşturulması ve kadına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için politikalar geliştirilmesi için oldukça ayrıntılı, koruyucu ve önleyici hükümler getirmiştir²⁰⁴. Sözleşmenin en önemli ayırt edici özelliklerinden bir diğeri ise ilk defa uluslararası bir belge ile “*toplumsal cinsiyet*” kavramının tanımlanmış olmasıdır. Nitekim Sözleşme, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa ilişkin detaylı açıklamalara yer veren ve bu ayrımcılıktan ötürü gerçekleştirilen şiddeti detaylı bir

²⁰¹ Sözleşme metni için bkz: <https://rm.coe.int/1680462545>, (10.05.2021). Sözleşme İstanbul’da imzalandığından kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılmıştır.

²⁰² Sözleşmenin uygulanmasının takibi amacıyla Taraf Ülkeler Komitesi ve Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO) oluşturulmuştur. GREVIO uzmanlar grubunun Türkiye’ye ilişkin ilk denetim süreci tamamlanmıştır. GREVIO 15 Ekim 2018 tarihinde Türkiye Değerlendirme Raporunu yayınlamıştır. Rapora ulaşmak için bkz: <https://ailevecalisma.gov.tr/media/3825/grevio-rapor-turkce-5bd99d7dbb799.pdf>, (22.03.2021).

²⁰³ Ayrıca bu ifadeye ek olarak erkeklerin de aile içi şiddetin mağdurları olabileceği ifade edilmiştir. Burada sadece bir oran ve risk karşılaştırması yapılmış ve kadınların daha çok söz konusu eşitsizliklerin yol açtığı şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir.

²⁰⁴ Doğan, Sığınma, s. 158.

şekilde inceleyen bir sözleşmedir. Ayrıca kadına yönelik şiddeti ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini bitirmeyi öngören söz konusu sözleşmenin etki alanı, daha ziyade ayrımcılığa yönelik bir sözleşme olan CEDAW 'dan farklıdır²⁰⁵.

3. Sözleşmenin Amacı

Sözleşme, edindiği amaçları 1. maddede ayrıntılı bir biçimde açıklamış ve bu amaçları dört temel ilke çerçevesinde oluşturmuştur. Bu ilkeler; “*önleme (prevention), koruma (protection), kovuşturma (prosecution) ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma politikaları (policy)*” şeklinde adlandırılabilir²⁰⁶.

Bu bağlamda Sözleşme ile, kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, şiddete uğrayan mağdurların korunması, suçların kovuşturulması ve faillerinin cezalandırılması²⁰⁷, kadına karşı şiddetle mücadele noktasında yardım ve koruma için kapsayıcı politikalar oluşturulması, bu politikaların etkili işbirliği içinde hayata geçirilmesi ve kadına karşı şiddetle ilgili tüm çalışanların desteklenerek sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak izleme mekanizmasının kurulması amaçlanmaktadır²⁰⁸. GREVIO şeklinde adlandırılan (Kadınlara Yönelik Şiddetle ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Konusunda Uzmanlar Grubu) bu mekanizmaya Sözleşmenin dokuzuncu bölümünde ayrıca yer verilmiştir²⁰⁹.

4. Sözleşmenin İçeriği

Sözleşmenin 2. maddesinde sözleşmenin kapsamı belirtilerek özellikle aile içi şiddet mağdurlarının korunmasına vurgu yapılmıştır. Nitekim İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli özelliği, biyolojik veya hukuki, ailevi bağ olup olmadığına bakılmaksızın ev içi şiddetin (örneğin eski veya mevcut eşler, evlilik dışı partnerler, birlikte ikamet edilen aile fertleri, akrabalar veya diğer kişiler tarafından yöneltilen

²⁰⁵ Şafak Kaypak, Mehmet Kahraman, “Türkiye’de Kadının İnsan Hakları Ve Anayasal Yansıması”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 33, 2016, ss. 298-315, s. 312.

²⁰⁶ Moroğlu, s. 367.

²⁰⁷ Sözleşme ayrıca kadınların, erkekler tarafından uygulanan şiddet eylemlerinin cezalandırılmasından ötürü tazminat elde etmelerine de olanak sağlamaktadır.

²⁰⁸ Gülriz Uygur, “2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?”, Koç Üniversitesi Yayını, İstanbul, 2011, ss.859-891, s. 868; Doğan, Sığınma, s. 158.

²⁰⁹ Nitekim Sözleşmenin 66. Maddesinin 1 fıkrasında; “*Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar Grubu (bundan böyle “GREVIO” olarak anılacaktır) bu Sözleşmenin Taraflarca uygulanmasını izleyecektir*” denilmiştir.

şiddetin) önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin standartlar öngörerek bu doğrultuda Avrupa ülkelerini hukuki olarak bağlayan ilk belge olmasıdır²¹⁰.

Sözleşmenin 3. Maddesinde “kadına karşı şiddet”, “aile içi şiddet”, “toplumsal cinsiyet”, “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, “mağdur” ve “kadın” kavramları tanımlanarak bu kavramlardan ne anlaşılması gerektiği ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Bu kavramların anlaşılması ve özümsemesi önemli görüldüğünden kavramların madde hükmündeki tanımlamalarına aşağıda yer verilmiştir.

a-Kadına karşı şiddet: Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri.

b-Aile içi şiddet: Eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri.

c-Toplumsal cinsiyet: Herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler”

d-Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, “bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet.

e-Mağdur, “a ve b fıkralarında belirtilen davranışlara maruz kalan herhangi bir şahıs”,

f-Kadın terimi ise, “18 yaşından küçük kızları da kapsayacak” şekilde düzenlenmiştir.

Sözleşme, sadece kadına karşı ve aile içinde gerçekleşen şiddetle mücadele etmemekte, aynı zamanda eşitlik ilkesinin hayata geçirilmesini de amaçlamaktadır. Nitekim Sözleşmenin 4. maddesinde, kadınların hem kamusal hem de özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak, korumak ve her türlü ayrımcılığı önlemek için gerekli yasal tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

Medeni durumlarına bakılmaksızın tüm kadınları şiddetten korumayı hedefleyen Sözleşme, bir insanın cinsel kimliği veya cinsel tercihi nedeniyle de şiddete uğramaması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle Sözleşme, “şiddete uğramış kişilerin haklarını korumaya yönelik önlemler alırken cinsel kimlik

²¹⁰ Tuğba Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi Ve 2017 Türkiye GölgeRaporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3, 2018, (İstanbul), ss. 87-111, s. 92.

ve cinsel yönelim de dâhil olmak üzere hiçbir şekilde ayrımcılık yapılmamasını” öngörmektedir²¹¹. Bu ifadede amaçlanan cinsel tercihleri veya yönelimleri sebebiyle şiddete uğrayan kadınların da korunmasını sağlamaktır. Öyle ki, hiçbir insan; giyimi, yaşam tarzı, cinsel tercihi, dini inancı, ideolojik görüşü vb. sebepler dolayısıyla ayrımcılığa maruz kalmamalı, şiddete uğramamalıdır.

Sözleşme, kadına karşı şiddet konusunda taraf devletlere birçok yükümlülük getirmektedir²¹². Bu doğrultuda devletlerin, sosyal yaşamın her alanında bireylerin, özellikle de kadınların şiddetten uzak bir yaşam sürebilmeleri için gerekli düzenlemeleri yapması, meydana gelebilecek şiddet eylemlerine karşılık önleyici tedbirleri almaları gerekmektedir.

Nitekim Sözleşme’nin 7. ve devamı maddelerinde taraf devletlere aşağıdaki ödevler yüklenmiştir²¹³:

Kadına karşı şiddetle ilgili kapsamlı ve etkili politikalar yapma, bu politikaların uygulanmasına ayrılan mali kaynaklara ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına destek verme ve bu kuruluşlarla işbirliği yaparak veri toplama hususlarıyla ilgili bütüncül bir yaklaşım benimseme.

5. Sözleşmenin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

İstanbul Sözleşmesi kabul edilmeden önce, ülkemizde kadına karşı şiddet ile ilgili bağlayıcılığı olan ve ülke çapında etkili olan tek uluslararası kaynaklar AİHM kararları idi; ancak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde kadına yönelik şiddetle ilgili özel bir madde bulunmaması sebebiyle de, görülen davalar hep genel haklara atıf yapılarak sonuçlandırılmaktaydı²¹⁴.

İşte bu sorun AİHM’e yansıyan ve Türkiye’de çok büyük yankı uyandıran Opuz vs. Türkiye kararından sonra daha da derinleşmiş ve kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önlemeye yönelik ayrı, özel bir sözleşmenin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda 11 Mayıs 2011 tarihinde *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*’ni (İstanbul

²¹¹ Bayraktar, İstanbul, s. 94; Ayrıca buradan anlaşılacağı üzere Sözleşme ile LGBTİ+ bireyler de koruma altına alınmıştır. Çamurcu, s. 83.

²¹² Canikoğlu, s.368.

²¹³ Bayraktar, İstanbul, s. 94; Moroğlu, s. 367; Canikoğlu, s.368.

²¹⁴ Sönmez, s. 6.

Sözleşmesi) imzalanmış ve 10 Şubat 2012 tarihinde Sözleşme onaylanarak²¹⁵, 1 Ağustos 2014 tarihi itibarıyla de ülkemizde yürürlüğe girmiştir.

Fakat Türkiye, 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı²¹⁶ ile Sözleşmeden çekildiğini açıklamıştır. Karar yayımlandıktan sonra yerindelik ve hukukilik tartışmalarına konu olmuş, sivil toplum kuruluşları, siyasi liderler, sanatçılar, yazarlar, akademisyenler ve daha birçok kişi ve kurum, verilen Kararın hukuka uygunluğunu, ülkemiz açısından etkilerinin neler olabileceğini tartışmaya başlamış, kimileri verilen bu kararı uygun bulurken kimileri ise karara şiddetle karşı çıkmıştır.

Öyle ki, Sözleşmede bulunan kadına ve aile içi şiddetin engellenmesine yönelik hükümlerin etkili ve failler için caydırıcı olduğundan bahisle Kararın yürürlükte kalması gerektiği hususunda literatürde baskın bir görüş olduğu varsayılsa da; Sözleşme'nin geleneksel aile ilişkileri dışında ilişkileri de kabul ettiği, islam hukukuyla bağdaşmayan ve islami değerlerle çelişen hükümler içerdiği, Sözleşmenin genel manada insan fitratına aykırı nitelikte olduğu ve bu yüzden çıkılması gerektiği de bazı yazarlarca savunulmuştur²¹⁷. Görüşe burada ayrıntılı bir şekilde yer verilmesinin sebebi, Türkiye'nin Sözleşmeden neden, hangi saiklerle çekilmiş olabileceğiyle ilgili bizlere bir ipucu vermesidir. Yoksa burada, görüş hakkında ayrıntılı bir değerlendirilmeye yer verilmeyecektir. Çünkü kanımızca bir hukukçunun söz konusu görüşe itibar edemeyeceği, görüş hakkında herhangi bir açıklama dahi yapmasının gerekmediği açıktır.

Çekilme kararının doğru olmadığını savunanlar ise genel anlamda Sözleşmeden çıkılmasının siyasi bir karar olduğu düşüncesiyle yorum ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır²¹⁸. Sözleşmeden çekinileceği sinyallerinin daha önce ortaya çıktığını savunan bu görüşler, İstanbul Sözleşmesi'nin kadınların

²¹⁵ Bakanlar Kurulunun İstanbul Sözleşmesi'nin onaylanmasını kararlaştırdığı 8 Mart 2012 tarihli ve 28227 (Mükerrer) Sayılı Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.htm>. (12.04.2021).

²¹⁶ Karardan çekilmeye ilişkin 20.03.2021 tarih ve 31429 sayılı Resmi Gazete : <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf> (12.04.2021).

²¹⁷ Akif Dursun, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi", **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 19, 2020, ss. 41-68.

²¹⁸ Çamurcu, s. 84. Sözleşmenin kaldırılması ile kadın meclislerinden gelen eleştiriler için bkz: Fundanur Öztürk, "İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmak neyi değiştirdi, kadına şiddetle mücadelede iç hukuk yeterli mi?", 30.03.2021, BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56578226>. (18.04.2022).

kamusal ve siyasi alanda varlığını sağlayan en önemli sözleşmelerden biri olduğu vurgusunu yaparak bu kararın, görüşü ne olursa olsun bütün kadınları ilgilendireceği vurgusunu yapmışlardır²¹⁹.

Nitekim nihayetinde kararın iptali istemiyle birden fazla başvuruda bulunularak Danıştay'da dava açılmıştır. Kararın iptali için açılan 42 davadan 15'i ise 7 Haziran 2022 günü Danıştay 10. Dairesi'nde görülmüştür. Burada Danıştay Savcısı Aytaç Kurt, TBMM'nin onaylamış olduğu bir sözleşmenin Cumhurbaşkanı kararıyla feshedilemeyeceği beyanında bulunmuştur²²⁰.

Nitekim söz konusu Sözleşmeden çekilme kararının usul açısından hukuka aykırı olup olmadığıyla ilgili birçok tartışmalar ve değerlendirmeler²²¹ mevcut olsa da yürütülen çalışmanın sınırlarının dışına çıkamamak adına burada sadece usule ilişkin tartışmaların varlığından bahsetmek yeterli olacaktır.

Ancak kanımızca Sözleşmeden çekilme temelde bir yetki ya da usul problemi olarak görülmemelidir. Zira Sözleşme kadına şiddeti durdurma noktasında duyarlılığı ve olumlu yönde değişmeyi amaçlasa da her şeyden önce bir insan hakları sözleşmesidir. Dolayısıyla her ne kadar “ulusal çıkar” gereği devletler, imzaladıkları ve yürürlüğe koydukları uluslararası sözleşmelerden makul şart ve sebeplerle yine “ulusal çıkar” gözetilerek çıkılabilse de²²² temelde kadının insan haklarını düzenleyen, koruyan ve ayrımcılık yapılmamasını öngören bir sözleşmeden makul bir gerekçe gösterilmeksizin çekinilmemesi gerekir. Diğer bir deyişle usulen ve yetki bakımından hiçbir tartışma yaşanmamış olsa dahi makul hiçbir açıklama yapılmaksızın, yıllarca desteklenen ve mevzuatımızdaki 6284 Sayılı Ailenin

²¹⁹ Valentina Bonini and Rahime Erbaş, The 10th Anniversary Of The Istanbul Convention (Italian – Turkish conference, ebook), 2021, S. 37.

²²⁰ “Danıştay Savcısı'nın İstanbul Sözleşmesi mütalaası: TBMM'nin onayladığı sözleşme Cumhurbaşkanı kararıyla feshedilemez”, 28.04.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61254432>, (20.06.2022).

²²¹ Bu konuda Prof. Dr. Kemal Gözler' in yapmış olduğu ayrıntılı açıklama için bkz: <https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm>, (18.05.2021). Ayrıca diğer değerlendirmeler için bkz: Mustafa Taha Durmuş, “Cumhurbaşkanının Uluslararası Sözleşmeler Üzerindeki Tasarruf Yetkisi Ve Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesinden Ayrılmasının Hukuki Analizi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 3, 2021, ss. 1969 – 2007, s. 1974-1993; Ali Osman Karaoğlu, “Türk Hukukunda Milletlerarası Andlaşmalardan Tek Taraflı Çekilme”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 203, 2021, ss. 1083 – 1106.

²²² Durmuş, s. 1971.

Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun yasal dayanağını oluşturan bir Sözleşmeden kanımızca Türkiye'nin çekilmemesi gerekirdi²²³.

Nitekim Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre²²⁴, dünya genelinde her üç kadından biri hayatı boyunca en az bir defa fiziksel ya da cinsel saldırıyla karşılaşarak şiddet görmekte ve maalesef, Türkiye de bu oranın fazla olduğu ülkeler arasında yer almaktadır²²⁵. Öyle ki ülkemizde neredeyse her gün bir kadın öldürülmektedir²²⁶. Dolayısıyla kanımızca durum bu kadar vahimken, kadına karşı şiddeti önlemeyi amaçlayan ve bu doğrultuda etkili denetim mekanizmalarının kurulmasını öngören, ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu ile kadının her alanda korunmasını sağlayarak uluslararası hukukta bağlayıcılığı ve etkinliği yüksek olan bir Sözleşmeyi uygulamadan kaldırmak pek mantıklı görünmemektedir.

Öyle ki eğer bir ülke, insan haklarını korumayı Anayasası'nda yer verip amaç edinmişse, artık bu hakları korumaktan imtina edememelidir, etmemelidir. Kaldı ki kadının insan haklarının korunması, vazgeçilebilecek ya da taviz verilebilecek hususlardan da değildir. Nitekim bir insan, bir kadın şiddete uğruyorsa, bu şiddete karşı bireyleri korumak ve şiddetin gerçekleşmesi halinde gerekli yargı mekanizmalarını devreye sokarak faillerin cezalandırılmasını sağlamak devletin asli görevlerindendir.

II. ULUSAL MEVZUATTA YER ALAN DÜZENLEMELER

A. Genel Olarak

Elbette ki kadınların korunması noktasında önemli olan ve ulusal mevzuatımızda yer alan kanun, yönetmelik, tebliğ vb. birçok düzenleme

²²³ Kaldı ki Sözleşmenin yürürlükte olduğu süreçte, Sözleşmenin getireceği olumlu katkı ve etkiler konusunda önemli kurum ve kuruluşlar da dahil herkes fikir ve irade birliği içerisinde hareket etmiş, Türkiye bu Sözleşmeyi imzalamadaki istekli tavrını Sözleşmeye çekince koymayarak ve ilk imzacı devlet olarak açıkça belli etmiş ve bu tutumunu da yıllarca sürdürmüştür.

²²⁴ "Violence against women", 09.03.2021, World Health Organization, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, (12.04.2021).

²²⁵ Ayşe Sayın, "TBMM'ye sunulan Hacettepe araştırması: 10 kadından 4'ü şiddete maruz kalıyor", BBC Türkçe, 29.04.2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56927855#:~:text=TBMM'de%20kurulan%20Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik,%C5%9Fiddete%20maruz%20kald%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20ortaya%20koydu>, (03.06.2021).

²²⁶ <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler>, (10.04.2022) ; Rengin Temoçin, "Sadece 59 günde 98 kadın öldü", Cumhuriyet, 05.03.2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sadece-59-gunde-98-kadin-oldu-1913023>, (10.04.2022).

bulunmaktadır. Ancak burada çalışmanın sınırlarını aşmamak adına sadece 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun kadınların korunması noktasında önem arz eden hükümleri incelenecektir.

B. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

1. Tarihsel Gelişimi

Kadınların insan haklarının korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi hususunda uluslararası alanda yaşanan gelişmeler sonucunda, Türkiye'deki kadın hareketlerinde de birtakım yükselişler meydana gelmiş, toplumsal duyarlılık ve farkındalık günden güne artmıştır. Nitekim söz konusu hareketler ve gelişmeler sonucunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş, Medeni Kanununda ve Ceza Kanununda yapılan düzenlemeler de ev içi şiddeti önlemede yeteri kadar etkili olamayınca 17 Ocak 1998 tarihinde 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun²²⁷ kabul edilmiştir²²⁸.

4320 sayılı Kanun'da yer alan hükümler kadını sadece aile içinde korumayı öngördüğünden evlilik dışı ilişkilerde şiddete uğrayan kadınlar mağduriyet yaşamıştır²²⁹. Ayrıca 4320 sayılı Kanun'a göre şiddetin varlığından söz edebilmek için kişinin "*aile içi şiddete*" maruz kalması gerekmiş fakat Kanun'da şiddet tanımlanmamıştır. Bununla birlikte uygulamaya genelde fiziksel şiddetin yansıdığı görülmüştür, ancak bilindiği üzere şiddetin birçok çeşidi bulunmaktadır ve 4320 sayılı Kanun'da şiddetin bu türlerinden hiçbirine değinilmemiştir²³⁰. Fakat her ne

²²⁷ 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un tam metni için bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf>, (13.04.2021).

²²⁸ F. Ceren Akçabay, Ebru Hanbay Çakır, Ve Huriye Karabacak, "Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadelede Yargılama Standartları Avukatlar İçin Kılavuz", Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara, 2019, s. 33.

²²⁹ Çamurcu, s. 87. Nitekim 4320 sayılı yasanın 1. maddesi gerekçesinde yer alan "...*kocanın eve içkili gelerek kadın ve çocuklara karşı şiddet eyleminde bulunduğu hallerde...*" şeklindeki açıklama, Kanunun *evlilik bağı olan* mağdur kadını koruma amacıyla çıkarıldığını göstermektedir.

²³⁰ Hüsamettin Uğur, "Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 101, 2012, ss.333-366, s. 341. Ancak 1 Mart 2008 tarihinde yasanın uygulanması hakkında yönetmelik çıkarılmış, "*aile içi şiddet*" olarak belirtilen

kadar Kanun'da birtakım kavram eksiklikleri ve uygulamada bazı aksamalar²³¹ olsa da Kanun'da *ev içi şiddetin* hukuki bir sorun olarak görülmesi bile kayda değer bir gelişme olarak görülmelidir²³².

Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunun medyaya daha çok yansımaları, zamanla toplumda oluşan tepkiler ve İstanbul Sözleşmesi'nin de etkisiyle, mevzuatta tekrar bir değişime ve yeniliğe ihtiyaç duyulmuştur. Öte yandan şiddet eylemleriyle birlikte kadın cinayetlerinin de artmaya devam etmesi ve AİHM'in Opuz v. Türkiye kararında da Türkiye aleyhine bir karar çıkması, kadına yönelik şiddetle ilgili yeni bir düzenleme yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Nitekim kadına yönelik şiddetle yeterince mücadele edilemediği ve yürürlükteki kanunların bu şiddeti önleyemediği düşünceleri de kanunun çıkarılış sürecini hızlandırmıştır²³³.

İşte bütün bu süreçlerin sonunda "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" 20.03.2012'de Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir²³⁴. Nitekim Kanun, 4320 Sayılı Kanun'daki mevcut eksiklikleri gidermek ve uygulamadaki sıkıntıların önüne geçmek amacıyla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışma ve destekleriyle bütüncül bir çalışma ile ortaya çıkarılmıştır²³⁵.

2. Genel Olarak

4320 sayılı Kanuna kıyasla, 6284 sayılı Kanunun daha ayrıntılı ve daha kapsamlı düzenlendiğini söyleyebiliriz. Nitekim ailenin korunması kavramı kadınları koruma noktasında dikkat çekmeye yetmediğinden kadına karşı şiddetin önlenmesine ekstra vurgu yapılmış ve "*ailenin korunması*" kavramına ek olarak "*kadına karşı şiddetin önlenmesi*" kavramı getirilmiştir.

4320 sayılı Kanunda ise kadın vurgusu yapılmamış, koruma cinsiyet üzerinden ayrıştırılmamıştır. Bu yaklaşım özünde doğru olsa da kadına yönelik olarak gerçekleştirilen akıl almaz şiddet eylemleri, artan kadın cinayetleri, erkeklerin kadınlar üzerinde kurmuş olduğu ekonomik, sosyal ve psikolojik baskı, ataerkil

şiddet türlerine Yönetmelik ile açıklık getirilmiştir. 6284 sayılı Kanun'un kabulü ile ise şiddet Kanun içinde tanımlanarak sorun tümüyle kalkmıştır.

²³¹ Eksikler ile ilgili ayrıntılı bir değerlendirme için bkz: Canikoğlu, s. 361-363.

²³² Akçabay vd., s. 35.

²³³ Çamurcu, s. 87.

²³⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>, (07.04.2021).

²³⁵ Canikoğlu, s. 369-370.

anlayışın kadınlar aleyhine derinleşerek büyümesi gibi daha nice sebepten ötürü 6284 sayılı kanunun kabulü zorunlu hale gelmiş olup kanun başlığına “*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi*” şeklindeki eklemenin yapılması kanımızca yerinde olmuştur.

Sonuç olarak kadınların toplum nezdinde daha çok korunması ve bu korumanın yasal bir zeminde gerçekleşmesi güven verici ve sevindirici bir gelişme olsa da temelde kadınları daha fazla koruma gerekliliğinin ortaya çıkmış olması elbette üzücü bir durumdur.

3. Kanunun Amacı ve Kapsamı

6284 sayılı Kanun ile hedeflenen ülkemizde kadına yönelik şiddetin önlenmesi, bildirilmesi, açığa çıkarılması, mağdurların korunması ve cezalandırma süreçlerinde iyileşmeler yapılarak devlet mekanizmalarının etkinliğinin artırılmasıdır.

Nitekim Kanun’un 1. maddesinde Kanunun amacı şu şekilde ortaya konulmuştur:

Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Görüldüğü üzere kullanılan dil kadın vurgusu taşımaktadır. Öncelikli olan şiddete maruz kalan kadınları korumaktır.

Ayrıca kanunun uygulama yönetmeliğine bakıldığında görülecektir ki şiddeti uygulama ihtimali olan kişiler hakkında da şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler alınabileceği belirtilmiştir. Bu durumda artık şiddetin gerçekleşmiş olmasının aranmayacağı, ihtimalin, tehlikenin dahi tedbirin uygulanması için yeterli olacağı kanısına varılabilmektedir. Kanımızca uygulamaya yönelik bu düzenleme yerinde olmuştur. Çünkü uygulamada karşılaşıldığı üzere tehlikenin varlığı dahi kadınların psikolojisinin bozulmasına yetmekte, kadınların çoğu hayatlarına normal bir biçimde devam edemeyerek korku ve endişe içinde susmayı tercih etmektedirler. Dolayısıyla koruma tedbirlerinin, şiddet uygulanma ihtimalinin varlığında dahi doğrudan uygulanabilmesinin, şiddet eylemini gerçekleştirmek isteyen açısından caydırıcı nitelikte olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kanunun 1/2- (a) bendinde, “*kanunun uygulanmasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin, özellikle de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin esas alınacağı*” belirtilmiştir²³⁶.

Kanunun 1/2- (b) bendinde “*şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir*” şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Konulan bu hüküm, mağduriyetleri gidermede esas alınacak ilkeleri belirtmekte, kanunun genel sistematığında gözden kaçırılmaması gereken usulleri ortaya koymaktadır.

Kanunun 1/2- (c) bendinde belirtilen “*Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir*” şeklindeki ifade ise AIHS madde 3 ve Anayasa madde 17/3 kapsamında değerlendirilebilmektedir. Burada vurgulanan nokta, tedbir ve cezalara hükmedilirken insan onuruna saygı yükümlülüğünün gözetilmesi gerektiğidir. Söz konusu hüküm çift yönlü bir koruma sağlamaktadır. Hem şiddet mağdurlarına yönelik tedbirlere ilişkin hem de şiddeti uygulayana hükmedilecek ceza ve yaptırımlara ilişkindir. Örneğin şiddet mağduruyla yönelik alınacak tedbir hükümleri özgürlüğü ve özel hayatı kısıtlar nitelikte ve kişinin beden ve ruhsal bütünlüğüne zarar verecek ölçüde olmamalıdır.

Kanunun 1/2- (ç) bendinde ise “*Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz*” ifadesi yer almaktadır. Buradaki vurgu kanunun amacıyla birebir örtüşmesi bakımından önemlidir. Şöyle ki, kanunda kadınları korumaya yönelik olarak özel hükümlere yer verileceği baştan belirtilmiş, ancak bu korumanın ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceği vurgusu yapılmıştır. Dolayısıyla bu hüküm kanun koyucunun pozitif ayrımcılığı kadınlar lehine sağlamaya çalıştığının bir kanıtıdır. Yani aslında kadınların özel olarak korumasındaki sebep cinsiyete dayalı şiddetin halen devam etmesi ve sadece kadın

²³⁶ Ancak söz konusu İstanbul Sözleşmesi’nin 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlükten kaldırıldığı bilinmelidir. Oysa 6284 sayılı Kanunda yer alan bu hüküm kadınların aslında uluslararası bir hukuki korumaya tabi olacağını, herhangi bir kanuna aykırılık halinde bu sözleşme hükümlerinin esas alınacağını göstermekteydi.

olduğu için bu şiddete maruz kalan ve öldürülen kadınların varlığıdır. Nitekim bu mantık çerçevesinde düşünüldüğünde, uygulanan koruyucu nitelikteki tedbirlerin hiçbirinin ayrımcılık anlamına gelmeyeceği herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilir niteliktedir.

4. Kanunun İçeriği

Kanun beş bölüm ve yirmi beş maddeden oluşmaktadır.

a. Tanımlar

6284 sayılı kanunda daha önceki kanunda var olan eksiklik giderilerek kadına yönelik şiddet konusunda ayrıntılı tanımlara yer vermiştir. Kanunun 2/1-d. maddesine göre şiddet şu şekilde tanımlanmıştır:

Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış.

Kanun koyucunun şiddet için bu kadar ayrıntılı ve geniş kapsamlı bir tanıma yer vermesi şiddetin dar yorumlanmaması gerektiğini ifade etmektedir. Öyle ki şiddete karşı kadınları korumak için önce şiddetin ne anlama geldiğini bilmemiz gerekmektedir.

Kanunda ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet de ayrı ayrı tanımlanmıştır. Kanımızca böyle bir ayrıma gidilmesindeki sebep kadına yönelik şiddetin ayrıca ve açıkça düzenlenmek istenmesidir. Kanuna göre ev içi şiddetten anlaşılması gereken; şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı hane paylaşılmassa da ailede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddettir. Görüldüğü üzere ev içi şiddetin lafzına bakılarak dar yorumlanmasının önüne geçilmiş ve aynı evde yaşanılmaması durumlarında dahi uygulanan şiddetin ev içi şiddet kavramına dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Burada şiddet uygulayan eşin, aynı evde yaşamamaları durumunda dahi diğer eşe karşı sorumluluğunun devam edeceği, aile kavramını hiçe sayamayacağı ve aile düzenine aykırı hareket edemeyeceği anlatılmak istenmiştir. Nitekim uygulamada

görülebileceği üzere çoğu eş, evi terk ederek sorumluluktan kaçmakta ve uzaktan da olsa diğer eş üzerinde her türlü baskıyı yaratmakta, somut varlığı olmasa dahi yaşamı kadın için zorlaştırmaya devam etmektedir.

Kadına karşı şiddetin önlenmesi ifadesinin kanun başlığına eklenmesi bu kavramı ayrıntılı olarak açıklama mecburiyetini doğurmuş olacak ki kanunun 2. maddesinin (ç) bendinde kadına yönelik şiddet kavramı ayrıca tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; *“kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan, kadınları her yönden etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık içeren ve insan hakları ihlaline yol açan şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış”*, kadına karşı şiddet olarak değerlendirilmektedir. Nitekim kadına yönelik şiddete vurgu yapılması esas alındığı için böyle bir tanımlamaya gerek duyulduğu düşünülmektedir. Ancak ülkemizde hala sadece cinsel kimliğinden, biyolojik cinsiyetinden, kendisinin seçmediği fiziksel özelliklerinden ötürü şiddete maruz kalan binlerce kadının var olduğunu düşünmek ve bilmek üzüntü verici bir durumdur.

b. Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler

Kanunun ikinci bölümünde koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin hükümler yer almaktadır. Mülki amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları ile hakim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirlerden bazıları; *“korunan kişiye uygun barınma yeri, geçici maddi yardım, psikolojik, mesleki ve hukuki bakımından rehberlik ve danışmanlık hizmeti sağlanması”* şeklindedir. Ayrıca gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda, tedbirlerden bazılarının ilgili kolluk birimleri tarafından de alınabileceği belirtilmiştir. Burada amaçlanan yakın tehlike yaratacak durumların varlığında, mağduriyetlerin önüne geçilmek istenmesi ve hızlı bir biçimde çözüme ulaşmak istenmesidir.

Hakim tarafından verilecek koruyucu tedbirlerden bazıları; korunan kişinin işyerinin değiştirilmesi, ortak konuttan bağımsız yeni bir yerleşim yeri belirlenmesi, tapu kaydına aile konutu şerhinin düşülmesi ve tedbirlerin yetersiz kalacağına anlaşılmaması halinde kimlik ve benzeri bilgilerinin değiştirilebileceğidir. Doğal bir sonuç olarak hakimlere tanınan yetkiler daha geniş ve kapsamlı niteliktedir.

Önleyici tedbir kararları ise şiddeti uygulayanlarla ilgili verilen kararlardır. Örneğin kanunun 5/1-a bendinde; “*şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunulmaması*” öngörülmüştür. Ancak söz konusu düzenleme uygulamada oldukça yetersiz kalmaktadır. Kanımızca uyarı mahiyetinde olan bu hükmün önleyici tedbirler arasına konulması anlamsız olmuştur. Çünkü genellikle hakaret, tehdit, aşağılama içeren söz ve davranışlar şiddet eylemleriyle eş zamanlı gerçekleştirilmekte, bu sözlerin söylenmesinin yasaklanması şiddeti uygulayan kişi için önleyici tedbir olma niteliğini kaybetmektedir. Kaldı ki suç unsuru taşıyan bu söylemler hiç dile getirilmemiş olsa dahi şiddet eylemleri kolayca gerçekleştirilmektedir.

Yine kanunun 5/1-c bendinde şiddeti uygulayanların, korunan kişilerin bulundukları konuta, okula veya işyerine yaklaşmaması öngörülmüştür. Yerinde bir uygulama olduğunu düşünsek de uygulamada bu hükmün de sık sık ihlal edildiğini görmekteyiz. Şiddet eylemini gerçekleştirmek isteyen kişiler kendini bilmez ve hukuk tanımaz bir biçimde mahkemece alınmış koruma tedbirlerine rağmen mağdurları sürekli olarak rahatsız etmekte, yasaklanmış olan tüm bu yerlere kolayca giriş çıkış yaparak huzur bozmaktadırlar. Hatta eylemler çoğu zaman taciz, istismar veya ölüm ile sonuçlanmaktadır.

c. İhbar

Kanunun 7. maddesinde ihbarla ilgili bir düzenleme yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre “*şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir*”. Görüldüğü üzere sadece şiddet mağdurunun değil herkesin bu ihbarı yapabileceği belirtilmiş, böylelikle kamuoyunun daha duyarlı bir hale gelmesi amaçlanmıştır. Çünkü toplumda var olan yanlış algılar, olumsuz bakış açıları nedeniyle yüzlerce kadın şiddet eylemlerine maruz kalmaya devam etmektedir.

Örneğin herkesin görebileceği kamuya açık yerlerde yaşanan şiddet olaylarında dahi üçüncü kişilerin sessiz kalması, “*karişmayalım, aile arasında-eşler arasında yaşanan olaylar, kendileri aralarında hallederler*” düşüncesiyle hareket etmeleri, veya “*hak etmiştir*” şeklindeki çirkin söylemler durumun vehametini gözler

önüne sermektedir. Bu nedenle toplumdaki bireylerin bilinçlenmesi, insanların yaşanan şiddet olaylarını görmezden gelmemesi, gerekirse olaya müdahale ederek kolluk görevlilerine ihbar etmesi oldukça önemli olup herkes bu konuda kendini vicdani yükümlülük altında hissetmelidir.

Şiddet mağduru kadınların seslerini daha rahat ve daha hızlı duyurabilmesi, şiddete maruz kalacaklarını hissettiklerinde ya da şiddet devam ederken bunu resmi makamlara derhal bildirebilmeleri, ihbarda bulunabilmeleri, müdahalenin daha hızlı yapılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Ülkemizde bu hususta önemli adımlar atılmıştır. Nitekim gelişen teknolojinin etkisine bağlı olarak uygulama kullanımının artmasıyla birlikte herkesin telefonuna rahatlıkla indirebileceği bir yardım uygulamasının oluşturabileceği gündeme gelmiş, yapılan çalışmalar neticesinde 16.05.2018 tarihinde Kadın Destek Uygulaması (KADES) hizmete sunulmuştur.

KADES uygulaması, etkili önleme mekanizmalarını devreye sokarak kadınlara karşı işlenen taciz, şiddet ve öldürme eylemlerinin önüne geçmek ve mağduriyet yaşayan kadınlara yardım etmek amacıyla geliştirilmiş bir uygulamadır²³⁷. Özellikle son yıllarda artan kadına şiddet olayları böyle bir uygulamanın varlığını zorunlu hale getirmiştir. Nitekim uygulama sayesinde şiddet gören ya da şiddete maruz kalma ihtimali olan kadınlar, telefonları üzerinden yapacakları ihbarlar ile hızlı bir şekilde bu uygulamayı etkinleştirebilmektedirler. Dolayısıyla KADES uygulamasıyla asıl hedeflenen olaylara müdahale süresinin kısaltılması ve yaşanabilecek ağır mağduriyetlerin önüne geçilmesidir²³⁸.

d. Tedbir Kararının Verilmesi, Tebliği

Değinilmesi gereken diğer bir husus ise tedbir kararının verilme süresi, tebliği ve itiraz hakkı ile ilgilidir. Kanunun 8. maddesine göre şiddeti uygulayan için verilen önleyici tedbir kararı, ilk defasında en çok altı ay için verilebilmektedir. Ancak

²³⁷ <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>, (07.02.2021).

²³⁸ Emniyet Genel Müdürlüğünce düzenlenen 02.12.2020 tarihli Genişletilmiş Koordinasyon Toplantısı'nda Kadına Yönelik Şiddet konusunda da birtakım açıklamalar yapılmıştır. Örneğin, 2019 yılına oranla 2020 yılında kadına karşı şiddet konusunda azalmalar olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca 1 Aralık 2020 itibarıyla 917 bin kişinin KADES uygulamasını indirdiği belirtilmiştir. <https://www.egm.gov.tr/emniyet-genel-mudurumuz-savin-mehmet-aktas-baskanliginda-genisletilmis-koordinasyon-toplantisi-duzenlendi-01>, (07.02.2021).

ilgilinin talebi halinde bu sürenin uzatılmasına, değiştirilmesine ya da kaldırılmasına karar verilebilmektedir.

Ayrıca söz konusu kararın verilebilmesi için şiddetin uygulandığı konusunda delil ve belge aranmayacağı da kanunda açıkça belirtilmiştir. Bu hükmün oldukça yerinde olduğu kanaatindeyiz. Çünkü zaten ağır hakaretlere maruz kalmış, fiziksel, cinsel, psikolojik şiddete uğramış, derin acı ve üzüntü yaşayan bir kişiye, bir de şiddete konu bu eylemin varlığını kanıtlamak için ispat külfeti getirmek hukuk ve hakkaniyetle bağdaşmayacaktır.

Maddede ayrıca verilen önleyici tedbir niteliğindeki kararların geciktirilmeksizin yerine getirileceği hükme bağlanmıştır. Burada da mağdurların yaşadığı bu olumsuz sürecin olabildiğince kısa tutulması ve şiddeti uygulayan kişinin geciktirilmeksizin mağdurdan uzaklaştırılması hedeflenmiştir.

Tedbir kararlarının ilgiliye tebliğ edilmesinden sonra ilgililer bu kararlara karşı iki hafta içinde aile mahkemesine itirazda bulunabilmektedirler. Ancak öngörülen bu sürenin uzun olduğunu düşünmekteyiz. Şöyle ki, uygulamada genellikle mağdur lehine koruma tedbirleri uygulanmakta dolayısıyla itirazı, şiddeti uygulayanlar gerçekleştirmektedir. Bu yüzden uygulamada bu hakkın kötüye kullanıldığını, şiddeti uygulayan kişilerin, çoğunlukla erkeklerin, bu süre zarfında kendilerini şikayet etmelerinden dolayı kadınlara karşı daha da öfkelenerek şiddete başvurduğunu görmekteyiz. Yani iki haftalık bu süre şiddeti uygulayanlar tarafından kadınlar aleyhine kullanılmaktadır. İtiraz süresinin, kanunun genel mantığı çerçevesinde şiddet mağdurunu, kadını koruyucu nitelikte olması gerekir, dolayısıyla iki hafta olarak öngörülen itiraz süresinin azaltılması gerektiği kanaatindeyiz.

e. Tedbir Kararlarına Aykırılık

Tedbir kararlarına aykırılık hallerinde, şiddet uygulayan hakkında ihlal edilen tedbirin niteliği doğrultusunda *“üç günden on güne kadar zorlama hapsi uygulanacağı, ayrıca aykırılığın her tekrarında zorlama hapsinin süresinin 15 günden 30 güne kadar uzatılabileceği”* belirtilmiştir.

f. Şiddet Önleme Merkezlerinin Kurulması ve Kurumlar Arası Koordinasyon

Kanunun 14. Maddesinde belirtildiği üzere:

Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen” şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurulmaktadır.

Ayrıca kişinin rehabilitasyon ve meslek edindirme programlarına katılmasını sağlamak, madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması halinde tedavi hizmeti vermek, verilen destek hizmetlerinden sadece birkaçıdır. Sunulacak olan bu hizmetler hem şiddet uygulayana hem de şiddet mağduruna yönelik olup amaç şiddetin önlenmesi, tekrarlanmaması ve tedbir kararlarının etkinliğinin araştırılmasıdır.

Kanunun 16. maddesinde de belirtildiği üzere “*Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda işbirliği ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmekle yükümlüdür.*”

Nitekim yayın içeriklerinde şiddetle mücadele noktasından hareketle daha etkili sunumlara yer verilmeli, çarpıcı örneklerle insanlarda farkındalık ve duyarlılık oluşturmak amaçlanmalıdır. Ancak kanımızca mağdur üzerinden bir algı yaratmak doğru olmadığından söz konusu haberlere yer verilirken şiddet mağdurlarının görsellerinden çok şiddeti uygulayanların görsellerine yer verilmelidir.

Bununla birlikte Türkiye’de topluma ulaşmada kullanılan en yaygın iletişim aracı hala televizyon olduğundan, halkın bilinçlenmesi ve farkındalığının artırılması için kanalların kadına karşı şiddetle mücadele noktasında daha kapsamlı çalışmalar yürütmesi ve daha etkin yayınlar yapması gerekmektedir.

Son dönemlerde sosyal medyanın etkin kullanımı dolayısıyla (Twitter, Instagram gibi) toplumda yaşanan şiddet olaylarının daha kolay bir biçimde aktarılması, olayların geçmişe göre daha görünür bir biçimde yansıtılarak gizlenmemesi, insanların yaşadıklarını doğrudan anlatıp aktarabilmeleri sevindirici

bir gelişmedir. Bu sayede daha çok insana erişim sağlanarak resmi kurumlarla irtibata geçmek daha kolay ve hızlı bir hal almıştır²³⁹.

16.maddenin 6. Fıkrasında, ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulacağı belirtilmiştir. Fakat uygulamada görüldüğü üzere bu konular ayrıntılı bir biçimde ele alınmamakta, çocuklara verilen eğitim yetersiz kalmaktadır. Oysa, toplumdaki şiddet eylemlerinin başlıca sebepleri; küçüklükte yaşanan travmalar, ailedeki eğitimsizlik, ahlak anlayışının zayıflığı ve zihniyet bozukluklarıdır. Sayılan tüm bu sebepler, çocukluktan itibaren beynin kodlarına yerleşen, uzun vadeli ve değişmesi oldukça zor olan algoritmalarıdır. Bu nedenle okullarda verilecek eğitim oldukça önemli olup öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığının müfredatla ilgili daha yenilikçi düzenlemelere gidip, öğrencileri daha etkin kılacak çalışmalar yürütmesi gerekmektedir²⁴⁰. Nitekim farkındalığın ulusal ölçekte artmasını istiyorsak eğitimin önemini yadsınamamız gerekmektedir. Sempozyumlar, kongreler, tiyatrolar, sığınma evlerine geziler gibi daha interaktif uygulamalar üzerine gidilip öğrencilerin bakış açıları genişletilerek yaşanan olaylar karşısında daha duyarlı hale gelmeleri sağlanmalıdır.

5. Kanun Hakkında Eleştiri Ve Değerlendirmeler

a. Kanunun Başlığı Konusundaki Eleştiri ve Değerlendirmeler

Kanunun yapım aşamasından bu yana, başlığı yani adı sık sık tartışmalara konu olmaktadır. Kadın dayanışma merkezleri ve bazı sivil toplum kuruluşları başlığın, İstanbul Sözleşmesi'ndeki gibi "*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" şeklinde olması talebinde bulunmuşlar, ancak bu talepleri

²³⁹ Ancak sosyal medyanın etkin kullanımı her zaman olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Bazen de yargılaması dahi yapılmamış, asılsız suçlamalara maruz kalan, şüpheli sıfatı dahi kazanmamış kişilerin yaratılan infial yüzünden toplum tarafından yargılandığı, eleştirildiği, baskılandığı, hedef haline getirilip linçe uğradığı görülmektedir. Bu yüzden haberlerin veya açıklamaların doğruluğundan emin olmadan, kişilerin lekelenmeme hakkı gözetilmeden bir yargıda bulunulmamalı, yanlış, asılsız ve proveke edici açıklamalardan uzak durulmalıdır.

²⁴⁰ Ayrıca sadece ilköğretim ve ortaöğretim müfredatlarının değil üniversite müfredatlarının da gözden geçirilerek yenilenmesi gerekmektedir. Dünyadaki önemli üniversitelerin başında gelen Oxford Üniversitesi yeni bir düzenlemeye imza atarak kadın hakları ve feminizm çalışmalarının İngiltere'de üniversitelerin müfredatlarında daha geniş yer bulacağını belirtmiştir. Haberin ayrıntısı için: "Oxford 'Üniversitesi'nde feminist felsefe çalışmaları güçlendiriliyor", **BBC Türkçe**, 15.03.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-43411701>, (07.02.2021)

devletin aile kurumunu ayrıca koruma gerekliliği hissetmesinden bahisle reddedilmiştir²⁴¹. Ancak Kanunun adında “*aile*” ibaresinin geçmesi, kadına yönelik şiddetin aile kavramına indirgenebilmesine, diğer bir deyişle kadını aileden bağımsız göremeyen, şiddeti de temelde aile kavramına zarar verdiği için önlemek gerektiğini düşünen bir anlayışın oluşmasına neden olabilmektedir²⁴². Çünkü aslında kanun içeriği, kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik oluşturulmuştur.

b. Kanunun İçeriği Konusundaki Eleştiri ve Değerlendirmeler

(i) Olumlu Değerlendirme ve Eleştiriler

6284 sayılı Kanun ile birlikte birçok yeni tanım ve düzenleme Kanun metnine girmiş, 4320 sayılı önceki Kanununa göre daha ayrıntılı ve daha kapsamlı hükümler getirilmiştir. Bu nedenle daha etkin olabilecek bir düzenlemenin yapılmış olması yerinde olmuştur.

Örneğin Kanunun amaçlar kısmında herhangi bir şart ya da niteleme belirtilmeden sadece *kadınların* korunmasının amaçlanması, diğer bir deyişle evli olup olmadığı önem arz etmeksizin bütün kadınların koruma talep edebileceğinin düzenlemesi yerinde bir düzenleme olmuştur; çünkü resmi nikah olmaksızın sadece dini bir nikah ile birlikte yaşayan çift sayısının fazla olduğu ülkemizde, kişilerin resmi olarak evli olup olmadıklarına bakılmaksızın şiddetten korunması oldukça önemlidir²⁴³.

Ayrıca yine Kanunun amaçlar kısmında; “*sadece şiddete uğrayan değil, şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişilerin de bu kanun kapsamında korunacağına düzenlenmesi*” yerinde olmuştur²⁴⁴. Çünkü 4320 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde kadınlar tarafından yöneltilen bazı koruma talepleri şiddetin oluşmadığından bahisle reddedilmekte, kadınlara şiddete uğradıklarını ispat etme yükümlülüğü yüklenmekte ve şiddetin ispatlanamadığı durumlarda ise kadınlar

²⁴¹ Moroğlu, s. 369; Canikoğlu, s. 370.

²⁴² H. Kübra Ercoşkun Şenol, “Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı:13, 2019, ss. 423-459 s. 427-428; Moroğlu, s. 374; Akçabay vd., s. 33.

²⁴³ Canikoğlu, s. 371-372; Akçabay vd., s. 35.

²⁴⁴ Uğur, s. 344.

korumasız kalmaktaydılar²⁴⁵. Öte yandan Kanunun ısrarlı takip suçunun mağdurlarını da kapsamına alması olumlu gelişmelerden bir diğeridir²⁴⁶.

6284 Sayılı Kanun'un getirmiş olduğu en önemli yeniliklerden biri de, mülki idare amirine; ilgilinin, kolluğun başvurusu ya da üçüncü bir kişinin ihbarı ile veya re'sen, delil veya belge aramaksızın, koruyucu tedbir kararı verebilme hakkının tanınmış olmasıdır. Bu kararlar ile mülki idare amiri, korunan kişiye barınma yeri sağlayabileceği gibi, gerekli durumlarda maddi yardım yapabilmekte, psikolojik, hukuki, mesleki ve sosyal rehberlik ve danışmanlık almasına karar verebilmekte, hayati tehlikenin varlığı halinde koruma altına alınmasına karar verebilmektedir. Nitekim Mülki idare amirine bu yetkilerin verilmesi, aciliyet gerektiren durumlarda zaman tasarrufu sağlaması bakımından yerinde olmuştur²⁴⁷.

(ii) Olumsuz Değerlendirme ve Eleştiriler

6284 sayılı Kanun'un genel olarak 4320 sayılı Kanun'a göre daha etkili hükümler taşıdığı söylenebilirse de; içeriğinde *toplumsal cinsiyet, ayrımcılık yasağı, ataerkillik* gibi kavram tanımlamalarına yer verilmemesi, *ev içi şiddetin önlenmesi* yerine *ailenin korunması* ifadesinin kullanılması, kadına karşı şiddetin söz konusu olduğu davalarda kadın dayanışma örgütlerine davaya katılma imkanının tanınmamış olması ve ayrıca şiddet izleme merkezlerinin kuruluş ve işleyişi ile ilgili birtakım belirsizliklerin mevcut olması gibi sebepler eleştirilmesine neden olmaktadır²⁴⁸.

Ayrıca Kanun'un tanımlamalar başlığı altında ev içi şiddet tanımı yapılmış olmasına karşın, içeriğindeki hiçbir hükümde bu tanımın kullanılmaması veya tanıma atıf yapılmamış olması eleştirilen bir diğer husustur²⁴⁹. Oysa olması gereken, tanımların Kanun içeriğindeki hükümlerde kullanılması ya da söz konusu tanımlara atıf yapılarak kavramların daha iyi özümzenmesini ve anlaşılmasını sağlamaktır.

²⁴⁵ Canikoğlu, s. 371.

²⁴⁶ Canikoğlu, s. 372. Israrlı takip kavramı, 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin 3. Maddesinin (ş) bendinde; “aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlanmıştır.

²⁴⁷ Canikoğlu, s. 372. Yasanın getirdiği diğer olumlu gelişmelerin liste halinde sunumu için bkz: Moroğlu, s. 378.

²⁴⁸ Yalçın, Kadın, ss. 297-301; Centel, Koruyor, s. 4; Canikoğlu, s. 370.

²⁴⁹ Akçabay vd., s. 34.

Öte yandan eleştirilmesi gereken bir diğer husus, cinsel şiddet mağdurlarının durumudur. Zira kadınların maruz kaldıkları en yaygın şiddet biçimlerinden birisi, *cinsel şiddet*dir. Ancak cinsel şiddete maruz kalan kadınlar, hangi kuruluşlara başvurmaları gerektiğini ve yaşamış oldukları olaylar, travmalar ile nasıl baş edeceklerini bilmemektedirler. Bu nedenle, cinsel şiddetin söz konusu olduğu durumlarda, bu alanda uzmanlaşmış personellerden oluşturulmuş tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışmanlık sağlamak üzere uygun ve kolay erişilebilir merkezlerin kurulması, daha özel ve daha profesyonel bir yardımın uygulanması gerekmektedir²⁵⁰.

Ayrıca 6284 sayılı Kanunda, şiddet mağduru kadınlar için sığınma evlerinin sayısının ve niteliklerinin artırılması hususlarına da değinilmemiştir. Oysa şiddete uğrayıp gidecek hiçbir yeri olmayan kadınlar için oluşan en büyük problemlerden birisi sığınma evlerinin sayısının yetersiz olması ve var olanların fiziki şartlar bakımından kötü durumda olmasıdır²⁵¹.

C. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

1. Genel Olarak

Ceza hukuku alanındaki temel kanunları oluşturan Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu, 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunlar ile kadınlara yönelik olarak da birtakım yenilikler getirilmiş, Kanunlarda genel olarak kadınlar lehine değişiklikler meydana gelmiş, kadın erkek eşitliği bağlamında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak Ceza hukukunda kadının korunmasına yönelik getirilen tüm düzenlemelerin incelenmesi ve değerlendirilmesi tezin kapsamını aşacağından ve tezin asıl ana konusu Türk Ceza Kanunu'nda kadının *yaşam hakkının korunması* olduğundan burada sadece kasten öldürme suçu hakkında 5237 sayılı Kanun ile getirilen yenilikler incelenecektir.

²⁵⁰ Hilal Lefkur, "Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s.68. Ayrıca cinsel suç mağdurlarının soruşturma ve kovuşturma aşamasında yaşamış oldukları sıkıntılar gözetilerek, yargı ve kolluk görevlilerinin de bu konularda periyodik olarak eğitim alması gerekir. Canikoğlu, s. 375

²⁵¹ Nitekim sığınma evleri ile ilgili sorumluluk belediyelere ait olsa da söz konusu sorumluluğun belediyelerden alınarak doğrudan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmesi, sürecin daha şeffaf yürütülebilmesi ve sığınma evlerine ayrılan maddi kaynakların daha rahat sağlanabilmesi açısından daha uygun olabilir. Canikoğlu, s. 370-376.

Ancak kadına karşı cinsel suçların işlenmesi sırasında ya da sonucunda da ölümler meydana gelebildiğinden ve ayrıca cinsel suçlar ile ilgili yapılan düzenlemeler de kadının şiddete karşı korunması noktasında ayrıca önem arz ettiğinden bu bölümde cinsel suçlarla ilgili yapılan değişikliklerin neler olduğu da açıklanacak, ancak tezin sınırlarını aşmamak adına burada bu hükümlerin ayrıntılı analizi yapılmayacaktır.

2. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Getirilen Yenilikler

Öncelikle belirtmek gerekir ki 765 sayılı TCK'da mevcut olan; kadın-kız, evli-bekar, bakire olan-olmayan ayrımları 5237 sayılı TCK ile kaldırılmıştır. Yapılan bu değişiklik kadınların herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmadan yargılanması noktasında oldukça önemlidir. Zira mağdur sıfatı ile yargılanan bir kadının, Ceza Kanunu'nda yer alan hükümler gereği mantık dışı söz konusu ayrımlara maruz bırakılması ve yargılamalar esnasında da bu hususlar göz önüne alınarak kendisi hakkında bir kanaate varılması oldukça yanlış ve gerici bir yaklaşımdır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 3.maddesinin 2 fıkrası ile, kanunun uygulanması noktasında da eşitlik ilkesi göz önünde bulundurulmuş, cinsiyet ayrımı yapılamayacağı belirtilmiştir. Buradan hareketle, Ceza Kanununun uygulanmasında da eşitliğin gözetilmesi gerektiğine dikkat çekilmek istenildiği söylenebilir²⁵².

Ayrıca 765 sayılı TCK'da evli ve evli olmayan kadınlara karşı işlenen suçlarının cezasında da bir farklılık gözetilmiş, ayrımcılık içeren hükümler kanun metnine dahil edilmiştir. Nitekim ataerkil sistemin bir uzantısı olarak evli ve aile içinde olan daha değerli görülerek evli kadının kaçırılmasında failin yedi yıl ceza alması öngörülürken, evli olmayan kadının kaçırılması durumunda üç yıl ceza alması öngörülmekteydi. Bu uygulama kadının evlenip aile içinde, "*kocasının egemenliğinde*" kaldığında daha dokunulmaz olduğunu kabul ederek, evli bir kadının uğradığı zararın bekar bir kadının uğradığı zarara göre daha büyük ve daha ciddi olduğu anlayışıyla, evli bir kadına yönelik işlenen suçun yaptırımının daha fazla olması gerektiğine dair bir yaklaşımla oluşturulmuştur.

²⁵² Ancak zaten Anayasa'da kadın erkek eşitliğini düzenleyen hükümlerin var olduğu gerekçesiyle tekrar böyle bir düzenlemeye gidilmesinin gerek olmadığını düşünen yazarlar da vardır. Bkz: Nur Centel, "Yeni Türk Ceza Yasası ve Kadın", İstanbul Barosu 127. Kuruluş Yılı ve Avukatlar Günü Kutlama Etkinlikleri çerçevesinde AB'ne Uyum Yasalarında Kadın Erkek Eşitliği ve Eşitlik Kurumları konulu panelde sunulan güncelleştirilmiş tebliğ, 2005, s. 6.

a. Kasten Öldürme Suçu İle İlgili Getirilen Yenilikler

-Töre ve namus saikiyle işlenen öldürme fiilleri sonucunda faillerinin cezasının ağırlaştırılması amacıyla kasten öldürme suçunun nitelikli hallerine TCK 82/1-k'ya "töre saikiyle" ifadesi eklenmiştir.

-Haksız tahrik maddesi yeniden düzenlenerek haksız tahrikin ancak haksız bir fiil olması durumunda uygulanması öngörülmüş; cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalarının tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.

-765 sayılı TCK'dan farklı olarak, kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinin yer aldığı 5237 sayılı TCK'nın 82. maddesinde, kasten öldürme fiilin gebede olduğu bilinen bir kadına karşı işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı bir neden olarak düzenlenmiştir.

-Ayrıca toplumda 08/07/2021 tarihli ve 7331 sayılı Kanunla kasten öldürme suçunun boşanılan eşe karşı işlenmesi, nitelikli hal kabul edilerek, suç faillerinin cezasında artırım yapılması öngörülmüştür.

b. Cinsel Suçlar İlgili Getirilen Yenilikler

Ceza hukuku sistemi önceden kadını bir birey olarak görmeyip, kadına karşı işlenen suçları bireye karşı değil, aile ve toplumun düzenine karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirmekteydi. Nitekim yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile bu eril bakış açısı değiştirilerek kadın birey olarak kabul edilmiştir ve aşağıdaki yenilikler yapılmıştır:

-Cinsel suçlar, "toplumsal düzen ve genel ahlaka karşı suçlar başlığı altından çıkarılıp "kişiye karşı işlenen suçlar" başlığı altında "cinsel dokunulmazlığa karşı" suçlar olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, kadınlara yönelik bakış açısında önemli bir değişim yaratarak suçun temelde kadınların dokunulmazlığına bir müdahale niteliğinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

-765 sayılı TCK'da geçen "zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi" kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır.

-5237 sayılı TCK ile "cinsel saldırı suçunun" temel şekli açıkça tanımlanmıştır.

-TCK md. 102/2 ile cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesine de ayrıca bir hüküm bağlanmış ancak soruşturulup kovuşturulması mağdurun şikayetine bağlı tutulmuştur²⁵³.

-TCK md.102/3/te ise cinsel saldırı suçunun nitelikli halleri düzenlenerek, cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle, kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi de nitelikli hallerden sayılmıştır. Yine söz konusu suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörülmüştür.

-5237 sayılı TCK'da çocukların cinsel istismarı fiilleri de ayrıca suç olarak tanımlanmış, cinsel istismarın üst soy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı

²⁵³ Ancak bu durumda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdur eşin şikayetine bağlı tutulmuştur.

üvey baba, evlat edinen, vasi gibi kişilerce uygulanması halinde verilecek cezalarda artırım uygulanması öngörülmüştür.

-18.06.2014 tarihinde yapılan değişiklik ile cinsel suçlara ilişkin cezalarda artırımı gidilmiştir²⁵⁴.

-Ayrıca 5237 sayılı Kanun'un "Çocukların Cinsel İstismarı" başlıklı 103 üncü maddesinin birinci fıkrası, 2016 yılında yeniden düzenlenerek cezalarda artırımı gidilmiştir.

-765 sayılı TCK'da bulunmayan reşit olmayan kişiyle cinsel ilişkide bulunma, 5237 sayılı TCK md. 104'teki düzenleme ile bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır.

-Yine önemli bir değişim olarak TCK md. 105/2-c ile işyerinde cinsel taciz eylemlerine ayrıca bir sonuç bağlanmış ve buna göre aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması durumunda failin cezasında artırım yapılması öngörülmüştür.

3. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasını Öngören

27 Mayıs 2022 tarih ve 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

a. Genel Olarak

Meclisteki parti grupları tarafından ortaklaşa hazırlanan, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve diğer bazı kanunlarda düzenleme ve değişikliklerin yapılmasını öngören Kanun Teklifi, 16 Mart 2022 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur²⁵⁵. Söz konusu Kanun Teklifinde kadına karşı şiddet ve sağlık çalışanlarının özlük haklarının korunması gibi konular yer almış ve nihayetinde 27 Mayıs 2022 tarihinde söz konusu Kanun teklifi kabul edilerek 7406 sayılı Kanun Resmi Gazete 'de yürürlüğe girmiştir²⁵⁶. Ancak çalışmamızın konusu gereği burada sadece kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin getirilen yenilikler incelenecektir.

²⁵⁴ Değişikliklerin ayrıntılı metni için bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140628-9.htm> (10.04.2022). Cezaların artırılması tek başına çözüm olmasa da kadına karşı cinsel şiddete dayalı eylemlerin çok fazla olması, faillerin söz konusu eylemlerde takınmış oldukları rahat tutum ve bu konuda toplumsal bir farkındalığın oluşmasının gerekmesi gibi sebepler ile yapılan bu değişikliğin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

²⁵⁵ <https://sen.av.tr/tr/makale/tck-ve-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifi> (12.04.2022). Kanun Teklifinin orijinal metni için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/d27/2/2-4290.pdf> (12.04.2022).

²⁵⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220527-7.htm> (15.06.2022).

b. Kanunda Yer Alan Düzenlemeler

7306 sayılı Kanun ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 62. maddesinde değişiklik yapılması öngörülmüş ve buna göre aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır:

Madde 1:

- Maddenin ikinci fıkrasında bulunan "gibi hususlar" ibaresi çıkarılmış,
- Maddede yer alan "failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları", "failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki pişmanlığını gösteren davranışları" şeklinde değiştirilmiş,
- Maddenin ikinci fıkrasına "Ancak failin duruşmadaki mahkemeyi etkilemeye yönelik şekli tutum ve davranışları, takdirim indirim nedeni olarak dikkate alınmaz" ibaresi eklenmiş,
- "Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir" şeklindeki ifadeye "kararda" ibaresinden sonra gelmek üzere "gerekçeleriyle" ibaresi eklenmiştir.

Madde 2:

- 5237 sayılı Kanunun 82. maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılarak (f) bendinde suçun "kadına karşı işlenmesi" hali de nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Madde 3:

- 5237 sayılı Kanunun 86. maddesinin ikinci fıkrasına bir cümle eklemek suretiyle, basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralama suçunun kadına karşı işlenmesi halinde alt sınırı dört ay olan hapis cezasının altı aya çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak adli para cezasının alt sınırı da artırılmış olmaktadır.

Madde 4:

- 5237 sayılı Kanunun 94. maddesinin birinci fıkrasında ek bir düzenlemeye gidilerek işkence suçunun kadına karşı işlenmesi halinde alt sınırı üç yıl olan hapis cezası, beş yıla çıkarılmıştır.

Madde 5:

- 5237 sayılı Kanunun 96. maddesinin birinci fıkrasında ek bir düzenlemeye gidilerek eziyet suçunun kadına karşı işlenmesi halinde alt sınırı iki yıl olan hapis cezasının, iki yıl altı aya çıkarılmıştır.

Madde 6:

- 5237 sayılı Kanunun 106. maddesinin birinci fıkrasına, birinci cümlesinden sonra gelmek üzere bir cümle eklenerek; hayata, vücut veya cinsel dokunulmazlığa yönelik bir saldırı gerçekleştirileceğinden bahisle işlenen tehdit suçunda, mağdurunun kadın olması halinde, alt sınırı altı ay olan hapis cezasının dokuz aya çıkarılmıştır.

Madde 8:

- 5237 sayılı Kanuna "kişilerin huzur ve sükununu bozma" başlıklı 123. Maddesinden sonra gelmek üzere yeni bir madde eklenerek ısrarlı takip olarak nitelendirilen fiiller bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Madde 123/A-hükmüne göre;

(1)İsrarlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

(2)Suçun;

a) Çocuğa ya da ayrılık kararı verilen veya boşandığı eşe karşı işlenmesi,
b) Mağdurun okulunu, iş yerini, konutunu değiştirmesine ya da okulunu veya işini bırakmasına neden olması,

c) Hakkında uzaklaştırma ya da konuta, okula veya iş yerine yaklaşmama tedbirine karar verilen fail tarafından işlenmesi, hâlinde faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Bu maddede düzenlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Ancak ısrarlı takip suçunda, Kanunun 123. maddesinde düzenlenen "*kişilerin huzur ve sükûnunu bozma*" suçundan farklı olarak, failin "*sırf huzur ve sükûnu bozma maksadıyla*" hareket etmesi gerekmekte, suçun oluşabilmesi için failin ısrarlı takip fiilini hangi amaçla gerçekleştirdiği önem arz etmeksizin kasten hareket etmesi yeterli görülmelidir.

Yine ısrarlı takip suçunun işlenmesi sırasında mağdura yönelik gerçekleştirilen fiillerin başka bir suç oluşturmaları halinde failin suç teşkil eden bu fiillerden de ayrıca cezalandırılabilir.

Ayrıca maddeye ikinci bir fıkra eklenerek, suçun çocuğa ya da ayrılık kararı verilen veya boşandığı eşe karşı işlenmesi ve hakkında uzaklaştırma (veya konuta, okula ya da iş yerine yaklaşmama tedbiri) kararı bulunan fail tarafından işlenmesi halleri nitelikli hal olarak düzenlenmiş ve failin cezasında artırıma gidilmesi öngörülmüştür.

Buradan hareketle söz konusu düzenleme ile suç mağdurunun; maddi ve manevi kişiliğine, vücut bütünlüğüne yönelik daha ağır fiillere maruz kalmasından önceki aşamada, gerçekleştirilen ısrarlı takip fiillerinin bir suç olarak tanımlanarak failin bu eylemlerinin bir suç oluşturduğunu bilmesi ve TCK kapsamında cezalandırılmasının amaçlandığı söylenebilir. Böylelikle özellikle kadına yönelik şiddet içeren suçlar işlenmeden önce, ısrarlı takip fiilleriyle etkin mücadele edilebilecek ve mağdurların daha ağır suçların hedefi haline gelmesi önlenmiş olacaktır²⁵⁷.

²⁵⁷ Ayrıca 27 Mayıs 2022 tarihinde kabul edilen Kanunun 9. Maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda da düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Buna göre 5271 sayılı Kanunun 100. maddesinin 3. fıkrasına eklenen bir bent ile, kadına karşı işlenen kasten yaralama suçunun da tutuklamaya ilişkin katalog suçlar arasına alınması öngörülmüştür. Yine Kanunun 10. Ve 11. maddesinde; CMK' nin 234. Ve 239. maddesinde yapılacak bir değişiklik ile; Türk Ceza Kanununda yer alan çocukların cinsel istismarı, ısrarlı takip ve yine kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence ve eziyet suçları madde kapsamına dahil edilerek soruşturma ve kovuşturma

c. Genel Değerlendirmeler

Türkiye’de, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasından hareket edilerek kadına yönelik uygulanan şiddetlere karşı etkin bir mücadele verebilmek ve bu şiddeti sonlandırmak ve için 2000’li yıllardan bu yana birtakım düzenlemeler yapılarak mevzuat değişikliklerine gidilse de kadına yönelik şiddet hala büyük bir sorun olarak devam etmektedir²⁵⁸.

Dolayısıyla elbette ki mutlak çözüm, Ceza Kanunlarında değişikliklere gidilerek faillere verilen ceza miktarlarında artırım yapmak değildir. Nitekim Ceza hukukunda temel ilkelerden olan son çare ilkesi (Ultima ratio) gereği, Ceza kanunları son aşamada görev almaktadır. Ancak yapılan normlar ve değişiklikler toplumun bakış açısında ve düşünce anlayışında birtakım değişimlere sebep olabilmektedir. Nitekim normlar, normal, normal görüneni ifade etmektedir. Dolayısıyla normalde değiştirme amacıyla norm değişikliklerine gidilmesinin hiçbir fayda sağlamadığını düşünmek de yanlış olacaktır.

Kanımızca 16 Mart 2022 tarihinde sunulan Kanun teklifi²⁵⁹ ve bu doğrultuda yapılan 27 Mayıs 2022 tarihli Kanun değişikliği ile değiştirilmesi öngörülen hükümler, kadınların şiddet eylemlerine karşı daha etkin korunmasını amaçlaması bakımından oldukça önemlidir.

Örneğin TCK 82’de yapılan değişiklik ile fail tarafından gerçekleştirilen öldürme, yaralama, işkence ve eziyet eylemlerinin *kadına karşı* işlenmesi durumuna ayrıca sonuç bağlanarak faillerin cezasında artırımına gidilmesi ve caydırıcılığın sağlanması hedeflenmiştir. Ancak burada erkek fail tarafından kadına karşı gerçekleştirilen suçlar kast edilmiş olsa da değişiklikte failin erkek olarak belirtilmemesi, bir kadının başka bir kadına yönelik gerçekleştirdiği öldürme eylemlerinde de nitelikli halin uygulama alanı bulmasına neden olacaktır. Diğer bir

evrelerinde özellikle şiddet mağduru kadınların istemleri halinde baro tarafından görevlendirilecek avukatın hukuki yardım ve desteğinden ücretsiz şekilde faydalanmalarının sağlanmıştır.

²⁵⁸ Ersan Şen, Cem Serdar, Berra Berçik, “TCK ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”, 23.03.2022, <https://sen.av.tr/tr/makale/tck-ve-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifi>, (10.05.2022)

²⁵⁹ 16 Mart 2022 tarihinde sunulan kanun teklifine yönelik Eleştiriler için bkz: “Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu: Göstermelik yasa teklifi değil, İstanbul Sözleşmesi yaşatır!”, 29.03.2022, <https://t24.com.tr/haber/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-gostermelik-yasa-teklifi-degil-istanbul-sozlesmesi-yasatir,1024231> (02.04.2022).

deyişle kadın faillerin hemcinslerine yönelik gerçekleştirdiği öldürme eylemlerinde de söz konusu nitelikli halin uygulanması gerekecek, kadın faillerin cezası hüküm gereği ağırlaşacaktır. Oysa söz konusu Kanun değişikliği ile amaçlanan failin kadın olduğu öldürme eylemlerine değil, failin erkek, mağdurun kadın olduğu öldürme eylemlerine ayrıca bir sonuç bağlamaktır. Dolayısıyla kanımızca bu konuda yeniden bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Diğer bir değişiklik konusu olan ısrarlı takip gibi uzun süredir gündemde olan bir kavramın Kanunda bağımsız bir suç olarak düzenlenerek kadınları, şiddet eylemlerinin varacağı son vahim noktalardan (yaralama, öldürme, işkence, eziyet gibi) koruyabilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle kanımızca genellikle şiddet eylemleri öncesi fail tarafından gerçekleştirilen bu ısrarlı takip eylemlerine bir sonuç bağlanmasının öngörülmesi son derece önemlidir.

Yine yapılan Kanun değişikliği ile, uzun zamandır tartışma konusu olan *takdiri indirim nedenlerinin uygulanması* hakkında, birtakım düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Bu doğrultuda, suç faillerinin *pişmanlık* gösteren davranışlar göstermesi koşulunun madde hükmüne eklenmesi gerektiği belirtilmiş ve ayrıca keyfi ve gerekçesiz indirimlerin fail lehine uygulanmasının önlenmesi amacıyla mahkemelere somut gerekçe belirtme yükümlülüğü yüklenmiştir. Kanımızca bu düzenleme de yerinde olmuştur. Nitekim takdiri indirim nedenlerin uygulanması noktasında kimi zaman mahkemelerin de birbirinden farklı tutumlar izlediği ve bazı kararlarda gerekçesiz olarak indirimlerin uygulanabildiği gözlemlendiğinden, söz konusu düzenleme ile daha somut gerekçeler ile madde hükmünün uygulanması sağlanabilecektir.

Öte yandan söz konusu madde 62’de yapılan bu değişiklikler ile ilgili birtakım eleştiri ve sorular gündeme gelebilir. Örneğin mahkemelerin bu değişiklik yapılmadan önce sanığın sadece kravat takmasını indirim sebebi mi saydığı ya da bu değişiklikten önce indirim kararlarını gerekçesiz olarak mı verdikleri hususları sorgulanabilir.

Tabi ki yapılan değişikliklerden önce faillerin cezalarında uygulanan tüm takdiri indirimlerin yanlış veya gerekçesiz olarak verildiği söylenemez. Ancak temelde yapılan değişikliklerin sorunlardan doğduğu düşünüldüğünde uygulamada bu madde hükmüne ilişkin sorunların ve yanlış uygulamaların var olduğu da

yadsınamayacaktır. Özellikle kadınlara ve çocuklara karşı işlenen bazı suçlarda erkek faillerin bu madde hükmünden yararlanarak daha rahat ve cesur davrandıkları veya bu madde hükmü uyarınca cezalarında indirim yapıldığında caydırıcılık noktasında olumsuzlukların yaşandığı bir gerçektir. Dolayısıyla amaç TCK madde 62'nin uygulanması noktasında caydırıcılığı ve daha adaletli kararların verilmesini sağlamaktır²⁶⁰.

²⁶⁰ Söz konusu konu ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için tezin ikinci bölümünde yer alan “*Cezanın Belirlenmesi*” başlığı altındaki açıklamalara bakılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA KADININ YAŞAM HAKKININ KORUNMASINDAN HAREKETLE KONUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. KASTEN ÖLDÜRME SUÇU

A. Genel Olarak

Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hükümlere ait ikinci kısmı “*Kişilere Karşı Suçlara*”, bu kısmın Birinci Bölümü ise “*Hayata Karşı Suçlara*” ayrılmıştır. Bu bölümde düzenlenen suçlar arasında neticenin ifade ettiği haksızlık bakımından bir fark bulunmamaktadır²⁶¹. Kanun koyucu ölüm sonucunu doğuran hareketlerin işleniş biçimlerindeki haksızlık içeriğine göre bir isimlendirme yapmış olup²⁶² bir kişinin özellikle de kadının hayatına kasten müdahale edilmesi tez çalışmamızın esas konusunu oluşturduğundan bu bölümde sadece *kasten öldürme suçu* incelenecektir.

Kasten ve *icrai* bir hareketin sonucunda ölüm meydana gelmesini ifade eden “*kasten öldürme suçu*” TCK madde 81’de düzenlemiştir. Hükme göre “*Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*”. Söz konusu suçun işlenmesi halinde, fail hakkında ceza kanunlarındaki en ağır yaptırımlardan biri olan müebbet hapis cezasının uygulanacağı belirtilmiştir, çünkü suç en temel insan haklarından olan yaşam hakkı ile doğrudan bir ilişki içindedir ve işlenmesi, bu hakkın doğrudan ihlali anlamına gelmektedir.

Kasten öldürme suçu elbette sadece *kadının* yaşam hakkını korumaya yönelik düzenlenen bir suç tipi değildir. Ancak yukarıda söz edilen sebeplerle burada suçun özellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenmesi hususu incelenecek, kadına özgü getirildiği düşünülen nitelikli hallerle ayrıca ve özellikle yer verilecek, kadının yaşamının korunması noktasında kasten öldürme suçunun düzenlenme şekline dair

²⁶¹ Nitekim kasten öldürmede de taksirle öldürmede de kişinin hayatına son verilmektedir. Ancak TCK md. 84’te düzenlenen “*İntihara Yönlendirme Suçu*” ise neticeli bir suç olarak düzenlenmediğinden bu suçlardan ayrılmaktadır. Burada bir başkasını intihara azmettirmek veya intihar eylemine yardımda bulunmak kişinin bu suçtan cezalandırılması için yeterli görünmektedir. İntiharın gerçekleşmesi suçun neticesi itibarıyla ağırlaşmış halini oluşturur.

²⁶² Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020, s.76. Ölüm sonucuna kasten işlenen icrai bir hareketle yol açılması “*kasten öldürme*” (TCK md.81), ihmali bir hareketle yol açılması “*kasten öldürmenin ihmali davranışla incelenmesi*” (TCK md. 83) taksirli bir davranışla ölüme sebebiyet verilmesi ise “*taksirle öldürme*”(TCK md.85) suçu olarak adlandırılmıştır.

bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu düşünülmüş ise bu düzenlemenin neleri kapsayabileceği üzerinde tartışılacak, kanuni düzenlemeye rağmen yanlış veya eksik uygulanan hükümler ve doktrinsel tartışmalar Yargıtay kararları ışığında ele alınacaktır.

Dolayısıyla söz konusu tez çalışmasının bu bölümü ile amaçlanan özellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen kasten öldürme suçlarını analiz etmek ve bu noktada Türk Ceza Kanunu'nun kadının yaşam hakkının korunması noktasındaki etkinliğini tartışmaktır. Bu nedenle suç tipi incelenirken daha çok kadınların “mağdur” konumunda olduğu durumlar ele alınacaktır.

Kasten öldürme suçu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda “*şahıslara karşı cürümler*” başlıklı dokuzunca babda, “*adam öldürmek cürümleri*” başlıklı “birinci fasılda” 448. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmüne göre, “*Her kim, bir kimseyi kasten öldürürse 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur*”.

Görüldüğü üzere suçun temel şekline ilişkin unsurlar bakımından kanunlar arasında bir fark bulunmamaktadır ancak fail hakkında öngörülen cezalar yönünden bir farklılık bulunmaktadır. Nitekim kasten öldürmenin basit şekli bakımından 765 sayılı TCK'da fail hakkında 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezası öngörülmüşken 5237 sayılı TCK'da aynı suç için öngörülen ceza müebbet hapis cezasıdır. TCK'nın 81. maddesinin gerekçesinde yer alan; “*...Maddede yapılan düzenlemeyle, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak suçun temel şekli açısından müebbet hapis cezası öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle kişinin hayat hakkına verilen önem vurgulanmıştır*” şeklindeki ifade ile de öngörülen cezanın neden müebbet hapis cezası olması gerektiği hususu açıklanmıştır. Kanımızca yaşam hakkına verilen önem ve hakkın korunmasının birincil nitelikte oluşu, kanun koyucuyu bu şekilde bir düzenleme yapmaya itmiştir.

Kasten öldürme suçunun nitelikli halleri bakımından ise iki kanun arasında hem biçimsel hem de içerik olarak önemli farklar bulunmaktadır. 5237 TCK'nın 82. maddesinde düzenlenen nitelikli haller 11 bent halinde sayılmış ve söz konusu nitelikli haller ile suçun işlenmesi halinde fail hakkında “*ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının*” uygulanacağı belirtilmiştir. 765 sayılı TCK'da ise nitelikli hallere

449. ve 450. maddelerde ayrı ayrı yer verilerek toplamda 13 nitelikli hal kanun metninde yer almıştır.

Görüldüğü üzere nitelikli haller bakımından 765 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK arasında önemli farklar bulunmaktadır. Örneğin, özellikle kadınlara yönelik getirildiği düşünülen, suçun; eşe, boşanılan eşe, kadına karşı ve töre saikiyle işlenmesi 5237 sayılı Kanun ile kabul edilen nitelikli hallerdir. Kanımızca özellikle suçun mağduru konumunda bulunan kadınlar bakımından önem arz eden ve olumlu bir gelişme olarak nitelendirebileceğimiz söz konusu nitelikli hallere 5237 sayılı TCK’da yer verilmiş olması isabetli olmuştur.

Kıyaslama yapabilmek adına kasten öldürme suçu ile ilgili değinmek istediğimiz bir başka husus, 765 sayılı TCK’nın 453. maddesinde düzenlenen ancak 5237 sayılı TCK’da yer almayan bir hükümdür. Hükme göre; “*Öldürme fiili, anası tarafından şerefini kurtarmak saikiyle yeni doğmuş bulunan çocuğa karşı işlenmiş ise faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir*”. Burada çocuğun “*namus saikiyle*” öldürülmesi durumunda fail hakkında indirim yapılması öngörülmüştür ancak bizim de katıldığımız düşünceye göre çağdışı nitelikteki bu hükme yeni TCK’da yer verilmemesi yerinde olmuştur²⁶³. Öyle ki töre saiki gibi çağdışı nitelikte olduğu düşünülen bir saik yeni Kanunda öldürme suçunun nitelikli hallerden biri olarak düzenlenmiştir. Kaldı ki failin cezasının ağırlaşmasını sağlayan bir saiki, aynı zamanda failin cezasında bir indirim sebebi olarak düzenlemek kanunun özüne ve mantığına da aykırıdır.

Tez konusunun mahiyeti gereği kasten öldürme suçuna ilişkin olarak dikkat çekmek istediğimiz bir diğer husus, suçun kanunda adlandırılış şekli ile ilgilidir. Bilindiği üzere 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda söz konusu suç, “*adam öldürmek cürümleri*” başlığı altında düzenlenmiştir. Buradaki “*adam*” sözcüğünün kullanımı cinsiyetçi bir içeriğe sahip olmasından bahisle yer yer tartışmalara neden olmuş ve nihayetinde 5237 sayılı TCK’da suçun başlığından “*adam*” sözcüğü kaldırılarak suç “*kasten öldürme suçu*” olarak ifade edilmiştir. “*Adam*” sözcüğü Arapça kökenli olup (*ādam*) aslında insanların atası adem, insanoğlu” anlamlarına gelmektedir²⁶⁴.

²⁶³ Durmuş Tezcan, Mustafa R. Erdem, Murat Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 16. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, (Teorik) s. 97; Gökçen ve Balcı, Suçları, s.5.

²⁶⁴ <https://www.etimolojiurkce.com/kelime/adam>, (28.03.2021).

Türk Dil Kurumu’nda ise dokuz farklı tanımı yapılmış olup bu tanımlar²⁶⁵; “1. İnsan, 2. Erkek kişi, 3. Birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse, 4. Birinin yararlandığı, kullandığı kimse, 5. Daima birinin yanında olan, onu destekleyen, isteklerini yerine getiren kimse, 6. Görevli kimse, 7. İyi huylu, güvenilir kimse, 8. Bir alanı benimseyen kimse, 9. Eş, koca” şeklindedir.

Görüldüğü üzere aslında kelimenin kökenindeki mana *insandır*. Ancak bazı kelimelerin kullanılış şekli veya toplumdaki anlamı, kökeninden uzak bir biçimde değişip farklılaşabilmektedir. Çünkü dil statik bir yapıya sahip değildir, bazı koşullar altında ve toplumların kendi kültürel yapısına göre zamanla değişim gösterebilmektedir²⁶⁶. İşte “*adam*” sözcüğü de zamanla kökeninden uzak bir biçimde farklı manalara evrilmiş ve cinsiyetçi bir kelime haline gelmiştir. Öyle ki adam kelimesi günümüzde sadece erkekler için, onlara yüklenen özelliklere, niteliklere vurgu yapmak için kullanılmaktadır.

Nitekim yukarıda da değinildiği üzere TDK tanımlarından ikisi; “*erkek kişi, eş, koca*” şeklindedir. Dolayısıyla kelime, toplumların da evrimleşip değişmesiyle artık kendi içinde belli bir cinse özgülenmiş durumdadır. Dolayısıyla “*adam*” kelimesi ilk zamanlarda tüm insanlar için kullanılmış olsa da, erkeğin iktidarının ortaya çıkışıyla artık “*erkek*” görülmeye başlanmış ve insan olmak, erkek olmakla özdeşleştirilerek “*adam*”, “*erkek kişi*” olarak dile yerleşmiştir²⁶⁷. Bu nedenle artık kelimenin cinsiyetçi bir anlam ifade ettiği inkar edilmemeli, daha da önemlisi herhangi bir suç tipinin başlığında kullanılmamalıdır. Zira kelimenin günümüzde bürünen şeklinin kanun başlıklarında, suç tanımlarında kullanılması eşitlik ilkesine de aykırılık teşkil eder. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliğini toplumun her alanında sağlamaya çalışırken eril bakış açısıyla hazırlanmış kanun metinlerini görmezden gelmek, eleştirmemek ve değiştirilmeleri için çaba sarf etmemek, sağlanmak istenen eşitliğin uygulanmasını geciktirerek hedeflenen çağdaşlık seviyesine ulaşılmasını zorlaştıracaktır.

²⁶⁵ <https://sozluk.gov.tr/>, (28.03.2021).

²⁶⁶ Zeynep Korkmaz, “Dilde Doğal Gelişme ve Devrim Açısından Türk Dil Devrimi”, **Türkoloji Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 1972, ss. 97-114, s.97. Örneğin, geçmişte sadece öküz, inek, deve gibi büyükbaş hayvanların teşkil ettiği servete “*mal*” denilirken, kelime bugün daha çok, her türlü taşınabilen servet manasında kullanılmaktadır. Abdulkadir Çekin, Mustafa Gören, “Dil Bilimi ve Kelime Semantiğinde Bazı Türkçe Kelimelerin Çeşitli Anlam Değişimleri”, **21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2013, ss. 94-103, s. 99.

²⁶⁷ Menekşe Pınar Güden, *Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe’nin İçerdiği Eril ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 33.

Bu sebeplerle kanımızca, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda *adam öldürmek cürümleri* şeklinde düzenlenen kanun başlığından artık cinsiyetçi bir söylem haline gelen adam kelimesinin çıkarılarak suçun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda *kasten öldürme suçu* olarak düzenlenmesi isabetli olmuştur. Ancak üzülererek belirtmeliyiz ki mahkemelerin bazıları hala “*adam öldürme*” ifadesini kullanarak hüküm tesis etmekte, birtakım yazar ve akademisyenler yazılarında, kitaplarında hala “*adam öldürme*” terimini kullanmaktadırlar. Oysa artık TCK’da “*adam öldürme*” şeklinde bir suç bulunmamakta olup söz konusu terimin kullanılmamasına özen gösterilmelidir²⁶⁸.

B. Korunan Hukuki Değer

Kasten öldürme suçunda korunan hukuki değer *yaşam hakkı olup* bu hak diğer tüm haklardan önce gelerek yokluğunda diğer bütün hakları anlamsız kılmaktadır²⁶⁹. Çünkü diğer hakların kullanılması bu hakkın mutlak bir biçimde korunmasına bağlıdır. Nitekim yaşam hakkı elinden alınan bir kişinin diğer haklarını kullanabilmesi fiilen mümkün değildir²⁷⁰.

Ayrıca yaşam hakkı özü itibariyle dokunulamaz ve vazgeçilemez bir niteliğe sahiptir. Zira insan, yaşam hakkından vazgeçemez ve kişinin “*öldürülmeye rıza göstermesinin*” ceza hukukunda bir karşılığı yoktur²⁷¹.

Yaşam hakkı ona atfedilen önemi dolayısıyla uluslararası sözleşmeler ile de koruma altına alınmıştır. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 3. maddesinde; “*Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır*” ifadesi, yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2. maddesinde; “*Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez*” ifadesi yer almaktadır.

²⁶⁸ Bu konuya ilişkin bir gazete haberi için bkz: Cengiz Semercioğlu, “Adam öldürme diye bir suç yok”, **Hürriyet**, 07.12.2019, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/cengiz-semercioglu/adam-oldurme-diye-bir-suc-yok-41391697>, (28.03.2021) Haberde yer alan çarpıcı bir cümle; “*Öldürülen kadinken bile “adam öldürme” diyoruz...*”..

²⁶⁹ Tezcan ve diğerleri, Teorik, s. 133; Gökçen ve Balcı, Suçları, s.5.

²⁷⁰ Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 97.

²⁷¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara, 2020, s.107.

C. Suçun Unsurları

1. Tipe Uygunluk

a. Suçun Maddi Unsurları

(1) Konu

Kasten öldürme suçunun konusu doğmuş ve yaşayan insandır²⁷². Suç tipinin meydana gelmesiyle konu yani insan zarara uğramaktadır, bir başka deyişle kişinin hayatına kast edilerek yaşam hakkı elinden alınmaktadır. Bu nedenle kasten öldürme suçunun *zarar suçu* olduğu da söylenebilir.

(2) Fail

Türk Ceza Kanunu'nun 37. maddesinde suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren herkesin *fail* olarak tanımlanacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda kasten öldürme suçunun faili herkes olabilmektedir²⁷³.

Ayrıca faillik durumundan bahsedilebilmesi için kasten öldürme suçunun bir başkasına karşı işlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle kişinin kendi hayatına son vermesi bu suçun işlendiği anlamına gelmez; zira kişinin kendi yaşamına bilerek ve isteyerek son vermesi "*intihar*" olarak adlandırılır ve intihar Türk Ceza Kanununda bir suç olarak düzenlenmemiştir²⁷⁴.

Öte yandan, kasten öldürme suçu birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmişse müşterek faillik, suçun işlenmesinde bir başkası araç olarak kullanılmışsa dolaylı faillik söz konusudur.

(3) Mağdur

Kasten öldürme suçunda; yaşı, cinsiyeti, ırkı, dini ne olursa olsun fail tarafından hareketin gerçekleştirildiği anda kişinin *yaşıyor* olması koşuluyla herkes

²⁷² Mustafa Özen, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 107; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 108

²⁷³ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 108; Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 72.

²⁷⁴ Hakan Hakeri, **Kasten Öldürme Suçları**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s.20; Centel ve diğerleri, Kişilere, s.26; Artuk ve diğerleri, Özel s. 104; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 32.

bu suçun mağduru olabilmektedir²⁷⁵. Diğer bir deyişle, suç ile korunan hukuki değer yaşam hakkı olduğundan hakkın ihlali söz konusuysa mağdurun yaşıyor olması gerekmektedir²⁷⁶. Dolayısıyla suç sadece yaşayan kişilere karşı işlenebileceğinden, ölmüş bir kişiye karşı gerçekleştirilen öldürme olaylarında *elverişsiz teşebbüs* söz konusu olmakta ve faile ceza verilmemektedir²⁷⁷.

Kasten öldürme suçunu düzenleyen TCK'nın 81. maddesinde "*bir insanı kasten öldüren kişi*" ibaresi yer almaktadır. Tam bu noktada insan sıfatının ne zaman kazanıldığı önem arz etmektedir. Bununla ilgili değinilmesi gereken husus ceninin insan sıfatına haiz olup olmadığıdır. Çoğunluğun da katıldığı görüş anne karnındaki ceninin kasten insan öldürme suçunun mağduru olamayacağı yönündedir²⁷⁸. Bu yaklaşıma göre doğmamış kişiye yani cenine karşı işlenen öldürme fiilleri TCK'nın 81. maddesi kapsamında değil, 99. maddesinde yer alan çocuk düşürtme/düşürme suçları kapsamında değerlendirilmelidir.

(4) Fiil

Kasten öldürme suçunun ne şekilde işlenebileceğiyle ilgili kanunda özel bir düzenleme bulunmadığından ve herhangi bir hareket bu suçu oluşturabileceğinden kasten öldürme *serbest hareketli* bir suçtur²⁷⁹. Ayrıca suç, ani ve tek bir hareketle işlenebileceği gibi; failin, mağduru belirli bir süre boyunca, belli bir dozda zehir vererek öldürmesi örneğinde olduğu gibi uzun bir süreye yayılan bir hareketle de işlenebilmektedir²⁸⁰.

Bununla birlikte suçta kullanılan araç, ölüm neticesini gerçekleştirmeye elverişli her türlü araç olabilmekte ancak suçta kullanılan aracın ne olduğu nitelikli haller söz konusu olduğunda önem taşımaktadır. Örneğin TCK md.82/1-c "*nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle*" denilerek suçun icrasında sayılan

²⁷⁵ Bununla birlikte mağdurun Cumhurbaşkanı olması durumu TCK'da ayrıca düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme; (TCK m.310) "*Cumhurbaşkanına suikastte bulunan kişi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur*" şeklinde olup kasten öldürme fiilini Cumhurbaşkanı'na karşı işleyen fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının uygulanacağı belirtilmiştir.

²⁷⁶ Centel ve diğerleri, Kişilere, s.26; Tezcan ve diğerleri, Teorik, s.134; Özbek ve diğerleri, Özel, s.110; Koca ve diğerleri, Özel, s.76.

²⁷⁷ Tezcan ve diğerleri, Teorik, s.137-138.

²⁷⁸ Dönmezer, Kişilere, s. 10; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 105; Tezcan ve diğerleri, Teorik, s.135; Hakeri, s.21; Centel ve diğerleri, Kişilere, s.28.; Gökçen ve Balcı, Suçları, s.33.

²⁷⁹ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 76.

²⁸⁰ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 29.

araçlardan birinin veya birkaçının kullanılması nitelikli hal olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla failin söz konusu bentte yer alan araçlardan biri ile suçu işlemesi halinde cezasında artırıma gidilecektir.

Ayrıca suçun gerçekleştirilmesinde kullanılan araç sadece *maddi* olarak düşünülmemelidir, zira *manevi* de olabilir²⁸¹. Örneğin kalp ya da tansiyon hastası bir babaya, gerçek olmadığı halde kızının tecavüze uğradığının ya da evden kaçtığıının söylenmesi öldürmeye elverişli bir araç olarak kabul edilebilir ve fail kasten öldürmeye teşebbüsten cezalandırılabilir. Bu noktada önemli olan husus, failin hareketi ile meydana gelen netice arasında nedensellik bağının ortaya konulmasıdır²⁸².

Bir kişinin ölmemesi için yapılması gereken eylemlerin yapılmaması durumunda da *engellleyici hareket*, suçun işlenmesine elverişli bir araç olarak kabul edilmektedir²⁸³. Örneğin ilacını almadığı takdirde ölecek olan bir kadının ilacını almasını engelleyen eşinin bu eylemi, ölüm neticesi bakımından elverişli bir eylem olarak nitelendirilmekte ve fail bu eyleminden sorumlu tutularak kasten öldürme suçundan cezalandırılmaktadır.

(5) Netice

Failin tipe uygun hareketi sonucunda mağdurun ölmesi, kasten öldürme suçunun netice kısmını oluşturmaktadır²⁸⁴. Dolayısıyla suçun gerçekleştirildiğinden bahsedebilmek için gerçekleştirilen hareketin ağırlığından bağımsız, *ölüm* neticesinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kasten öldürme suçu bir *zarar*

²⁸¹ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 30.

²⁸² “Buna karşın suçun işlenmesinde kullanılan araç ölüm neticesini meydana getirmeye elverişli değilse işlenemez suç söz konusu olmakta ve faile ceza verilmemektedir. Örneğin içinde kurşun olmayan bir silahla ateş edilmesi durumunda elverişsiz teşebbüs söz konusudur ve fail kasten öldürmeye teşebbüsten cezalandırılmaz. Ancak olaya göre, eğer koşulları oluşmuşsa faile başka bir suçtan ceza verilebilir. Örneğin çok uzak bir mesafeden ateş edilmesi olayında kasten öldürme suçundan değil, koşulları oluşmuşsa yaralama veya tehdit suçlarından ceza verilebilir. Burada işlenemez suça sebebiyet veren silahın yani aracın elverişsizliğidir. Ancak kimi zaman hareketin kendisi ölüm sonucunu doğurmaya elverişsizdir. Örneğin büyü, sihir yapmak veya doğüstü güçleri kullanmak gibi belirsiz ve gerçeklikten uzak eylemler öldürme suçu bakımından elverişsiz bir hareket olarak değerlendirilir ve fail bu hareketinden dolayı cezalandırılmaz”. Tezcan ve diğerleri, Teorik, s. 140-141.

²⁸³ Dönmezer, Kişilere, s. 12; Centel ve diğerleri, Kişilere, s.30.

²⁸⁴ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 113.

*suçudur*²⁸⁵. Ayrıca hareket ile netice, yer, zaman veya nedensellik bağlantısı birbirinden ayrılabilirdi için suç aynı zamanda *maddi (neticeli)* bir suçtur²⁸⁶.

(6) Nedensellik (İllyet) Bağı

Suçun oluşabilmesinin bir diğer koşulu da hareket ile netice arasında nedensellik bağının kurulabilmesidir²⁸⁷. Fiil ile netice arasında bir nedensellik bağı yoksa fail söz konusu suçtan sorumlu tutulamamaktadır. İnceleme konusu kasten öldürme suçu bakımından ise failin suçtan sorumlu tutulabilmesi için, ölüm neticesinin failin gerçekleştirmiş olduğu fiilden kaynaklanması gerekmektedir.

Ancak bazı durumlarda ceza sorumluluğu açısından sadece nedensellik bağının varlığı yeterli olmamakta, ayrıca neticenin de faile objektif olarak isnat edilebilmesi gerekmektedir²⁸⁸. Nitekim hareketin nedenselliği, isnat edilebilirlik için gerekli ancak tek başına yeterli olmayan bir koşuldur²⁸⁹. Buradan çıkarılabilecek en önemli sonuç; bazı durumlarda nedensellik bağı mevcut olsa bile failin, meydana gelen neticeden sorumlu tutulmayabileceğidir.

Neticenin oluşması açısından onsuz olmayan her bir şart, ceza hukuku yönünden illidir ve doktrinde bu duruma *çifte nedensellik* denilmektedir²⁹⁰. Dolayısıyla burada neticenin gerçekleşmesine neden olan hareketlerin toplamı değildir. Diğer bir deyişle her bir hareket sonucu meydana getirmeye ayrı ayrı elverişli kabul edilmektedir.

Ne var ki failin fiilinden önce mevcut olup da failce bilinmeyen veya öngörülemeyen eklenen sebepler yüzünden ölüm neticesi meydana gelmişse, bu neticeden onu sorumlu tutmak mümkün değildir²⁹¹. 765 sayılı TCK'nın 451. ve 452. maddelerinde yer alan, fiilden önce bulunup da failce bilinmeyen nedenlerin birleşmesi ya da failin iradesi dışında ve beklenmeyen durumların meydana

²⁸⁵ Koca ve Üzülmaz. Özel, s.80.

²⁸⁶ Ayrıntılı açıklamalar için bkz: Artuk ve diğerleri, Özel, s. 100; Köksal Bayraktar, "Kasten Adam Öldürme", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt:19, Özel Sayı, İstanbul, 2013, (Kasten), ss. 57-77, s.67; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 27; Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği Ek-1; Tezcan ve diğerleri, Teorik, s. 137.

²⁸⁷ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 113.

²⁸⁸ Artuk ve diğerleri, Özel, s. 102; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 26; Hakeri, Kasten, s. 25. Objektif isnadiyet konusunda bkz: Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 242-254.

²⁸⁹ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 114.

²⁹⁰ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 26; Hakeri, s.25-26.

²⁹¹ Artuk ve diğerleri, s. 102.

gelmesiyle oluşan ölüm neticesinden sorumluluğuna ilişkin hükme 5237 sayılı TCK'da yer verilmemiştir. Çünkü 5237 sayılı TCK'da “kusurluluk” esası benimsenmiştir²⁹².

(7) Nitelikli Haller

Kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinin TCK'nın 82. maddesinde düzenlenmiş olduğundan bahsettik. Çalışmanın bu bölümünde, konunun sınırlarını aşmamak adına nitelikli hallerin ayrıntılı bir incelemesi yerine söz konusu haller ilgili temel bilgiler verilerek bu hallerin özellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen kasten öldürme fiillerinde bulunması hali üzerinde durulacaktır.

Doğrudan kadınlara özgü düzenlenmiş olan tek nitelikli hal suçun kadına karşı işlenmesi olsa da burada sayılan nitelikli haller ile özellikle ve genellikle erkekler tarafından kadınlara karşı gerçekleştirilen öldürme eylemleri incelenecek, bunlarla ilgili Yargıtay kararlarına verilerek kadının erkekler tarafından kasten öldürüldüğü olaylarda nitelikli hallerin nasıl bir etkisinin olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

(i) Suçun Tasarlanarak İşlenmesi

Suçun tasarlanarak işlenmesi TCK'nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde düzenlenmiştir. Ancak Kanunda *tasarlamanın* herhangi bir tanımı yapılmamıştır²⁹³. Ancak *tasarlamak* fiili güncel Türkçe sözlükte; “Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini düşünmek, zihinde hazırlamak” şeklinde tanımlanmıştır²⁹⁴.

Yargıtay ise tasarlamanın varlığından söz edebilmek için geçmişte verdiği kararlar ile paralel olarak; “failin suç işleme niyetinde sebatla, şartsız olarak karar vermesini, düşünüp planladığı suçu işlemeden önce makul bir süre geçmesini, bu süre içerisinde

²⁹² Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 27. Ancak kusur ilkesinin *cezaya esas oluşturan kusur ve cezanın belirlenmesinde kusur* olarak çifte fonksiyona sahip olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim kusur ilkesinin tek işlevi failin cezalandırılmasının esasını oluşturmak değildir, ilke aynı zamanda faile verilecek cezanın belirlenmesi noktasında da rol oynamaktadır. Serkan Meraklı, **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2020, s. 85-86.

²⁹³ 765 sayılı TCK'nın 450. maddenin 4. fıkrasında “Öldürmek fiili, taammüden icra olunursa...” şeklinde bir düzenleme mevcuttur. Taammüden kelimesi Arapça kökenli olup TDK'de yer alan hukuk literatüründeki anlamı; işlenecek bir suçu önceden planlayarak, planlı bir biçimde, tasarlayarak” şeklindedir. <https://sozluk.gov.tr/>, (03.04.2021).

²⁹⁴ <https://sozluk.gov.tr/>, (03. 04. 2021).

vazgeçmeyip, kararını ısrarla ve belirlenmiş kurgu dahilinde²⁹⁵ icraya başlamasını” aramıştır²⁹⁶.

Tasarlama, suç öncesinde ayrıntılı bir düşünme sürecinin yaşanması ve daha sonra harekete geçilmesi nedeniyle kastın en yoğun hali olarak değerlendirilmektedir²⁹⁷. Kanun koyucu kasten öldürme suçu bakımından da, failin bu yoğun ve özellikli kastına ayrı bir sonuç bağlayarak tasarlamayı TCK’nın 82/1-a bendinde nitelikli bir hal olarak düzenlemiş ve daha ağır bir biçimde cezalandırılmasını öngörmüştür. Kanımızca kanun koyucunun failin kastı hakkında yapmış olduğu bu değerlendirme makul olup *tasarlamanın* nitelikli bir hal olarak düzenlenmesi yerinde olmuştur. Öyle ki tasarlama halinde çoğu zaman fail, eylemi daha güvenilir bir biçimde gerçekleştirmeyi ve mağduru hazırlıksız, savunmasız yakalamayı hedeflemektedir²⁹⁸.

Nitekim ani bir karara dayanan ve zaman geçmeksizin icra edilen ani kastla işlenen öldürme suçlarından farklı olarak suçun belli bir düşünme eyleminden sonra tasarlanarak işlenmesine kanun koyucu tarafından ayrı bir sonuç bağlanması, TCK’nın 3. maddesinde yer alan; “*Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur*” düzenlemesi ile örtüşmektedir.

²⁹⁵ Suçun kurgu dahilinde tasarlayarak işlendiğine ilişkin örnek bir karar : “... sanık ile maktûlenin bir süre gönül ilişkisi yaşadıkları, sanığın kendisinden ayrılmak isteyen maktûleyi 04.08.2012 tarihinden itibaren öldürmekle tehdit etmeye başladığı, bilirkişi marifetiyle incelenen **sanığa ait cep telefonunda 04.08.2012, 05.08.2012, 07.08.2012, 08.08.2012, 09.08.2012, 10.08.2012, 12.08.2012 tarihlerinde maktûleye gönderilmiş çok sayıda tehdit mesajının tespit edildiği**, maktûlenin 09.08.2012 tarihli müracaatı ile kendisini tehdit eden sanıktan şikayetçi olduğu, **sanığın olaydan önce internet üzerinden irtibat kurduğu ...ile tabanca alım satımı konusunda anlaştığı, olaydan bir gün önce deNoterliği'nde yapılan işlemde sonra bu tabancayı aldığı, olay günü saat 15:30 sıralarında maktûlenin görev yapmakta olduğu... İlçe Emniyet Müdürlüğü civarına gelen sanığın maktûleyi beklemeye başladığı, tanık ...ile birlikte işyerinden çıkıp otobüs durağına doğru giden maktûleye seslendiği ve daha önce atışa hazır hale getirdiği tabanca ile doğrudan maktûleye üç el ateş ederek kaçtığı olayda; tasarlayarak öldürme suçu yerine, yazılı şekilde kasten öldürme suçundan hüküm kurulması, Yasaya aykırı olup bozmayı gerektirdiğinden...**” Yargıtay 1. CD. 05.11.2014 tarih, 2014/3136 E. , 2014/4979 K. sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

²⁹⁶ Nitekim YCGK 2019/220 E. ve 2020/515 K. sayılı kararında; *tasarlamadan söz edilebilmesi için; "Failin, bir kimsenin vücut bütünlüğü veya yaşam hakkına karşı eylemde bulunmaya sebatla ve koşulsuz olarak karar vermiş olması, düşünüp planladığı suçu işlemeyen önce makul bir süre geçmesine ve ulaştığı ruhi sükûnete rağmen bu kararından vazgeçmeyip sebat ve ısrarla fiilini icraya başlaması ve gerçekleştirmeyi planladığı fiili, belirlenmiş kurgu dâhilinde icra etmesi"* gerekmektedir” şeklindeki bir açıklama yaparak tasarlamanın varlığından söz edebilmek için olması gereken koşulları tekrar vurgulamıştır. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

²⁹⁷ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 123; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 137-138.

²⁹⁸ Gökçen/Balcı, Suçları, s. 143. Ancak bazı durumlarda failin kötü niyetli bir saikin mevcut olmayabileceğini belirten görüş için bkz: Hakeri, s. 217.

Tasarlayarak öldürmenin, kanunda neden cezayı artırıcı bir neden olarak düzenlendiğiyle ilgili çeşitli sebepler ileri sürülmektedir. Bu konuda, yani tasarlamamanın hukuki esasının ne olduğuyla ilgili doktrinde farklı teoriler tartışılmış ancak temelde iki teori üzerinde durulmuştur²⁹⁹. Bu teorilerden ilki *soğukkanlılık teorisi*, ikincisi *plan kurma teorisidir*³⁰⁰.

Soğukkanlılık teorisine göre, tasarlamamanın varlığından bahsedebilmek için aradan belli bir zamanın geçmesi ve bu süre içinde failin sebat göstermesi, kararından dönmeyerek eylemi sakın bir tavırla, *soğukkanlılıkla* işlemesi gerekmektedir³⁰¹. Ancak “*soğukkanlılık*” terimi hukuki bir terim olmayıp aslında kişinin psikolojisiyle, karakteriyle, mizacıyla ilgilidir ve ani bir kararla işlenen suçta da fail soğukkanlı bir biçimde hareket etmiş olabilmektedir³⁰². Bu nedenlerle soğukkanlılık teorisinin kabul edilmesi ve bu doğrultuda “*tasarlamamanın*” varlığı için *karaktere bağlı* bir özelliğin temel alınarak failin cezasında artırıma gidilmesinin, ceza hukukunun *somut* düşünce ve eyleme dayanan genel yaklaşımı ile bağdaşmayacağı kanaatindeyiz.

Teorilerden ikincisi *plan kurma teorisidir*. Bu teoriye göre tasarlamadan söz edebilmek için; suç işleme kararının verilmesi ile suçun icrası arasında geçen sürede failin suçu nasıl işleyeceği konusunda plan yapmış olması gerekmektedir³⁰³. Dolayısıyla suçun işleneceği yer, zaman ve işleniş şekli konusunda birtakım hazırlıklar yapan, gerekiyorsa düzenek kurup projeler hazırlayan kişi *tasarlayarak* hareket etmiş sayılmaktadır³⁰⁴.

Ancak önceden kurulan planın, eylemin icrası sırasında uygulanamaması ya da fiil icrasında kullanılacak aracın değiştirilmesi önemli değildir³⁰⁵. Planın ana hatlarıyla

²⁹⁹ Diğer teoriler için bkz; Hakeri, s. 213-214. Soyaslan, tasarlamamanın varlığından bahsedebilmek için mutlaka iki teoriden birini kabul etmek gerekmediğini öne sürmüştür. Nitekim failin suçun işlenmesi anından önce soğukkanlı olup icra anında soğukkanlılığını kaybedebileceğini belirterek ilk teoriyi eleştirmiş, karar anı ile icra anı arasında bir plan yapılmasa dahi tasarlamamanın varlığı kabul edilebileceğinden sadece plan kurma teorisinin bulunmasının da yeterli görülemeyeceğini belirterek ikinci teoriyi eleştirmiştir. Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2020,(Özel), s. 137-138.

³⁰⁰ Dönmezer, Kişilere, s. 45; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 44.

³⁰¹ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 123.

³⁰² Artuk ve diğerleri, Özel, s. 121; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 141.

³⁰³ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 44. “*Örneğin fail suçu işleyeceği yeri, zamanı, nasıl işleyeceğini ve hatta suçu işledikten sonraki kaçma ihtimallerinin neler olabileceğini planlanmış olabilir*”. Özbek ve diğerleri, Özel, s. 123

³⁰⁴ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 141.

³⁰⁵ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 44; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 123.

uygulanması ve zaman olduğu halde failin bu suç işleme kararından, planından vazgeçmemesi tasarlamanın varlığı için yeterli görülmelidir. Örneğin, karısını bıçakla öldürmek isteyen bir failin, karar değiştirip boğarak öldürmesi tasarlamanın varlığını etkilemeyecektir³⁰⁶.

Her iki görüş için de ortak olan koşul, suç işleme kararının verilmesi ile suçun işleneceği zaman dilimi arasında, failin suç işleme kararından vazgeçmemesidir. Aralarındaki fark ise, söz konusu zaman dilimi içerisinde failin *soğukkanlılıkla* mı yoksa *plan kurarak* mı hareket ettiğidir³⁰⁷. Uygulamada kimi zaman soğukkanlılık teorisi, kimi zaman da plan kurma teorisi esas alınmaktadır. Bazı durumlarda ise her iki teorinin birleştirildiği, Yargıtay'ın bazı kararlarında her iki teoriyi de kabul ettiği görülmektedir³⁰⁸.

Kanımızca tasarlamanın kanunda somut bir tanımı yapılmadığından olaylarda varlığının doğru bir şekilde ortaya konabilmesi için teorilerden sadece birinin varlığı şart aranmamalı, iki teori birlikte değerlendirilmelidir. Teoriler birlikte değerlendirildiğinde söylenebilir ki; bir olayda tasarlamanın varlığından bahsedebilmek için failin suç işleme kararı ve icrası arasında düşünmek için yeterli bir zamanı bulunması ve failin bu zaman diliminde söz konusu öldürme kararından vazgeçmemesi³⁰⁹, suçu işlemek için birtakım hazırlıklar, planlar yapmış olması gerekmektedir.

³⁰⁶ Ancak planlanandan başka bir suç işlenmişse o zaman tasarlamanın varlığından söz edilemeyecektir. Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Cilt: II, Sekizinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983, (II), No: 948, s. 255-256.

³⁰⁷ Özen, s. 111.

³⁰⁸ "...süt toplayıcılığı yapan maktulün, Menderes ilçesinin çeşitli köyleri arasında sabahın erken saatlerindeki geçiş güzergahını tespit etmeleri, olaydan bir gün önce sanık Ahmet'in evinde bir araya gelerek eylemi ne şekilde gerçekleştireceklerine dair plan yapıp, akabinde kar maskeleri, benzin ve sopa temin etmeleri, sonrasında akşam ayrılarak kendi evlerine gidip, olay sabahı erkenden bir araya gelerek yola çıkıp önceden tespit ettikleri güzergahta aracı ile ilerleyen maktulü durdurmaları ve öldürme eylemini birlikte gerçekleştirmeleri şeklinde meydana gelen somut olayda; maktulü öldürmeye sebatla ve şartsız olarak karar vermiş oldukları, düşünüp planladıkları suçu işlemeden önce makul bir süre geçmesine ve aradan geçen süre dolayısıyla ulaştıkları ruhi sükûnete rağmen, bu kararlarından vazgeçmeyip ısrarla fiillerini icraya başladıkları ve planladıkları eylemi, belirledikleri kurgu dâhilinde icra ettikleri anlaşılmakta olup, sanıkların kasten öldürme suçunu tasarlayarak gerçekleştirdiklerinin kabulü gerekmektedir..." YCGK'nın 21. 10. 2014 tarihli 2013/838 E. , 2014/438 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁰⁹ Ancak Yargıtay, somut olayda failin öldürme kararını ne zaman verdiği kesin olarak saptanamıyorsa tasarlama nitelikli halinin uygulanamayacağını belirtmektedir. Nitekim Yargıtay, 29. 03. 2017 tarihli kararında; "...Sanık ...'in, maktulü kasten öldürdüğü olayda; suçun tasarlanarak işlendiğinin kabulü için; sanığın eylemini gerçekleştirmeye olay tarihinden önce karar vermesi, kararında sebat ve ısrar göstermesi, karar ile icra arasında makul bir süre geçmesi ve mağduru öldürmeye teşebbüs etmesi gerektiği, oysa somut olayda öldürme kararının ne zaman verildiği belli olmadığından tasarlamanın unsurlarının bulunduğu gösterir her türlü kuşkudan uzak, kesin ve

Doktrinde tasarlama nitelikli hali ile ilgili tartışmalı görülen bir diğer husus failin öldürme kararının *şartlı* olduğu durumlarda tasarlamanın söz konusu olup olmayacağıdır. Şartlı kararın varlığı halinde tasarlama söz edilemeyeceğini savunan yazarlar³¹⁰, bu tür durumlarda sadece bir *öldürme eğiliminin* söz konusu olduğunu belirtmektedirler. Nitekim bu görüşün sonucu olarak, eğer bir eylem şarta bağlanmış ise tasarlama bahsedilemeyecektir. Örneğin; failin, mağdurun kendisine hakaret etmesi halinde onu öldüreceğini düşünerek yanında silah taşıması halinde tasarlama söz edilemeyecektir. Çünkü burada öldürme eyleminin tasarlanması söz konusu değildir, failde henüz bir tasarlama saiki mevcut olmayıp sadece suç işleme yönünde bir *eğilim* vardır. Nitekim eğilim yani şart söz konusu olduğunda fail suç işleyip işleyemeyeceğini *bilmezken*, tasarlamanın mevcut olduğu durumlarda fail suç işlemeyi *istemektedir*³¹¹.

Yargıtay da tasarlamanın şarta bağlı olmaması gerektiği görüşünde olup genellikle kararlarını bu doğrultuda vermektedir. Ancak kanımızca aşağıda yer alan kararda³¹², öldürme eyleminin tasarlanmadığı kesin olarak söylenememektedir. Zira fail, boşanma sürecinde olduğu eşini eve çağırarak bu öldürme eylemini evde gerçekleştirmeyi düşünmüş ve planlamış olabilir. Bu nedenle söz konusu olayda failin suç işleme eğilimden öte, bir öldürme isteğinin var olduğu söylenebilecektir. Nitekim fail maktulle tartışma ihtimallerine karşı değil, gerçekten öldürme eylemini gerçekleştirmek üzere söz konusu silahı temin etmiş olabilir. Dolayısıyla buna benzer

yeterli kanıt da bulunmadığı anlaşılmakla, sanığın maktule yönelik eyleminin 5237 Sayılı TCK'nun 81. maddesinde düzenlenen "kasten öldürme" suçu niteliğinde bulunduğu gözetilmeden suç vasfında yanlış ile tasarlayarak kasten öldürme suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması..." diyerek failin verdiği kararın zamanın tespit edilememesi durumunda tasarlama nitelikli halinin uygulanmaması gerektiğine karar vermiştir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi E. 2016/826 K. 2017/980 sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

³¹⁰ Hakeri, s. 219; Tezcan ve diğerleri, s. 151. Soyaslan eylemin şarta bağlandığı durumlarda da tasarlamanın söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Soyaslan, Özel, s. 138.

³¹¹ Hakeri, s. 219.

³¹² "...Tasarlama halinin kabulü için öldürme kararının şarta bağlı olmadan alınması, ruhsal dinginliğe ulaşıldığını kabule elverişli makul bir süre geçmesine karşın eylem kararlılığından dönülmemesi ve belli bir hazırlık yapılarak sebat ve ısrarla bir plan dahilinde öldürme fiilinin gerçekleştirilmesi gerekmekte olup, oluşturma ve dosya kapsamına göre, sanığın, aralarında boşanma davası olup, bir süredir ayrı yaşadığı eşi maktul ...'yi, olay günü görüşme bahanesi ile daha önce ortak ikamet ettikleri eve çağırarak, tabanca ile 4 kez ateş etmek suretiyle öldürdüğü olayda; sanığın suçu tasarlayarak işlediğine ilişkin delil bulunmadığı gözetilerek temel cezanın 5237 sayılı TCK'nin 82/1-d maddesi ile belirlenmesi gerekirken yazılı şekilde TCK'nin 82/1-a,d maddesi gereğince cezalandırılması, Bozmayı gerektirmiş olduğundan, sanık müdafinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görülmeyle, hükmün, tebliğnamedeki düşünceye aykırı olarak, 5271 sayılı CMK'nin 302/2. maddesi uyarınca BOZULMASINA..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 22. 01. 2020 tarihli 2019/3776 E. 2020/227 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

biçimde gerçekleşen olaylarda eylemin şarta bağlanıp bağlanmadığı failin kastının doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için her ayrıntının titizlikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak suç işleme kararı koşula bağlanamasa da kararın icra anı koşula bağlı olabilecek, bu durum tasarlamanın varlığını etkilemeyecektir. Örneğin töre saiki ile kızını öldürmek isteyen bir baba, nasıl öldüreceğine dair planlarını yapmış ve suç işleme kararını kesin olarak almış fakat suçu işleyeceği zamanı tam olarak belirleyememiş olsa bile tasarlamanın var olduğu kabul edilecektir. Yine benzer bir örnek olarak karısını öldürmek isteyen bir koca, bu suç işleme kararını kesin olarak almış ancak *icra anını* etrafının kalabalık olup olmamasına göre belirleyecekse, bu durumda icra kararı değil icra anı şarta bağlandığından tasarlamanın varlığı ortadan kalkmış olmayacaktır.

Doktrinde tartışmalı olan bir diğer husus haksız tahrik ile tasarlamanın bir arada bulunup bulunamayacağıyla ilgilidir. Bu durum tasarlamanın varlığı için hangi teorinin kabul edildiğine göre değişkenlik göstermektedir. Tasarlamanın varlığı için soğukkanlılık teorisi kabul edilecek olursa heyecan, öfke ve üzüntü halinden kaynaklanan haksız tahrikin soğukkanlılıkla işlenen tasarlama ile bağdaşması mümkün görünmemektedir. Çünkü bu teoriye göre kişinin tasarlayarak suçu işlediğinden bahsedebilmek için soğukkanlı olması gerekmekte ancak haksız tahrikte kişi bunun zıttı bir biçimde heyecan, korku, panik içinde olmaktadır. Dolayısıyla birbirine zıt iki ruhsal durum aynı kişide, aynı anda var olamayacağından bu teorinin kabulü halinde haksız tahrikin varlığından söz edilemeyecektir³¹³.

Haksız tahrik ile tasarlamanın bir arada bulunamayacağını savunan yazarların bir diğer çıkış noktası; tasarlamanın, kanunda cezayı ağırlaştırıcı bir sebep olarak düzenlenmesine karşın haksız tahrikin cezada bir indirim nedeni olarak düzenlenmesi ve birbirine zıt olan bu iki hükmün aynı olaya/kişiyeye uygulanamayacağıdır³¹⁴.

³¹³ Ancak diğer bir görüşe göre soğukkanlılıktan anlaşılması gereken; failin icra anındaki sakin tavrı değil onu suç işleme kararına iten düşünsel durumu ve karar sürecinde mevcut olan istikrarlı kararlılığıdır. Dolayısıyla soğukkanlılık teorisi kabul edilse bile hem tasarlamanın hem de haksız tahrikin varlığından söz edilebilir. Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 153.

³¹⁴ Hakeri, s. 220.

Öte yandan plan kurma teorisi benimsenecek olursa³¹⁵ tasarlama ile haksız tahrikin birlikte uygulanabileceği söylenebilmektedir³¹⁶. Çünkü haksız bir saldırı ile karşılaşp bunun yarattığı ruh hali içinde gerçekleştireceği öldürme eylemini planlayan ve buna göre davranan kimseyi tasarlama içinde kabul etmemek doğru olmayacaktır. Örneğin, askerdeyken eşinin başka bir kişiyle görüştüğü duyumunu alan failin, bu süre içinde karısına kinlenip askerden dönünce karısını öldürmesi olayında failin haksız tahrik altında ve ancak tasarlayarak suçu işlediği kabul edilmelidir.

Bizim de kabul ettiğimiz üçüncü bir görüşe göre ise, haksız tahrik ile tasarlamanın bir arada bulunup bulunmayacağı her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir³¹⁷. Eğer somut olayda, öldürme eylemi tasarlandıktan sonra fiilin icrası sırasında failin yaşamış olduğu bir öfke, elem mevcutsa bu önemli olmamalı, fail haksız tahrik indiriminden yararlandırılmamalıdır. Çünkü zaten böyle bir durumda uygulanan ağırlaştırıcı sebebin nedeni failin söz konusu öldürme eylemini *tasarlamış* olmasıdır, artık fiilin icrası sırasında failin suçu hangi ruh haliyle işlediği önemli olmamalıdır. Diğer bir deyişle fail haksız tahrik altında olmasa dahi öldürme fiilini işleyecekti diyebiliyorsak artık failin, fiilin icrası sırasında yaşamış olduğu öfkeye bir sonuç bağlayarak haksız tahrik indirimi uygulamak mantıklı olmadığı gibi hakkaniyetli bir yaklaşım da olmayacaktır.

Örneğin, gerçekleştireceği öldürme eylemini tasarlamış ve bu düşünce ile mağdurun yanına gitmiş bir fail hakkında, eşinin ona hakaret etmesiyle eylemini şiddetli öfke ve elem altında işlediğinden bahisle haksız tahrik indirimi uygulamak doğru değildir. Ancak fail, öncesinde suç işleme kararı ve saiki yokken haksız bir fiile maruz kaldıktan sonra hiddet ve şiddetli elemin etkisi altında bu suçu tasarlayarak, plan kurarak işlemişse bu durumda hem tasarlamanın hem de haksız

³¹⁵ Doktrinde tasarlamanın esasını plan kurma teorisinin daha iyi açıkladığını savunan görüş için bkz: Dönmezer, Kişilere, s. 45; Artuk ve diğerleri, Özel s. 122;; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 149; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 123.

³¹⁶ Benzer görüş için bkz: Soyaslan, Özel s. 138; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 41; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 147; Özbek ve diğerleri, s. 125; Faruk Erem ve Nevzat Toroslu, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 4. Basım, Savaş Yayınları, Ankara, 1983, s. 429. Bu görüşe paralel olarak; “*Pınar Gültekin*” davasında yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemesi 20.06.2022 tarihinde vermiş olduğu gerekçeli kararında failin suçu tasarlayarak ancak haksız tahrik altında işlediği sonucuna varmıştır. Kararın ayrıntısı için bkz: <file:///C:/Users/User/Downloads/P%C4%B1nar%20Gu%CC%88ltekin%20%20Gereke%CC%A7eli%20Karar.pdf>, (25.06.2022).

³¹⁷ Hakeri, s. 220; Koca ve Üzülmmez, Özel, s. 102.

tahrikin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla fail suçun tasarlanarak işlenmesi nitelikli hali kendisine uygulanırsa da olayın oluş şekline göre haksız tahrik indiriminden de yararlanabilecektir.

Failin öldüreceği kişide *yanılma* halinde tasarlama ağırlatıcı nedeninin kendisine uygulanıp uygulanmayacağı da doktrinde tartışmalıdır. Hakim görüşe göre *yanılma fiile* ilişkin bir hal olup eylem yanlış kişiye yönelse bile failin “*tasarlayarak öldürme niyeti*” ortadan kalkmış sayılamayacağından *tasarlama* nitelikli hali kendisine uygulanmalıdır³¹⁸. Bu görüşe göre tasarlamanın varlığı mağdurun kimliğine veya faille olan ilişkisine bağlı değildir, dolayısıyla tasarlamanın kişiye bağlı bir nitelikli hal değil, failin işleniş şekline ilişkindir. Bu nedenle öldürme fiili yanlış kişiye karşı işlenmiş olsa bile tasarlama nitelikli hali fiile uygulanacaktır³¹⁹.

Diğer bir görüşe göre, tasarlayarak öldürme kastedilen kişiden başka bir kişiye yönelik olarak işlendiğinde, öldürülen kişiye karşı tasarlama kastının bulunduğu söz edilemeyecektir. Dolayısıyla tasarlama mağdurun kimliğinden bağımsız, sadece fiile ilişkin bir hal değildir. Zira fail herhangi bir kişiye değil, *gerçekte öldürmek istediği kişiye* yönelik bir plan kurmaktadır. Bu nedenle bu görüşe göre hedeflenen kişiden başka bir kişinin öldürülmesi durumunda veya hedefte sapma halinde failin TCK’nın 30/2. maddesi kapsamında hataya düştüğü kabul edilmeli ve tasarlama nitelikli halinin varlığından bahisle cezasında artırımı gidilmemelidir³²⁰.

Yargıtay da bu görüşe paralel yönde kararlar vermektedir. Nitekim görüşünü “*öldürülmek istenen herhangi bir kişinin yerine başkasının öldürülmesi halinde, tasarlama, öldürülmesi istenmemiş olan kişinin öldürülmesini kapsamaz*” şeklinde açıklayarak kişide *yanılma* halinde tasarlamanın söz konusu olamayacağını belirtmektedir³²¹.

³¹⁸ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 46; Benzer görüş için bkz: Özbek ve diğerleri, Özel, s. 124; Önder, s.290; Dönmezer, Kişilere, s. 52-53; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 153; Karşı görüş için bkz: Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, 5. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016, s.48 .

³¹⁹ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 153. Ancak doktrinde bazı yazarlar nitelikli halin uygulanmasını savunsa da bunun nedeninin fiile ilişkin olduğunu belirtmiştir. Örnek için bkz: Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 46; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 124.

³²⁰ Koca ve Üzülmüş, s. 110.

³²¹ Nitekim YCGK. 24. 12. 2013 tarihli kararında “...*Tasarlama nitelikli hali bir yönüyle fiile ilişkin bir nitelikli hal ise de, öldürülmek istenen şahsın kişiliği de tasarlama ön plana çıktığı için tasarlama nitelikli halinin kişiye ilişkin bir yönünün de olduğu, bu nedenle öldürmeyi kastettiği kişiyle ilgili bir takım planlar yapıp, kastettiği kişide hata yaparak başka birini öldüren sanığın eyleminde*

Söz konusu tasarlama nitelikli hali ile ilgili temel tartışmalara değindik. Burada belirtilmesine gerek duyduğumuz diğer bir husus erkek tarafından kadına karşı işlenen öldürme fiillerinin genelinde tasarlama nitelikli halinin mevcut olup olmadığı hususudur.

Kasten öldürme fiilinin tasarlanarak işlenmesi durumunda kişinin cezasının ağırlaştırılmasındaki sebebin, onun suçu işlerken öncesinde yapmış olduğu planın ve soğukkanlılık durumunun ayrıca bir ruhsal kötülük barındırması ve bu kötülüğün ayrıca cezalandırılmak istenmesi olduğundan bahsettik. Bu durumda fail, öldürme kararını önceden almış olmasına ve araya zaman girmiş olmasına karşın, soğukkanlılığını korumuş ve bu karardan vazgeçmemiş, suçu hazırlamış ve planlamıştır. İşte kadınlara karşı öldürme eylemleri gerçekleştirilirken de failerin içlerinde bu ruhsal kötülüğü barındırmaları ve öldürme eylemlerini *tasarlayarak* gerçekleştirmeleri toplumun bilinç ve ahlak yapısı düşünüldüğünde oldukça karamsar bir tablo ortaya koymaktadır.

Özellikle erkeklerin eşlerine, sevgililerine, kızlarına karşı gerçekleştirdikleri öldürme eylemlerinde bu tarz bir soğukkanlılıkla hareket etmeleri, toplumdaki çoğu insanın psikolojik sorunlar ile karşı karşıya olduğunun bir göstergesidir. Nitekim bir babanın kızını planlayarak öldürmesi veya bir kocanın eşini soğukkanlı bir biçimde tasarlayarak öldürmesi oldukça ürkütücü olup normal psikolojide olan bir insanın yapacağı eylemler değildir. Dolayısıyla suç sosyolojisi ile bağlantılı olarak söz konusu tasarlama nitelikli hali ile öldürme suçunu işleyen failerin geçmiş yaşamı, psikolojik durumu, eğitim ve bilinç düzeyi gibi konuların iyice araştırılması çözümlerin bu noktadan başlayarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Zira kadınların daha fazla bu suçun mağduru olmaması, bu analizler sonucu üretilen çözüm önerilerinin bir an önce hayata geçirilmesine bağlıdır.

tasarlamamanın şartları oluşsa bile, suçun basit haliyle cezalandırılması gerekmektedir. Nitekim 13.11.1936 gün ve 14-32 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da aynı sonuca ulaşılmıştır. Bu bilgiler ışığında somut olay değerlendirildiğinde; karısını kaçıran K. S..’ı tasarlayarak öldürmeye karar veren sanığın hata ile K.. olduğunu zannederek kardeşi C. S..’ı öldürmesi sabit olup, sanık öldürme suçunun nitelikli unsurunun gerçekleştiği konusunda hataya düştüğünden ve bu hatanın kaçınılmaz olması şartı aranmadığından sanığın hatasından yararlanması gerekmektedir” şeklinde bir hüküm kurarak kişide yanılma halinde failin hata hükümlerinden yararlanması gerektiğini belirtmiştir. YCGK, 2013/1-664 E. , 2013/622 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

(ii) Suçun Canavarca Hisle veya Eziyet Çektirerek İşlenmesi

TCK'nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde bu ağırlatıcı sebebe ilişkin iki seçimlik hareket öngörülmüştür³²². Bunlardan ilki *canavarca hisle öldürme* ikincisi *eziyet çektirerek öldürme*'dir³²³. Bu ağırlatıcı neden 765 sayılı TCK madde 450/3'de; "*Canavarca bir his sevki ile veya işkence ve tazip ile ika edilirse*" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak canavarca hisle öldürme failin sübjektif durumu ile ilgiliyen eziyet çektirerek öldürme suçun işlenişi ile ilgilidir³²⁴. Bu nedenle açıklamalarımızı yaparken iki farklı biçimde öngörülen seçimlik hareketlere ayrı ayrı değinilecektir.

Öncelikle suçun *canavarca his* ile işlenmesi hususunu incelenecektir. *Canavarca his* kavramının anlamı iki kanun döneminde de açıklanmamıştır. Kökeni farsça *cānāver* olan ve *canlı* anlamına gelen kavram Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde, "*Masallarda sözü geçen yabani, yırtıcı hayvan, köpek balığı, kurt, domuz vb. cana kıyan yaban hayvanı, acımasız, kötü ruhlu, zalim (kimse)*" olarak farklı anlamlara gelecek şekilde tanımlanmıştır³²⁵.

Doktrinde de ise kavramın içeriği hakkında farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Ortak görüşe göre canavarca hisle öldürme; failin acıma hissi olmaksızın bu fiili gerçekleştirmesidir³²⁶. Fail bu öldürme eyleminden zevk duymuş ve bu zevki tatmin için öldürme fiilini işlemişse *canavarca bir hisle* bu suçu işlediği söylenebilecektir. Örneğin, mağdurun üzerinde herhangi bir silah ya da alet deneyerek acı çekmesinden zevk almak için, *sadist* bir duygu ve düşünceyle vahşi bir

³²² Canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürmenin kanunda nitelikli bir hal olarak düzenlenmesindeki sebep bu halde öldürme fiilini işleyenlerin toplum açısından tehlikelilik oranının yüksek olmasıdır. Artuk ve diğerleri, Özel s. 124.

³²³ 5237 sayılı TCK'nın 96. maddesinde "*eziyet*" ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere bu suçta failin; "*eziyet olarak, bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunması*" gerekmektedir. Ayrıca bu fiiller kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyabileceklerdir. Ancak, bu fiiller, ani olarak değil, sistematik bir şekilde ve belli bir süreç içinde işlenmekte olup eziyet çektirmek suretiyle öldürme suçunda failin asıl amacı mağduru öldürmektir, eziyet etme araç olarak kullanılmaktadır.

³²⁴ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 103.

³²⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (04. 04. 2021).

³²⁶ Artuk ve diğerleri, Özel s. 124. Benzer tanımlar için bkz: Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 47; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 153; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 125. Selçuk'a göre ise canavarca hisle öldürme; "*toplum bilincinin ve ahlakının tepkisini çeken, amaçladığı nedenle yol açtığı sonuç arasında nicel açıdan belirgin bir oransızlık sergileyen, her türlü bulgu ve kanıtla kanıtlanabilen ve özünde hoyrat ve yabanıl kötülük eğilimi bulunan psikolojik bir içtepidir*". Selçuk Sami, "Karşılaştırılmalı Hukuk Açısından Canavarca His Sevkiyle Adam Öldürme", *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 4, 1988, ss. 467-482, s. 482.

biçimde gerçekleştirilen öldürme eylemlerinde fail tarafından *canavarca hisle* hareket edildiği kabul edilmelidir³²⁷. Öyle ki madde gerekçesinde; “*kişinin acıma hissi olmaksızın bir başkasını öldürmesi hâlinde canavarca hisle öldürme söz konusudur. Canavarca hisle öldürmenin arz ettiği özellik, öldürmenin vahşi bir yöntemle gerçekleştirilmesidir*” denilmiştir.

Canavarca hisle öldürme aslında kişinin psikolojik durumuyla ilgili olmakla birlikte³²⁸ gerekçede verilen örnekler dikkate alındığında söz konusu unsurun daha çok *fiilin işlenişi* ile ilgili olduğu görülmektedir. Nitekim TCK’nın 82. maddesinin gerekçesinde belirtilen; “*kişinin yakılarak*³²⁹, *uyurken kulağının içine kızgın yağ dökülerek ya da vücudu parçalanarak öldürülmesi*” şeklindeki örnekler fiilin işleniş şekli ile alakalıdır³³⁰.

Ancak kıstas olarak failin mevcut olan *canavarca saiki* kabul edilecek ise, *sadece* fiilin işleniş biçiminden hareketle canavarca hissin varlığı ortaya konulmamalı, öncelikle failde *canavarca bir hissin* bulunması aranmalıdır. Nitekim

³²⁷ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 47; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 124; Gökçen ve Balcı, Suçlara, s. 151. Öyle ki mağdurun demirle dövülerek ve bıçaklanarak öldürüldüğü “*Özgecan Aslan*” cinayetine ilişkin yapılan yargılama sonucunda faillerin söz konusu öldürme eylemini canavarca hisle ve eziyet çektirerek gerçekleştirdiği sonucuna varılmıştır. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96zgecan_Aslan_cinayeti (15.04.2021)

³²⁸ Artuç, *canavarca his* kavramının psikolojik bir olgu olduğundan bahsetmiştir. Mustafa Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, 2019, s. 477.

³²⁹ Nitekim YCGK. 05.03.2019 tarihli kararında “...*kanun koyucu tarafından kişinin “yakılarak” öldürülmesinin canavarca hisle öldürme suçuna örnek olarak gösterilmesi*, maktulün Facebook hesabından eski bir erkek arkadaşıyla yaptığı yazışmalar nedeniyle çıkan tartışmada sanığın elindeki benzin bidonunu o sırada ayakta duran maktulün başından aşağı döktükten sonra *soğukkanlılığını yitirmeden peçete veya bez benzeri bir nesneyi tutuşturarak maktulün üzerine atması*, maktulün üzerine atılan ilk nesneyi ayağıyla söndürmesine rağmen sanığın eylemine ısrarla devam ederek tekrar eline aldığı peçete veya bez benzeri bir nesneyi yaktıktan sonra *acıma hissi olmaksızın maktulün üzerine atıp maktulün vücut yüzeyinin %90’lık bölümünde 2 ve 3. derecede yanıklara neden olması... suç yoluna giren sanığın netice alınca kadar canavarca his saikinın devamının zorunlu olmayacağı, netice almaya elverişli hareketleri bu saikle işlemesinin yeterli olması*, bu saiki netice alınmadan sona erse dahi TCK’nın 36. maddesine benzer bir düzenleme bulunmadığı için burada sanığın canavarca saikle maktulü yakması sonucu gerçekleşen ölümden sorumlu tutulmasının hakkaniyete de uygun olacağı, evli olan sanığın, duygusal ilişki içerisinde olduğu maktulün Facebook hesabına girerek eski bir erkek arkadaşıyla yaptığı yazışmaları görmesi üzerine gerçekleştirdiği *eyleminin ağırlığıyla onu bu eyleme iten neden arasında aşırı derecede ölçüsüzlük-oransızlık bulunması, sanığın eyleminin toplumun ortak bilinci, duygusu ve vicdanınca hiçbir zaman onaylamayacak oluşu* bir bütün olarak değerlendirildiğinde; *maktulün üzerine benzin döküp tutuşturmak suretiyle vahşi bir yöntem kullanan sanığın, öldürme suçunu canavarca hisle işlediğinin kabul edilmesi gerekmektedir*” şeklinde hüküm kurmuştur. YCGK., 2017/905 E. , 2019/146 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

³³⁰ Nitekim doktrindeki çoğunluk görüşüne göre suçun canavarca hisle işlenmesi ile işleniş biçiminin canavarca olması farklı şeylerdir. Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 153-154; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 155; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 126; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 127.

Yargıtay 18.12.2019 tarihli bir kararında³³¹ sanığın, “Allah'ım bana bir kurban gönder babamın intikamını alayım” dedikten sonra tanımadığı bir kadını içgüdüsel tatmin amacıyla, *büyük bir taş kütlesi* ile birçok kez saldırmak suretiyle, sırf öldürmüş olmak için öldürdüğü olayda eylemin canavarca işlenmesinden öte sanıkta canavarca bir hissin mevcut olduğu söylenmelidir.

Öte yandan fiilin icrası sırasında kullanılan aracın niteliği ya da vurulan darbe sayısının fazla olması, eylemin mutlaka canavarca bir hisle gerçekleştirildiği anlamına gelmemektedir. Yargıtay da kararlarında buna paralel bir yaklaşım benimsemektedir. Nitekim Yargıtay’ın 26.03.2019 tarihli aşağıda yer alan kararında³³², maktulün üzerinde çok sayıda kesici delici alet darbesi bulunmasının suçun canavarca veya eziyet çektirerek işlenmesi anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Ancak kanımızca burada sadece darbe sayısı üzerinden bir değerlendirme yapılmamalıdır. Zira darbelerin vücudun hangi bölgesine yönelik olduğu, failde canavarca bir hissin olup olmadığına ilişkin fikir yürütülmesinde önem arz etmektedir. Örneğin, 30 bıçak darbesinin kol ve bacağına yönelik olmasıyla yüze veya cinsel organa yönelik olması failin saiki bakımından farklı bir değerlendirme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Verilen örnekte failin bıçak darbelerini kişinin

³³¹ “...Allah'ım bana bir kurban gönder babamın intikamını alayım” dedikten sonra maktulün boş arazide kendi bulunduğu noktaya doğru geldiğini görmeye, karşılaşmış olduklarını, öldürdüğü kişinin kim olduğunu bilmediğini belirtmesi, olaydan sonra aynı yerde hurdacılık işi ile uğraşan tanık ...'e “ben bir Ege’li öldürdüm, arabayı ver, ceset var götürüp gömeyim” şeklindeki söylemi, sanık her ne kadar maktulü yerden aldığı orta boy bir taşı attığını savunmuş ise de; maktulün Adli Tıp bulgularına göre; kafatası kemiklerinin kırılarak buna bağlı beyin kanaması geçirmesi, olay yeri inceleme raporuna göre ise; maktulün baş kısmında kan lekeli büyükçe bir kaya parçasının bulunması birlikte değerlendirildiğinde; **Sanığın, içgüdüsel tatmin amacı ile tanımadığı maktule müteaddit defa büyük bir taş kütlesi ile saldırarak, sırf öldürmüş olmak için öldürdüğü, bu doğrultuda failin, canavarca his sevkinden başka kendisini eyleme iten herhangi bir neden mevcut olmaksızın, suçun işleniş biçimi ve eylemin ağırlığı ile ortaya çıkan kastının, kullandığı yöntem itibarıyla canavarca hisle öldürme suçuna yönelik olduğunun anlaşılması karşısında; TCK.nin 82/1-b maddesi kapsamında hüküm kurulması yerine, suç niteliğinin tayininde yanılğıya düşülerek TCK.nin 81. maddesi gereğince kasten öldürme suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olduğundan, bozmayı gerektirmiş olup...**” Yargıtay 1. CD., 2019/3513 E. , 2019/5634 K. Sayılı kararı.

³³² “...Sanığın, maktul ...'ı öldürme kastına yönelik çok sayıda bıçak darbesi vurmak şeklindeki eylemlerinin, otopsi raporunda belirtilen yaraları meydana getirmesinin, **canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme amacı güttüğünü tek başına ortaya koymayacağı** gibi, bu amaçla hareket ettiğine yönelik dosyada kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığı anlaşıldığından, sanığın eylemine uyan TCK.nin 81. maddesi gereğince cezalandırılması yerine, suç vasfında yanılğıya düşülerek, canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürmek suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi...” Yargıtay 1. CD 26. 03. 2019 tarih 2019/658 E. , 2019/1864 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 1. CD., 2019/3198 E. , 2019/5647 K.; 2019/3412 E. , 2020/52 K.; 2017/3654 E. , 2019/4942 K.; 2018/2927 E. , 2021/2392 K.

yüzüne veya cinsel organına yönelik gerçekleştirdiği durumlarda canavarca bir hissin varlığı kabul edilmelidir. Ancak Yargıtay 18. 10. 2017 tarihli bir kararında³³³:

Sanığın, önce bıyık kesme makası ile maktulün yüzüne ve kafasına doğru hızlı bir şekilde ve arka arkaya çok sayıda vurup makasın kırılması üzerine, bu kez de cebindeki bıçağı çıkartarak, maktulün ağzını, yüzünü, gözünü, boynunu, kafasını ve vücudunu bıçaklamaya devam etmesi olayında dahi canavarca hisle öldürme nitelikli halinin uygulanamayacağına hükmetmiştir.

Fakat kanımızca olayda, failin darbelerinde, mağdurun vücudunun başka bölgelerini hedef alma imkanı varken öncelikle yüzünü hedef alması, makasın kırılmasından sonra dahi eyleminden vazgeçmeyerek bu sefer de bıçağıyla mağdurun yine yüzüne ve diğer bölgelerine karşı *arka arkaya ve hızlı bir biçimde* saldırıda bulunması, hareketlerin canavarca gerçekleştirildiğine yeter görülmelidir.

Nitekim failin, mağdurun kafasına, yüz bölgesine ve sonrada diğer bölgelerine arka arkaya, hızlı bir şekilde vurması ve durmaması canavarca hissin varlığı için bir koşul olarak ileri sürülen *acı çekilmesinden zevk duyduğu* anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla kanımızca olayda failin öldürme fiilini canavarca bir hisle gerçekleştirdiğinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca darbe sayısından bağımsız olarak kullanılan aletlerin niteliği ve kullanılış şekli de söz konusu saikin varlığını ortaya koymada etkili olabilmektedir. Örneğin, Yargıtay, 27.04.2010 tarihli kararında³³⁴ mağdurun üzerinde 18 bıçak darbesi bulunmasına ek olarak mağdurun vajinasına tuzluk sokulması dolayısıyla failin canavarca hisle hareket ettiğinin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir³³⁵.

³³³ "...Sanığın önce bıyık kesme makası ile **maktulünün yüzüne ve kafasına doğru hızlı bir şekilde ve arka arkaya çok sayıda vurduğu, makasın kırılması üzerine, bu kez cebindeki bıçağı çıkartarak, ağzını, yüzünü, gözünü, boynunu, kafasını ve vücudunu bıçaklamaya devam ettiği**, maktulenin vücudunda 35'i toplu bölgede, ancak küçüklü büyüklü toplam 94 yerde kesici delici alet yaralanmasının tespit edildiği ve iç organ ve boyun büyük damar yaralanmasına bağlı olarak öldüğü iddia ve kabul edilmesine göre; canavarca hisle öldürme, sırf öldürmüş olmak için öldürme, ölenin acı çekmesinden zevk duymak için öldürme olup, eziyet çektirerek öldürme ise ölümü meydana getirme bakımından zorunlu olmayan ve ölüme takaddüm eder vahşice hareketler olup sanığın öldürme kastının yanında işkence ya da eziyet çektirme kastının da bulunması gerektiği, somut olayda ise ölüm neticesini almak için mağdura çok sayıda bıyık kesme makası ve bıçak darbesi vuran sanığın, canavarca hisle ya da eziyet çektirerek öldürme amacıyla hareket ettiğini, kabule yeterli her türlü kuşkuhan uzak yeterli kesin kanıt bulunmadığı..." şeklinde hüküm kurularak söz konusu nitelikli halin sanığa uygulanmaması gerektiğine hükmedilmiştir. Yargıtay 1. CD., 18. 10. 2017 tarih, 2016/1273 E. , 2017/3353 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³³⁴ Yargıtay 1. CD. 27.04.2010 tarih, 2009/6525 E. , 2010/3023 K. Sayılı kararı. . <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³³⁵ Uygulamada soruşturma aşamalarında da söz konusu nitelikli halin uygulanması istemiyle iddianamelerin hazırlandığını görmekteyiz. Örneğin sosyal medyada yankı uyandıran Ayşe Tuğba Arslan cinayetinde, failin bir elinde satırla bir elinde bıçakla mağduru kovaladıktan sonra yakalayıp kafasını hedef olarak satırla defalarca darbe vurması olayında, savcılık; "**şüphelinin maktüle karşı**

Haksız tahrik ile canavarca hisle öldürmenin aynı olayda bir arada bulunup bulunmayacağı da doktrinde tartışmalı olan hususlardan biridir. Hakim görüşe göre haksız tahrik ile canavarca his aynı olayda bir arada bulunabilmektedir³³⁶. Bu görüş doğrultusunda karşısındakini haksız tahrik altında ancak canavarca bir hisle öldüren fail hakkında nitelikli hal uygulansa bile haksız tahrik gereği cezasında indirim uygulanabilmeli ancak olayda haksız tahrikin mevcut olduğu mutlaka hukuken geçerli bir biçimde ortaya konulmalıdır.

Ancak Yargıtay'ın son dönemlerde vermiş olduğu kararlarda canavarca hisle öldürmenin mevcut olduğu durumlarda haksız tahrik hükmünü uygulamadığını görmekteyiz³³⁷.

Kanunun aynı bendinde öngörülen diğer seçimlik hareketin *eziyet çektirerek*³³⁸ öldürme olduğundan bahsettik. *Eziyet* kelimesi Arapça kökenli *eziyyet* kökeninden gelmekte olup “zulüm, sıkıntı veya güçlük anlamlarına gelmektedir”³³⁹. Eziyet, TCK'nın *eziyet suçuna* ilişkin 96. madde gerekçesinde; “...bir kişiye karşı insan

sayısız kere bıçak ve satır ile vurup maktül yere düştükten sonra dahi bıçak ve satır ile vurmalarına devam etmesi, maktüle bıçak ve satır ile vururken özellikle maktülün vücudunda hayati tehlike yaratacak bölgeleri tercih etmesi, şüphelinin söz konusu eylemi eski eşi olan maktüle yönelik canavarca hisle ve eziyet çektirerek gerçekleştirdiğini göstermektedir” diyerek eylemin canavarca hisle gerçekleştirdiğinin kabul edilmesi istemiyle iddianameyi düzenlemiştir. Mesut Hasan Benli, “Ayşe Tuba Arslan cinayetinde şok detaylar! 'Kafasını keseceğim' diyordu...”, 13.01.2020, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ayse-tuba-arslan-cinayetinde-sok-detaylar-kafasini-kesecegim-diyordu-41418621>, (19. 04. 2021).

³³⁶ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 155; Artuk ve diğerleri Özel s. 126; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 155. Aksi görüş için bkz: Özbek ve diğerleri, Özel, s. 126; Berrin Akbulut, Kasten Öldürme Suçunun Nitelikli Halleri, **Adalet Dergisi**, Sayı: 65, 2020, (Kasten), ss. 99-165, s. 119-120.

³³⁷ “... Kabule göre; eylemin canavarca hisle gerçekleştirildiği kabul edildiği takdirde sanık hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı gözetilmeksizin, yazılı şekilde sanığa verilen cezadan haksız tahrik nedeniyle indirim yapılması...” Yargıtay 1.CD., 30/10/2017 tarih, 2017/152 E., 2017-3564 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. Yine YCGK 20. 12. 2018 tarihli kararında, “...Sanığın çok sayıdaki bıçak darbesinden ibaret eyleminin tek başına canavarca hisle veya eziyet çektirerek kasten öldürme suçunun kanıtı sayılamayacak oluşu ve sanığın canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme amacıyla hareket ettiğini gösterir nitelikte delil bulunmaması bir bütün olarak değerlendirildiğinde; sanığın eylemini, maktulden kaynaklanan ve haksız tahrik oluşturan söz ve davranışlara tepki olarak gerçekleştirdiği ve eyleminin TCK'nın 81/1. maddesinde düzenlenen kasten öldürme suçunu oluşturduğunun kabulü gerekmektedir. Bu itibarla, Özel Dairenin eylemin kasten öldürme suçunu oluşturduğuna yönelik bozma kararı isabetli olup, suçun canavarca hisle veya eziyet çektirerek kasten öldürme olarak nitelendirilmesine ilişkin Yerel Mahkemenin direnme kararına konu hükmünün bozulmasına karar verilmelidir.” diyerek suçun haksız tahrik altında işlendiğini belirterek söz konusu canavarca his nitelikli halinin olayda uygulanamayacağını belirtmiştir. YCGK, 2017/659 E. , 2018/668 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

³³⁸ Bu ağırlaştırıcı neden 765 sayılı TCK m. 450/3'te; “...işkence ve tazip ile ika edilirse” şeklinde düzenlenmiştir. Buradaki “tazip” kelimesi de Arapça kökenli *ta'zīb* kelimesinden türemiş olup “sıkıntıya sokma, üzme” anlamlarına gelmektedir. <https://sozluk.gov.tr/>, (03.03.2021).

³³⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, (03.03.2021).

onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunulması” şeklinde tanımlanmıştır³⁴⁰. Kavram ayrıca TCK’nın kasten öldürmeye ilişkin nitelikli hallerinin yer aldığı 82. madde hükmünün gerekçesinde “...Bu durumda, kişi hemen değil, belli bir süreç içinde acı çektilirerek öldürülmektedir. Örneğin kişiye gözleri çıkarılarak, kulağı ve sair organları kesilerek acı çektilirilmekte ve sonuçta öldürülmektedir” şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Dolayısıyla fail tarafından, öldürmek amacıyla, zorunlu olmayan fakat sırf mağdurun acı ve ıstırap duyması için belirli bir süre boyunca yapılan hareketler” eziyet çektilirme olarak tanımlanabilecektir³⁴¹. Bu nitelikli halin varlığında da asıl hedef mağdurun öldürülmesidir fakat burada fail, söz konusu ölüm neticesine hemen ulaşmayı istememekte, öncelikle mağdurun eziyet çekmesini, sonucunda ölümün gerçekleşmesini istemektedir³⁴². Diğer bir deyişle burada fail, mağdurun acı çekmesinden zevk almak için değil, ölene acı, ızdırap vermek için eziyete başvurmaktadır³⁴³.

Eziyet çektilirerek öldürmede failin mağdura maddi, manevi acılar çektilirerek ağırlığı ve süresi itibariyle öldürme için gerekli olan ölçünün ötesindeki davranışların gerçekleştirilmesi söz konusu olmaktadır³⁴⁴. Ancak canavarca hisle öldürmede değindiğimiz gibi eziyet çektilirerek öldürme fiillerinde de fail tarafından gerçekleştirilen darbe sayısı veya mağdurda oluşan yara sayısının fazlalığı, fiilin eziyet çektilirerek işlendiğine tek başına kanıt olamayacaktır³⁴⁵.

Canavarca hisle öldürmede olduğu gibi eziyet çektilirerek gerçekleştirilen öldürme fiillerinde de haksız tahrik hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı

³⁴⁰ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 127.

³⁴¹ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 158; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 47-48; Artuk ve diğerleri, Özel s. 126. Fakat Tezcan/Erdem/Önok, eziyet çektilirme için buna benzer bir tanım yapmakla birlikte hareketlerin tekrarlanması kıstasına katılmadığını ifade etmektedir. Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 155.

³⁴² Hakeri, s. 222. Ayrıca Centel/Zafer/Çakmut’a göre; “her insan öldürme suçu mağdur üzerinde acı ve ızdırap meydana getirir. Burada aranan ise mağdura acı ve ızdırap veren hareketlerin tekrarlanması ve ölüm neticesinin yavaş yavaş gerçekleştirilmesidir”. Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 48. Karşı görüş için bkz: Tezcan ve diğerleri, s. 156.

³⁴³ Artuç, s. 478.

³⁴⁴ Hakeri, s. 222; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 155. Fakat Özbek/Doğan/Bacaksız’a göre; “TCK md. 82 kapsamında öldürme eyleminde mevcut olan eziyetten bahsedebilmek için bedensel bir eziyetin var olması gerekir. Ruhsal yönden acı çektilirme, örneğin kişiye hakaret edilerek öldürülmesi eziyet kapsamında değtilendirilmemelidir. Dolayısıyla yazarlara göre manevi olarak çektilirilen acılar eziyet kapsamında değtilendirilemez”. Özbek ve diğerleri, Özel, s. 127.

³⁴⁵ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 159; Artuk ve diğerleri, Özel s. 127; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 156.

tartışmalıdır. Doktrindeki hakim görüşe göre söz konusu nitelikli hal ile haksız tahrik bir arada uygulanabilecektir³⁴⁶. Bu görüşe göre örneğin kendisine cinsel saldırıda bulunulan bir kadının karşısındaki kişiyi eziyet çektirerek öldürmesi olayında, kadın haksız tahrik hükmünden yararlandırılmalıdır.

Önemle belirtilmelidir ki eziyet çektirerek öldürmeden bahsedebilmek için ölümün eziyet sonucu olması gerekmektedir. Yani burada önemli olan husus, eziyetin *ölümden önce* gerçekleştirilmesidir³⁴⁷. Ayrıca eziyetin mağdur tarafından hissedilmesi gerekmektedir, dolayısıyla mağdurun bilincini kaybetmesi durumunda bu nitelikli hal uygulanamayacaktır³⁴⁸. Nitekim *ölümden sonra* gerçekleştirilen vahşice ve eziyet niteliğindeki eylemler eziyet kapsamında değerlendirilemeyecek fakat TCK'nın 130. maddesinde yer alan *ölünün hatırasına hakaret suçunun* uygulanması söz konusu olabilecektir³⁴⁹.

Öte yandan failin *öldürme kastı olmaksızın* mağdura yönelik yapmış olduğu *eziyet* niteliğindeki fiilleri sonucunda mağdurun ölmesi durumunda TCK madde 87/4 uygulanacaktır. Eğer işkence sonucunda ölüm meydana gelmiş ise de netice sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu oluşacak ve fail hakkında TCK madde 95/4'ün uygulanması gerekecektir. Dolayısıyla failin kasten öldürme suçundan mı yoksa eziyet ya da işkence suçundan mı cezalandırılacağı olaydaki kastına göre belirlenecektir³⁵⁰.

Kasten öldürme fiilinin canavarca hisle veya eziyet çektirerek kadına karşı işlenmesi ne yazık ki sık karşılaşılan bir durumdur. Suçun söz konusu nitelikli hal ile özellikle kadına (sevgiliye, eşe, kardeşe veya anneye) karşı işlenmesi durumu daha da vahimleştirmektedir. Çünkü yukarıda da bahsettiğimiz gibi canavarca his ve eziyet çektirmede kişinin vahşi bir biçimde suçu işlemesi söz konusu olmaktadır. Failin eşine, sevgilisine, kardeşine veya annesine karşı, ruhsal yönden sağlıklı olmayan ve hukukun da kabul etmediği yoğun bir ahlaki kötülük içeren bu saike

³⁴⁶ Artuç, s. 478; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 127; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 161; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 155; Akbulut, Kasten, s. 122.

³⁴⁷ Hakeri, s. 222; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 127; Gökçen ve Balcı, Suçları s. 161.

³⁴⁸ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 127; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 48; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 156; Hakeri, s. 223.

³⁴⁹ Erem ve Toroslu, s. 435; Hakeri, s. 222; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 12; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 161; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 156. Nitekim TCK md.130/2'de yer alan hüküm "*Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" şeklindedir.

³⁵⁰ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 128; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 127; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 161; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 157.

sahip olması ve öldürme fiilini onlara karşı acıma duygusu olmaksızın işlemesi medyaya yansıyan örnekler³⁵¹ incelendiğinde oldukça rahatsız edici görünmektedir.

(iii) Suçun Yangın, Su baskını, Tahrip, Batırma veya Bombalama ya da Nükleer, Biyolojik veya Kimyasal Silah Kullanmak Suretiyle İşlenmesi

Suçun, “yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle işlenmesi” hali TCK’nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde düzenlenmiştir. Buna göre, kasten öldürmenin “genel tehlike yaratmak veya tehlikeli araçlar kullanılmak suretiyle işlenmesi” cezaayı ağırlaştırıcı bir neden olarak görülmüştür.

Bu nitelikli halin kabul edilmesinin nedeni, sayılan araçlarla öldürme suçunun işlenmesi halinde mağdurun kendini savunma ve fiilden kurtulma olanağının elinden alınmış ya da azalmış olmasıdır³⁵². Hükmün fazla uygulama alanı bulunmamakla birlikte yangın çıkarmak suretiyle öldürme konumuz ile ilişkilendirilecektir.

Söz konusu nitelikli halin uygulanması için failin; bir kişiyi öldürmek için yangın çıkarması gerekmektedir³⁵³. Dolayısıyla failin gerçekleştirdiği bu eylem ile ölüm sonucu arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Örneğin, evin içinde bulunan karısını öldürmek için evi ateşe veren faile söz konusu nitelikli hal uygulanarak cezasında artırım yapılmalıdır³⁵⁴. Buna karşın kişinin öldürülmek istenmesi söz konusu olmaksızın sadece yangın çıkarmak amaçlanmış ancak bu eylem sonucu yine de

³⁵¹ Örneğin 30. 12. 2020 tarihinde meydana gelen, Türkiye gündeminde uzunca bir süre kalan, büyük bir tepki ve üzüntüyle takip edilen *Aylin Sözer* cinayetinde fail, mağdurun boğazını kestikten sonra yaktığını itiraf etmiştir. Fail, “*canavarca hisle veya eziyet çektirerek kasten öldürme*” suçundan tutuklanması talebiyle mahkemeye sevk edilmiştir. Yargılaması devam etmektedir. “Öğretim üyesi Aylin Sözer feci şekilde öldürüldü! Korkunç detaylar ortaya çıktı”, 30.12.2020, **Vatan**, <http://www.gazetevatan.com/aylin-sozer-feci-sekilde-olduruldu-goruntuler-ortaya-cikti-1363773-gundem/>, (30. 04. 2021). Yine sosyal medyada büyük yankı uyandıran kadın cinayetlerinden biri Pınar Gültekin cinayetidir. Fail tarafından vahşice gerçekleştirilen öldürme eyleminde suçun canavarca, eziyet çektirilerek işlenmesi söz konusudur. Nitekim fail mağduru boğarak öldürmüş, ardından cesedini çöp varilinde yakmıştır. “Pınar Gültekin cinayeti”, https://tr.wikipedia.org/wiki/P%C4%B1nar_G%C3%BCltekin_cinayeti, (30.04.2021).

³⁵² Soyaslan, Özel, s. 134-135; Erman, in: E/Ö, no.44; Dönmezer, Kişilere, s. 55; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 50.

³⁵³ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 157; Hakeri, s. 225; Artuç, s. 478; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 164; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 128-129.

³⁵⁴ Artuç, s. 478.

birinin ölümüne sebebiyet verilmişse bu halde taksirle veya şartları mevcutsa olası kastla öldürme hükümleri uygulanacaktır³⁵⁵.

Ayrıca hüküm, kişinin doğrudan yakılarak öldürülmesi durumunda değil, yangın çıkartılarak öldürülmesi durumunda uygulanmalıdır³⁵⁶. Zira kişinin doğrudan yakılarak öldürülmesi kanunun gerekçesinde canavarca hisle öldürmeye örnek olarak gösterilmiştir³⁵⁷.

Ne yazık ki erkek tarafından kadına işlenen öldürme suçlarında bu nitelikli halin zaman zaman uygulama alanı bulduğunu görmekteyiz. Özellikle eşe karşı işlenen öldürme fiillerinde kadın evdeyken, evin ateşe verilerek kasten yangın çıkarılması ve ölüme terk edilmesi ya da kadın arabanın içindeyken arabanın ateşe verilmesi gibi örnekler uygulamada mevcuttur³⁵⁸.

³⁵⁵ Hakeri, s. 225.

³⁵⁶ Adem Palut, “Kasten Öldürme Suçunun Yangın, Su Baskını, Tahrip, Batırma Veya Bombalama ya da Nükleer, Biyolojik veya Kimyasal Silah Kullanmak Suretiyle İşlenmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 24, Sayı 2, 2018, ss. 784-803, s. 788; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 157; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 163; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 128. YCGK 05. 03. 2013 tarihli kararında “...saniğin maktule yumruk vurup bayılttıktan sonra arabanın bagajına koyup ardından arabaya benzin dökerek ateşe vermek suretiyle maktulü öldürme eyleminin TCK'nun 82/1-c maddesinde düzenlenen yangın çıkarmak suretiyle öldürme suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde TCK'nun 82/a-b maddeleri uyarınca hüküm kurulması...” YCGK., 2012/1-1289 E. , 2013/84 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

³⁵⁷ TCK md/82-b gerekçesinde: “...Canavarca hisle öldürmenin arzettiği özellik, öldürmenin vahşi bir yöntemle gerçekleştirilmesidir. **Kişinin yakılarak**, uyurken kulağının içine kızgın yağ dökülerek ya da vücudu parçalanarak öldürülmesi, buna örnek olarak gösterilebilir...” denilmiştir.

³⁵⁸ “...saniğin da elindeki pet şişeyi açarak içindeki benzini maktulenin oturduğu yatağın üzerine ve maktulenin çevresine doğru döktükten sonra şişenin içinde kalan son benzini de mağdurların çevresine ve üzerlerine gelecek şekilde odanın içine serpiştirdiği, maktule ...'nin bu sırada saniğin bileğinden tutarak çakmağı ateşlemesine engel olmak istediği, ancak saniğin daha güçlü olması nedeniyle maktuleyi yatağın üzerine iterek çakmağı yakarak maktulenin eteğinden tutuşturduğu, benzinin birden alev alması nedeniyle etrafın alev aldığı, maktule ile mağdurların üzerlerinin tutuştuğu, kaldırıldıkları hastanede maktulenin aldığı yanık yaraları nedeniyle öldüğü, mağdure'nin % 30 oranında 2.derece yanığa maruz kalıp hayati tehlike geçirecek şekilde, mağdur'in % 25 oranında 2.derece yanığa maruz kalıp hayati tehlike geçirecek şekilde yaralandığı olayda; suçun işleniş şekli, gerçekleştirdiği eylem sonucu mağdurların da öleceklerini bilen ve buna rağmen eylemini gerçekleştiren saniğin eyleme bağlı olarak ortaya çıkan kastı, mağdurlarda meydana gelen yaralanmanın niteliği birlikte dikkate alındığında, saniğin mağdurlara yönelik yangın çıkarmak suretiyle kasten öldürmeye teşebbüs suçlarından cezalandırılması yerine yazılı şekilde suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde olası kastla yaralama suçlarından hüküm kurulması, bozmayı gerektirmekle...” Yargıtay 1. CD., 2014/540 E. , 2014/2574 K. 21.04.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

(iv) Suçun Üstsoy veya Altsoydan Birine ya da Eş, Boşandığı eş veya Kardeşe Karşı İşlenmesi

Kasten öldürme suçunun belli bir akrabalık ilişkisi içinde bulunulan kişilere karşı işlenmesi nitelikli hali 5237 sayılı TCK madde 82/1-d’de düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre; kasten öldürme suçunun “*üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş*³⁵⁹ veya *kardeşe karşı*” işlenmesi halinde failin cezasında artırımı gidilmektedir³⁶⁰.

Akrabaya karşı işlenen kasten öldürme suçunun kanunda nitelikli bir hal olarak düzenlenmesindeki sebep, faildeki kötülük derecesinin yoğunluğu ve mağdurun kendisini savunmasındaki yetersizlik olarak düşünülmektedir³⁶¹. Diğer bir deyişle, failin kanunda belirtilen yakınlarından birine karşı öldürme eylemini gerçekleştirmesi, onun eylemini daha kolay gerçekleştirebileceği de göz önüne alınarak kötü ve kınanabilir bir niteliğe bürünmesine neden olmaktadır.

765 sayılı TCK’da akrabaya ilişkin söz konusu bu nitelikli hal daha geniş bir çevreyi kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Nitekim Kanunun 449. maddesine göre nitelikli hal kapsamında değerlendirilecek olanlar; “*Karı, koca, kardeş, babalık, analık, evlatlık, üvey ana, üvey baba, üvey evlat, kayınbaba, kaynana, damat ve gelinler*” şeklinde sayılmıştır. 5237 sayılı TCK’da ise kasten öldürmenin; *evlatlık, üvey anne, üvey baba, üvey evlat, kayınbaba, kaynana, damat ve gelinler* hakkında işlenmesi nitelikli hal kapsamında sayılmamıştır³⁶².

5237 sayılı TCK’nın söz konusu nitelikli hali düzenleyen hükmünde altsoy-üstsoy hısımlığından bahsedilmiştir³⁶³. Bu hısımlık ilişkisi kan hısımlığına dayanmakta olup sıhri hısımlık ilişkileri 82. madde kapsamında yer almamaktadır³⁶⁴.

³⁵⁹ 7331 sayılı 08/07/2021 tarihli ve 7331 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla kasten öldürme suçunun boşanılan eşe karşı işlenmesi de nitelikli hal kabul edilmiştir. Ayrıntılar için bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-8.htm>, (20.04.2022).

³⁶⁰ Ancak bu artırımın yapılabilmesi için failin suçu, üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı işlediğini biliyor ve istiyor olması gerekir. Örneğin fail eşini, arkadaşı sanarak öldürmüştse TCK md.30 kapsamında bu hatasından yararlanmalıdır.

³⁶¹ Hakeri, s. 226.

³⁶² Hakeri’ye göre; “akrabalığın kazustik sayılması yerine bu konuda hakime takdir yetkisi tanınması ve özellikle de soyut bir akrabalık bağından öte, fiili ve yakın ilişkilerin bulunup bulunmamasına göre bu nitelikli halin uygulanması daha doğru olacaktır”. Çünkü örneğin bir kişinin arkadaşı kardeşinden daha yakın olabilir veya kişinin birlikte yaşadığı eşi resmi nikahlı eşi olmayabilir. Hakeri, , s. 226.

³⁶³ Nitelikli halin uygulanması bakımından 765 sayılı TCK’da kayın hısımlığı da dahil edilirken, 5237 sayılı TCK’da sadece kan hısımlığının varlığı aranmaktadır.

Bu nitelikli hale ilişkin olarak konumuz bakımından önemli görülen husus suçun *eşe, boşanılan eşe karşı* işlenmesi durumudur. Eşin kadın ya da erkek olmasının hükmün uygulanması bakımından bir önemi olmamakla birlikte genellikle erkeğin/kocanın, kadına/eşine karşı bu suçu işlediği yadsınamaz bir gerçektir.

Eş kelimesinin güncel Türkçe sözlükte farklı tanımları mevcut olsa da konuya ilişkin tanımı “*Karı kocadan her biri, hayat arkadaşı, refik, refika*” şeklindedir³⁶⁵. Hukuki olarak ise “*Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenen evlenme ilişkisinin tarafları*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkan bazı yazarlara göre, söz konusu nitelikli halin uygulanabilmesi için geçerli bir resmi nikahın varlığı aranmakta olup Medeni Kanun kapsamı dışında olan ilişkilerin varlığı halinde; (imam nikahı, birlikte yaşama vb.) söz konusu nitelikli halin uygulanması mümkün olmayacaktır³⁶⁶.

Buna karşın bazı yazarlar ise hükmün getiriliş amacını göz önünde bulundurarak aralarında yasal bir ilişki bulunmamasına karşın uzun süre birlikte yaşayan çiftler bakımından da, bu ağırlatıcı sebebin uygulanabileceğini ifade etmişlerdir³⁶⁷. Yani bu görüşe göre dini nikahla gerçekleştirilen evliliklerin, aynı evde birliktelik yaşayan çiftlerin de bu madde kapsamında değerlendirilmesi ve söz konusu nitelikli halin fail hakkında uygulanması gerekecektir³⁶⁸.

Bizim de katıldığımız bu görüş doğrultusunda söylenebilir ki; zaten uzun süre birlikte yaşayan veya herkes tarafından karı-koca şeklinde bilinen kişiler arasında eş olmanın gerektirdiği tüm yükümlülükler sağlanmıştır. Dolayısıyla gerçekleşen öldürme fiillerinde, kişilerin aralarında resmi nikah olmadığından bahisle bu nitelikli hali uygulamamak kanunun özüne aykırılık oluşturacaktır.

Ayrıca bu nitelikli halin düzenlenme sebebi ve maddenin bu güne kadarki uygulanış biçimi dikkate alındığında, resmi nikahlı/nikahsız eş ayrımı yapılmasının

³⁶⁴ Özbeke ve diğerleri, Özel, s. 131.

³⁶⁵ <https://sozluk.gov.tr/>, (07. 04. 2021).

³⁶⁶ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 51; Koca ve Üzümez, Özel, s. 107-108; Berat Çamlıca, “İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 150, 2020, ss. 137-155, s. 141-142.

³⁶⁷ Özbeke ve diğerleri, Özel, s. 131; Hakeri, s. 226.

³⁶⁸ Soyaslan söz konusu görüşünün gerekçesini şu şekilde belirtmiştir; “*Kanunda eşlerin öldürülmesinin nitelikli hal olarak kabul edilmesindeki sebep, eşlerin birbirleriyle bu denli fiili yakınlık içerisinde olmasına rağmen birbirini öldürecek kadar kötü iradeye sahip olmalarıdır*”. Dolayısıyla aralarında uzun süreli fiili yakınlık bulunan kişiler bakımından da söz konusu nitelikli halin uygulanabilmesi gerekir, eşlerin aralarında resmi bir nikah ilişkisinin varlığı aranmamalıdır”. Soyaslan, Özel, s. 133-134.

anlamsız olduğu görülecektir. Öyle ki eşe karşı işlenen öldürme suçlarında failin cezasında artırım yapılmasının temel sebebi, failin bu denli fiili yakınlık kurduğu kişiye karşı suçu işlemesinin, içinde bulunan yoğun bir ahlaki kötülükle ve kurmuş olduğu bu fiili yakınlıktan yararlanarak suçu işlemesidir.

Dolayısıyla fail, resmi nikah olmaksızın uzun yıllar birlikte yaşadığı, fiili yakınlık kurduğu bir kadına karşı bu suçu işlediğinde de elbette yoğun bir ahlaki kötülüğün varlığından bahsedilecek ve yine yakınlığın suiistimal edilerek mağduru savunmasız bırakacak şekilde suçu daha kolay işlediğinden bahsedilebilecektir. Bu nedenle kanımızca söz konusu nitelikli hal uygulanırken her somut olay ayrı ayrı incelenip kurulan fiili duruma, yakınlığa göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu durumda ispat güçlüklerinin yaşanacağı itirazı ileri sürülebilirse de sırf ispat güçlükleri düşünülerek kadınların daha da mağdur edilmesine göz yumulmamalıdır. Öyle ki, herhangi bir ispat güçlüğü olması durumunda “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkesi gereğince fail lehine bir değerlendirme yapılabilecektir³⁶⁹.

Ayrıca, resmi nikahı olmayan bir kadının doğurduğu çocuğa karşı bu nitelikli hal uygulama alanı bulurken, sırf resmi nikahı olmadığı için doğuran kadına karşı bu nitelikli halin uygulanmaması başta eşitlik ilkesi olmak üzere hukuka ve ahlaka aykırıdır, nitekim bu yaklaşımın sürdürülmesi eşe karşı işlenen öldürme fiillerinin *çoğunlukla* mağduru olan *kadınları* daha da korunmasız hale getirecektir³⁷⁰.

Öte yandan doktrinde evlilik; boşanma, mutlak butlan gibi herhangi bir nedenle sona ermişse, boşanmanın kesinleşmesinden ve mutlak butlanla evliliğin geçersiz olduğunun tespitinden sonra işlenen kasten öldürme fiillerinde, söz konusu nitelikli halin uygulanamayacağını belirten görüşler bulunmaktadır³⁷¹. Ancak 14.01.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7331 sayılı Kanun değişikliği ile bu tartışmaya son verilmiştir. Zira söz konusu değişiklik ile madde bendine “*boşandığı eş*” ibaresi

³⁶⁹ Hakeri, s. 226-227.

³⁷⁰ Artuk ve diğerleri, Özel s. 137; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 180.

³⁷¹ Artuç, s. 479; Dönmezer, Kişilere, s. 42; Önder, Şahıslara, s. 19; Erem/Toroslu, s. 418;; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 51; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 160; Koca ve Üzülmöz, boşanmanın kesinleşmesinden sonra meydana gelen öldürme fiillerinde bu nitelikli halin uygulanamayacağını belirtse de mutlak butlanla evliliğin geçersiz olması durumunda evlenme ilişkisinin devamı sırasında meydana gelen öldürmelerde bu nitelikli halin uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Koca ve Üzülmöz, Özel, s. 108. Aksi görüş için bkz: Gökçen/Balcı, Suçları, s. 178-179; Özbek ve diğerleri, s. 131; Soyaslan, Özel, s. 133-134. Fakat bu görüşe göre fail ile mağdur arasında geçerli bir evlilik ilişkisi devam ederken haklarında ayrılık kararı verilmesi söz konusu ise bu nitelikli hal uygulanacaktır. Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 51.

eklenerek boşanılan e e karşı işlenen kasten öldürme fiillerinin de nitelikli hal kapsamında de erlendirilece i belirtilmiştir.

Kanımızca yapılan söz konusu değişiklik yerinde olmuştur. Zira kadına karşı işlenen kasten öldürme eylemlerinin önemli bir oranının boşanılan e e karşı i lendi i bilinen bir durumdur³⁷². Nitekim günlük hayatta karşılaşılan olayların çoğunda suçun faili e i ile boşanmış olmasına rağmen hırs ve kin gibi kötü duygular beslemeye devam ettiği için, kadının yeni hayatını kısıkand i için ya da ayrıldığı eşinin yeniden bir hayat kurmasını kabullenemedi i için çoğu zaman iletişime geçmeye çalışarak kadını rahatsız etmekte, istediğini alamayınca ise şiddet uygulamakta ve sonunda da kadını öldürmektedir. Dolayısıyla failin içinde var olan bu kötü ve kabul edilemez saiklere ayrı bir hüküm ba lanarak suçun boşanılan e e karşı işlenmesini nitelikli hal olarak kabul etmek doğu bir yaklaşım olmuştur.

(v) Suçun  ocu a ya da Beden Veya Ruh Bakımından Kendisini Savunamayacak Durumda Bulunan Kişiye I lenmesi

5237 sayılı TCK'nın 82/1'in (e) bendinde kasten öldürme suçunun çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi nitelikli bir hal olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde "...ileri ya ı³⁷³ hastalığı, mal ll  u veya ruh  veya fizik g  s zl  u nedeniyle kendini korumaktan  ciz bir kimseye karşı fiilin işlenmesi, gerek faildeki ahl k  kötülüğün mefruz çokluğu gerek fiilin icrasındaki kolaylık dolayısıyla, nitelikli hâl sayılmıştır" denilerek söz konusu halin kanunda düzenlenme gerekçesi açıklanmıştır.

³⁷² Bo andı ı e e karşı işlenen kasten öldürme eylem örnekleri için bkz: "Adana'da boşandı ı e ini öldürdü", 06.04.2022, <https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/adanada-bosandigi-esini-oldurdu>; "Bo andı ı e ini ve kızını öldürdü, cenazeler 4 gün sonra bulundu", 26.03.2022, **Milliyet**, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bosandigi-esini-ve-kizini-oldurdu-cenazeler-4-gun-sonra-bulundu-6725952>; Esra Aksu, "Sinop'ta Birol  aylak (46), kalan eşyalarını almak için eve gelen, 3 ay önce boşandı ı Zeynep Gıcık'ı (38) kemerle bo arak öldürdü", 08.04.2022, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sinopta-kadin-cinayeti-eski-esini-kemerle-bogarak-oldurdu-42039526>; "Denizli'de eski koca deh eti! Bo arak öldürdü, cesedini ormanda gömdü", 02.03.2022, **Habertürk**, <https://www.haberturk.com/eski-esini-bogarak-oldurdu-cesedini-ormanda-gomdu-3361387>; " ocuklarının önünde boşandı ı e ini öldüren san a en alt sınırdan ceza verildi", 17.11.2021, <https://tr.sputniknews.com/20211117/cocuklarinin-onunde-bosandigi-esini-olduren-saniga-en-alt-sinirdan-ceza-verildi-1050896181.html> (27.04.2022).

³⁷³ "92 yaşındaki kadına tecavüz edip öldüren fail tutuklandı", 07.03.2021, <https://www.evrensel.net/haber/427541/92-yasindaki-kadina-tecavuz-edip-olduren-fail-tutuklandi> (01.05.2021).

Kasten öldürmenin savunmasız ve korumasız kişilere karşı işlenmesi halinde verilecek cezanın ağırlaştırılmasının sebebi, kendisini savunma ve koruma yeteneği bulunmayan, fiziksel ve ruhsal yönden engelleri bulunan kişilere karşı suçun işlenmesinin daha kolay olması ve bu şekilde bir öldürme eyleminin ahlaki açıdan da ağır bir kötülük içermesidir³⁷⁴.

Yargıtay, kişinin kendisini savunamayacak durumda olmasına örnek olarak; sakatlık, uyku hali³⁷⁵, görme engelli olma, alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında olma, bilinçsiz olma durumu, aşırı yaşlılık hali gibi halleri saymaktadır³⁷⁶. Buna karşın bedensel veya ruhsal özrün salt varlığı nitelikli halin uygulanması için yeterli görülmemekte, mağdurun ayrıca bu özür nedeniyle kendisini savunamıyor olması aranmaktadır³⁷⁷.

Konumuz bakımından söz konusu nitelikli hale ilişkin bir değerlendirme yapacak olursak; mağdurun sadece “kadın” olmasının bu nitelikli halin uygulanması bakımından yeterli olmayacağını söylememiz gerekmektedir³⁷⁸. Kaldı ki kadın her koşulda ve her halde kendisini savunamayacak bir konumda değildir, bu nedenle toplumda kadınların kendisi savunamayacak durumda olmasından bahisle onlar için mutlak bir koruma sağlanması gerektiği düşüncesi kanımızca yanlıştır. Öyle ki, bir kadın da kendini koruyup kollayabilmektedir, dolayısıyla erkeklerle kıyaslandığında fiziksel farklılıklarının olması, bu nitelikli halin uygulanması için tek başına sebep olamayacaktır. Önemli olan kadının ya da mağdur kişinin gerçekten kendini savunamayacak durumda olmasıdır³⁷⁹. Bununla birlikte mağdurun kendisini savunamayacak duruma yol açan nedeninin süreklilik arz etmesi gerekmez, fiilin işlendiği sırada bu halin mevcut olması hükmün uygulanabilmesi açısından yeterli görülmektedir³⁸⁰.

³⁷⁴ Artuç, s. 479; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 193; Soyaslan, Özel, s. 136.

³⁷⁵ Koca/ Üzülmüş uyku halini bu kapsamda değerlendirmemektedir. Ayrıntı için bkz: Koca/Üzülmüş, Özel, s. 110. YCGK, 02.04.2013 tarihli kararda; “... Uyumakta olan eşini kasten öldürme suçundan yargılanan sanığın... uyku halinde olup beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan eşini öldürdüğü anlaşılmakla, 5237 sayılı TCK’nun 82. maddenin 1. fıkrasının “d” bendi yanında “e” bendi uyarınca de hüküm kurulması gerektiğinin düşünülmemesi” isabetsizliğinden bozulması yerindedir...” denilerek eşini uyku halinde öldüren sanık hakkında söz konusu nitelikli halin uygulanmasına karar verilmiştir. YCGK, 02.04.2013 tarih, 2013/1-18 E. , 2013/118 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>.

³⁷⁶ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 161; Artuç, s. 479.

³⁷⁷ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 132.

³⁷⁸ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 196; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 162; Özbek ve diğerleri, s. 134.

³⁷⁹ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 161.

³⁸⁰ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 110; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 161.

Ayrıca 7406 sayılı Kanun değişikliği ile suçun kadına karşı işlenmesi nitelikli hali Kanunun (f) bendinde ayrıca düzenlendiğinden, suçun kadına karşı işlendiği durumlarda söz konusu hüküm doğrudan uygulama alanı bulabilecektir. Yani getirilmiş olan bu hüküm ile yukarıda bahsi geçen tartışmaya son verilerek suçun kadına karşı işlenmesi durumunda doğrudan (e) bendinin değil (f) bendinin uygulanması gerekecektir. Ancak kadının aynı zamanda kendini savunamayacak durumda olması durumları istisnadır. Böyle bir durumda iki ayrı nitelikli halin de varlığının kabulü gerekecektir.

(vi) Suçun Kadına Karşı İşlenmesi

27 Mayıs 2022 tarih ve 7406 sayılı Kanun değişikliğinden önce 5237 sayılı TCK'nın 82. maddesinin 1.fıkrasının (f) bendinde düzenlenen nitelikli hal suçun “kadına karşı” işlenmesi şeklinde değil “suçun gebe olduğu bilinen kadına karşı” işlenmesi şeklinde düzenlenmiştir. Bu nedenle bu bölümde öncelikle bendin değişiklik yapılmadan önceki ifadesi ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

Suçun gebe olduğu bilinen kadına karşı işlenmesi hali *doğrudan kadına yönelik* olarak düzenlenen bir hüküm gibi görülse de bu suçun işlenmesinin ağırlatıcı neden sayılmasındaki asıl sebep gebe bir kadına karşı suçun işlenmesiyle ceninin de yaşam hakkına bir müdahalenin söz konusu olmasıdır. Çünkü fail bu suçu işlemekle hem kadının hem de ceninin yaşam hakkına müdahale etmiş olmaktadır.

Dolayısıyla kanun koyucu bu hükümle hem kadının hem de ceninin yaşam hakkını korumak istemiş, öldürme fiilinin gebe bir kadına işlenmesiyle iki ayrı yaşam hakkının ihlali meydana geleceğinden failin cezasında artırım yapılmasını öngörmüştür. Nitekim madde gerekçesinde “...Suçun gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde iki hayata son verilmektedir. Bu nedenle, belirtilen durumda faile daha ağır ceza verilmesi öngörülmüştür...” denilerek failin cezasının ağırlaştırılmasının nedeni açıkça ortaya konulmuştur.

Burada gebeliğin süresi, çocuğun sağ veya ölü doğmuş olması, nitelikli halin uygulanması bakımından önem taşımamaktadır³⁸¹. Öyle ki gebe kadının öldürülmesi,

³⁸¹ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 162.

nitelikli halin uygulanması için yeterli görülmüştür. Suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması durumu da nitelikli halin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir³⁸². Ayrıca gebe kadının öldüğü ancak çocuğun kurtulduğu hallerde de söz konusu nitelikli halin uygulanması gerekmiştir. Çünkü madde metninde asıl cezalandırılması öngörülen husus gebe kadına karşı işlenen öldürme eylemidir, zaten fail tarafından cenine karşı ayrı bir öldürme kastı mevcutsa TCK madde 99'un uygulanması gündeme gelecektir³⁸³.

Öte yandan inceleme konusu nitelikli halin oluştuğunun kabul edilebilmesi için mağdurun gebe olduğunun bilinmesi, yani failin doğrudan kastla hareket etmiş olması gerekmektedir³⁸⁴. Olası kastla hareket edilmiş ise bu nitelikli halin varlığından bahsedilemeyecektir³⁸⁵. Failin doğrudan kastla hareket edip etmediğinin tespiti ise her somut olayın özelliğine göre yapılacaktır.

Dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta, gebe kadına karşı işlenen öldürme fiillerinin genellikle aileler, akrabalar arasında gerçekleşmesidir. Nitekim yaşanan bu olaylarda fail genellikle baba, erkek eş/koca, erkek akraba (dayı, amca, enişte, yeğen vs.) olurken mağdur da genellikle kadın eş³⁸⁶, kız kardeş³⁸⁷ veya kız çocuk³⁸⁸ olmaktadır.

³⁸² Koca ve Üzülmüş, s. 111.

³⁸³ Ayrıca madde gerekçesinde hem ceninin hem gebe kadının yaşam hakkının korunmuş olduğu belirtilse de madde metninde nitelikli halin uygulanması için çocuğun da ölmesi şart aranmamıştır.

³⁸⁴ Artuç, s. 480; Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 111; Hakeri, s. 229; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 134; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 52; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 142. Örneğin Yargıtay'ın 25. 06. 2018 tarihli kararında; "...Suça sürüklenen çocuk ...'nın otopsi raporuna göre 16-20 haftalık gebe olduğu anlaşılan maktul ...'in hamile olduğunu bildiği hususunda her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı dikkate alınarak hakkında kasten öldürme suçundan TCK'nun 81. maddesi gereğince hüküm kurulması yerine, yazılı şekilde suçun nitelendirilmesinde yanılğıya düşülerek gebe olduğu bilinen kadına karşı öldürme suçunu düzenleyen aynı Kanunun 82/1-f maddesi uyarınca hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiş olup..." diyerek sanığın bilme kastının belirlenemediği durumlarda söz konusu nitelikli halin uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay 1. CD., 2018/767 E. , 2018/3001 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁸⁵ Soyaslan, doktrinde maddenin kaleme alınış şeklinin yanlış olduğunu, "gebe olduğu bilinen kadına karşı ifadesinin, başkaları tarafından bilmenin yeterli olacağı sonucunu doğuracağını" ifade etmiştir. Ayrıntı için bkz: Soyaslan, Özel, s. 136-137.

³⁸⁶ Eşe karşı işlendiğine ilişkin örnek Yargıtay kararları; Yargıtay 1. CD., 2014/4593 E. , 2015/792 K; 2020/1178 E. , 2021/5118 K; 2020/2030 E. , 2021/948 K; 2019/2690 E. , 2019/4651 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁸⁷ "...sanık ile maktulenin **kardeş** olup aralarında vefat eden annelerinden kalan taşınmazın satımı konusunda anlaşmazlık bulunduğu, olay günü maktulenin binanın üçüncü katındaki sanığa ait eve çıkarak sanıkla evin balkonunda konuşmaya başladıkları, aralarında tartışma çıkması üzerine sinirlenen sanığın bu sırada balkon korkuluklarına oturmuş vaziyette bulunan dokuz aylık hamile olduğunu bildiği kardeşi maktuleyi iki eliyle göğsünden aşağı doğru itekleyerek ikinci katın merdivenlerine düşürdüğü, maktulenin boyun omur kırığı oluşacak şekilde ağır yaralandığı...boyun omur kırığına bağlı solunum yetmezliği ve gelişen komplikasyonlardan dolayı öldüğü olayda; sanığın

Ayrıca gebe olduğu bilinen bir kadına karşı gerçekleştirilen öldürme fiilleri ne yazık ki töre veya namus saikiyle işlenen suçlarda da karşımıza çıkmıştır³⁸⁹. Burada genellikle kadının karnında bulunan çocuğun kime ait olduğu sorgulanmış, çocuğun aile dışından bir ilişki neticesinde olduğundan şüphelenildiğinde ise kadına fiziksel ve psikolojik şiddet uygulanmış, kadın çoğu zaman önce eşine sonra da diğer akrabalarına çocuğun kimden olduğunu anlatmak, ispatlamak zorunda kalmıştır. Kendisine güvenilmediğinde de hakaret, tehdit, şiddet ve eziyete maruz kalmış, en sonunda da namus bahanesiyle ölüme mahkum edilmiştir.

27 Mayıs 2022 tarihinde yapılan Kanun değişikliği ile ise (f) bendi “*gebe olduğu bilinen kadına karşı*” yerine “*kadına karşı*” şeklinde değiştirilmiştir. Kanunun yapım aşamalarını göz önünde bulundurulduğunda söz konusu kanun metninde bu şekilde bir değişikliğe gidilmesindeki temel sebebin, kadına karşı işlenen öldürme suçlarının azaltılması ve bu eylemlere ayrı bir sonuç bağlayarak failin kadına karşı gerçekleştirilen bu eylemlerini nitelikli bir hal olarak kabul edip cezasını ağırlaştırmak olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla amaç, kadının yasa ile daha fazla korunması sağlamak ve faile suçun basit şekline göre daha ağır bir ceza yaptırımı öngörüldüğünden kadına karşı gerçekleştirilen öldürme eylemlerinde caydırıcılığı sağlamaktır.

Ancak söz konusu değişikliğin lafzında bir sorun bulunmaktadır. Çünkü burada sadece suçun kadına karşı işlenmesinin nitelikli hal olarak kabul edileceği belirtilmiş, hangi cinsiyetin bu eylemde fail olarak bulunması gerektiğine yer verilmemiştir. Bir başka deyişle amaç erkek tarafından kadına karşı işlenen öldürme eylemlerine ayrı bir sonuç bağlamak olmasına rağmen *erkek tarafından* şeklinde bir

balkon korkuluğunda oturan ve hamile olan maktuleyi aşağıya itmesi sonucunda maktulenin aşağıya düşüp ölebileceğini öngörmesine rağmen sonucu kabullenerek eylemini gerçekleştirdiği anlaşılmakla, sanığın eylemi olası kastla gebe olduğu bilinen kardeşini öldürmek suçunu oluşturduğu anlaşıldığı...” Yargıtay 1. CD., 25.2.2014 tarih, 2013/5342, E., 2014/1085 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

³⁸⁸ Yargıtay 1. CD., 16. 04. 2012 tarih, 2010/5966, E., 2012/2896 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

³⁸⁹ ...sanığın, maktulenin kaldığı odaya girerek ailenin namusunu kurtarmak (töre) saikiyle hamile olduğunu ve doğumuna az bir süre kaldığını bildiği uyumakta olan maktuleye bıçakla dördü ayrı ayrı öldürücü olmak üzere dokuz ayrı yerinden vurarak tasarlayarak öldürdüğü, sanığın maktule Gülşen'e yönelik eyleminin; **gebe olduğu bilinen bir kadını, kendini savunamayacak durumda olan bir kişiyi, tasarlayarak ve töre saikiyle öldürme suçlarını oluşturduğu** ve 5237 sayılı TCK'nın 82/1-a, e, t, k maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği...” Yargıtay 1. CD., 30.1.2009 tarih, 2008/10901 E., 2009/293 K. <https://lib.kazanci.com.tr/> Benzer başka bir örnek karar için bkz: Yargıtay 1. CD. 12. 12. 2018, 2018/3008 E. , 2018/5370 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

belirtme bulunmadığından, kadının bir başka kadına karşı işlediği öldürme fillerinde de söz konusu nitelikli halin uygulanması gündeme gelecek, kadınların fail olduğu suçlarda da kadınlar aleyhine söz konusu ağırlaştırıcı sebebin uygulanması gerekecektir.

Halbuki burada amaç bir kadının başka bir kadına yönelik işlediği öldürme suçunda bu nitelikli halin uygulanması değildir. Nitelikli halin düzenleniş amacı erkek tarafından kadına karşı işlenen öldürme suçuna ayrı bir sonuç bağlamaktır. Dolayısıyla kanımızca yapılan (f) bendindeki değişiklik *erkek tarafından kadına karşı* şeklinde düzenlenmeli ve kadına karşı işlenen öldürme suçlarında failin sadece erkek olduğu durumlara ayrı bir sonuç bağlanmalıdır. Aksi halde hükmün getiriliş amacına aykırı olarak bir kadın tarafından başka bir kadına karşı işlenen öldürme suçunda da kadın failin cezasının ağırlaştırılması söz konusu olacaktır.

Öte yandan söz konusu nitelikli halin kanunda ayrıca düzenlenmesinin gerçekten gerekli olup olmadığı tartışılıp yeni düzenlenen bu hükmün kadına karşı ayrımcılığı daha da derinleştirebileceği eleştirisi gündeme getirilebilir. Nitekim kadına karşı işlenen öldürme suçlarına ayrı bir sonuç bağlayarak cinsiyetler üzerinden ayrıca vurgulamalara gidilmesi ve bunun sonucunda da failin daha fazla ceza almasının öngörülmesi sağlanmak istenen eşitlik anlayışından uzaklaşılmasına neden olabilir. Başka bir deyişle, kadına karşı işlenen suçlarda pozitif ayrımcılık gözetilmeye çalışılırken mevcut eşitsizliğin kabul edilip daha da derinleştirilmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle hükmün getirilmesiyle kadınların yaşam hakkının daha etkin bir biçimde korunması arasındaki ilişki dikkatli bir gözlem ve sorgulama gerektirmektedir. Çünkü asıl amaç, yapılan düzenlemeler ile kadına karşı işlenen öldürme suçlarının azaltılması ve kadınların yaşam hakkının daha etkin bir şekilde korunmasıdır.

(vii) Suçun, Kişinin Yerine Getirdiği Kamu Görevi Nedeniyle İşlenmesi

Kasten öldürmenin mağdurun yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle işlenmesi halinde, failin cezasında artırım yapılacağı TCK'nın 82. maddesinin (g) bendinde açıkça belirtilmiştir. Önemle vurgulanmalıdır ki söz konusu nitelikli halin uygulama alanı bulabilmesi için kişinin kamu görevlisi olması ve görevi sırasında

öldürülmüş olması yeterli görülmemekte, kamu görevlisinin ayrıca *yerine getirmiş olduğu görev dolayısıyla* öldürülmüş olması gerekmektedir³⁹⁰.

Buradan kamu görevlisinin ayrıcalıklı bir statüde olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Zira sahip olunan mesleğe atfedilen üstün bir hak bulunmamakta, *yapılan görev sebebiyle* bu suçun işlenmesi halinde söz konusu nitelikli hal uygulanmaktadır. Kişinin kamu adına görev yapmasından dolayı öldürülmesi devletin faaliyetine ve saygınlığına yönelik de bir müdahale anlamı taşımaktadır³⁹¹. Dolayısıyla kişinin, kamu adına görev yapmasından dolayı birini öldürmesi halinde cezasının ağırlaştırılma sebebi budur. Ayrıca kişinin kamu görevi sona ermiş olsa bile, kişinin kamu görevi dolayısıyla öldürülmesi halinde yine bu hüküm uygulama alanı bulacaktır³⁹².

(viii) Suçun, Bir Suçu Gizlemek, Delillerini Ortadan Kaldırmak veya İşlenmesini Kolaylaştırmak ya da Yakalanmamak Amacıyla İşlenmesi

Kasten öldürme suçu, *“işlenmiş olan bir suçu gizlemek, delilleri ortadan kaldırmak veya işlenmekte olan bir suçun icrasını kolaylaştırmak amacıyla”* işlenmişse inceleme konusu nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır³⁹³. Söz konusu hal TCK’nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde düzenlenmiştir. Buna göre kasten öldürme suçunun *araç*, diğer işlenen suçun ise *amaç* olduğu söylenebilecektir³⁹⁴.

Kural olarak suçun işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla bir kimsenin öldürülmesi amaç suçun işlenmesinden önce gerçekleşmektedir; buna karşın suçu gizlemek, delilleri ortadan kaldırmak veya yakalanmamak amacıyla öldürme ise amaç suçun işlenmesinden sonra gerçekleştirilmektedir³⁹⁵.

İnceleme konusu nitelikli halde dört ayrı durumdan bahsedilmiştir. İlk iki durum *suçu gizlemek* veya *suç delillerini ortadan kaldırmak* amacıyla öldürmedir.

³⁹⁰ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 136; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 53; Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 112.

³⁹¹ Hakeri, s. 232.

³⁹² Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 53.

³⁹³ “Ancak önemle belirtilmelidir ki söz konusu nitelikli hal; kabahatler, disiplin suçları bakımından değil münhasıran TCK anlamında suç sayılan fiiller bakımından geçerlidir. Örneğin kumar oynamak idari para cezasını gerektiren bir kabahattir. Fail kumar oynadığını gören kişiyi, bu fiili gizlemek için öldürürse bu nitelikli hal oluşmaz”. Gökçen/Balcı, Suçları, s. 206.

³⁹⁴ Tezcan ve diğerleri, Özel s. 163.

³⁹⁵ Hakeri, s. 235.

Burada gizlemeden kast edilen amaç suçun saklanması, ortaya çıkmasına engel olunmasıdır. Burada kişi kendi suçunu gizlemek için birini öldüreceği gibi bir başkasının suçunu gizlemek için de bir kimseyi öldürebilmektedir³⁹⁶. Örneğin, karısının hırsızlık suçunu işlediğini gizlemek için bir adamı öldüren faile söz konusu nitelikli hal uygulanacaktır. Bununla birlikte öldürülen kişinin de mutlaka amaç suçun mağduru olması gerekmemektedir. Örneğin, bir kadına karşı öldürme fiilini gerçekleştiren failin suçu gizlemek ve delilleri yok etmek maksadıyla olayı gören çocuğu öldürmesi olayında³⁹⁷, çocuk amaç suçun yani kadına karşı işlenen öldürme eyleminin mağduru olmamasına rağmen faile söz konusu nitelikli hal uygulanacak ve cezası ağırlaştırılacaktır. Dolayısıyla işlenen suça dair delil olabilecek tanıkların veya diğer somut delillerin ortadan kaldırılması amacıyla kasten öldürme suçunun işlenmesi durumunda bu nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır³⁹⁸.

Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak amacıyla öldürme fiilinin kadınlara karşı işlendiği durumlarda, genellikle öldürme suçu ile birlikte yer alan suçlar *cinsel suçlar* olmaktadır. Örneğin, kadına karşı cinsel istismarda veya saldırıda bulunan fail bu suçun gizlenmesi amacıyla mağduru öldürmektedir³⁹⁹.

Madde hükmünde sayılan üçüncü durum ise bir *suçun işlenmesini kolaylaştırmak* amacıyla öldürme suçunun işlenmesidir. Ancak söz konusu suç bakımından cezanın ağırlaştırılabilmesi için somut olayda suçun işlenmesinin fiilen kolaylaştırılmış olması gerekmemektedir, failin fiili işlerken amacının suçu daha kolay işlemek olması nitelikli hali uygulamak için yeterli görülmektedir⁴⁰⁰.

³⁹⁶ Hakeri, s. 234.

³⁹⁷ Yaşanan benzer olaylar için bkz: Yargıtay 1. CD. 23/11/2015 tarih, 2015/3307 E. , 2015/5621 K; 28.03.2016 tarih, 2016/910 E. , 2016/1544 K; 11/11/2015 tarih, 2015/3382 E. , 2015/5422 K. Sayılı kararlar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁹⁸ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 208-209; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 146.

³⁹⁹ “...başka biri ile nişanlı bulunan Mürüvvet'i seven sanık İbrahim'in, diğer sanıklar Erdoğan ve Halil'e durumu açıp Mürüvvet'i kendisi için kaçırmak üzere karara vardıkları, olay günü anne ve babasının diğer köylüler gibi pazara gidebileceğini düşünerek, müstekilerin evi yakınındaki bir evde buluşarak, evlerini gözetleyip çıkıp gittiklerini gördükten sonra maktulenin evine girdikleri ve onu zorla kaçırmak istedikleri, maktulenin nişanlı olduğunu, gitmeyeceğini söyleyip direnmesi üzerine zorla götürmek için sanık İbrahim'in başındaki yemeniyi boğazına dolayıp yere yatırdığı, diğer sanıkların yardımı ile ellerini ve kollarını bağladığı, karşı koymasını ve kaçırılmaması üzerine arkadaşlarına maktulenin ırzına geçmeyi teklif ettiği, diğer sanıkların yardımıyla önce İbrahim, sonra da diğer sanıkların sırayla maktulenin ırzına zorla geçtikleri, ırza geçme sırasında maktulenin kollarını tutarak, birbirlerine yardımcı oldukları, daha sonra öldürmeye karar verip boğazına sardıkları ipe öldürdükleri ve arkasından kapıyı üzerine kilitleyip evden gittikleri...” olayda ırza geçme suçunun gizlenmesi amacıyla öldürme fiilinin gerçekleştirildiği görülmektedir. YCGK. ‘nun 14.1.1985 tarih, 1984/1-491 E. 1985/8 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁴⁰⁰ Artuk ve diğerleri, Özel, s. 147; Hakeri, s. 235; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 210.

İnceleme konusu nitelikli hal bakımından dördüncü ve son olarak düzenlenen durum, kasten öldürmenin *yakalanmamak* amacıyla işlenmesidir. Burada fail, suçun faili olduğunun tespit edilmesini engellemek veya yakalanmamak amacıyla kasten öldürme eylemini gerçekleştirmiştir⁴⁰¹.

(ix) Suçun Bir Suçu İşleyememekten Dolayı Duyulan İnfialle İşlenmesi

Kasten öldürmenin “*bir suçu işleyememekten dolayı duyulan infialle işlenmesi*”, 765 sayılı TCK’nın ilk şeklinde bulunmayıp 1953 yılında yapılan bir değişiklikle kanuna eklenmiştir. Bu hükmün kanuna eklenmesine neden olan olay ise; bir kadınla zorla cinsel ilişkide bulunmak isteyen failin, bunu yapamayınca kadını öldürmesidir⁴⁰².

5237 sayılı TCK’nın ilk halinde de bulunmayan söz konusu hal, 29.06.2005 tarihli 5377 sayılı kanun değişikliğiyle madde metnine eklenmiş olup TCK’nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (i) bendinde cezayı ağırlaştırıcı bir sebep olarak düzenlenmiştir.

İnfial güncel Türkçe sözlükte; “*Birine içerleme, gücenme, kızgınlık duyma, herhangi bir şeyden etkilenme*” olarak tanımlanmıştır⁴⁰³. Dolayısıyla kişi işlemeyi düşündüğü bir suçu işleyememekten dolayı infiale kapılmış, sinirlenmiş bir biçimde kasten öldürme suçunu işlerse daha ağır cezalandırılacaktır⁴⁰⁴.

Ayrıca vurgulamak gerekir ki söz konusu nitelikli halin uygulanabilmesi için amacın suç olması gerekmektedir⁴⁰⁵. Örneğin, failin sevgilisine yüzük aldığı fakat sevgilisinin daha erken olduğunu söyleyerek yüzüğü reddettiği bir olayda, fail reddedilmeden duyduğu infialle ve sinirlenerek kadını öldürmüş ise bu nitelikli hal kendisine uygulanamayacaktır. Zira yüzüğün kabul edilmemesi suç değildir. Buna karşın mağdurun karşı koyması nedeniyle cinsel istismar, cinsel saldırı eylemini gerçekleştiremeyen ve bu nedenle mağduru öldüren fail hakkında söz konusu nitelikli hal uygulanacaktır.

⁴⁰¹ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 114; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 212; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 147.

⁴⁰² Hakeri, s. 237.

⁴⁰³ <https://sozluk.gov.tr/> (04. 04. 2021).

⁴⁰⁴ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 214.

⁴⁰⁵ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 138-139; Hakeri, s. 237.

Söz konusu nitelikli hal genellikle suçun işlenmesine engel olan kişinin, yani mağdurun öldürülmesi şeklinde karşımıza çıksa da öldürülen kişi üçüncü bir kişi de olabilmektedir⁴⁰⁶. Örneğin, annesinin eve gelmesiyle kıza karşı cinsel istismar eylemini gerçekleştiremeyen fail bu suçu işleyememekten duyduğu infialle kızın annesini öldürürse nitelikli hal kendisine uygulanarak cezası artırılabacaktır.

Öte yandan failin mağduru, işleyemediği suçun hemen ardından öldürmüş olması gerekmemektedir, infialin devam etmesi ve bir süre sonra mağdurun öldürülmesi halinde de yine nitelikli hal uygulanacaktır⁴⁰⁷.

Kasten öldürme suçunun, bir suçu işleyememekten dolayı durulan infial ile kadınlara karşı işlenmesi örneklerinde amaç suç genellikle; şantaj⁴⁰⁸, cinsel istismar⁴⁰⁹, cinsel saldırı⁴¹⁰, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma gibi suçlar olmaktadır. Örneğin, kendisiyle evlenmek istemeyen kadını kaçırıp alıkoymak isteyen bir erkeğe karşı kadının direnmesi sonucunda erkeğin öldürme fiilini işlemesi olayında amaç suç kişiyi hürriyetinden yoksun kılmadır, fail bu suçu işleyememekten duyduğu infialle kadını öldürmüştür. Dolayısıyla bu nitelikli halin faile uygulanarak cezasının ağırlaştırılması gerekmektedir.

Uygulamada yer alan kadına karşı öldürme eylemlerinin, cinsel istismar veya cinsel saldırı suçlarının işlenememesinden dolayı duyulan infialle gerçekleştirilmesi

⁴⁰⁶ Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 57.

⁴⁰⁷ Hakeri, s. 238.

⁴⁰⁸ “...Sanık ...'ın yaptığı plan çerçevesinde maddi durumu iyi olan maktul'i uygunsuz vaziyette yakalayıp şantajla yüklü miktarda para alabilmek amacıyla, kadın arkadaşı'in kızı sanık ...'in kendisiyle yakınlaşmasını sağladığı, olay günü de yapılan hazırlık doğrultusunda Müsellim Barajı yakınlarında buluşarak cinsel ilişkiye girdikleri sırada Nihan'ın haber vermesiyle bulundukları yere gelip tabanca doğrultarak "sen kızıma ne yapıyorsun" diye bağırarak, evlilik hazırlığı yaptığını bildiği ve o anki durumu itibarıyla sosyal çevresine mahcup olmamak adına şantajla parasını almak istediği maktulün telaşlanarak arabasına binip kaçacağı sırada ateş ederek öldürdüğü olayda; sanığın eyleminin "şantaj suçunu işleyememekten duyduğu infialle kasten öldürme" suçunu oluşturduğunun ve "TCK'nın 82/1-i" maddesine uyduğunun gözetilmemesi, Bozmayı gerektirdiğinden...” Yargıtay 1. CD. 24. 02. 2021 tarih, 2020/5491 E. , 2021/2375 K. Sayılı karar, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

⁴⁰⁹ Yargıtay'ın 13.01.2021 tarihli kararının karşı oy yazısında; “...Sanığın sahilde su satan 5 yaşındaki çocuğu giyinme kabinlerinin içine götürmek suretiyle öldürdüğü olayda, sanığın cinsel amaçla çocuğu kabine götürdüğü açık olup, çocuğun bağırması üzerine cinsel amacına ulaşamayan sanığın, bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle suçu işlediğini ve hakkında TCK'nın 82/1-i bendinde uygulanması gerektiğini düşündüğünden Dairemizin sayın çoğunluğunun görüşlerine katılmıyorum” şeklinde karara karşı çıkılarak sanığın cezasının artırılması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay 1. CD. 2020/1776 E. 2021/116 K Sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

⁴¹⁰ “...Kabule göre de; gerekçede, sanığın cinsel birleşme isteğine karşı koyduğu için maktuleyi öldürdüğü kabul edildiği halde, bir suçu işleyememekten duyduğu infialle insan öldürmek suçundan TCK'nın 82/1-i maddesi yerine kasten adam öldürme suçundan TCK'nın 81.maddesi ile hüküm kurulmak suretiyle, gerekçe ile uygulama arasında çelişkiye düşülmesi bozmayı gerektirmiş olup...” Yargıtay 1. CD., 27. 10. 2010 tarih, 2010/1881 E. , 2010/7027 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

örnekleri incelendiğinde görülecektir ki; erkekler kadınların bedeni üzerinde hakimiyet kurmak istemekte, kadınlar bu eylemlere karşı direnç gösterdiklerinde ise öldürülmektedirler. Diğer bir deyişle cinsel dokunulmazlıklarını korumak isterlerken yaşam haklarından olmaktadır. Suçu işleyen erkeklerde var olan infial duygusunun altında yatan ise; kadına sahip olma hırsı, kadının üzerinde tam egemenlik kurabileceğine olan inanç, sadece istediğini elde etmeye odaklanarak kadını zihninde metalaştırması, gerçekleştirmek istediği amaçlara ulaşamayınca da kadını öldürerek yaşam hakkına son vermesi akıl almaz bir cüretkarlığın göstergesidir.

Tekrar vurgulanmalıdır ki burada gerçekleştirilmek istenen amaç eylem de bir “suçtur”. Burada fail başka bir suçu işleyemediği için öldürme suçunu işlemektedir. Failin işleyemediği suça karşı, mağdurun direnci veya tepkisi neden öfkelenmesine, infial duymasına neden olmaktadır? Kadının bir suçun işlenmesine engel olmak istemesi -ki bu çoğu zaman cinsel özgürlüğünü korumak olmaktadır- nasıl öldürülmesiyle sonuçlanabilmektedir? Failin zaten suç olan bir eylemi gerçekleştirememesinden dolayı duyduğu kızgınlık, nasıl bir kadının yaşam hakkının sona erdirilmesinin bir sebebi olabilmektedir? Kadının yaşam hakkına son vermenin gerekçesi bu kadar basit ve kolay mıdır? İşte bir kadının yaşam hakkına müdahalenin sıradanlaşmaması için bütün bu soruların düşünülmesi, sorgulanması gerekmektedir.

(x) Suçun Kan Gütme Saikiyle İşlenmesi

Kan gütme saiki, TCK’nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (j) bendinde düzenlenmiş olan bir nitelikli hal olup kasten öldürmenin bu saikle işlenmesi halinde failin cezası ağırlaştırılmaktadır. Söz konusu saik, kasten öldürmenin ağırlaştırıcı bir nedeni olarak Türk Ceza Kanunu’na 1953 yılında eklenmiştir.

Bendin kanuna eklenmesinde ülkemizde var olan sosyal yapılar ve gruplar etkili olmuştur. Nitekim bazı bölgelerimizde insanlar aşiret tarzı toplulukların yönetiminde yaşamakta ve bu topluluklara yönelik olası bir saldırıda da topluluğun varlığının korunması ve savunulması zorunlu olarak görülüp bu saldırılara *öldürme* ile karşılık verilmektedir⁴¹¹. Halk arasında “*kanı kanla yıkama*” veya “*kan davası*” şeklinde belirtilen bu halde, faili söz konusu öldürme eylemini işlemeye iten

⁴¹¹ Nevzat Gürelli, “Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor”, İstanbul, 1976, ss. 109-119, s. 110.

düşünce onurunu; ailesine, üye olduğu bir gruba ya da topluma karşı koruyabilmektir.

Kan gütmek, güncel Türkçe sözlükte; “*kan dökerek öç almak istemek*” olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda *kan gütmeye saikiyle öldürme*; failin önceden öldürülen bir kişinin intikamını almak amacıyla ilk öldürme fiilinin ortaya çıkardığı öfke ve üzüntüsünün etkisinden kurtularak, öldüren kişi veya onun bir yakınına görev bilinciyle öldürmesi şeklinde ifade edilebilmektedir⁴¹². Burada önceki öldürme olayının failinin veya onun bir yakınının bu öldürme eylemini kanlarıyla, başka ifadeyle yaşamlarıyla ödemesi gerektiği düşünülmektedir⁴¹³. Dolayısıyla fail acı ve öfke duygusundan ziyade öç/intikam alma gibi düşünceler ile öldürme eylemini gerçekleştirmektedir⁴¹⁴.

Kan gütmeye saikinin varlığından söz edebilmek için, iki taraf arasında önceden bir öldürme olayının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bunun sonucu olarak önceki eylem teşebbüs aşamasında kalmış ise kan gütmeye nitelikli hal olarak kabul edilemeyecektir⁴¹⁵. Ayrıca hükmün fail hakkında uygulanabilmesi için, öç alma duygusuyla gerçekleştirilmiş olan ikinci öldürme eyleminin kan davasından kaynaklanması ve önceki öldürme eylemi ile arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekmektedir.

Sonuç olarak söylenebilir ki, söz konusu nitelikli halin kanunda düzenlenmesinin sebebi sosyal olgulara dayanmakta olup amaç toplumda kökleşmiş kötü bir geleneğin ortadan kaldırılmasını sağlamak, “*kan davalarının*” yaşanmasının önüne geçmektir⁴¹⁶. Ancak sosyolojik nedenleri olan ve adeta yerleşmiş bir gelenek olarak varlığını sürdüren kan davalarının sona erebilmesi için salt ceza kanununda yapılan ya da yapılacak olan düzenlemelerin etkisinin olamayacağı bir gerçektir. Dolayısıyla bu nitelikli halin düzenlenmiş olması kan davalarını sona erdirmeye elbette ki tek başına bir çözüm olamayacaktır.

⁴¹² Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 165; Artuk ve diğerleri, Özel, s. 149.

⁴¹³ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 116; Hakeri, s. 239.

⁴¹⁴ Faile çoğu zaman küçüklüğünden itibaren tanımadığı, görmediği insanlara karşı bu intikam alma duygusu aşılanmaktadır. Yakılan ağıtlar saklanan kanlı gömlekler, mezar taşlarına konan resimler hep bu amaç içindir. Gürelli, s. 112-113.

⁴¹⁵ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 166. Hakeri ise önceki olayın ölümle sonuçlanmasını aramamakta, ilk olay teşebbüs aşamasında kalsa da ikinci suçun kan gütmeye saikiyle işlenebileceğini belirtmektedir. Hakeri, s. 246.

⁴¹⁶ Hakeri, s. 239-240.

(xi) Suçun Töre Saikiyle İşlenmesi

Bilindiği üzere kasten öldürme suçunun töre saikiyle işlenmesinde mağdur sıfatını haiz olanlar, yani suçun mağduru olanlar genellikle ve özellikle kadınlar olmaktadır. Bu nedenle çalışma konumuzun çıkış noktası olan kadınların yaşam hakkının korunması noktasında söz konusu nitelikli hal ayrı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla diğer nitelikli hallerle nazaran suçun *töre saikiyle işlenmesi* hali ayrıca incelenecek ve çalışma içerisinde bu nitelikli hale daha ayrıntılı bir biçimde yer verilecektir.

(aa) Genel Olarak

765 sayılı Türk Ceza Kanununda bulunmayan, toplumda “*töre cinayeti*” olarak da bilinen “*töre saikiyle kasten öldürme suçu*” 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 82. maddesinin 1. fıkrasının (k) bendinde, kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinden biri olarak düzenlenmiştir. Düzenleme, 1 Haziran 2005 tarihinde kanunun kabulü ile yürürlüğe girmiş olsa da töre saiki aslında eski zamanlardan beri var olan toplumsal bir sorundur. Dolayısıyla köklü bir geçmişi olan kavramın, kanun metni içerisinde düzenlenerek bu saikle hareket eden kişinin cezasının ağırlaştırılması ceza hukuku açısından önemli bir gelişmedir.

Kanunda yer alan madde hükmüne göre; “*kasten öldürme suçunun töre saikiyle işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*”. Dolayısıyla fail hakkında kusurluluk açısından bir değerlendirme yapılırken “*töre saikiyle hareket etmesi*” nitelikli hali kendisine uygulanarak cezasında artırımı gidilecektir.

“*Töre saiki*”, “*töre cinayeti*” veya “*namus cinayeti*” gibi kavramların kapsamı ve içeriği Türk Ceza Kanunu’nda ve gerekçesinde tam olarak açıklanmış değildir. Bu nedenle, “*töre cinayeti*” kavramı uygulamada kimi zaman “*namus cinayeti*” ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmakta, kimi zaman da namus cinayetlerinden farklı bir biçimde değerlendirilerek “*töre cinayeti*” şeklinde ayrı bir kavramın mevcut olduğu ileri sürülmektedir. Bu iki kavram tartışmasının ayrıntılarına ve uygulamadaki tartışmalara aşağıdaki bölümlerde yer verileceğinden burada sadece Türk Ceza Kanunu’nda kavramların tanımına yer verilmediğini söylemek yeterli olacaktır.

5237 sayılı TCK'nin 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girdiği hususu göz önünde bulundurulduğunda, daha önceki tarihlerde söz konusu suça ilişkin olarak özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik olan bakış açısının daha dar ve eşitlik algısından uzak olduğu çıkarımı yapılabilecektir. Bu bağlamda söz konusu saikten ötürü birçok mağduriyetin yaşanmış olduğunu, ancak olayların sosyal medyanın şimdiki kadar etkin olmadığı bir dönemde yaşanması dolayısıyla çoğunun gün yüzüne çıkmadan üstü kapalı bir biçimde sona erdiğini tahmin etmek zor değildir. Bu sebeple söz konusu suçun mağduru genellikle kadınlar olduğundan, kanımızca düzenlemenin kanuna getirilmesindeki asıl amaç, “*töre saiki*” ile erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen öldürme suçlarında faillerin daha ağır bir biçimde cezalandırılmasını sağlayarak bu şekilde bir saikle suçun işlenmesinin önüne geçmektir.

Bu bölümde töre saikiyle kasten öldürme suçunu farklı açılardan incelemeye çalışarak hükmün düzenlenme gerekçesine ve amacına, kanun metnindeki konumuna, doktrindeki tartışmalara ve hükmün uygulanmasında karşılaşılan sorunlara yer vermeye çalışacağız. Ancak tezin konusu ve kapsamı gereği nitelikli hali esasen *kadın* bağlamında inceleyeceğiz.

Töre saikiyle kasten öldürme suçları, toplumun terimiyle “*töre cinayetleri*”, sadece erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen bir suç değildir elbette. Özellikle “*aile meclisi*” tarafından alınan öldürme kararlarında zaman zaman kadınlar da bu mecliste yer alıp karar mekanizmalarından birini oluşturabilmektedirler. Çünkü töre anlayışı toplumsal değer yargılarından beslenmektedir ve bu yargıların sahibi herkes olabilmektedir. Bu bağlamda töre saikiyle işlenen öldürme suçlarında erkeklerle birlikte kadınlar da suçun faili olabilmektedir. Örneğin, kızını, kendisinin makul gördüğü bir erkekle evlenmemesi ve evi terk etmesi nedeniyle öldüren bir anne de töre saikiyle hareket etmiş kabul edilerek bu suçun faili konumunda yer alacaktır.

Dolayısıyla burada temel sorun cinsiyet temelli değildir; sorun kelime kökeni itibariyle olumlu bir anlamı bulunan “*töre*” kavramının neden ve nasıl olumsuz bir manaya evrilip bir suç yaratabilecek boyuta geldiğidir. İşte bu sorunun kaynağı da birinci bölümde ayrıntılı olarak üzerinde durduğumuz ataerkil anlayışın hala çoğu insanda, toplumda mevcut olmasıdır. Toplumda yer alan söylemlere baktığımızda; “*kız kısmı evde oturur*”, *kocasının sözünden çıkmaz*”, “*kız dediğin o saatte dışarı*

çıkamaz”, “kadın erkeğin namusudur, evde mi kalacaksın, hemen bir kocaya var”, “kadın kocasına hizmet etmeli” gibi söylemler ne yazık ki çoğu kişi tarafından hala kullanılmaktadır.

Ancak zamanla kadınların toplumsal rollerindeki değişimler, üretim faaliyetlerine daha çok dahil olmaları, mesleklerdeki üstün başarıları, okuma-yazma oranlarının artması ve deyim yerindeyse kadınların da artık toplum da “*ben de varım*” demesi, erkek egemenliğine bir darbe gibi görülmüş, kurulmuş olan ataerkil düzene müdahalelerin başlaması toplumdaki bazı erkekleri rahatsız etmeye başlamış ve geline durumu yanlış, kabul edilemez görmelerine neden olmuştur. İşte kadınların daha etkin olmaya başladığı bu toplumsal düzene ayak uyduramayan ve değişmeye başlayan düzeni subjektif töre anlayışları doğrultusunda doğru bulmayan kesim genellikle *erkekler* olduğundan töre saikiyle kasten öldürme suçunun failleri hala çoğunlukla ve özellikle erkeklerdir.

Nitekim yapılan araştırmalarda, töre cinayetlerinde sanıkların %90’a yakınının erkek, %10’a yakınının kadın olduğu görülmektedir⁴¹⁷. Zira toplumda yaşanmış olaylara, mevcut mahkeme ve Yargıtay kararlarına bakıldığında da söz konusu suçun genellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlendiği, hatta faillerin genellikle yakın çevreden olan eş/koca, erkek sevgili, erkek kardeş veya yakın erkek akraba olduğu görülecektir.

Genel manada töre saikinin varlığının ataerkil bakış açısının bir uzantısı olduğu ve söz konusu saikin kadın-erkek fark etmeksizin birçok kişi tarafından benimsendiği bir gerçektir. Ne yazık ki bu saike sahip olan, çağın gerisinde kalmış, bazı kişiler, artık kabul görmeyen çağ dışı kuralları uygulamaya devam etmek istemekte ve bu konuda akıl almaz bir direnç göstermektedirler.

Özellikle son yıllarda bu direncin kırılmasına ağırlık verilmesi, “*töre cinayeti*” veya “*namus cinayeti*” olarak tanımlanan suçun sosyal medyanın da etkisiyle artık üzerinde çokça tartışılması ve toplum tarafından; kadınlar üzerindeki etkisi, sorunun toplum nezdinde de hala çözüme kavuşması gereken bir mesele olarak görülmesi, çalışmanın bu bölümünü ayrıntılı bir biçimde ele almak gerekliliğini doğurmuştur. Bu bağlamda töre saikiyle kasten öldürme suçlarına ilişkin olarak özellikle mağdur kadınlar gözünden bir bakış açısı oluşturularak söz

⁴¹⁷ Akbaba, s.340.

konusu suçun işlenmesinin önlenmesi amacıyla ne gibi çözüm önerilerinin getirilebileceği tartışılacaktır.

Ayrıca söz konusu nitelikli halin kanun metnindeki konumuna, kapsamına, içeriğine, örnek Yargıtay kararlarına ve doktrinde yer alan tartışmalara değinmeden önce “*töre*”, “*saik*”, “*namus*” gibi kavramların açıklanması konunun daha iyi kavranıp anlaşılabilmesi açısından önemli görüldüğünden öncelikle bu kavramların anlamı üzerinde durulacak, daha sonra madde metnine ilişkin incelemelere geçilecektir.

(bb) Töre Kavramı

Töre, İbranice torah (kanun, yasa) kelimesiyle ilişkilidir⁴¹⁸. Eski Türkçe töri veya törü ise “*türemek, yaratılmak, düzenlenmek, şekil almak*” fiilleri ile eş kökenlidir⁴¹⁹. Günümüz Türk Dil Kurumunda ise töre⁴²⁰; “*Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet ve “Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap” şeklinde tanımlanmıştır. Bütün bu sözlük tanımlarından yola çıkarak töreyi; belirli bir topluluk tarafından benimsenen davranış, alışkanlık ve gelenek kalıplarının tümü olarak tanımlayabiliriz.*

Bir diğer deyişle, bir toplulukta eskiden beri süregelen, saygın tutulup kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerler ve alışkanlıkların “*töre*” olarak tanımlandığını söyleyebiliriz. Ancak töreyi diğer toplumsal kurallardan ayıran, *baskıcı ve zorlayıcı* bir niteliğe sahip olması, özellikle kurallarına aykırılıklar söz konusu olduğunda *sert yaptırımlar* öngörmesidir⁴²¹. Görüldüğü üzere “*töre*”

⁴¹⁸ “ ... Yahudilikte Torah, Eski Ahit diye bilinen Tevrat'ın ilk beş kitabını ifade etmektedir. İbranicede Tevrat adı, Tora'nın çoğul şeklidir. Orta Türkçede ise törüci hem 'öğretmen' hem de 'kanun yapıcı' olarak bilinmektedir. Kürtçedeki tora (uygulanagelen alışkanlıklar, görenekler) kelimesinin de İbranice torah ile bağlantılı olduğu söylenebilir...”. <http://aksozluk.org/tore#>, (18.03.2021).

⁴¹⁹ Bu bağlamda tarihte kullanıldığı bilinen en eski kaynak Köktürklerle ait Orhun Yazıtlarıdır. Orhun Yazıtları (735) : *Türk bodunıñ ilin törüsin tuta bérmiş iti bérmiş (Türk boylarının düzenini, yarasını tutuvermiş, itivermiş)*: TDK, Tarama Sözlüğü-1500 yılından önce, *türe/töre* "ayin, adet, gelenek" : *siz dañı sizden öndin gelenleriñ türesin édesiz (sizden önce gelenlerin geleneğine uyasınız)* Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu (1935) *tören* "ayin, merasim" Bknz. <https://www.etimolojiitirurke.com/kelime/t%C3%B6re>, (18.03.2021).

⁴²⁰ <https://sozluk.gov.tr/>, (18.03.2021).

⁴²¹ Akbaba, s. 333.

kelimesi, aslında tek başına olumsuz bir anlama gelmemekte, gerçekte toplumsal gelenek ve görenekleri, değerleri ifade etmektedir.

Elbette her toplumun kendine özgü bir toplumsal yapısı, gelenekleri, değerleri ve kültür birikimi vardır ve bunlar hukuk kuralları gibi yazılı değildir, bir gelenek hukukunun parçasıdır. Ancak bu geleneklerin bir kısmı, geçmişten beri süregelen ve yaşatılması, yeni nesillere aktarılması için çaba sarf edilen kurallardan oluşurken bir diğer kısmı artık çağ dışı bir niteliğe sahip olup mantıken benimsenmeyecek durumda olmaları nedeniyle, örf ve adet olarak kabul edilemez durumdadır. Burada bizi ilgilendiren de işte bu çağa uymayan ve halen yürütülmek istenen törenin uygulanmasıdır. Dolayısıyla Türk Ceza Kanunu'nun 82/1-k maddesinde cezalandırılan eylem törenin olumsuz anlamına ilişkindir. Kaldı ki bu düzenlemede cezalandırılan töre değil, töre saikiyle⁴²² gerçekleştirilen öldürme eylemleridir.

Töre saikiyle işlenen öldürme suçlarında faili suç işlemeye yönelten saik, genellikle töre baskısı altında güdülen öç alma duygusu, yanlış dinsel inanç veya akıldışı toplumsal değer yargılarıdır. Örneğin bir kadının, ailesinin istediği erkekten başkasıyla duygusal ilişkiye girmesi veya ailesinin istediği kişi dışında başka biriyle evlenmesi toplum nezdinde kınanarak töreye aykırı davranışlar olarak nitelendirilebilmektedir.

Töre ve saik kavramlarına ayrı ayrı değindikten sonra TCK m.82/1-k bendinde geçen “töre saiki” kavramını birlikte değerlendirdiğimizde söyleyebiliriz ki; kişinin, söz konusu saik ile hareket ederek öldürme suçunu işlediğinden bahsedebilmek için bazı toplumsal davranış ve ahlak kalıplarını benimsemiş olması ve bu kalıplar nedeniyle söz konusu öldürme fiilini gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Örneğin, failin töre saikiyle ablasını öldürmesi örneğinde, saik, törelerin gereklerini yerine getirmek, toplumun baskısından kurtulmak, çevresindekilerin takdirini kazanmaktır. Gerçekleştirmek istediği netice ablasını öldürmek, amaç ise namusunu temizlemek, toplum tarafından kabul görmek gibi öldürmek dışında sağlamak istediği diğer menfaatlerdir⁴²³.

⁴²² “Saik, sözcük anlamı itibarıyla “neden, güdü” anlamlarına gelmekle birlikte Ceza Hukukunda; suçun işlenmesine neden olan, kastı hazırlayan düşünce, fiilin işlenişiyile güdülen amaç şeklinde tanımlanmaktadır. Öyle ki kast suçun manevi unsurlarından biriyken saik kastı hazırlayan, onun önüne geçen bir düşüncedir”. Neslihan Göktürk, İzzet Özgenç (Ed.), İlhan Üzülmöz (Ed.), Ceza Hukukuna Giriş, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2476, Eskişehir, 2012, s.26, 30-31.

⁴²³ Akbaba, s.343.

Töre saiki kavramından ne anlaşılması gerektiği, doktrinde tartışmalı hususlar arasında yer almaktadır ve bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kavramın 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanmamış olması ve sınırlarının çizilmemiş olması bu farklılığın asıl nedenidir. Öyle ki kanunda tanımı yapılmayan ve kapsamı net olarak belirlenemeyen bir kavramın kanunda yer alması *suçta ve cezada kanunilik ilkesi* bağlamında da doğru olmamıştır⁴²⁴.

Yargıtay, *töre saikiyle öldürme* suçundan bahsedebilmek için kavramın bazı niteliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir⁴²⁵. Nitekim Yargıtay 18.06.2019 tarihli bir kararında kavrama ilişkin bir tanımlama yaparak, kavramın kapsamını ve sınırlarını açıklama yoluna gitmiştir⁴²⁶. Dolayısıyla Yargıtay ortak bir içtihat oluşturmaya çalışarak önüne gelen somut olaylarda objektif bir değerlendirme yapabilmek amacıyla, töre saikinın var olup olmadığını ortaya koymak için bazı koşulların oluşmasını gerekli görmüş ve kararlarında da bu koşulları ayrı ayrı incelemiştir.

⁴²⁴ Doktrindeki bir görüşe göre kavramın kanunda tanımı yapılmadığından bu kavramın kanunda ayrıca düzenlenmesine gerek yoktur, bu nedenle töre saikiyle işlenen suçlar, tasarlayarak öldürme suçu kapsamı içinde değerlendirilebilecektir. Köksal Bayraktar ve diğerleri, **Özel Ceza Hukuku Kişilere Karşı Suçlar**, Cilt: II, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.221.

⁴²⁵ Artuç, s. 482.

⁴²⁶ "...öldürmenin töre saikiyle gerçekleştirilmesinin" ise "öldürmeye yönelik kastın, töre anlayışının etkisi altında şekillenmesi" anlamlarına geldiği, genelde iyi davranış biçimlerini ifade etmek için kullanılan "töre" kavramının zaman zaman "kötü" davranış biçimlerini ifade etmek için de kullanılabildiği, bu anlamda, Türk Ceza Kanununun 82. maddesinin 1. fıkrasının (k) bendinin konusunu oluşturan "töre"nin, "belli bir davranışı gerçekleştiren veya belli bir yaşam biçimini tercih edenlerin öldürülmesini gerektiren", "kötü bir töre"yi ifade ettiği, bir davranışın töreden kaynaklandığını söyleyebilmek için, bu davranışın "bir toplulukta genel olarak benimsenmiş, yerleşmiş yaşam biçimlerinden veya değer yargılarından kaynaklanmasının" gerekli olduğu, yasal düzenlemede geçen "saik" kelimesinin, öldürme fiilinin fail tarafından "başka her türlü etkiden uzak olarak sırf toplumda benimsenmiş olan genel bir davranış veya yaşam biçimine aykırı davranılmış olmasını cezalandırmayı görev addedip onun etkisiyle" işlenmesini, başka bir deyişle, "öldürme kastının, kötü törenin etkisiyle oluşması lüzumunu" ifade ettiği, bu durumdaki failin "öldürme eylemini" gerçekleştirirse toplum tarafından "saygınlık" ile ödüllendirileceğini, gerçekleştirmediği takdirde ise "kınanacağını" düşünmesi ve bu eylemi saygınlık kazanmak ya da kınanmamak için işlemesi gerektiği, dolayısıyla "töre saikiyle öldürme"den bahsedilebilmesi için, öncelikle mağdurun "toplumda genel olarak benimsenmiş olan bir davranış veya yaşam biçimine aykırı davranmış olmasının, ikinci olarak bu aykırı davranışın "ölümle" cezalandırılması gerektiğinin o toplumda yaşayanlar tarafından beklenen bir tepki olduğunun kabul edilebilmesinin, üçüncü olarak öldürme fiilinin fail tarafından toplumun öldürme beklentisinin yönlendirmesiyle sırf aykırı davranışın cezalandırılması görevi üstlenilerek işlenmesinin" şart olduğu, burada "toplumdan" kastedilenin "tüm ülke" olabileceği gibi "köy, mahalle, geniş aile gibi" küçük bir topluluk da olabileceği, "töre saikiyle öldürme" suçunun oluşması açısından bunlar arasında fark bulunmadığı, "töre" kavramıyla sık sık karıştırılan "namus" kavramının ise "bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet, doğruluk, dürüstlük" olarak tanımlandığı, bu anlamda, töre ile namusun benzer ancak farklı kavramlar oldukları, törenin belli koşullarda namusu da içine alan üst bir kavram olarak ortaya çıkabileceği... " Yargıtay 1. CD. 18.06.2019 tarih 2017/2867 E. , 2019/3167 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

Töre saiki ile ilgili bir diğer tartışmalı husus, töre saikinin varlığında yerleşik, yaygın bir kabulün aranıp aranmayacağı, töre kavramının belirli bölgelerle sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağına ilişkindir. Töre saikinin varlığı belirli bölgelerle sınırlandırıldığında, özgürlük, eşitlik ve bireysellik gibi kavramların etkisinin daha az görüldüğü, Güneydoğu veya Doğu Anadolu bölgelerinde söz konusu suçun daha çok işlendiği sonucuna varılmaktadır. Ancak bu şekilde bir bölge, şehir sınırlaması yapmak doğru değildir. Çünkü Diyarbakır'da işlendiğinde töre cinayeti olarak kabul edilecek bir fiilin, İzmir'de işlendiğinde töre cinayeti olarak nitelendirilmemesi, töre cinayetinin tanımının suçu işleyenlerin etnik kökenlerine ve suçun işlendiği yere indirgenmesi doğru bir yaklaşım olmayacaktır⁴²⁷.

Oysa uygulamada karşılaşılan ve mahkeme kararlarına konu olan olaylara bakıldığında Türkiye'nin, hatta dünyanın⁴²⁸ hemen hemen her yerinde bu suçların işlenebildiği görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu töre saikiyle öldürme eylemleri sadece belli bir bölgede ya da belli şehirlerde yaşanmamaktadır. Suça asıl etki eden etmenler, insanların eğitim seviyesi, kültür yapısı, değer yargıları ve eşitlik algısına olan bakış açılarıdır. Nitekim töre saikiyle işlenen suçlar *bölgeye özgü* değil *zihniyete özgü* suçlardır.

Doktrinde tartışma konusu olan bir diğer husus *tasarlama* nitelikli hali ile *töre saiki* nitelikli halinin mutlaka birlikte var olup olmamasına ilişkindir. Bazı yazarlar, töre saikiyle öldürme suçunun temel unsurunun aile meclisi kararı olduğuna işaret ederek bu hususun aynı zamanda tasarlamanın da varlığını gerekli kıldığından bahisle söz konusu töre saiki nitelikli halinin kanunda ayrıca düzenlenmesine gerek olmadığını savunmaktadır⁴²⁹.

Ayrıca tasarlamanın kabulü halinde failde bir soğukkanlılığın olması beklenileceğinden ve töre saikiyle öldürme suçlarında da bu soğukkanlılığın var olduğu kabul edildiğinden öfke ve şiddetli elem etkisi altında olma anlamını taşıyan haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmektedir. Ancak sırf tasarlama ile haksız tahrikin bağdaşmayacağından bahisle, töre cinayetlerinde haksız tahrikin

⁴²⁷ Yalçın, Kadın, s. 277.

⁴²⁸ Bu konuya; Avrupalıların Orta Çağ ve sonrasında görülen cadı yakma gelenekleri, bekaret kemeri uygulamaları, Brezilya'daki "*ihiras suçları*" veya Hindistan'daki "*drahoma ölümleri*" örnek olarak verilebilir. Akbaba, s.336.

⁴²⁹ Hatta *Hakeri*, töre saikiyle işlenen öldürme suçlarının tasarlamanın içerisinde değerlendirilebileceğinden bahisle töre saiki nitelikli haline kanunda ayrıca yer verilmeyebileceğini ifade etmektedir. *Hakeri*, s. 247. Benzer görüş için bkz: Bayraktar ve diğerleri, s. 53.

uygulanmamasını sağlamak için tasarlama saikinin varlığını aramak doğru bir yaklaşım olmayıp kanunun özüne de aykırılık oluşturmaktadır⁴³⁰.

Nitekim bu görüşün kabulü halinde ani olarak gelişen bir olayın neticesinde işlenen öldürme eylemlerinde tasarlama söz konusu olmadığından töre saiki de mevcut olamayacaktır. Ancak bu durumda töre saiki ile işlenen öldürme suçlarına kanunsuz bir şart getirilmiş ve söz konusu suçun işlenmesine ayrı bir kast eklenmiş olacaktır. Oysa töre saikiyle işlenen bir öldürme eylemi ani gelişen veya rastlantısal olaylar neticesinde de işlenebilmektedir⁴³¹. Dolayısıyla aslında bu iki nitelikli halin zorunlu birlikteliği söz konusu değildir. Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda tasarlama nitelikli hali olmaksızın suçun töre saikiyle işlendiğini kabul etmiştir⁴³².

(cc) Namus Kavramı

Namus, inanç anlayışı, sosyal ve kültürel yapı, gelişmişlik seviyesi ve yaşanılan çevre gibi birçok faktörün de etkisi ile çeşitli anlamlarda kullanılabilen bir kavramdır. Kelimenin kökeni Türkçeye Arapçadan geçen “nāmūs” kelimesidir. Bu da Yunancada “kurucu ilke” ya da “genel ilke” anlamına gelen “nomos” kavramına dayanmaktadır⁴³³.

Türk Dil Kurumu ise namusu iki farklı şekilde tanımlamıştır. İlk olarak “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” anlamına gelmekte; ikinci olarak “dürüstlük ve doğruluk” anlamını taşımaktadır⁴³⁴.

⁴³⁰ Ayrıca insanın öfke ve üzüntü halinde de düşünme ve yapacağı eylemi planlama isteği devam edebilir. Akbaba, s.347.

⁴³¹ Recep Doğan, “Yargıtay Kararlarında Töre Saikiyle Öldürme Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 2016, Sayı: 126, 2016, (Töre), ss.123-166., s. 137.

⁴³² “...namuslarını kurtarmak düşüncesiyle mağduru öldürmeye teşebbüs eden...sanık Cafer’in eyleminin töre saikiyle öldürmeye teşebbüs, sanık Hasan’ın eyleminin ise töre saikiyle öldürmeye teşebbüse yardım suçunu oluşturduğu anlaşılmakla, sanıkların suçlarının nitelendirilmesinde hata edilerek tasarlayarak öldürmeye teşebbüs ve bu suça yardımdan hüküm kurulması...” Yargıtay 1.CD. 20.12.2010 tarih ve 2010/2991 E-8205 K sayılı kararı, Adalet Bakanlığı UYAP Elektronik Sistemi Yargıtay Kararları, (18.03.2021).

⁴³³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Namus#> (18.03.2021). “Eski Yunan şehir devletlerinde temelde soyluların çıkarlarını koruyan ve kökeni tanrılara dayandırılan sözlü yasaları ifade eden “thesmoi” karşısında, “nomoi”, insan yapımı yazılı yasaları ifade etmek üzere kullanılan bir kelimedir. “Nomos”, “iktidar, kanun, kural” anlamındadır. “Nomos” un da kökü “nema” dan gelir. “Nema” ise, “bir erkeğin sahip olduğu otlak alan ve otlak alanın üstünde otlayan hayvanlar” anlamındadır.. Dolayısıyla “namus” kelimesinin kökünde “kural, kanun” ve “sahiplenmek” vardır. Kısaca kanun, nizam, ar, edep, ırz, temizlik, doğruluk” anlamlarını taşıdığı söylenebilir”. Mesude Altunel, “Namus”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:1, Ankara, 2012, ss. 213-217, s. 215.

⁴³⁴ <https://sozluk.gov.tr/>, (18.03.2021).

Kavramının konumuz açısından önem arz eden kısmı ise “*iffet*” yani kadına atfedilen tanımıdır⁴³⁵.

Toplumsal algısında “*namus*”; erkeklerin kontrolünde olduğu varsayılan ve kadınlara atfedilen bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır⁴³⁶. Başka bir deyişle namus kavramı aslında, kadının cinselliği ve yaşam tarzı üzerinden tanımlanmakta, kadına özgülendirilmektedir. Oysa namus cinsel davranışlarla bağlantılı bir kavram değildir, sosyal ilişkilerde dürüst olmak, haksız kazancın karşısında olmak, adil olmak, hak yememek ve daha bunun gibi birçok özellik namuslu olmanın gerekleridir⁴³⁷. İşte bir erkeğin namuslu olması bunları çağrıştırırken, bir kadının namuslu olması sadece cinselliği çağrıştırmaktadır. Bu cinselliği erkeklerin belirlediği varsayıldığı için de kavram, erkeklerin kontrolünde biçimlenen ve onların koyduğu sınırların dışına çıkamamayı ifade eden bir terim haline gelmiş bulunmaktadır⁴³⁸. Sonuç olarak kavramın, kadını değersizleştirip metalaştıran, ataerkil etki ile donatılmış bir yapıda olduğu söylenebilecektir⁴³⁹.

Toplum tarafından benimsenen namus anlayışında erkeğe, kadının namusunu korumak görevi yüklenmektedir. Söz konusu namus görevi erkek açısından “*erkekçe*” tutumlar takınmak, kadın açısından ise cinselliği gizlemeye, korumaya özen göstermek, hareketlerini utanç kavramıyla sınırlamak olarak görülmektedir⁴⁴⁰.

Kadının her davranışının denetlenmesi, kadının uyumlu ve boyun eğen bir karaktere sahip olması gerekliliğinin düşünülmesinden ileri gelmektedir⁴⁴¹. Bu sayede kadının davranışları, cinsel hayatı, eşlik görevi kontrol altında tutulmakta ve

⁴³⁵ Berrin Oktay Yılmaz, “Geleneklerin Ardındaki Ölüm: Töre Cinayetleri”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, S:8, 2003, s.70-71.

⁴³⁶ Yalçın, Kadın, s.273. Namus kavramını sürekli kullananların kullandığı ifadeleri ve cümleleri görmek için bkz: Filiz Karam, **Türkiye’deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Programı İçin Öneriler-Sonuç Raporu**, Dünya Kitapevi, Ankara, 2005, s. 16 vd.

⁴³⁷ Yükselbaba ve diğerleri, s. 204-205; Türkan Yalçın Sancar, “Kadınlar, Törelere ve Ötekiler”, 09.03.2008, **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/radikal2/kadinlar-toreler-ve-otekiler-876016/>, (01. 04. 2021)

⁴³⁸ Akbaba, s.337.

⁴³⁹ Yalçın, Kadın, s.274.

⁴⁴⁰ Esra Aslan, “Töre Cinayetleri: Diyarbakır’da Göç Sonrası Töre”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2007, s. 40.

⁴⁴¹ Esmâ Altındal, “Töre Saikiyle Öldürme Suçu”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 7.

bu alanlarda herhangi bir uyumsuzluk ya da başkaldırı görülürse kadın “*namussuz*” olarak damgalanmaktadır⁴⁴².

Ancak aslında namus anlayışı toplumdan topluma değişmektedir. Diğer bir deyişle insanlar namus anlayışını bireysel bakış açısına göre kendisi belirlemekte, hatta kategorize edip derecelendirmektedir. Örneğin, kimine göre bir kadının sevgilisinin olması, “*namussuz*” damgası vurulmasına tek başına yeterli olurken kimi, kadının sevgilisinin olmasını normal kabul edip el ele tutuşmasını “*namussuzluk*” olarak değerlendirmektedir.

Kişinin, karşısındaki kadının eylemlerini kendi ilkel bakış açısına göre değerlendirip kafasında mutlak bir namus anlayışı oluşturması ve bunun doğruluğuna kesin bir biçimde inanarak karşısındakinin namuslu olup olmadığına karar verebilmesi, oldukça tehlikeli bir durumdur. Çünkü eğer böyle bir bakış açısı sürdürülürse, her bireyin kendi subjektif anlayışı doğrultusunda bir görüş ve değer yargısı oluşturarak kurallar belirleyebilmesi ve bu kurallara riayet edilmediğinde de tepki göstererek aykırı davranan kişilerin cezalandırılmasını ya da toplum tarafından ötekileştirilmesini istemesi, olağan veya olması gereken bir durum olarak görülecektir.

Ancak aslında söz konusu bu anlayış sadece subjektif bakış açılarıyla da ilgili değildir. Çünkü kavram aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de bir yansımasıdır. Nitekim namus kavramının indirgendiği olaylar incelendiğinde görülecektir ki kadın akıl almaz gerekçelerle suç mağduru haline gelmektedir. Örneğin, kadının; kırmızı ruj sürmesi, dar pantolon giymesi, akşam saatlerinde dışarıya çıkması, erkeklerle konuşması, kahkaha atması, gezmesi, el ele tutuşması, evlenmemesi, mutsuz olduğu bir ilişkiyi/evliliği sonlandırmak istemesi gibi daha sayılabilecek birçok sebeple onun namuslu olup olmadığına karar verilmekte ve yine bu sebeplerle kadın namus cinayetlerinin hedefi, mağduru haline gelmektedir. Ancak sayılan bu eylemleri erkeğin gerçekleştirmesinin toplum tarafından oldukça olağan karşılanması-ki makul olanı olağan karşılanması- namus kavramının toplumumuzda cinsiyetçi bir kavram haline geldiğinin kanıtıdır.

⁴⁴² Günümüzde toplum tarafından algılanan namus kavramı, ne yazık ki kadının törelere ne oranda uyduğu ile de ilişkilendirilen bir kavramdır. Nitekim törelere uyan kadın “*namuslu*”, uymayan ise “*namussuz*” olarak değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla çoğunlukla bir kadının, toplumun egemen gelenek anlayışlarını veya törelerin belirlediği kuralları, namus anlayışını ihlal ettiği, dolayısıyla aile şerefini “lekelediği”, aileye veya erkeğe “utanç kaynağı” olduğu gerekçeleriyle, genellikle aile meclisi kararıyla ya da erkeğin kişisel kararıyla öldürülmesi “*namus cinayetleri*” olarak tanımlanabilecektir⁴⁴³. Görüldüğü üzere kavram, kadınlar için genellikle gerçek anlamından oldukça uzak ve olumsuz bir biçimde kullanılmaktadır.

Namus kavramının Türk Ceza Hukuku’nda yarattığı tartışma konusu ise, töre saikiyle kasten öldürme suçunda yer alan töre kavramıyla arasındaki ilişkiden ileri gelmektedir. Doktrinde bu iki kavramdan ne anlaşılması gerektiği hususunda farklı görüşler yer almaktadır. Bu farklılık zaman zaman mahkemelerin de farklı şekillerde karar vermelerine neden olmaktadır.

Bazı yazarlar, töre saikiyle işlenen suçların namus saikiyle işlenen suçları da kapsamı gerektiğini ifade etmektedir⁴⁴⁴. Bu görüşe göre, töre saikiyle işlenen kasten insan öldürme suçu aynı zamanda namus kurtarma düşüncesine dayandığından, bir törenin gereği olarak işlenmesi de namusun kurtarılması saikiyle işlenen öldürme suçları da töre saikiyle işlenmiş sayılmaktadır. Yine benzer bir görüşe göre, Türk Ceza Kanunu’nun haksız tahrike ilişkin 29. maddesinin gerekçesinde yer alan “*töre veya namus cinayeti*” ifadesinden hareketle kanun koyucunun bu kavramları eş anlamlı olarak kullandığı, aslında her iki kavramın da aynı suç tipinin değişik adlandırılmaları olduğu söylenmektedir⁴⁴⁵.

Ancak diğer bir görüşe göre esasında eş anlama sahip olmayan iki kelimenin kanun içinde aynı anlama gelecek şekilde kullanılması doğru değildir⁴⁴⁶. Kaldı ki tek bir ifadeyle her iki saike de aynı sonuç bağlanmak isteniyorsa bile bunun başka bir madde gerekçesinde değil, kanun sistematığına ve mantığına uygun olarak kendi madde gerekçesinde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda töre veya namus cinayeti kavramlarının ne anlama geldiği, kapsamı ve ayrıntıları esasen TCK’nın 29. madde gerekçesinde değil, 82. madde gerekçesinde açıklanmalıdır.

⁴⁴³ Vildan Yirmibeşoğlu, **Toprağa Düşen Sevdalar**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, s. 49-50.

⁴⁴⁴ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 143.

⁴⁴⁵ Salih Zeki İskender, Öğreti ve Yargısal Kararlar Işığında Töre Saikiyle İnsan Öldürmek Suçu (Namus Cinayetleri), Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s.106.

⁴⁴⁶ Mehmet Semih Gemalmaz, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadınlara, Çocuklara ve Azınlıklara Karşı Ayrımcılık, Şiddet ve Sömürü: Nedenleri, Kapsamı, Sonuçları ve Buna Karşı Direnme Stratejileri, Homer Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 1795; Yükselbaba ve diğerleri, s. 202-203.

Çoğunlukla kadına karşı işlenen töre saiki ile işlenen öldürme suçları, aynı zamanda “*namus kurtarma*” düşüncesine dayandığı için bu suçlar “*namus cinayeti*” olarak da adlandırılmaktadır. Ancak töre ve töre cinayetleri kavramı namus cinayetleri bakımından daraltıcı bir etkiye sahip olup kanımızca töre veya töre cinayetleri kavramı, kadına yönelik gerçekleştirilen namus cinayetlerini açıklamada eksik kalmaktadır⁴⁴⁷.

Öte yandan töre ve namus kavramları etimolojik açıdan farklı tanımlamalara sahip olup birbirlerinden farklı anlamlara gelseler de failin saiki bakımından namus ve töre cinayetlerinde ortak bir nokta bulunmaktadır. Nitekim iki halde de suçun işlenmesinin asıl sebebi, kadının egemenliğinin ataerkil sistemce kontrol altında tutulmak istenmesi, itaate aykırılık söz konusu olduğunda ise bunun şiddet veya ölüm ile cezalandırılması gerektiği düşüncesidir⁴⁴⁸.

Ancak kanımızca faillerin saikleri bakımından da bazı farklar mevcuttur. Şöyle ki, namus cinayetlerinin asıl nedeni erkeğin, kadının dış görünüşü, fikirleri, yaşam tarzı, inancı ve daha birçok konu üzerinde birtakım hakları olduğunu düşünerek bu konulara doğrudan müdahalede bulunmak istemesi ve buna karşı bir direnç ile karşılaştığında da bu direnci kırmak, yok etmek istemesidir. Töre cinayetlerinin temel nedeni ise aşiret dediğimiz toplulukların ve toplumda kendine yer edinmeye çalışan ataerkil anlayış ile kurulmuş feodal yapının korunmak, sürdürülmek istenmesidir.

Doktrindeki bazı yazarlar ise töre ve namus kavramlarının ayrı kavramlar olduğunu vurgulayarak her namus saikli cinayetin töre saikiyle işlenmiş sayılamayacağını savunmaktadır. Namus saikiyle işlenen suçların daha bireysel nitelikte olduğu ve bu suçlarda aile meclisi kararı gibi bir karar bulunmadığından söz konusu suçların töre saikiyle işlenen öldürme suçları kapsamında

⁴⁴⁷ “Töre sözcüğü namus cinayetleri bakımından daraltıcı bir anlam taşımakta ve namus cinayetleri dışında başka cinayetleri de bünyesinde barındıran bir içeriğe sahip bulunmaktadır. Aynı zamanda sorunu sadece belli bir bölge ve etnik grupla bağdaştırdığı için de yanıltıcı olabilmektedir.” Yalçın, Kadın, s.275.

⁴⁴⁸ Nitekim her ne kadar saikler arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunsun da sonuç, hangi saikle işlenirse işlensin değişmemektedir. Her iki halde de failler farklı ancak benzer saiklerle hareket ederek kadınları öldürme hakkını kendilerinde bulmakta ve her geçen gün akıl almaz bahanelerle çok sayıda kadın vahşice öldürülmektedir. Töre cinayeti olduğu düşünülen bir kadın cinayet haberi. Detay için bkz. Müslim Sarıyar, “Töre vahşetinde korkunç detay”, **Hürriyet**, 28.12.2019, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tore-vahsetinde-korkunc-detay-41407788>, (19.03.2021).

değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir⁴⁴⁹. Bu görüşün sonucu olarak, namus bahanesi ile aile meclisi kararı olmaksızın bireysel namus anlayışı çerçevesinde, kişinin kendi kararı ile veya kadının davranışına duyulan öfke ile öldürme fiilini işlemesi durumunda, töre saiki nitelikli hali söz konusu olmayacaktır⁴⁵⁰. Yani “*namusunu temizlemek*” amacıyla hareket eden fail, töre gereğince hareket etmeyip kendi namus anlayışı çerçevesinde öldürme eylemini gerçekleştirirse töre saikiyle işlenmiş bir suçtan bahsedilemeyeceğinden söz konusu nitelikli hal kendisine uygulanamayacaktır⁴⁵¹.

Namus saiki ile işlenen suçların daha bireysel nitelikte olduğu kabul edilebilir olsa da esasında namus saiki ile işlenen suçlar da temelde geleneksel yargılara, ahlaksal kurallara ve toplumsal yaşayış biçimlerine dayanmaktadır. Dolayısıyla iki kavram ayrı anlamlara gelse de çoğu olayda fail bakımından suçun işleniş şekli ve nedeni töre saikiyle işlenen öldürme suçlarındaki nedenlerle benzer nitelik taşımaktadır. Fail temelde geleneksel yargılardan, toplumsal ön kabullerden, edinmiş olduğu ahlak anlayışından, kimi zaman da toplumun ona yüklediğini düşündüğü sorumluluk duygusundan ötürü ve genelde de kıskançlık duygusuyla hareket ederek söz konusu öldürme suçunu işlemektedir. Yani aslında namus saikiyle işlenen suçların sadece bireysel amaçlarla değil, toplumsal amaçlarla da işlenebildiği söylenmelidir. Nitekim bazı olaylarda, savunmalarda veya yargılamalarda faillerin

⁴⁴⁹ Hakeri, s.248; Koca ve Üzülmaz, Özel, s. 124; Gemalmaz, s. 1795.

⁴⁵⁰ Nitekim Yargıtay 22.01.2014 tarihli kararında; “...töre cinayeti ile namus cinayetinin” aynı kavramlar olduğunun söylenemeyeceği, zira, suçta ve cezada kanunilik prensibi ile ceza hukukundaki kıyas yasağının, “töre saikiyle öldürme” suçunun uygulanma alanını bu şekilde genişletmeye izin vermeyeceği, Bu açıklamalar ışığında, somut olayda; Sanıklar Ramazan ve Metin’in, Cemile hakkında çıkan dedikodular nedeniyle, Cemile ve Mehmet’i ikaz etmelerine rağmen Cemile’nin kendilerinin dayattığı yaşam biçimine uymadığı için “**toplumda bu şekilde davrananların öldürülmesi gerektiği yönünde herhangi bir beklenti bulunmadığı halde**”, **sırf kendi sübjektif değerlendirmelerine dayalı olarak maktulleri öldürmelerinin, töre saikiyle öldürme biçiminde nitelendirilmesinin mümkün olmayacağı gibi**, başkasıyla resmi nikahlı evli olan Mehmet’le 15 sene önce gayri resmi olarak birlikte yaşamaya başlayan ve reşit olan Cemile’ye kendi tercih ettikleri yaşam biçimini dayatma hakkı bulunmayan sanıkların bu yöndeki davranışlarına karşı, Mehmet ve Cemile’den “siz karışamazsınız” şeklinde gelen tepkinin de sanıklar açısından “haksız tahriki oluşturmayacağı”...” diyerek suçun töre saikiyle işlenmediğine karar vermiştir. Yargıtay 1. CD. 2013/2789 E. , 2014/184 K.sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁴⁵¹ Sedat Bakıcı, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri**, Cilt: 3, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 683.

“namusumuzu kurtarmak için yaptım, ailemizin namusuna leke getirdi”⁴⁵²” şeklinde bireysellikten uzak gerekçeler öne sürdükleri görülmektedir.

Yargıtay’ın da bu konuda zaman zaman tutum ve görüş değiştirdiği görülmektedir. Örneğin 2010 yılında vermiş olduğu bir kararda;⁴⁵³ “*töre kavramının namus kavramını da içinde barındıran bir üst kavram şeklinde algılanması gerektiğine*” işaret etmiştir. Ancak kararın devamında belirtilen ifadeler ile belirsizliğin hakim olduğu anlaşılmaktadır⁴⁵⁴:

Töre belli koşullarda namusu da içeren bir üst kavram olsa dahi töre ve namus cinayetlerinin aynı anlama gelip gelmediği, yasa koyucunun töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçları derken namus saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarını da mı kast ettiği hususunda bir sonuca ulaşmak için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yasalaşma sürecinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

Yargıtay başka bir kararında da töre ve namus kavramlarını iç içe kullanarak namus bahanesi ile fakat töre saiki ile öldürme fiilini gerçekleştiren sanığa söz konusu nitelikli halin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir⁴⁵⁵. Fakat sonraki bazı kararlarında töre ve namus kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğuna

⁴⁵² Benzer ifadelerle gerçekleştirilen bir cinayet haberine örnek : “Melek Aslan, “Namusumuzu kirletti” denilerek kardeşi tarafından katledildi! Ailesinden şok karar”, 22.10.2020, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/melek-aslan-namusumuzu-kirletti-denilerek-kardesi-tarafindan-katledilmisti-ailesinden-sok-karar-309963h.htm>, (19.03.2021). Aynı tarz söylemlerin kullanıldığı bir başka cinayet haberi: ““Namusumuzu kirlettin” deyip öldürdüler!”, 21.10.2020, <https://www.izmirsicakhaber.com/namusumuzu-kirlettin-deyip-oldurduler/1041/>, (19.03.2021).

⁴⁵³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu konuya ilişkin kararında şu gerekçelere yer vermiştir: “...Saik” kavramı, Türkçe sözlüklerde, “sebe”, “güdü”, “sevked”, “götüren”, “faily suç işlemeye sevkeden his ve menfaat” şeklinde tanımlanmıştır. “Töre” kavramı ise, “bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet” ya da “bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap” şeklinde tanımlanmaktadır. Töre kavramının, namus kavramını da kapsayıp kapsamadığı sorusuna gelince, namus kavramının sözlük anlamının, “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” şeklinde açıklandığı görülmektedir. Tanımların benzerliği nazara alındığında, töre kavramının, namus kavramını da içeren bir üst kavram olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘töre cinayeti’ kavramının tanımı ise, “bazı bölgelerde geleneksel anlayışlara uymama sebebiyle genellikle genç kız veya kadınların ailesinin kararıyla yine aileden biri tarafından öldürülmesi, namus cinayeti şeklinde yapılmıştır...” YCGK, 11.05.2010 tarih ve 2010/1-56 E, 2010/111 K sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁴⁵⁴ Doğan, Töre, s.143.

⁴⁵⁵ “...Sanık savunmasının bir bölümünde, ablasının fuhuş yaptığını, namusunu lekelediği için onu öldürdüğünü, ablasının yaşantısından hoşnut olmadığını, ablasının başkaları ile olan ilişkisinin kendisinde problem yarattığını, başkalarının yüzüne bakmadığını belirtmektedir. Maktulenin yaşantısını, ailesinin namus ve şerefine eksilten bir davranış olarak görüp, toplum içine çıkamadığını belirten sanık, törenin baskısı ile ablasını öldürme düşüncesinde olmalı ki, olay yerine hazırlıklı olarak gelmiştir. Bu nedenle, eyleminin bir saik suçu olarak tanımlanan “töre” kavramının içinde değerlendirilmesi gerektiği...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 17. 06. 2014 tarih, 2014/923 E. , 2014/3551 K. Sayılı karar. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

vurgu yaparak fail hakkında söz konusu nitelikli halin uygulanamayacağına hükmetmiştir⁴⁵⁶.

Görüldüğü üzere uygulamada, kavramların mahkemelerce bile farklı yorumlandığı, namus saikiyle öldürme suçlarının kimi zaman töre saikiyle öldürme suçu gibi değerlendirilip fail hakkında söz konusu nitelikli halin uygulandığı kimi zaman da suçun töre saiki ile işlenmediği sonucuna varılarak nitelikli halin faile uygulanmadığı görülmektedir.

Uygulamadaki farklılıklar sebebiyle doktrindeki bazı yazarlar çözüm önerisi olarak “*töre saiki*” yerine “*namus saiki*” kavramının kullanılmasının daha doğru olabileceğini ifade etmiştir⁴⁵⁷. Kanımızca töre saiki ve namus saiki kavramları etimolojik olarak farklı anlamlara sahip olduğundan birbirlerinin yerine kullanılmaları doğru olmayacaktır.

Ancak failin gerçekleştirdiği öldürme eyleminin, namus saikiyle işlendiği tespit edilmesine rağmen töre saiki kapsamında olmadığı ileri sürülerek eylem hakkında söz konusu ağırlaştırıcı sebebi uygulamamak da bendin kanuna getiriliş amacına aykırı olacaktır. Bu nedenle önerimiz, kavramların ayrıntılı bir tanımının yapıp “*töre saiki*” kavramının yanına “*namus saiki*” kavramını da ekleyerek namus saikiyle öldürme suçlarına da ayrı bir sonuç bağlamaktır. Bu sayede örneğin eşini/karısını sadece kıskançlık duygusu sebebiyle öldüren failin, namus saikiyle hareket ettiği kabul edilerek cezasında artırımı gidilebilecektir. Oysa düzenlemenin

⁴⁵⁶ “...Somut olayda; sanık ...’in oğlu tanık... ile eşi... arasında olaydan önce bazı huzursuzluklar bulunduğu ve bu nedenle tartışmalar yaşandığı, 24/12/2015 tarihinde ... ile eşi ...’in yine tartışmaları üzerine ...’nın küçük kızı ...’yı alarak ormanda işçi olarak çalıştığı sırada çavuşları olarak tanıdığı ve bir süre sonra arkadaş olup telefonla görüşmeye başladığı maktul ...’nin evine gittiği, maktul ...’nin evinde onunla birlikte eşi de bulunduğu halde ...’nin kızı... ile bir gün maktulün evinde kaldığı, ancak daha sonra maktulün eşinin, ... ve kızını istememesi üzerine, maktulün ...ve kızını jandarmaya teslim ettiği, jandarmanın da ... ve kızını kadın sığınma evine götürdüğü, bu olaydan sonra köyde maktul ile ... arasında bir ilişki bulunduğundan bahisle dedikodu çıktığı, bu dedikoduları duyan sanık ... ile maktul arasında husumet doğduğu olayda; Tanık ...’nin bu kapsamda ailenin namus ve şerefini eksiltten bir davranış olarak nitelendirilebilecek bir eylemi bulunmadığı, tanık... ve eşinin olaydan sonra evliliklerinin de devam ettiği ve dolayısıyla TCK’nin 82/1. maddesinin (k) bendinde öngörülen ağırlaştırıcı nedenin somut olayda uygulama imkanının bulunmadığının gözlemlenmiş olması...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 10. 04. 2019 tarih, 2019/783 E. , 2019/2194 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

⁴⁵⁷ Tezcan ve diğerleri, s. 171; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 62; Serap Keskin Kızıroğlu, “Yeni Türk Ceza Kanun’unda Kadına İlişkin Düzenlemeler ve Cinsel Suçlar” , Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, Cilt: 2, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Türk Ceza Hukuku Derneği Ortak Yayını, Ankara, 2008, ss. 995-1004, s. 995; Akbaba, s.343. Yalçın, Kadın, s. 278.

şimdiki şekliyle kişi töre saikiyle hareket etmediğinden nitelikli hal kendisine uygulanamayarak cezasında artırım yapılamayacaktır⁴⁵⁸.

Nitekim suçu gerçekleştiren failin, cinsel isteklerine karşılık bulamamaktan, kıskançlıktan, söz geçirememekten ve benzeri hukuken hiçbir geçerliliği olmayan sebeplerden kaynaklanan gerekçelerle karşısındaki kişinin ölümüne sebep olduğu durumlarda töre saikinden bahsedilemeyeceğinden⁴⁵⁹ namus saiki veya namus bahanesi kavramlarının da töre saiki kavramının yanında yer almasının sağlanması, söz konusu nitelikli halin namus saikiyle suçu işleyen faile de uygulanabilmesi bakımından çok önemlidir. Aksi halde namus saikiyle öldürme fiilini gerçekleştiren faile kanunilik ve belirlilik ilkesine uygun olarak ağırlaştırıcı sebep uygulanamayacak, fail suçun basit şeklinden sorumlu olacaktır. Oysa kanımızca söz konusu nitelikli halin 5237 sayılı TCK'ya getiriliş amacı hem namus hem de töre saikiyle gerçekleştirilen eylemler için failin cezasında artırım uygulamaktır.

Bu şekilde bir düzenlemeye gidilmesinin önerilmesindeki asıl amaç elbette failin cezasını artırmak değildir. Ancak en az töre saiki kadar ilkel ve sağlıksız düşünceler ile karşısındakinin canına kast eden bir kişinin eylemine, sırf töre tanımına uymaması sebebiyle ağırlaştırıcı sebebi uygulamamak bendin getiriliş amacına ve kanunun özüne aykırı olacaktır. Dolayısıyla fail tarafından

⁴⁵⁸ Ayrıca uygulamada karşılaşılan olaylarda failin hangi saikle hareket ettiğinin daha somut bir biçimde ortaya konulması için kanun gerekçesinde bir düzenlemeye gidilerek saikler arasındaki farkları örnekleyen birtakım kriterler getirilebilir.

⁴⁵⁹ Çünkü fail burada sübjektif namus anlayışıyla hareket etmiş olup söz konusu suçu herhangi bir töre kuralı, geleneksel kabul gören bir anlayış gereğince işlememektedir. Nitekim Yargıtay 18. 06. 2019 tarihli bir kararında bu ayrımı ortaya koymaya çalışmıştır "...Her ne kadar suça sürüklenen çocuk hakkında "töre saikiyle öldürme" suçundan hüküm kurulmuş ise de; Töre ile namusun benzer ancak farklı kavramlar oldukları, törenin belli koşullarda namusu da içine alan üst bir kavram olarak ortaya çıkabileceği durumlar var ise de, diğer koşulların bulunmadığı hallerde, sırf kişilerin sübjektif namus anlayışından, kıskançlıktan, cinsel arzu ve isteklere karşılık alamamaktan, kınamaktan, hoşlanmamaktan, tasvip etmemekten, söz geçirememekten kaynaklanan öldürme fiillerinin "töre saikiyle öldürme" olarak nitelendirilemeyeceği, aynı şekilde, toplumun tasvip etmediği veya kınadığı davranışları işleyenlerin ya da yaşam biçimini tercih edenlerin öldürülmesi" biçiminde gerçekleştirilen her fiilin de toplumdaki öldürme beklentisi açıkça ortaya konulmadan", sırf bu nedenle "töre saikiyle öldürme" olarak değerlendirilemeyeceği, buna göre, "töre cinayeti ile namus cinayetinin" aynı kavramlar olduğunun söylenemeyeceği, zira, suçta ve cezada kanunilik prensibi ile ceza hukukundaki kıyas yasağının, "töre saikiyle öldürme" suçunun uygulanma alanını bu şekilde genişletmeye izin vermeyeceği anlaşılmakla, bu açıklamalar ışığında, somut olayda; suça sürüklenen çocuğun kendi sübjektif değer yargılarına aykırı hareket ettiğini düşündüğü maktulün toplumsal bir istek olmaksızın kasten öldürmesi biçiminde gerçekleştirdiği eyleminde, suça sürüklenen çocuk hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanmaksızın kasten öldürme suçundan TCK'nin 81. maddesi uyarınca hüküm kurulması gerekirken, suç niteliğinde yanılgıya düşülerek yazılı şekilde töre saikiyle kasten öldürme suçundan TCK'nin 82/1-k maddesi gereğince hüküm kurulmak suretiyle fazla ceza tayini..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi 2017/2867 E. 2019/3167 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

gerçekleştirilen eylem töre tanımına uymasa da namus bahanesiyle gerçekleştirildiğinde söz konusu eyleme hüküm bağlayarak failin cezasında artırım uygulamak failin ahlaki kötülüğüne ayrı bir sonuç bağlamak anlamına geleceğinden daha doğru olacaktır. Böylelikle suçun sınırları ve kapsamı belirlenerek kavramsal, kelime kökenli tartışmalara girilmeden belirlilik ve kanunilik ilkesine uygun olarak bir değerlendirme yapıp daha doğru, daha adil kararlar verilebilecektir.

Dolayısıyla namus saiki ile hareket etmiş olan bir fail hakkında töre saikiyle öldürme suçu nitelikli halini uygulamamak, temelde hükmün gerekçesine ve adalet anlayışına aykırı olduğundan Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükmünde yeni bir düzenlemenin yapılması, kavramsal tartışmalara girilmeksizin söz konusu “*töre saiki*” kavramının yanına “*namus saiki veya namus bahanesi*” kavramlarının da eklenerek failin belirlilik ilkesine göre cezalandırılması ve daha adil kararların verilmesi sağlanmalıdır.

(dd) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Korunan Hukuki Değer

Töre saikiyle kasten öldürme suçunda korunan hukuki değer suçun basit halinde olduğu gibi “*yaşam hakkıdır*”⁴⁶⁰.

Ancak töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarında kasten öldürmenin özel bir saikle işlenmesi söz konusudur. Nitekim fail kasten öldürme suçunu töre saikiyle işlemesi halinde, TCK madde 82 gereğince *ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası* ile cezalandırılır.

Töre saikiyle işlenen öldürme suçunda, failer suçu işleyerek mağdurların yaşamına bilerek ve isteyerek son vermekte, yaşam tarzlarına ve seçimlerine doğrudan müdahale edebilme hakkını kendilerinde görmektedirler. Suç mağdurlarının çoğunlukla kadınlar olduğu bilindiğine göre de, suçun işlenmesiyle kadınların *yaşam haklarına doğrudan müdahale* edildiği rahatlıkla söylenebilecektir. Nitekim söz konusu töre saikiyle işlenen öldürme eylemlerinde, mağdurların davranışları, toplumun inançlarına ve değer yargılarına göre kınanmakta,

⁴⁶⁰ Nitekim; “*Bir kimsenin keyfi olarak yaşam hakkından mahrum bırakılması, diğer tüm hakları anlamsız bırakır, kullanamaz hale getirir*”. Artuk ve diğerleri, s. 95.

yargılanmakta ve toplumsal değerlere aykırı nitelikte görülen düşünceleri, davranışları ve eylemleri dolayısıyla öldürülmelerine karar verilmektedir⁴⁶¹.

Nitekim kanımızca kanun koyucunun töre saikiyle hareket etmeye sonuç bağlayarak kasten öldürme suçlarının nitelikli hallerinde bu düzenlemeye yer vermesindeki ve bu saikle suç işleyenlerin cezalarında artırımı gitmesindeki amaç kişilerin özellikle de kadınların yaşam hakkını koruyarak faillerin töre saiki gibi ilkel bir saikle hareket etmesini önlemek, bu saikin yanlış ve hukuk dışı olduğunu bir kanun düzenlemesi ile açıklığa kavuşturmadır.

Ancak söz konusu nitelikli halin kanuna getiriliş amacı düşünülürse töre saiki ağırlaştırıcı sebebinin sadece kasten öldürme suçu ile sınırlandırmamak gerektiği söylenmelidir. Nitekim töre saikine sadece öldürme suçunun nitelikli hallerinde yer verilmiş olması bu saike sadece öldürme suçları bağlamında sonuç bağlamak demektir. Oysa kasten yaralama, eziyet, tehdit, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, cinsel saldırı gibi suçların da töre saikiyle işlenebilmesi mümkündür⁴⁶².

(ee) Töre Saikiyle Kastan Öldürme Suçunda Fail ve Mağdur

Söz konusu nitelikli halin kanuna getiriliş amaçlarından birinin, çoğunlukla kadınlara karşı işlenen bu suçu önlemek olduğunu kabul etsek de bu durum, failin cinsiyetinden bağımsız bir meseledir, dolayısıyla suçun faili herkes olabilmektedir⁴⁶³. Kanunda da töre saikiyle öldürme suçunun faili ve mağduru yönünden herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Suçun failleri genellikle erkekler olsa da örneğin, evli olan kızını başka bir adamla baş başa buluşurken gören annenin kızını namus saiki ile öldürmesi gibi olaylarda durumun cinsiyetten bağımsızlaştığı görülecektir. Kaldı ki burada korunan hukuki değer *yaşam hakkıdır* ve bu yaşam hakkına müdahalenin hangi cinsiyete sahip bir öznenen geldiğinin bir önemi yoktur.

Töre saikiyle kasten öldürme suçu kural olarak tek faili bir suçtur. Ancak doktrindeki bazı yazarlar tarafından kanun metninde yer almayan “*aile meclisi*”

⁴⁶¹ Filiz Kardam, “Töre Cinayetleri Üzerine Bazı Düşünceler”, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999, ss. 87-96, s.89.

⁴⁶² Onur Özcan, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Töre Saikiyle Kastan Öldürme Suçu”, Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması, (Ed.Nur Centel), Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 248.

⁴⁶³ Bakıcı, s.682; Ersin Turan, Cengiz Otacı, **Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kastan İnsan Öldürme Suçları**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.597.

kararının, suçun oluşması için mevcut olması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁶⁴. Bu görüşe göre, töre saikiyle öldürme suçundan bahsedebilmek için “*bir topluluğun vereceği karar doğrultusunda hareket edilerek*” öldürme eyleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise nitelikli halin varlığı için bir aile meclisi kararının olmasına gerek yoktur, burada önemli olan failin saikidir⁴⁶⁵.

Mahkemeler ve Yargıtay da töre saiki kavramının kapsamının belirsiz olması nedeniyle ve kanunda da kavram tanımına ilişkin herhangi bir açıklama mevcut olmadığından kavramın hukuki içeriğini belirleme zorunluluğu hissetmiş ve özellikle eski tarihli kararlarında töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçundan bahsedebilmek için aile meclisi kararının varlığını aramıştır⁴⁶⁶. Bu bağlamda, töre cinayetlerini namus saikiyle işlenen cinayetlerin özel bir biçimi olarak görmüş ve suç işleme kararının alınış biçimine vurgu yaparak öldürme kararının toplu bir iradenin ürünü olması gerektiğini belirtmiştir.

Oysa aile meclisi kararının *kendisi* tartışmalı bir husustur⁴⁶⁷. Dolayısıyla sınırları net olarak belirlenemeyen ve sübjektif olarak yorumlanabilen bir kavram, suçun ayırt edici bir özelliği olarak görülebilir ve iştirak hükümlerinin uygulanması bakımından önem arz edebilir ancak suçun mutlak bir unsur olarak kabul edilmemelidir⁴⁶⁸. Ayrıca var olan çağ dışı ve kötü bir saikin, geleneğin kaldırılması hedeflenirken, öte yandan bu saikin uygulanmasını, belli bir bölgede yaşayan veya belirli bir kültürel yapıya sahip kişilerin verdiği kararlara -yani *aile meclisi kararlarının varlığına*- bağlamak kanunun amacına ve temel hukuk ilkelerine de

⁴⁶⁴ Hakeri, s. 248; Tezcan ve diğerleri, s.170-171; Centel ve diğerleri, Kişilere, s.62; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 142-143.

⁴⁶⁵ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 121; Artuk ve diğerleri, s. 154; Akbaba, s. 343; Yalçın, Kadın, s. 276-285.

⁴⁶⁶ “Kız kardeşini kasten öldürmekten sanığın kardeşe, çocuğa ve gebe olduğu bilinen maktüleye karşı işlenen öldürme suçunun **alınan aile meclisi kararı sonucu gerçekleştirildiğini gösteren kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığı, bu nedenle suçun töre saikiyle işlendiğinden söz edilemeyeceği** anlaşıldığı halde, olaya uygun olmayan yasa hükümlerinin uygulanması yasaya aykırıdır...” Yargıtay 1. CD. 14. 03. 2008 tarih, 2007/6700 E. , 2008/1986 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁴⁶⁷ Aile meclisi kararları kavramı üzerine birtakım sorgulamalar ve ayrıntılı değerlendirmeler için bkz: Doğan, Töre, s. 132.

⁴⁶⁸ Yalçın, Kadın, s. 280; Doğan, Töre, s.133.

aykırılık oluşturmaktadır⁴⁶⁹. Öyle ki töre ve namus cinayetlerinin kapsamı aile meclisi kararıyla işlenen akraba cinayetlerinin çok ötesindedir⁴⁷⁰.

Sevindirici bir gelişme olarak Yargıtay 11.05.2010 tarihli kararında⁴⁷¹ ve daha sonraki bazı kararlarında aile meclisi kararını aramaktan vazgeçmiştir. Kanımızca Yargıtay tarafından değiştirilen bu tutum ve yapılan değerlendirmeler daha doğrudur. Çünkü töre saiki kavramını bir topluluğa özgülemek, suçun oluşmasını bir meclis kararının varlığına bağlamak, suçun kapsamını daraltmakta ve söz konusu nitelikli halin kanuna getiriliş amacına aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenlerle suçun oluşabilmesi için failin herhangi bir topluluk kararı olmaksızın töre saiki ile hareket etmesi yeterli görülüp töre saikiyle işlenen suçların tümünün “*çok failli suç*” olarak nitelendirilmemesi gerekmektedir.

Töre saikinden bahsedebilmek için fail ile mağdur arasında belli bir akrabalık veya yakınlık bağının var olmasının gerekip gerekmediği de doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlara göre, töre saikinin mevcut olduğunu ileri sürebilmek için fail ile mağdur arasında bir yakınlığın bulunması gerekmektedir⁴⁷². Söz konusu görüşe göre, töre saikinin varlığından bahsedebilmek için mağdurun davranışlarının, eylemlerinin veya yaşam tarzının fail üzerinde olumsuz etkiler meydana getirdiğinin kabulü gerekmekte ve bu eylemlerden *gerçek anlamda* olumsuz etkilenenler de ancak

⁴⁶⁹ Burak Kağan Yılmaz, “Türk Ceza Kanunu’nda Haksız Tahrik”, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 146.

⁴⁷⁰ Yalçın, Kadın, s. 277.

⁴⁷¹ “...bir kısım yazarlarca kabul edilen, töre saikiyle suçun işlendiğinin kabulü için, aile meclisi kararı alınması ve bunun ailenin fertleri tarafından uygulamaya konulması gerekliliğinin, 765 sayılı TCY dönemindeki yargısal uygulamalardan kaynaklandığı, yasal dayanağı bulunmayan bu görüşe, hükmün konuluş amacı da nazara alındığında katılmanın olanaksız olduğu, **belli bir yöreye özgülenmiş bir kavram olan, aile meclisi kararı aranmasının, Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırı olacağı ve bu suçun ancak belirli bir bölgede veya belirli bir kültürel yapıya sahip kişilerce işlenebileceği sonucunu doğuracağı, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacak bu kabulün, suçun yasallık ilkesine de aykırılık oluşturacağı ve hukuki dayanağı bulunmayan bir kuruma hukuk düzenince geçerlilik tanıyacağı açıktır. Kaldı ki, bir saikin etkisiyle işlenen, töre saikiyle insan öldürme suçunun, tek bir fail tarafından ve anlık bir karar ile işlenebilmesi olanaklı olup, aile meclisi kararının aranması ve bu hususun suçun ön koşulu olarak görülmesi halinde, adeta işlenemez ve zorunlu azmettirmeyi gerektiren bir suç tipi yaratılmasına da yol açılacaktır. Bu açıklamalar ışığında birinci uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde; Sanıkların, kasten öldürme eylemini, maktul ile anneleri N. arasındaki cinsel birliktelik nedeniyle gerçekleştirdiklerinde, gerek sanıkların savunmaları, gerekse tanık N.'in anlatımları karşısında kuşku bulunmamaktadır. Sanıkların annesi olan tanık N., yetişkin ve dul bir kadındır. Sanıklar, anneleri ile maktul arasındaki ilişkiyi namus sorunu sayarak, maktul ile konuşmaya giderken dahi silahlarını yanlarına alıp, ailenin namus ve şerefini kurtarmak saiki ile maktulü öldürmüşlerdir. Bu nedenle de eylemleri TCY'nın 82/1-k maddesine uymaktadır...” YCGK 11. 05. 2010 tarih, 2010/1-56 E. , 2010/111 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>**

⁴⁷² Turan ve Otacı, s. 599. Benzer yönde; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 142-143

aralarında yakınlık ilişkisi bulunan kişiler olmaktadır. Nitekim aynı aileye mensup olmayan üçüncü bir kişinin mağdurun hayat tarzından, davranışlarından doğrudan etkilenmesi mümkün olmayacağından, töre saiki gütmesi de kabul edilemez görülmektedir. Yazarlar bu görüşlerine kanıt olarak TCK madde 29'un gerekçesini öne sürmektedirler. Nitekim madde gerekçesinde söz konusu suçlar, “*akraba içi öldürme suçları*” olarak ifade edilmiştir.

Ancak kanun koyucunun töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarında akrabalık, yakınlık bağına aradığı yorumu kanımızca doğru değildir. Çünkü kanun koyucu haksız tahrike ilişkin bu madde gerekçesinde esasen töre cinayetlerinin kapsamını açıklamamaktadır. Bu gerekçede vurgulanan husus töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarında haksız tahrik hükmünün uygulanamayacağıdır. Dolayısıyla töre saiki ile hareket eden herkes, mağdur ile aralarında herhangi bir bağ aranmaksızın bu suçun faili olabilecektir. Nitekim TCK 82/1-k bendinde önemli olan husus, hangi yakınlık ilişkisine dayanarak kimin bu suçu işlediği değil, hangi amaçla veya saikle hareket edildiğidir. Bu nedenle fail ile mağdur arasında bir yakınlık, akrabalık ilişkisinin var olması suçun oluşması için kanuni bir şart olarak ileri sürülemeyecektir⁴⁷³.

Mağdur sıfatını haiz olan kişi bakımından da kanuni bir sınırlama olmadığından kanun hükmüne göre bu suçun mağduru herkes olabilmektedir⁴⁷⁴. Ancak toplumda yaşanan olaylara ve Yargıtay kararlarına bakıldığında töre saikiyle işlenen öldürme suçlarında mağdurların genellikle kadınlar olduğu, faillerinin de çoğunlukla aile üyelerinden kişiler; koca/eş, baba, abi, kardeş, amca vb. kişiler olduğu görülmektedir⁴⁷⁵.

(ff) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunda Fiil

Töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçu bakımından fiilin hangi hareketlerle gerçekleştirilebileceği hususunda kanunda özel bir tanım belirtilmediğinden, suçun basit şeklinde olduğu gibi töre saiki ile işlenen öldürme suçu da *serbest hareketli* suçlardandır.

⁴⁷³ Özcan, s. 249. “Kaldı ki Ceza Hukuku’nda önemli bir ilke olan “suç ve cezada kanunilik ve belirlilik ilkesi” gereği, kanun koyucu bir suçun içeriğini belirlememişse artık bu içerik kıyas yoluyla da tespit edilemez”. Doğan, Töre, s.136.

⁴⁷⁴ Bakıcı, s.683; Turan ve Otacı, s.597.

⁴⁷⁵ Yalçın, Kadın, s. 298.

Suç, kasten öldürmenin basit şeklinde olduğu gibi hem icrai hem de ihmali hareketle işlenebilmektedir. Bir babanın, cinsel saldırıya uğramış olan kızını töre kurallarını bahane ederek silahla öldürmesi icrai nitelikte bir öldürme eylemi iken, bir annenin töre saiki ile hareket edip gayri meşru doğan hasta çocuğunu hastaneye götürmeyerek ölümüne sebebiyet vermesi ihmali gerçekleştirilen töre saikiyle kasten öldürme fiiline örnektir. Ancak burada, *kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesine* ilişkin Türk Ceza Kanunu’nun 83. maddesinin uygulanması gündeme gelebilecektir⁴⁷⁶.

(gg) Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçunun Manevi Unsuru

Töre saikiyle kasten öldürme suçu bakımından failin, insan öldürme suçuna yönelik olarak genel bir kastının olması yeterli olmayıp “*töre saiki*” özel kastının da mevcut olması gerekmektedir.

Failin saikinin önemli olduğunu vurgulamamız gereken bir diğer konu hedefte sapma veya yanılma halleridir. Burada fail, eylemi sonucunda hedeflediği kişi dışında başka bir kişiyi öldürse dahi önemli olan güdülen saik olduğundan, sanki yanılma veya sapma gerçekleşmemiş gibi cezalandırılacak, cezası ağırlaştırılacaktır⁴⁷⁷. Bu nedenle örneğin, erkek kardeş, ablasını öldürmek isterken arkası dönük olan annesini öldürürse veya ablasına doğrulttuğu silahtan çıkan kurşun sekerek annesine isabet ederse töre saikiyle öldürme suçunu işlemiş olacaktır.

(hh) Töre Saikiyle Kasten Öldürme-Haksız Tahrik İlişkisi

Töre saikiyle kasten öldürme suçlarında haksız tahrikin uygulanıp uygulanamayacağı doktrinde tartışmalı hususlardan biridir. Bazı yazarlara göre her somut olayın özelliğine göre bir değerlendirme yapılmalı ve eğer mağdurdan kaynaklanan haksız bir eylem mevcutsa haksız tahrik hükümleri uygulanabilmelidir⁴⁷⁸.

⁴⁷⁶ Özcan, s. 251.

⁴⁷⁷ Özcan, Töre, s. 252.

⁴⁷⁸ Hakeri, s. 249. Yazar tecavüze uğramış bir kızın öldürülmesinde haksız tahrikin uygulamayacağını ancak evli bir kadının başkasına kaçması gibi olaylarda söz konusu hükmün uygulanabileceğini belirtmiştir. Benzer görüş için bkz: Turan ve Otacı, s. 898-900; Devrim Aydın, “Yeni Türk Ceza Kanununda Haksız Tahrik”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 54, Sayı: 1, 2005, ss. 224- 254, s. 246.

Diğer görüşü savunan yazarlara göre ise töre saikiyle işlenen öldürme suçlarının haksız tahrik ile bir arada bulunamayacağı kanun gerekçesinde açıkça belirtilmiş olup birbirine zıt iki hükmün aynı olayda uygulanamaz, üstelik burada haksız tahrikin bir koşulu olarak mağdurun haksız bir hareketinin bulunduğundan söz etmek de mümkün değildir⁴⁷⁹.

Ancak hükmün madde gerekçesinde de açıklandığı üzere burada kanun koyucu töre saiki nitelikli halinin, kanuna getiriliş amacına uygun olarak haksız tahrik ile bir arada bulunamayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte, bir olayda haksız tahrikin uygulanabilmesi için eylemin “*haksız fiil*” niteliğine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Burada haksız eylemden kast edilen hukuk düzenince tasvip edilmeyen, kabul görmeyen bir eylemdir. Öyle ki töre saikiyle işlenen suçların genelinde mağdurdan kaynaklanan haksız bir eylem söz konusu olmamaktadır.

Haksız tahrik kurumunun söz konusu suç özelinde uygulanıp uygulanmayacağıyla ilgili bir diğer bakış açısı madde metnindeki töre kavramının özellikle kullanılmasına ilişkin oluşmuştur. Bu bağlamda düzenlemenin kanuna getirilme gerekçesi tartışılırken namus yerine töre ifadesinin kullanılmasının daha uygun olacağı ifade edilmiştir. Çünkü töre cinayetlerinde haksız tahrik uygulanamayacakken namus bahanesiyle işlenen cinayetlerin bazılarında haksız tahrik hükmünün uygulanmasının gündeme gelebileceği belirtilmiştir⁴⁸⁰. Örneğin, zina yapan karısını öldüren fail hakkında hem “*namus bahanesiyle*” suçu işlediği belirtilerek söz konusu nitelikli halin uygulanması, hem de haksız bir hareketle karşı karşıya olduğundan bahisle haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasının söz konusu olabileceği ileri sürülmüştür⁴⁸¹.

Ancak namus yerine töre kelimesine yer verilmesinin daha uygun olacağını belirten bu görüş, eril ve ataerkil bakış açısının sürdürülmesi anlamına gelecektir. Örneğin, zina yapan kadının, kocası tarafından öldürülmesi durumunda, töre saikinin

⁴⁷⁹ İskender, s. 126; Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 367; Özbek ve diğerleri, Özel, s. 143-144. Centel/Zafer/Çakmut da bu görüşe paralel bir anlayış benimsemekle birlikte ayrıca sadece suçun töre saikiyle işlenmesinde değil, gerekçesi namus olan hiçbir suçta cezanın indirilemeyeceğini belirtmiştir. Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 62-63. Kangal ise örf ve adetlere aykırı her eylem haksız bir eylem olarak görülemeyeceğinden töre saikiyle işlenen öldürme suçlarında haksız tahrikin uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Zeynep Kangal, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 3-4, 2010, ss. 19-68, s. 58.

⁴⁸⁰ Yalçın, Kadın, s. 274

⁴⁸¹ Fakat kanımızca söz konusu örnekte failin “*töre saiki*” ile hareket ettiği söylenemez, dolayısıyla söz konusu nitelikli hal kendisine uygulanmamalı, kişi haksız tahrik hükümlerinden yararlanmalıdır.

varlığından söz edilmeyerek suçun namus saikiyle - “*erkeğin namusunun da kirlendiğinden bahisle*” - işlendiğinin kabul edilip erkeğin haksız tahrikten yararlandırılması ve daha az ceza verilmesinin sağlanması, kocanın haklılığını teslim etmek anlamına gelecektir, oysa namus cinayetleri kavramından anlaşılması gereken, “*mağdurdan kaynaklanan hiçbir haksız hareket olmamasına rağmen, namus adı altında işlenen cinayetler*” dir⁴⁸². Dolayısıyla haksız tahriki töre cinayetlerinde uygulamayıp namus cinayetlerinde uygulamak sağlanmak istenen adalete aykırılık teşkil edecek ve ataerkil zihniyetin ceza hukukunda vücut bulmasına göz yummak anlamına gelecektir.

Doktrinde yer alan diğer bir tartışma, haksız tahrikin kimlere uygulanabileceği noktasında yaşanmaktadır. Bazı yazarlara göre⁴⁸³ haksız tahrik sadakat yükümlülüğü çerçevesinde yalnız eş için gündeme gelebilmelidir⁴⁸⁴. Bu görüşe göre, eş dışındaki kişilerin işlediği namus cinayetlerinde failin veya failerin haksız tahrikten yararlanması mümkün olmayacaktır. Nitekim Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 2018/5716 E. , 2020/2189 K. sayılı kararının karşı oy yazısında da bu durumun sebebi açıkça belirtmiş ve eş dışındaki kişilerin haksız tahrik hükmünden yararlanmasının haksız tahrik hükümlerinin uygulama kapsamını genişleteceği vurgusu yapılmıştır⁴⁸⁵:

⁴⁸² Yalçın, Kadın, s. 274.

⁴⁸³ Özcan, Töre, s.255; Yalçın, Kadın, s.306-307.

⁴⁸⁴ Yalçın, Kadın, s. 306. Bu görüş doğrultusunda Yargıtay tarafından verilen örnek karar için bkz: “...Türk Medeni Kanunun 185. maddesi gereğince sadakat yükümlülüğünün sadece eşe karşı mevcut olup, diğer aile bireylerine karşı böyle bir yükümlülüğünün bulunmaması karşısında, mağdur ...’nin yaşam tarzının ve onunla rızası ile birlikte olan mağdur ...’nin eylemlerinin, sanığa yönelik haksız fiil oluşturmayaacağı gibi, olay sırasında da mağdur ... ve mağdur ...’dan kaynaklanan ve sanık ...’e yönelen haksız her hangi bir söz ve davranış bulunmadığı halde haksız tahrik hükümleri uygulanarak eksik ceza tayini...” Yargıtay 1. CD. , 27. 02. 2019 tarih, 2018/5285 E. , 2019/1180 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

⁴⁸⁵ Söz konusu karşı oy yazısının ayrıntısı : “...sayın çoğunluğun ... hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanması şeklindeki görüşüne katılmıyoruz. Şöyle ki; Maktul ... sanıklardan ... ile evlidir. Bu nedenle ...’a karşı sadakat yükümlülüğü bulunmasına rağmen evlilik birliği devam ederken evi terk ederek maktul ...’ın yanına kaçarak ... ile yaşamaya başlamak suretiyle sadakat yükümlülüğünü ihlal etmiştir. Maktul ...’ın da ... ile birlikte bu durumun oluşmasına iştirak ettiği bu sebeple eş olan sanık ... yönünden her iki maktule yönelik eylemlerde haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasında bir isabetsizlik olmayıp Dairimizin yerleşik uygulamalarının da bu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eşlerden herhangi birinin akrabalarından birisinin bu nedenle haksız tahrik hükümlerinden yararlanması mümkün değildir. Nitekim CGK’nin 2017/1-906, 2020/64 sayılı kararında ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere; **TCK’nin 29. maddesinde ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak düzenlenen haksız tahrik hükmünün uygulanabilmesi için mağdurdan kaynaklanmış haksız bir davranış veya söz bulunması, sanığın da bu haksız fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işlemesi gerekmektedir.** Haksız tahrikin suça iştirak edenlerden her birine uygulanabilmesi için, tahrike ilişkin koşulların tüm

Medeni Kanunun 161/1. maddesinde eşler arasında bir boşanma nedeni sayılan evlilik dışı ilişkinin yine aynı Kanunun 185/3. maddesinde düzenlenen sadakat yükümlülüğüne aykırılık oluşturacağı sabit olmakla birlikte ahlaki veya geleneksel açıdan kabul edilemeyecek bu durumun eşler dışındaki diğer aile bireyleri açısından haksızlık teşkil ettiğinin kabulü mümkün bulunmamaktadır. Aksinin kabulü halinde namusunun lekelendiği düşüncesine kapılan aile fertlerinden herhangi birinin işlediği her suçta haksız tahrik hükmünün uygulanması gündeme gelebilecek ve haksız tahrikin kaçınıcı derecedeki akrabaya kadar uygulanacağını belirli olmaması nedeniyle kapsamı öngörülemez ölçüde genişletilmiş olacaktır.

Diğer bir görüşü savunan yazarlara göre ise haksız tahrik hükmünün sadece eş bakımından uygulanması hakkaniyete uygun olmayacaktır. Yargıtay bu görüşe paralel olarak 06.02.2020 tarihli bir kararında eş dışındaki kişiler hakkında da haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir⁴⁸⁶:

Somut olayımızda, meseleyi medeni kanunun sadakat yükümlülüğünün sadece eşler açısından geçerli olacağı hususundaki hükümleri ile izah etmek kanaatimizce mümkün değildir. Zira olayımızda; resmen evli olan ve bir çocuğu olan birisiyle üstelikte eşi ile birlikte ortak yaşadıkları ikamette ilişkide bulunan maktulün eyleminin sadece evli olan kadının eşi için değil, ortak çocukları, evli kadının babası ile kardeşi ve hatta bütün aile bireyleri için çok büyük bir hiddet ve üzüntü kaynağı olabileceği gibi toplum içerisinde çok güç durumda bırakacağı, kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkacaktır.

Yargıtay yine bir kararında haksız tahrikin gerekçesine de atıf yaparak mağdurun erkek kardeşi olan sanık hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir⁴⁸⁷:

sanıklar hakkında geçerli olması zorunludur. Somut olayda ise sanık ...'ın kız kardeşi, sanık ...'ın ise yengesi olan ...'in maktul ... ile ilişkisinin rızaya dayalı olması, sadakat yükümlülüğünün sadece eşi ...'a karşı olması nedeniyle, maktullerden sanıklar ... ve ...'a yönelen bir haksız tahrik sebebinin bulunmadığı, Medeni Kanunun 161/1. maddesinde eşler arasında bir boşanma nedeni sayılan evlilik dışı ilişkinin yine aynı Kanunun 185/3. maddesinde düzenlenen sadakat yükümlülüğüne aykırılık oluşturacağı sabit olmakla birlikte ahlaki veya geleneksel açıdan kabul edilemeyecek bu durumun eşler dışındaki diğer aile bireyleri açısından haksızlık teşkil ettiğinin kabulü mümkün bulunmamaktadır. Aksinin kabulü halinde namusunun lekelendiği düşüncesine kapılan aile fertlerinden herhangi birinin işlediği her suçta haksız tahrik hükmünün uygulanması gündeme gelebilecek ve haksız tahrikin kaçınıcı derecedeki akrabaya kadar uygulanacağını belirli olmaması nedeniyle kapsamı öngörülemez ölçüde genişletilmiş olacaktır. Nitekim somut olayda sayın çoğunluk eşlerden maktul ...'in kardeşine haksız tahrik uygulanması gerektiğine hükmederken aynı durumdaki ...'ın kardeşine uygulanmaması gerektiğini öngörmesinin objektif, hukuki ve öngörülebilir ölçütleri mevcut değildir. Bu nedenlerle sanık ... ile aynı konumda bulunan sanık ...'a da haksız tahrik hükümlerinin uygulanmaması gerektiği görüşünde olduğumuzdan sayın çoğunluğun görüşüne muhalefet ediyoruz..." denilerek haksız tahrikin yalnız eş açısından uygulanabileceği vurgulanmıştır. Yargıtay 1. CD. , 06. 10. 2020 tarih, 2018/5716 E. , 2020/2189 K. sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

⁴⁸⁶ YCGK. , 06.02.2020 tarih, 2017/906 E. , 2020/64 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

⁴⁸⁷ Yargıtay 1. CD. 15. 12. 2016 tarih, 2015/5826 E. , 2016/4314 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

Maktul ...'nin henüz 15 yaşını doldurmamış olan maktul ... ile ilişki kurup cinsel ilişkiye girmesinin....'nın erkek kardeşi olan sanık ... yönünden haksız tahrik sebebi olduğu, keza...'nin öldürülmesinin töre saikiyle değil, gerçekleştirdiği bu fiilin sanık üzerinde oluşturduğu hiddet ve elemnin etkisiyle meydana geldiği, gözetilerek sanık ...(1987 d.lu) hakkında maktul ...'ye yönelik eylem nedeniyle makul düzeyde indirim yapılması suretiyle TCK'nun 29. maddesinin uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi...

Ancak dikkat edilmelidir ki burada Yargıtay, eş dışındaki kişilerin de haksız tahrik hükümlerinden yararlanması gerektiğini belirtirken söz konusu kişilerin töre saikiyle hareket etmiş *sayılamayacağını* ifade etmiştir. Diğer bir deyişle zaten töre saiki ile hareket ettiği kabul edilen bir fail hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanması söz konusu olmayacaktır.

Yargıtay'ın tam bu noktada vermiş olduğu bir karar⁴⁸⁸ kimlerin hangi saikle hareket ettiğinin tespiti konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Görüldüğü üzere haksız tahrik hükmünün bazı olaylar için uygulanabilirliği gündeme gelse bile kapsamı ve kime karşı hangi gerekçelerle uygulanacağı doğru tespit edilmeli ve uygulanma gerekçesi kararlarda açıkça belirtilmelidir. Bu durumun tespitinin oldukça zor olduğu kabul edilebilirse de hakkaniyete uygun kararlar verilebilmesi için her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirme yapılması zorunlu görünmektedir.

Örneğin, eşine tecavüz eden kişiyi öldüren bir kocanın töre saikiyle hareket etmediği sonucuna varılırsa bu durumda kasten öldürmenin basit halinden

⁴⁸⁸ “...Evli olduğu eşinden ayrılarak bir başkasıyla yaşamaya başlayan ve boşanma davası açmak üzere harekete geçen kadının, kocası ve çocukları tarafından öldürülmesinde sanık eş yönünden Türk Medeni Kanunu'nun 185'inci maddesinde belirtilen sadakat yükümlülüğüne maktulenin uymaması gerekçe gösterilerek haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına ve töre saikinin bulunmadığına, maktulenin yetişkin çocukları yönünden ise maktulenin çocuklarına karşı sadakat borcunun bulunmadığına, maktulenin çocukları tarafından kendilerinin ve ailelerinin şeref ve namusunu eksilttiği düşüncesiyle töre (namusunu kurtarmak) saikiyle öldürüldüğüne karar vermiştir. Dolayısıyla “töre saikiyle öldürme suçu, haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına yer olmayan namus saikiyle işlenen suçu ifade eder” düşüncesiyle sanıklardan bazıları hakkında töre saikinin bulunmadığına, diğerleri için ise haksız tahrik hükümleri uygulanamayacağı için töre saikinin bulunduğuna karar vermiştir. Yargıtay 1. CD. , 28.04.2010 tarih, 2009/6772 E, 2010/3058 K sayılı kararı. Doğan, Töre, s. 138. Kanımızca kararda gözetilen yaklaşım eş dışındaki kişilerin haksız tahrikten yararlandırılmaması gerektiği üzerinedir. Burada kadının sadakat yükümlülüğü bulunduğundan, bu yükümlülük devam ederken başka biriyle yaşamaya başlaması eş için haksız bir eylem teşkil edebilir. Ancak bu yükümlülük sadece eşe karşı bulunduğundan eş dışındaki üçüncü kişilerin haksız tahrik altında olduğu kabul edilmemiştir. Olayda çocukların da annelerinin bu eyleminden fazlaca etkilenip tahrik altında bu suçu işledikleri itirazı ileri sürülebilirse de eş haricindeki diğer aile bireylerinin de bu tahrik hükmünden yararlandırılması, kadının namusunun tüm aile bireylerinin sorumluluğu altında olduğunun kabulü anlamına gelebileceğinden ve söz konusu nitelikli halin kanuna getiriliş amacına ters düşeceğinden olayda çocukların tahrik hükmünden yararlandırılmaması isabetli görünmektedir. Kaldı ki bu olayda mahkeme çocukların suçu namus/töre saikiyle işlediğine kanaat getirmiştir, dolayısıyla artık haksız tahrik hükmünün uygulanamayacağı açıktır.

cezalandırılıp haksız tahrikten yararlanacak, eğer mağdur olan eşini öldürürse töre saikiyle hareket ettiği muhakkak görülüp haksız tahrik indiriminden yararlanamayacaktır. Çünkü bu durumda, mağdur tarafından gerçekleştirilen haksız bir fiilin mevcut olduğundan bahsedilemeyecektir, zira burada mağdur tarafından gerçekleştirilmiş herhangi bir eylem dahi bulunmamaktadır. Dolayısıyla mağdurun tecavüze uğramış olması, fail için hiçbir koşulda ve durumda haksız bir eylem olarak nitelendirilemeyecek ve failin ilkel bir saikle hareket ettiğinin tereddütsüz kabul edilmesi gerekecektir.

Yukarıdaki açıklamalara ve verilen örneklerle göre kanımızca; öznelerin mağdur ile olan yakınlığından bağımsız olarak töre veya namus saikin varlığının tereddütsüz bir biçimde tespit edebildiği olaylarda, haksız tahrik indirimi uygulanmamalı, söz konusu saikin mevcut olmadığına kanaat getirilen olaylarda ise her somut olayın özelliğine göre bir değerlendirme yapılarak duruma göre failin ya da failerin haksız tahrik indiriminden yararlandırılabilmesi mümkün olmalıdır.

Öte yandan, bir olayda haksız tahrik hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılırken sırf töre saikiyle öldürme suçunda haksız tahrik uygulanamaz noktasından hareketle söz konusu nitelikli hali faile uygulamamak da öngörülen ağırlaştırıcı sebebin kanuna getiriliş amacıyla bağdaşmayacaktır⁴⁸⁹. İşlenen suçun niteliği, olayda haksız tahrikin mevcut olup olmamasına göre belirlenmemelidir.

Diğer bir ifadeyle, töre saikiyle işlenen bir suçun söz konusu olduğu bir olayda haksız tahrik uygulanamayacaksa bu suç töre saikiyle işlenen bir suç değildir sonucuna varılamayacaktır. Burada öncelikli belirlenmesi gereken töre saikin mevcut olup olmadığıdır. Kaldı ki haksız tahrik suçun oluşmasına ve unsuruna ilişkin bir konu değil, fail hakkındaki cezanın belirlenmesi noktasında önem taşıyan bir konudur. Bu nedenle kusurluluk üzerinde etkili bir kavram olan haksız tahrikin, suçun maddi bir unsuruymuş gibi değerlendirilmesi ve varlığı halinde suç vasfının değişeceğine kanaat getirilmesi, hatalı bir yaklaşım olup kanunun genel sistematigiyle de bağdaşmayacaktır⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ Karşıt görüş için bkz: Özcan, Töre, s.254-255.

⁴⁹⁰ Altındal, s. 66. Doğan'a göre de, "Türk Ceza Kanunu sistematiginde "ceza sorumluluğunu azaltan" bir sebep olarak başlı başına ayrı bir yere sahip olan "haksız tahrik" müessesini suçun

Bu sebeple nasıl ki failin kusurlu sayılıp sayılmamasının eylemin suç olup olmamasına bir etkisi yoksa, failin kusurunda bir azalmanın meydana geldiğinden bahisle cezasında indirimle gidilecek olmasının da gerçekleşen suça bir etkisinin olmaması gerekmektedir⁴⁹¹. Dolayısıyla haksız tahrik hükümlerinin uygulanamaması durumunu, töre saikiyle kasten öldürme suçunun oluşmasının bir unsuru olarak değerlendiren görüşlere katılmamaktayız.

Ayrıca suçun töre saikiyle işlenmesi halinde verilecek cezanın ağırlaştırılmasının sebepleri sosyolojik ve kültürel olgulara dayanmakta ise de suçun mağdurları evvelden beri kadınlar olduğundan, temel amaç kadınların bu suçun mağduru olmasını engellemek, çağ dışı nitelikteki bu saiklerin artık kabul edilemez olduğunu belirtmektir. Bu nedenle yargının genel yaklaşımı bu suçun faillerini haksız tahrikten yararlandırmak olmamalıdır. Zira bu tutum, nitelikli halin kanuna getiriliş amacına ve suçun işlenmesini önlemeyi hedef alan Türk Ceza Kanunu'nun amacına da aykırılık teşkil edecektir.

Nitekim kanunda töre saiki kavramı olumsuz anlamda kullanılmış bu nedenle töre saikiyle hareket edilmesi durumunda failin cezası ağırlaştırılmıştır. Dolayısıyla zaten saikin kendisi hem çağ dışı hem de hukuk dışı bir düşünce sisteminin uzantısıdır, bu nedenle kabul edilemez nitelikte bir saikle hareket edip bir kimseyi öldüren fail için, bir de cezasında indirim yapmayı öngörmek mantıklı olmayacaktır. Öyle ki aksi bir tutum, ceza yargılamalarının önemsiz kılındığı, kendi adaletini sübjektif anlayışlarla kendine göre gerçekleştiren bir faili ödüllendirmek anlamına gelecektir⁴⁹².

(ii)Töre Saikiyle Kastan Öldürme Suçunda Suça İştirak

Türk Ceza Kanunu'nun 37. ve 41. maddeleri arasında düzenlenen iştirak hükümleri, tezin sınırlarını aşmamak adına bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmayacak, iştirak konusunun töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçları ile olan ilişkisi bu bölümün esas konusunu oluşturacaktır.

unsuru haline getirmek ve işlenen fiilin kanuni tipe uygunluğunu denetlemede bir ölçüt olarak kullanmak doğru değildir". Doğan Töre, s.134-135.

⁴⁹¹ Özcan, Töre, s.254.

⁴⁹² Kaldı ki eğer toplumda var olan bazı değer yargıları, töreler evrensel nitelikteki insan haklarıyla çelişiyorsa -ki burada en temel insan hakkı olan yaşam hakkının korunması söz konusudur- artık burada söz konusu bu ilkel saiklere ve görüşlere prim verilmemesi gerekir. Yalçın, Kadın, s. 302-303.

Töre saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarında da kasten öldürmenin basit şeklinde olduğu gibi iştirakin her türüne rastlamak mümkündür⁴⁹³. Bu nedenle olaylarda kimlerin, suça hangi statüyle iştirak ettiği dikkatli bir biçimde incelenmelidir. Örneğin Yargıtay 13.06.2012 tarihli bir kararında⁴⁹⁴, sanıkların fikir ve irade birliği içerisinde ve fiil üzerinde ortak hakimiyet kurarak suçu işlediklerini belirterek töre saikiyle öldürme fiilinden müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerektiği sonucuna varmıştır.

Ancak töre saikiyle işlenen suçların çoğunda aile meclisi gibi bir kurumun var olduğu bilinmektedir, öyle ki suç çoğunlukla bu meclisin verdiği karar doğrultusunda işlenmektedir. Özellikle kadının öldürülmesinde etkin bir rol alan söz konusu meclis üyeleri genellikle mağdurun çekirdek ailesinden olsa da fail, geniş aile bireylerinden biri de olabilmektedir⁴⁹⁵. Ancak daha az ceza alacağının düşünülmesi sebebiyle öldürme eylemini gerçekleştirecek fail seçilirken genellikle ailedeki en küçük çocuk azmettirilmektedir⁴⁹⁶. Nitekim yapılan araştırmalara göre toplumda töre cinayeti olarak adlandırılan suçlarda, faillerin %40'a yakınının 17 yaşın altında olduğu ortaya konulmuştur⁴⁹⁷.

Sonuç olarak töre saikiyle işlenen suçların genelinde mevcut olan aile meclisi üyelerinin suçun işlenmesine katkı sağladıkları bir gerçektir. Ancak aile meclisi kararının olduğu durumlarda, asıl fail suçu işlemedikçe meclis üyelerinin bir sorumluluğu doğamayacaktır. Bu nedenle töre saikiyle öldürme suçu, aile meclisinde alınan karar doğrultusunda gerçekleştirilmiş olsa dahi, kararı alan aile meclisi üyeleri, suçun icrasından fail olarak değil ancak şerik olarak sorumlu

⁴⁹³ Tezcan ve diğerleri, Özel s. 199; Özcan, Töre, s.256.

⁴⁹⁴ "... sanıklar B., H., İ. ve M. Ş... 'nin maktulenin bulunduğu odaya girip, sanık B... 'nin kapıyı tuttuğu bir esnada diğer sanıklardan M. ve İ... 'nin salonda bulunan müdahil ve tanıkların içeri girmelerini önlediği, sanık Ö... 'nün odanın penceresinin dışında beklediği ve sanık M. Ş... 'nin ise kalaşnikof tüfek ile maktulenin saklandığı sandığa birçok kez ateş ederek öldürdüğü olayda, tüm sanıkların fikir ve irade birliği içerisinde ve fiil üzerinde ortak hakimiyet kurarak lekelendiğini düşündükleri namuslarını temizlemek amacıyla ve töre saiki ile maktuleyi öldürdükleri anlaşılmakla, sanıkların 5237 sayılı TCK.nun 37. maddesi kapsamında suça müşterek fail yerine, aynı yasanın 39. Maddesi uyarınca yardım eden olarak katıldıklarının kabulü ile yazılı şekilde hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir". Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 13.06.2012 tarih, 2012/1475 E., 2012/4900 K. Sayılı kararı. Aktaran: Mahmut Koca, "Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2015, ss.103-118, s. 110.

⁴⁹⁵ Yalçın, Kadın, s. 278.

⁴⁹⁶ Özcan, Töre, s.256.

⁴⁹⁷ Altındal, s. 99.

olabileceklerdir⁴⁹⁸. Mevut olan bu şeriklik durumu ise azmettirme olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁹⁹.

Azmettirme, belli bir suç işleme hususunda henüz fikri ve iradesi olmayan bir kişiye başkası tarafından bu suçun işlenmesine karar verdirilmesidir⁵⁰⁰. Burada vurgulanması gereken nokta azmettirilen kişide, daha önce var olan bir öldürme niyetinin, düşüncesinin olmaması gerektiğidir. Nitekim töre saikiyle işlenen suçlarda da azmettirilen kişi genelde bir çocuk olmakta ve çoğu zaman çocukta, aile üyelerinin yönlendirmesi olmadan daha öncesinde var olan bir öldürme niyeti bulunmamaktadır. Nitekim Yargıtay'ın 02.10.2019 tarihinde vermiş olduğu bir karar⁵⁰¹ bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

TCK madde 38/1'de yer alan hükme göre suça azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılacaktır. Nitekim *"azmettirme olmasaydı suç işlenmeyecekti"* dediğimiz için azmettirenin işlenen suçun cezası ile cezalandırılması gerekmiştir⁵⁰². Ancak azmettirenin suçun tam cezası ile cezalandırılması onun doğrudan fail sayılmasına neden olmayacaktır, nitekim azmettiren, azmettirdiği kişinin *suçu işlemesi halinde* cezalandırılacaktır⁵⁰³. Bu durumu töre saikiyle işlenen suçlara uyarlayacak olursak, bir baba evden kaçan kızını öldürmesi için oğluna bu suç

⁴⁹⁸ Altındal, s. 96.

⁴⁹⁹ Ayrıca söz konusu suç bakımından genellikle aile meclisi kararı olduğundan ve meclis üyeleri birden fazla kişi olduğundan "müşterek azmettirmenin" varlığından da bahsedilebilir. Kayıhan İçel ve diğerleri, **Suç Teorisi**, 3. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2004, (Suç), s.401.

⁵⁰⁰ Fatma Umay Genç, Fatih Yurtlu, Elif Kurt, Burak Kılıç, **Ceza Genel Hukuku**, (Ed. İzzet Özgenç ve İlhan Üzümez), 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 131-132.

⁵⁰¹ "...sanıkların aldıkları karar uyarınca önce ... öldürmeyi planladıkları, kendisinin öldürüleceği kararını öğrenen ...'nın yaşadığı ... ilini terk ederek sanıklardan kaçmak için İstanbul'a gittiği,.....'da olduğunu tespit eden sanıklar ..., ... ve ...'nin, olaydan sekiz gün evvel, ... bulmak için İstanbul'a gittikleri, orada bulunan sanık ... ile de bir araya gelerek öldürmek amacıyla ... aradıkları, ancak eylemlerini gerçekleştirmeden hep beraber ...'e dönmelerinin ardından, bu kez maktulü öldürmeye karar verdikleri, bu görevi "fail" sıfatıyla yerine getirmesi için yaşı küçük olan ...'ü görevlendirdikleri, olay günü maktulün eşini cezaevinde ziyaret edeceğini öğrenen sanıkların verdikleri talimat üzerine, cezaevinin yakınındaki kahvehaneye gidip maktulü beklemeye başlayan suça sürüklenen'ün, yaklaşık bir saatlik bir bekleyişin ardından, kardeşi tanık ... ile birlikte cezaevinin kapısına doğru ilerleyen maktulü bıçaklayarak öldürdüğü, **sanıkların eylemlerini gerçekleştirmeye olay tarihinden önce karar verdikleri, kararlarından dönmeyip ısrar ederek, kararları ile icrası arasında makul bir süre geçtikten sonra eylemlerini gerçekleştirdikleri anlaşılan olayda; Sanıklar ..., ... ve ...'in sübut bulan tasarlayarak ve töre saiki ile kasten öldürmeye çocuğu azmettirme suçundan TCK'nin 38/2-1, 82/1-a-k maddeleri uyarınca ayrı ayrı cezalandırılmaları yerine, delillerin takdirinde yanılığa düşülerek yazılı biçimde ayrı ayrı beraatlerine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş...**" Yargıtay 1. CD. , 02.10.2019 tarih, 2019/2070 E. , 2019/4104 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵⁰² Özbek ve diğerleri, s. 531.

⁵⁰³ Timur Demirbaş, **Ceza Genel Hükümler**, 15. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, (Genel), s. 529.

işleme kararını aldirtırsa ancak oğlu daha sonra bu suçu işlemekten vazgeçerse, baba oğlunu suça azmettirdiği halde, öldürme fiili gerçekleştirilmediğinden azmettiren olarak bir sorumluluğu doğmayacaktır.

Ayrıca töre saikiyle öldürme suçları genellikle aile arasında meydana geldiği için TCK madde 38/2 sıklıkla uygulama alanı bulabilecektir. Nitekim hükümde; “üstsoy ve altsoy arasındaki nüfuz kötüye kullanmak suretiyle suça azmettirme halinde” azmettirenin cezasının artırılacağı öngörülmüştür. Yine aynı hükmün devamında; “Çocukların suça azmettirilmesi halinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz” denilerek çocukların suça azmettirilmesi halinde üstsoy-altsoy ilişkisinin varlığı aranmaksızın azmettirenin cezasının ağırlaştırılacağı belirtilmiştir.

Azmettirenin ceza hukuku anlamında bir sorumluluğunun doğabilmesi için kasten hareket etmiş olması⁵⁰⁴ ve azmettirilen kişinin de suça yönelik eylemini tamamlamış olması ya da en azından fiilinin teşebbüs aşamasında kalmış olması gerekmektedir⁵⁰⁵. Örneğin, tecavüze uğramış olan kızını öldürmek isteyen baba, kızın abisini ikna ederek bu eylemi silahla gerçekleştirmesine karar vermiş ancak olay günü erkek çocuk, kız kardeşinin yanına gelerek silahını çıkarıp tetiği çektiği sırada annesinin araya girmesiyle öldürme eylemini gerçekleştirememişse bu durumda abinin icra hareketlerine başladığı kabul edilerek eylem teşebbüs aşamasında kabul edilecek ve öldürme eylemi gerçekleşmemiş olsa dahi suçun işlenmesini karar veren baba azmettiren sıfatıyla sorumlu olacaktır.

Fakat suçu işleyen kişinin azmettirenin kastını aşarak daha ağır bir suçu işlemesi durumunda azmettiren, kastın kapsamı dışında kalan suçtan sorumlu tutulmayacaktır⁵⁰⁶. Çünkü burada azmettirenin iradesi ve kararı dışında bir başka suçun işlenmesi söz konusudur ve böyle bir durumda sadece fiili işleyen gerçekleştirilen fiilden sorumlu olacak azmettiren ise sadece azmettirmiş olduğu suç bakımından sorumlu olacaktır. Buna karşılık kastedilenden daha hafif bir suç işlenmiş ise azmettiren bağlılık kuralı gereğince *işlenen suça azmettirmeden* sorumlu tutulacak, işlenen suç daha az cezayı gerektiriyorsa bu ceza kendisine

⁵⁰⁴ Bununla birlikte failin olası kastla hareket etmiş olması da cezalandırılması için yeterlidir. Berrin, Akbulut, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, (Genel), s. 725; Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 490.

⁵⁰⁵ Özgenç, Genel, s. 575.

⁵⁰⁶ Dönmezer ve Erman, II, No. 1246, s. 520-521; Koca/Üzülmüş, Genel, s. 491.

uygulanacaktır⁵⁰⁷. Bu durum töre saikiyle işlenen öldürme suçlarında bir uygulama alanı bulamayacaktır. Çünkü zaten azmettirilen suç kanunda en ağır yaptırımı içeren öldürme suçudur ve bundan daha ağır bir suçun işlendiğinin öne sürülmesi mümkün olmayacaktır.

Öte yandan azmettirmede fiilin ne olduğunun ve failin şahsının belirli olması gerekmektedir⁵⁰⁸. Fakat fiilin esaslı unsurları ile somutlaşmış olması yeterli olup suçun işlenişine ilişkin ayrıntıların belirtilmesine gerek yoktur⁵⁰⁹. Töre saikiyle işlenen suçlarda genellikle öldürülecek olan kişinin kimliği ve öldürme eyleminin nasıl gerçekleştirileceği bellidir ancak azmettirenin sorumluluğunun doğması için suçun nerede, hangi araçla, hangi gün işleneceği gibi ayrıntıların belirtilmiş olmasına gerek yoktur.

Ayrıca azmettirmenin, birden fazla kişi ile “müşterek azmettirme” şeklinde gerçekleştirilmesi de mümkündür⁵¹⁰. Örneğin töre saikiyle kızını öldüren babayı, diğer akraba üyeleri birlikte hareket ederek birtakım söylemler ile suça azmettirmiş ise bu durumda diğer akraba üyeleri müşterek azmettiren sıfatına haizdir⁵¹¹. Öte yandan müşterek azmettirme faaliyetlerinin aynı anda ve aynı mekanda gerçekleştirilmesi zorunlu değildir⁵¹².

Aile meclisi kararıyla işlenmiş töre cinayetlerinde, genellikle söz konusu suçun ne şekilde, ne zaman ve hangi araçla işlenmesi gerektiği meclis üyeleri tarafından suçun asıl failine söylenmekte ve çoğu zaman gerekli hazırlıkların önceden birlikte yapılmaktadır. Ancak bazı olaylarda, aile meclisinde kimlerin olduğu, öldürme fiiline yönelik olarak azmettiren sıfatına sahip kişilerin kimler olacağı tam olarak belirlenememektedir⁵¹³. İşte bu tür durumlarda maddi gerçekliğin ortaya çıkarılması amacıyla azmettirenin ortaya çıkmasını sağlayan fail veya suç ortağının cezasında indirim uygulanılmasını öngören TCK madde 38/3 hükmü gündeme gelecektir.

⁵⁰⁷ Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 492.

⁵⁰⁸ Özgenç, Genel, s. 573. “Eğer suçun yöneltildiği kişi belli değilse koşullarının oluşması durumunda suç işlemeye tahrik⁵⁰⁸ suçundan söz edilebilir”. Akbulut, Genel, s. 726; Kayıhan İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2018, s. 564.

⁵⁰⁹ Özgenç, Genel, s. 573; Demirbaş, Genel, s. 535; Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 490.

⁵¹⁰ İçel, Suç, s. 401.

⁵¹¹ Örnek karar için bkz: Yargıtay 1. CD. 30.01.2013 tarih, 2012/3490 E. , 2013/665 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵¹² Altındal, s. 98.

⁵¹³ Özcan, Töre, s. 256.

Ancak töre saiki ile suçun işlenmesi nitelikli halinin hangi koşullarda diğer suç ortaklarına uygulanabileceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar töre saikin fiile bağlı bir ağırlatıcı sebep olduğu varsayımından hareketle failden şerike, şerikten de faile sirayetin mümkün olabileceği görüşündedir ve bu doğrultuda söz konusu saikin suçun işlenişine katılan kişilerce bilinmesi durumunda nitelikli halin tüm suç ortaklarına uygulanması gerekeceğini savunmaktadırlar⁵¹⁴. Bu sebeple örneğin töre saikiyle kızını öldürmek isteyen bir babanın cinayet için arkadaşını ikna ettiği olayda⁵¹⁵, arkadaşı maddi menfaat amacıyla suçu işlemiş olsa dahi azmettirenin yani babanın töre saikiyle hareket ettiğini biliyorsa nitelikli hal ona da uygulanacak, suçun faili ve azmettireni (hem baba hem arkadaşı) töre saikiyle kasten öldürme suçundan sorumlu olacaktır.

Bazı yazarlar ise saikin suç ortakları tarafından bilinip bilinmemesi önemli olmaksızın bağlılık kuralı gereğince faile uygulanan söz konusu nitelikli halin, diğer suç ortaklarına da uygulanması gerektiğini ifade etmektedir⁵¹⁶.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise şahsi ağırlatıcı sebepler subjektif nitelikte olduklarından sadece ilgili kişi açısından uygulanabilecektir⁵¹⁷. Dolayısıyla TCK'da şahsi nitelikli hallerin diğer suç ortaklarına da uygulanabileceğine ilişkin açık bir hüküm olmadığından, saik suç ortaklarınca bilinse de bilinmese de nitelikli hal diğer suç ortaklarına uygulanamayacaktır. Bu görüşe göre, töre saikiyle kızını öldürmek isteyen baba örneğinde, arkadaşının söz konusu cinayeti maddi menfaat elde etmek amacıyla işlemesi ve öldürdüğü kişinin azmettirenin kızı olduğunu ve olayın töre saikiyle işlendiğini bilmesi ya da bilmemesi halinde de, öldüren kişi töre saiki ile hareket etmediğinden nitelikli halden sorumluluk söz konusu olmayacaktır.

Suçta iştirak eden her fail, salt bu saikle suçu işlemiş olmalıdır. Dolayısıyla kanımızca nitelikli halin suça iştirak eden kişilere uygulanmasında her kişi için ayrı ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Bu bağlamda yukarıda verilen örnekte baba, töre

⁵¹⁴ Meral Ekici Şahin, “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 64, Sayı:3, 2015, ss. 637 – 686, s. 639; İskender, s.145.

⁵¹⁵ Yaşanmış bir örnek için bkz : “Korkunç Töre Cinayeti! 16 Yaşındaki Kızını, Arkadaşına Öldürttü”, 11.01.2019, <https://www.haberler.com/korkunc-tore-cinayeti-16-yasindaki-kizini-vahsi-11632896-haberi/>, (19.03.2021).

⁵¹⁶ Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 485; Özgenç, Genel, s. 585 vd.

⁵¹⁷ Vesile Sonay Evik, **Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, 2011, s. 297; Seydi Kaymaz, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16 Sayı: 2, 2012, ss. 117-168, s. 125.

saikiyle hareket ettiği için azmettiren sıfatıyla suçun nitelikli halinden cezalandırılacakken, sadece işini yapma ve maddi menfaat elde etme saikiyle hareket eden arkadaşın, babanın töre saikini bilip bilmemesinden bağımsız olarak kendisine nitelikli hal uygulanmayarak kasten öldürmenin basit halinden cezalandırılması gerekecektir.

Ancak bir erkek kardeşin, töre saikiyle hareket eden babasının sözleri doğrultusunda evde bulunan silahı alarak ablasını öldürdüğü olayda, baba yine töre saiki ile hareket ettiğinden azmettiren sıfatıyla suçun nitelikli hali kendisine uygulanacak, fakat önceki örnekten farklı olarak bu olayda erkek kardeşin töre saikiyle hareket etmediğinden bahsedilemeyeceğinden söz konusu suçun nitelikli hali kendisine uygulanacak ve cezasında artırımı gidilecektir.

b. Suçun Manevi Unsuru

Gerçekleştirilen fiil ile suçu işleyen fail arasındaki psikolojik bağ manevi unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçun varlığından söz edebilmek için maddi unsurların yanında bu bağın da kurulmuş olması gerekmektedir. Çalışmaya konu kasten öldürme suçunun manevi unsuru ise *kasttır*⁵¹⁸.

Ancak söz konusu kasten öldürme suçu *olası kastla* da işlenebilmektedir⁵¹⁹. Olası kastın haksızlık içeriği doğrudan kasta göre daha az olduğundan eğer olayda olası kastın varlığı tespit edilmişse TCK md.21/2'e göre failin cezasında indirim uygulanması gerekecektir. Doğrudan kast ile aralarındaki ayrımın çıkış noktası ise *isteme unsuru* ile ilgilidir, nitekim doğrudan kastta *isteme* unsuru mevcutken olası kastta *isteme* söz konusu değildir⁵²⁰.

Fail, karşısındaki kişiyi öldürebileceğini öngörmesine rağmen öngörmüş olduğu bu neticeyi umursamamış ve neticenin gerçekleşmesini göze alarak öldürme fiilini gerçekleştirmişse eylemi olası kastla gerçekleştirdiği kabul edilecektir⁵²¹.

Öldürme suçlarında manevi unsura ilişkin tartışmalardan biri de kastın belirlenmesi noktasında yaşanmaktadır. Bu gibi durumlarda failin öldürme kastıyla mı yoksa

⁵¹⁸ Koca ve Üzülmöz, Özel, s. 86; Soyaslan, Özel, s. 130; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 175.

⁵¹⁹ Erem/Toroslu, s. 401-405; Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 38.

⁵²⁰ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 52-54.

⁵²¹ "Aralarındaki fark ölüm neticesinin mutlak veya muhtemel olması ile de ilişkilendirilebilir". Koca ve Üzülmöz, Özel, s. 87.

yaralama kastıyla mı hareket ettiğini belirleyebilmek için her somut olaya göre ayrı ve ayrıntılı bir inceleme yapılarak bir sonuç çıkarmak gerekmektedir⁵²².

Yargıtay Ceza Genel Kurulu failin kastını ortaya çıkarma bakımından birtakım ölçütler belirlemiştir. Bu ölçütler aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir⁵²³:

Fail ile mağdur arasında olay öncesine dayalı öldürmeyi gerektirecek herhangi bir husumetin olup olmadığı, olayda kullanılan aracın öldürmeye elverişli olup olmadığı ve söz konusu suç aletinin fail tarafından nasıl kullanıldığı, ölen kişiye karşı gerçekleştirilen darbe sayısı ve şiddeti, darbelerin vurulduğu bölgenin hayati bakımdan önemi, olay sonrasında failin mağdura karşı tutumu ve hareketlerine kendiliğinden mi yoksa başka bir engel dolayısıyla mı son verdiği.

c. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, kanundaki tarife uygun bulunan fiilin, hukuk düzenince kabul edilmemesi, fiilin hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma halinde bulunmasını ifade etmektedir⁵²⁴. Bu unsuru kasten öldürme suçuna uyarlayacak olursak, bir insanın kasten öldürülmesi kanuni tarife, tipe uygundur; ancak hukuk düzenince tasvip edilmeyen bir hareket olduğundan hukuka aykırıdır.

Buna karşılık bir insanın öldürülmesi hukuk düzenince yasaklanmış ve suç olarak tanımlanmışsa da hukukun bu eyleme izin verdiği, istisna getirdiği bazı durumlar vardır. Bu durumlar hukuk düzenince yasaklanan bir eylemin işlenmesine izin vererek hukuka aykırılık unsurunu ortadan kaldırmaktadır⁵²⁵. Yani burada fiil kasten öldürme bakımından tipik olsa da hukuka aykırı değildir⁵²⁶. İşte bu durumlar “hukuka uygunluk sebebi” olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla kasten öldürme fiili bir hukuka uygunluk sebebi çerçevesinde gerçekleşmişse fail söz konusu eylemden sorumlu olmayacaktır.

TCK’da hukuka uygunluk sebepleri; kanun hükmünü yerine getirme (görevin ifası), meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası olarak belirtilmiştir. Hukuka uygunluk sebeplerinin tümüne yer vermek çalışmamızın kapsamını aşacağından burada çalışma konumuz ile ilişkili olabilecek hukuka uygunluk

⁵²² Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 179.

⁵²³ Artuç, s.469; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 180; Hakeri, s. 30-31. “Ancak öldürme kastının varlığı için getirilmiş olan bu ölçütlerin tümünün bir olayda birlikte bulunması gerekmez. Nitekim kimi zaman sayılan ölçütlerden birinin varlığı failin kastını belirlemede yeterli olurken kimi zaman çoğunun varlığı halinde kastın varlığı tespit edilemeyebilir”. Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 91.

⁵²⁴ Dönmezer ve Erman, II, No. 665, s. 2; Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 59.

⁵²⁵ Gökçen ve Balcı, Suçları, s. 60.

⁵²⁶ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 93.

sebeplerinden “meşru savunma” ve “kanun hükmünü yerine getirme” konuları incelenecektir.

(1) Meşru Savunma

(i) Meşru Savunma ve Şartları

TCK madde 25/1’de düzenlenen hüküm doğrultusunda bir kimsenin kendisini veya bir başkasını hedef alan bir saldırı karşısında savunma amacıyla hareket ederek bu saldırıyı defedecek ölçüde güç kullanması meşru savunma olarak ifade edilmektedir⁵²⁷. Meşru savunmanın şartları; saldırıya ilişkin şartlar ve savunmaya ilişkin şartlar olarak iki ayrı şekilde incelenebilir⁵²⁸.

(ii) Kadının Gerçekleştirdiği Eylemin Meşru Savunma Kapsamında Değerlendirilip Değerlendirilemeyeceği Sorunu

Kadınlar tarafından meşru savunma kapsamı içinde işlenen öldürme eylemleri konumuz bakımından önem arz etmektedir. Nitekim genellikle eşten⁵²⁹, sevgiliden⁵³⁰

⁵²⁷ Özgenç, Genel, s. 367.

⁵²⁸ Ayrıntılı açıklama için bkz: Özbek ve diğerleri, Genel, s. 299-310; Koca ve Üzülmmez, Genel, s. 279-286; Demirbaş, Genel, s. 295-303.

⁵²⁹ Kadının eşine karşı gerçekleştirdiği öldürme eyleminin meşru savunma kapsamında yer almasına dair Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 18.06.1981 tarihli kararı: “...Olay günü akşam üzeri sanık H., kızı F. ile tarlalarında çalışmaktan evlerine dönmekte iken eşi maktul N. ile karşılaştıklarında aşırı derecede içkiye düşkün olan, zaman zaman sanığı ve kızı F.‘yi döven maktulün yine sarhoş vaziyette sanık ile kızına küfredip (bugün son gününüz) dediği, evlerine gelen sanık ve kızının evlerinin üst katındaki yatak odalarına girerek maktulün kendilerini dövmesine engel olmak için oda kapısını arkadan sürgüledikleri, kapının maktul tarafından zorlandığında sanık H.‘nin komidinin gözündeki bulunan kocası maktule ait tabancayı alarak kızı F. ile birlikte balkona geçtikleri maktulün, sürgülenen kapıyı kırarak elinde bulunan tabancası ile sanığın kaçtığı balkon kapsını da açıp (sizi vurursam ne olur) diyerek tabanca ile silahlı saldırısına devam ettiğinde başka hiçbir yere kaçma imkanı bulunmayan sanığın da maktul tarafından nefesine ve kızı F.‘ye karşı vaki silahla va haksız taaruzu filhal def’i zaruretinin bais olduğu mecburiyetle tabancayı ateşleyip maktulü tamamen meşru savunma koşulları altında öldürdüğü hükmüne dayanarak alınan deliller ve tüm dosya münderecatı ile anlaşılmış...”

Yargıtay 1. CD. , 1981/1660 E. , 1981/2957 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵³⁰ ... bir süredir duygusal arkadaşlıkları olan ancak katılan Hüseyin’in ısrarlı taleplerine karşı cinsel yakınlaşmaya izin vermediği anlaşılan Leyla’nın rızasına aykırı olarak yapılan bu cinsel saldırıdan kurtulmaya çalıştığı, bu sırada çuvalların arasına gizlediği tabancaya ulaşarak bitişik atış mesafesinden Hüseyin’in boyun ile göğüs bölgesi arasına bir el ateş ettiği, Leyla’daki yaralanmaların meydana geldiği yerler ile ateşli silahın bitişik atış mesafesinden ateşlenmesi ve isabet ettiği bölge dikkate alındığında cinsel saldırının devamı sırasında yapıldığını gösterdiği hususları göz önüne alındığında, olay gecesi katılan sanık Hüseyin’in katılan sanık Leyla’ya karşı cinsel saldırı fiilini gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Katılan sanık Leyla’nın da Hüseyin’den başlayan, devam eden ve artarak devam etmesi de muhakkak olan cinsel davranışlar şeklindeki haksız saldırıyı, o andaki hal ve şartlara göre kilerin içindeki çuvalların arasında bulunan ve içerisinde iki adet mermi olan tabancayla bitişik atış mesafesinden yalnızca bir kez ateş etmek suretiyle defetmeye çalışması

veya akrabadan gelen haksız saldırılara karşı işlenen bu öldürme suçlarında, eyleminin meşru savunma kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışma konusu olmaktadır⁵³¹.

Kadınlar genellikle kendilerine uygulanan şiddetlere, saldırılara yıllarca katlanmakta, çocukları ve yuvaları için her türlü işkenceye sessiz kalmaktadırlar.

Maddi geçimsizlikler ile birlikte boyutu daha da artan bu şiddetlere boyun eğip, kendi canları pahasına ve sabırla yıllarca yaşam mücadelesi vermektedirler. Ayrıca çoğu, toplumda var olan ataerkil anlayışın etkisinde kalarak maruz kaldıkları bu işkenceleri kimseye anlatamamakta, kendi başlarına, kendi evlerinde, korku ve panik içerisinde bir ömür hapis hayatı yaşamaya mahkum edilmektedirler. Bu nedenle karşılarındaki kişiye karşı gerçekleştirmiş oldukları öldürme eylemleri genellikle artık sistematik ve süregelen şiddetin, işkencelerin, saldırıların geldiği son nokta olmakta, canlarını korumaktan başka yapacakları bir şey olmadığında, bu yaşamdan başka türlü kurtulmanın neredeyse imkansız olduğu durumlarda⁵³² öldürme eylemini gerçekleştirmektedirler⁵³³. Bu nedenle benzer koşullarda gerçekleştirilen öldürme eylemlerinin çoğu meşru savunma kapsamında kalmaktadır.

karşısında, katılan sanık Leyla'nın kendisini başka türlü savunmasının imkansız olduğu, saldırının bir sonucu olan ve saldırgana karşı gerçekleştirilen fiilde meşru müdafaa şartlarının bulunduğu kabulü gerekmektedir..."YCGK, 17.2.2015 tarih, 2014/1-572 E. , 2015/2 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵³¹ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 188. "Buna cevap verebilmek için de önce saldırıyı kimin başlattığının tespiti gerekir. Eğer bu tespit yapılırsa kendini savunma durumunda kalan meşru savunmadan yararlanır, ancak saldırıya geçenin ilk kim olduğu tespit edilemiyorsa şüpheden sanık yararlanır ilkesi doğrultusunda iki tarafın da meşru savunmadan yararlanması gerekir". Hakeri, s. 48.

⁵³² Nitekim Yargıtay 24.12.2014 tarihinde vermiş olduğu bir kararında "...Şöyle ki, **hiçbir sebep olmadığı halde maktul uzun süreden beri sanığa fiziki saldırılarda ve hakaretlerde bulunmaktadır. Olay anında da yine maktulün sebepsiz yere sanığa şiddet uyguladığı ve eylemlerine devam edeceği bellidir.** Yaşanan tüm olayların etkisiyle sigarasını bitirdikten sonra yine kendisini döveceğini düşünen sanığın bir anlık kararla eline geçirdiği kabloyu maktulün boğazına dolayarak sıktığı, maktul yere düşünce eylemine son verdiği ancak yerde yatmakta olan maktulün **"beni boğ, yoksa çok kötü olacak"** şeklindeki sözü üzerine artık o ana kadar ki eyleminden sonra bu kez maktulün kendisine çok daha ağır şiddet uygulayabileceğini, hatta öldürebileceğini düşünerek yeniden maktulün boğazını sıkıp öldürmesi şeklinde sonuçlanan olayda sanığın meşru müdafaa şartları içerisinde maktulü öldürdüğü kabul edilmelidir. Olayın gerçekleşme örgüsü ve sanığı maktulü öldürmeye götüren şartlar T.C.K.'nın 25/1. maddesinde belirtilen meşru müdafaa haline tam olarak uymakta olup sanığın eylemini hukuka uygun hale getirmekle ve C.M.K.223/2-d maddesinde belirtilen şekilde hukuka uygunluk ve beraat sebebi oluşturmaktadır..." şeklinde hüküm kurarak kadın eşin eyleminin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Burada sanığın kendisine yönelen şiddetlerden başka türlü kurtulma imkanının olmayacağı ve eylemini gerçekleştirmediği halde kendisinin öldürülecek olması kuvvetle muhtemeldir. Yargıtay 1. CD. , 2013/2895 E. , 2014/6572 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵³³ Kadının yukarıda saymış olduğumuz gerekçelerle uzun yıllarca şiddete maruz kaldığını ve olay günü de yaşadığı ağır saldırı karşısında öldürme eylemini gerçekleştirdiğini anlatan YCGK' nın , 29.11.2018 tarihli kararı: "...yıllardır ailesi tarafından aranıp sorulmayan, taşındığı yeni ortamda

Yargıtay, kararlarının bazılarında kocaya karşı gerçekleştirilen öldürme eylemlerinde kadının meşru savunma kapsamında hareket ettiği sonucuna varmıştır⁵³⁴. Ancak eksik inceleme ile alınmış olunduğunu düşündüğümüz bazı kararlarında ise kadının mevcut saldırıya karşı gerçekleştirdiği öldürme eylemini meşru savunma kapsamında değerlendirmeyerek eylemin haksız tahrik koşulları altında işlendiğine hükmetmiştir⁵³⁵.

(2) Kanun Hükmünü Yerine Getirme

Bu bölümde incelenecek diğer hukuka uygunluk sebebi, görevin ifası yani kanun hükmünü yerine getirmedir. Söz konusu hukuka uygunluk nedeninin bu çalışmada incelenecek olmasının sebebi, görevi ifa noktasında bazı polislerin

hiçbir komşusu ve arkadaşı bulunmayan, evin kapısı kilitlenmek suretiyle evden çıkmasına izin verilmeyen sanığın, açıklanan olaylar zinciri içinde ırzına yönelik ısrarlı saldırılardan maktulün vazgeçmeyeceğini anlayarak maktulden kaynaklanan, olay gecesini gerçekleştiren ve ısrarla sürdürülen, bilimsel raporla da varlığı doğrulanan cinsel bütünlüğüne yönelen haksız saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile maktulü boynundan bıçakla yaralayarak öldürdüğü, sanığın kendisini başka türlü savunmasının imkânsız olduğu, saldırının bir sonucu olan ve saldırganı karşı gerçekleştiren fiilinin meşru savunma şartları altında gerçekleştirildiği kabul edilmelidir...” YCGK, 29.11.2018 tarih, 2018/244 E. , 2018/580 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵³⁴ “...Dosya içeriğine göre, sanık tarafından yapılmış hiçbir haksız hareket olmadığı halde, gece yarısı sarhoş olarak eve gelen maktul; sanığa karşı müessir fiilde bulunmuş, zorla livata yapmıştır. Çırlıçılak dışarı atılan sanığın pencereden içeri girmesi üzerine fiilini tekrarlamak istemiştir. Sanık, nefesine vaki saldırı üzerine sanığın yüzüne kızgın yağı dökmüş ve peşinden odaya giderek boğazını sıkıştır. Ortada hiç bir şey yokken saldıran maktulün, yandıktan sonra yeniden ve daha şiddetli biçimde saldırması kuvvetle muhtemeldir. Tekrarından korkulan bir saldırı söz konusudur. Nefse yönelik saldırının tekrar edilme tehlikesi bulunduğundan, tecavüz önlenememiştir. Sanık "Yardım" diyerek odaya giden maktulün, gelerek kendisini öldüreceği korkusuyla hemen peşinden odaya gitmiş ve onu öldürmüştür. Bu nedenle olayda yasal savunma sınırları aşılmamış ve fiil, yasal savunma koşulları içerisinde işlenmiştir...” YCGK, 18.2.1991 tarih, 1991/1-4 E. , 1991/39 K. Sayılı karar. Benzer yönde bir kararlar için bkz: Yargıtay 1. CD. , 1981/1660 E. , 1981/2957 K; 2009/2417 E. , 2012/7798 K; <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵³⁵ “...maktulün kendisine saldırarak zorla cinsel ilişki kurmak istediğini, kabul etmemesi üzerine boynunu elle ve başörtüsü ile şiddetle sıkıldığını, elinden kurtulmak için itip yere düşürdüğü maktulün başını çarpmasından istifade ederek maktulün kendisine yönelik bu saldırılarına karşı meşru müdafaa şartları altında maktulü boğduğunu, niyetinin maktulü öldürmek olmadığını savunmuş ise de; sanığın boynunun sadece sağ kısmında ve sol bacak üst kısmında hafif kızarıklık dışında vücudunda başkaca bir darp cebir izi bulunmadığına dair raporda sanığın boyun bölgesinde uğradığını iddia ettiği elle boğmaya emare olabilecek, boynu çepeçevre saran parmak veya telem izinden bahsedilmemiş olması, maktule ilişkin otopsi raporunda maktulün başında düşmeye bağlı herhangi bir darp cebir izine ilişkin tespit bulunmaması karşısında; maktulün yaşı ve otopsi raporunda belirlenen üstün fiziki yapısı da göz önüne alındığında, sanığın iddia ettiği şekilde yaşamına ve cinsel bütünlüğüne yönelik sürmekte olan bir saldırı bulunmadığı gibi önceki tarihlerde vuku bulmuş saldırının o an için tekrarının da muhtemel olmadığı, bu itibarla sanık açısından meşru savunma şartlarının oluşmadığı anlaşıldığından, sanığın meşru savunma şartları altında hareket ettiği yönündeki dosyada bulunan tutanak ve bilimsel raporlarla örtüşmeyen, cezadan kurtulmaya yönelik soyut savunmalarına itibar edilemeyeceği ve sanığın eşi maktulü yoğun tahrik altında kasten öldürdüğü kabul edilmelidir...” YCGK, 04.10.2018 tarih, 2015/424 E. , 2018/399 K.

orantısız güç kullanması ve yasal sınırların aşarak eylemlerinin kadına karşı şiddet boyutuna varmasıdır. Özellikle toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılması sırasında bazı polisler tarafından uygulanan orantısız güç, çoğu kadının şiddet mağduru haline gelmesine neden olabilmektedir.

TCK madde 24'e göre kanun hükmünü yerine getiren kişiye ceza verilemeyecektir. Bu maddeyi kasten öldürme suçuna uyarlayacak olursak, silah kullanma yetkisi çerçevesinde hareket eden bir görevli kasten öldürme suçunu işlemiş olmayacaktır⁵³⁶. Türkiye'deki uygulamalarda silah yetkisinin kullanılması sonucu ölümlerin meydana gelmesine sık rastlanmasa da yaralanmaların ve kadınlara yönelik bazı şiddet eylemlerinin vuku bulması hükmün incelenmesini gerekli kılmıştır.

Zor kullanma yetkisine sahip polisin bu yetkisinin kapsamı PVSK md. 16'da düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin ilk fıkrasında ise; *“Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir”* denilmiştir. Ancak medyaya yansıyan bazı olaylarda polisin herhangi bir direnişle karşılaşmadığında dahi zor kullandığı hatta bazı hallerde eylemlerinin şiddet boyutuna vardığı görülmektedir. Özellikle ataerki anlayışın da etkisi ile kadınlar daha savunmasız ve güçsüz görülmekte, şiddet uygulayan polisler beden ve maddi güç⁵³⁷ üstünlüğünü kullanarak kadınların daha fazla zarar görmelerine neden olabilmektedirler⁵³⁸.

Bu nedenle, zor ve silah kullanma yetkisine sahip olan başta kolluk kuvvetleri olmak üzere tüm görevlilerin bu konuda daha dikkatli olmaları ve kanunda belirtilen sınırları aşmamaları gerekmektedir. Hele ki kadına karşı şiddetle etkin mücadele kapsamında önemli bir rolü bulunan polislerin kendilerinin şiddet uygulayıcısı konumuna gelmemeleri için bu yetkilerini kullanırken yasada belirtilen sınırlar çerçevesinde hareket etmeleri gerekmekte ve bu konuda kendilerinin daha özenli olmaları beklenmektedir.

⁵³⁶ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 144.

⁵³⁷ PVSK md. 16'ya göre maddi güç; *“polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarıdır”*.

⁵³⁸ Medyaya yansıyan örnek bir olay için bkz: <https://www.haberturk.com/polis-siddeti-son-dakika-doven-polisle-ilgili-soke-eden-gelisme-3092875>, E.T: 19.06.2022.

d. Kusurluluk Unsuru

Kusur, “işlenen fiille ilgili olarak failin sorumlu tutulup tutulmayacağına ilişkin değer yargıları” şeklinde tanımlanabilmektedir⁵³⁹. Kusur aslında, failin gerçekleştirdiği eylemi ile hukuk düzenine aykırı davranmasından ötürü kınanabilirliğini ifade etmektedir⁵⁴⁰. Nitekim kasten öldürme suçu bakımından failin tipe uygun hareketi gerçekleştirmiş olması cezalandırılabilmesi için yeterli olmamakta ayrıca eylemi işlediği sırada *kusurlu* hareket etmiş olması da aranmaktadır.

Öyle ki, kasten öldürme suçunu işleyen kişinin, işlediği öldürme fiilinin anlama ve sonuçlarını algılama veya yönlendirme yeteneğine sahip bulunmaması durumunda cezalandırılması mümkün değildir⁵⁴¹. Kişinin fiili gerçekleştirmeye ilişkin bu yeteneği, yaşının küçük olması, akıl hastası olması veya geçici bir sebep ile ortadan kalkmış ya da önemli ölçüde azalmış olabilmektedir.

(1) Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı, Sağır ve Dilsizlik

Kusurluluğa etki eden bir diğer hal ise fiili işleyen kişinin “*akıl hastası*” olması halidir. Akıl hastalığı kişinin kusur yeteneğini etkileyen durumlardan biri olup akıl hastası olan kimsenin suç işlemesi durumunda kusur yeteneği azalmış kabul edilmektedir⁵⁴². Nitekim Türk Ceza Kanunu’nun m. 32/1 fıkrasına göre: “*Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur*” denilmektedir.

Kasten öldürme suçu bakımından ise, suçu işleyen failin akıl hastası olduğunun ileri sürülmesi durumunda, söz konusu hastalığın failde ne zamandan beri var olduğu ile ilgili resmi bir sağlık kuruluşundan rapor alınması gerekmektedir. Çünkü kusur yeteneği bakımından önemli olan failin, fiili işlediği sırada akıl hastası olup olmadığıdır. Hastalığın kişinin davranışları, eylemleri üzerindeki etkileri için ise

⁵³⁹ Selami Turabi, “Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 101, 2012, ss. 267-292, s. 268.

⁵⁴⁰ Meraklı, s. 34.

⁵⁴¹ Koca ve Üzülmüş, Özel, s. 128.

⁵⁴² Akıl hastalığının kusur yeteneğine etkisi bakımından ayrıntılı bilgi için bkz: Meraklı, s. 372-375.

yine bir sağlık kuruluşunda CMK madde 73 gereği *gözlem altına alma* işlemi uygulanabilmektedir⁵⁴³.

Kasten öldürme suçu bakımından sanığın akıl hastası olduğu iddiası daha çok aile içinde yaşanan öldürme fiillerinde genellikle eşe, anneye ve babaya karşı ileri sürölmektedir⁵⁴⁴. Özellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen suçlarda sanığın cezasız kalabilmek amacıyla veya cezasında indirim yapılması için bu yola bařvurduđu⁵⁴⁵, hukuk dışı raporların alınmaya çalışıldığı ve bu nedenle raporlar arasında çelişkiler meydana geldiği görölmektedir⁵⁴⁶. Oysa söz konusu bu hüküm, sanığın sığınacağı ve rahatça yararlanabileceği bir hüküm haline dönüşmemeli, raporların tarafsız bir biçimde alınması sağlanarak özenli bir inceleme yapılmalı, sanığın duruşmalar sırasındaki hal ve hareketleri de dikkatli bir biçimde gözlemlenmelidir.

(2) Geçici Nedenler

Kusurluluğa etki eden bir diğer hallerden olan *geçici nedenler ve alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma* Türk Ceza Kanununun 34. maddesinde

⁵⁴³ Koca ve Üzülmöz, Özel, s.128.

⁵⁴⁴ Bu duruma ilişkin daha fazla örnek için bkz: Yargıtay 1. CD. ; 2020/2410 E. , 2021/239 K; 2020/2683 E. , 2021/132 K. ; 2016/5636 E. , 2018/698 K. ; 2020/2085 E. , 2020/3336 K. ; 2018/948 E. , 2020/84 K. ; YCGK, 2015/986 E. , 2018/102 K.

⁵⁴⁵ Bu duruma 30.11.2014 tarihinde yaşanan Eda Okutgen cinayeti örnek olarak verilebilir. Nitekim eşini öldüren sanık yargılamadaki ifadelerinde hasta olduğunu ve tedavi olmak istediğini belirterek eşini bu nedenle öldürdüğünü beyan etmiştir. Ancak Adli Tıp Kurumu tarafından alınan rapora göre sanığın tam ehliyetli olduğuna karar verilmiştir. Ayrıntı için bkz: “Yeniden görölen Eda Okutgen cinayeti davasında, sanığa müebbet hapis”, 30.01.2019, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/yeniden-gorulen-eda-okutgen-cinayeti-davasinda-41099913>, (11.04.2021). Yine benzer şekilde eşini kasten öldüren sanığın akıl hastası olduğunun ileri süröldüğu bir olay için bkz: “Halide Özpolat Cinayeti Davası Karara Bağlandı”, 17.04.2018, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/halide-ozpolat-cinayeti-davasida-karara-baglandi-12736918> (11.04.2021).

⁵⁴⁶ “... sanık ...'ın, eşi olan maktul ...'e yönelik nitelikli kasten öldürme suçunun sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suçun niteliği tayin, takdiri indirim nedenlerinin nitelik ve derecesi takdir kılınmış, savunmaları inandırıcı gerekçelerle değerlendirilip reddedilmiş, sanığın akıl hastası olup olmadığı hususu ile ilgili olarak,... Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinden alınan rapor, Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinden ve.... Adli Tıp İhtisas Kurulundan alınan raporlar arasında çelişki bulunduğundan, sanığın, Adli Tıp Üst Kuruluna gönderilerek, muayenesi yapıldıktan sonra, Adli Tıp Üst Kurulundan rapor aldırılması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken raporlar arasındaki çelişkiler giderilmeden eksik inceleme ile yetinilerek yazılı şekilde hüküm kurulması, Usul ve yasaya aykırı, bozmayı gerektirdiğinden...” denilmek suretiyle iki ayrı rapordaki çelişkiler nedeniyle sanığın gerçekten akıl hastası olup olmadığının tespiti için Adli Tıp Üst Kurulu'nda muayenesinin yapılması sağlanarak bu muayene sonucu bir rapor tanzim edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 16. 04. 2019 tarih 2018/3972 E. , 2019/2263 K. Sayılı kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> Benzer kararlar için bkz : Yargıtay 1. CD, 2019/385 E. , 2019/1672 K.; 2018/5380 E. , 2019/614 K. ; 2020/2410 E. , 2021/239 K. Sayılı kararları.

düzenlenmiştir. Hükümde bahsi geçen geçici nedenlere; bazı kimyasal maddelerin etkisi, hipnoz veya uyurgezerlik hali, ateşli hastalık, epilepsi ve demans, yeni doğum yapmış kadının psikolojik durumu örnek olarak verilebilmektedir.

Burada konumuz itibariyle tartışılması gereken husus, *yığın psikolojisi altında*, diğer bir deyişle *galeyan etkisi altında*, özellikle *kadın eşe* karşı gerçekleştirilen öldürme eylemleri bakımından, failin öfke ve kızgınlık içerisinde, “*cinnet halinde*” olduğundan bahisle kusur yeteneğinde herhangi bir azalma meydana gelip gelmeyeceğidir⁵⁴⁷.

“*Cinnet*” sözcüğü Arapça kökenli olup güncel Türkçe sözlükte “*cinnet geçirmek*”; “*delirmek, aklını kaçırmak*” şeklinde tanımlanmıştır⁵⁴⁸. Cinnet halinde, failin algılama ya da irade yeteneğinin olumsuz anlamda etkilendiği kabul edilebilirse de söz konusu hal hukuki açıdan failin kusuruna etki eden bir hal olarak değerlendirilmemelidir, zira *cinnet halini* hukuk düzeninin korunması bakımından katlanılabilir ve mazur görülebilir bir hal olarak görmek mümkün görünmemektedir⁵⁴⁹. Nitekim Yargıtay’ın da yaklaşımı bu görüşe paralel yöndedir⁵⁵⁰.

Yine bu duruma benzer örnek bir olayda⁵⁵¹, otomobilde tartıştığı kız arkadaşını, üzerine benzin döküp ateşe verdikten sonra çıplak halde yol ortasına atan bir sanığın yargılama sürecindeki ifadelerinde aşağıdaki şekilde beyanlarının olduğu görülmüş, sanık sinir haliyle söz konusu eylemi gerçekleştirdiğini ifade etmiştir:

Aramızda tartışma çıktı. Sinirlenerek her zaman aracımın bagajında bulunan yakıt bidonunu alarak, kendi kollarıma döktüm. O da sinirlenip yakıt bidonunu alarak kendi üzerine döktü. Tartışmamız devam edince ben sinirlerime hakim olamayıp kendimi yaktım. Aramızda biraz mesafe vardı ama o da alev aldı, perişan vaziyettedim, akli dengem yerinde değildi.

⁵⁴⁷ Yığın psikolojisi altında işlenen eylemlerin kusur yeteneğini ortadan kaldıracağına ilişkin görüş için bkz; Demirbaş, Genel, s. 368-370.

⁵⁴⁸ <https://sozluk.gov.tr/>, (11. 04. 2020).

⁵⁴⁹ Meraklı, s. 378-379.

⁵⁵⁰ “...Karısı Ayşe Özmen'i öldürmekten sanık Hüseyin Güneş Özmen'in yapılan yargılanması sonunda... sanığın suçunun sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suç niteliği tavin, cezayı azaltıcı bir sebep bulunmadığı takdir kılınmış, savunması inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre verilen hükümde bozma nedenleri dışında isabetsizlik görülmemiş olduğundan...**sanığın olay anında cinnet geçirdiğine yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine,**” denilmiştir Yargıtay 1. CD. 02.11.2011 tarih 2011/4629 E. , 2011/6534 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵⁵¹ “Kız Arkadaşını Benzin Dökerek Yakan Sanık Hakkında Ağırlaştırılmış Müebbet İsteniyor”, 05.02.2019, <https://www.haberler.com/sengul-u-benzin-dokerek-yakan-sanik-hakinda-11709699-haberi/>, (19. 03. 2021).

Ancak kanımızca burada sanığın “*cinnet halinde*” etkisinde olduğundan bahisle ceza verilmemesi söz konusu olmamalıdır. Zira bu gerekçeyi hukuk düzeninin kabul etmesi mümkün değildir. Nitekim mahkeme tarafından da sanığın öfke halinde olduğuna ilişkin savunması *geçici neden* kapsamında değerlendirilmemiştir.

(i) Mazeret Sebepleri

(aa) Zorunluluk Hali

Zorunluluk hali kişinin kusurluluğunu ortadan kaldıran mazeret sebeplerinden biri olup bu halde failin eylemi suç teşkil etse de kendisi kusurlu sayılmadığından hakkında cezaya hükmedilmemektedir⁵⁵².

(bb) Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması

Meşru savunmada sınırın aşılması husus TCK madde 27/2’de düzenlenmiştir. Hükme göre; meşru savunmanın şartları olayda mevcut olmasına rağmen burada saldırıya uğrayan kişi maruz kaldığı haksız saldırının da etkisiyle söz konusu saldırıyı defedecek ölçünün üzerinde bir kuvvet kullanarak heyecan, korku ya da panikle meşru savunmanın sınırlarını aşmış kabul edilmekte, iradesi üzerindeki kontrolünü önemli ölçüde kaybederek hukuk düzeninin gereklerine aykırı bir biçimde davranmış olmaktadır⁵⁵³.

Burada kişinin meşru savunma kapsamında hareket ettiği kabul edilerek mazur görülebilecek bir biçimde sınırı aşmış olduğu kabul edildiğinden kusuru ortadan kalkacak ve kişiye ceza verilmeyecektir. Nitekim TCK madde 27/2’de yer alan hükümde: “*Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez*” denilmiştir.

Burada konu bakımından incelenmesi gereken husus, haksız bir saldırıya maruz kalan kadınların bu saldırıya karşı öldürme fiilini işledikleri durumlarda,

⁵⁵² Koca ve Üzülmöz, Genel, s. 347; Ahmet Gökçen, Murat Balcı, “Kasten Öldürme Suçu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 1-2, 2011, (Suçu) ss. 95-218, s. 189.

⁵⁵³ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A.Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 473-474. Ayrıntılı açıklama için bkz: Demirbaş, Genel, s. 345-350; Koca ve Üzülmöz, Genel, s.353.

gerçekleştirdikleri eylemlerin TCK madde 27/2 kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir.

Genellikle evlilik birliği içerisinde veya boşanma davası sürecinde yaşanan olaylarda; erkeğin/kocanın tartışma esnasında bedenen kendisinden daha zayıf yapıda olan eşine karşı fiziki şiddet uygulamaya başlaması, birlikte olmaya zorlaması, istemediği halde görüşmek istemesi ve üzerine gelerek ısrarcı olması vb. şekilde gerçekleşen olaylarda kadın eş meşru savunma kapsamında hareket ederek öldürme fiilini gerçekleştirmekte ve yaşanan bu tarz olayların çoğunda heyecan, korku veya telaşla hareket etmektedir. Dolayısıyla böyle olaylarda savunmada sınırın aşılması söz konusu olmaktadır. Nitekim Yargıtay da 20.12.2011 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁵⁵⁴, sanık eşin/kadının, kendisine yönelen ve gerçekleşmesi muhakkak bir saldırının etkisi altında, kendisini korumak kastıyla ve mazur görülebilecek heyecan, korku ve telaşla hareket ederek öldürme fiilini gerçekleştirdiğine, bu nedenle eyleminin TCK madde 27/2 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Kadın tarafından meşru savunma kapsamında eşe karşı gerçekleştirilen öldürme eylemlerinden, sosyal medyaya yansıyan ve büyük yankı uyandıran bir olayda da kadının eyleminin TCK madde 27/2 kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışılmıştır⁵⁵⁵. Nitekim olay bir kadının, kendisine cinsel

⁵⁵⁴ “...dosya içeriğine göre; maktulün, rızası olmaksızın kaçırarak evlendiği ve suç tarihi itibarıyla ayrı yaşadığı eşi sanığa yönelik olaydan önceki tarihlerde zaman zaman etkili eylemde bulunarak sınıklı küfürler ettiği ve tekrar kaçıracağı yönünde sanığın da haberdar olduğu sözleri bulunduğu, sanığın açtığı boşanma davasının suç tarihinden önce 31.07.2007 tarihinde karara bağlandığı ancak, suç tarihi itibarıyla henüz kesinleşmediği, sanığın olay tarihinde köydeki babasının evinde kaldığı, olay günü saat 16.20 sıraları diğer aile bireylerinin evde bulunmadığı bir anda maktulün eve geldiğini gören sanığın hemen içeri girerek evin giriş kapısını kilitlediği, kapıyı açmak için zorlayan maktulün ön kapıyı açamaması üzerine bu kez evin arkasındaki muhkem olmayan kapıya yönelerek açmaya çalıştığı, sanığın bu sırada evdeki babasına ait av tüfeğini eline alarak odada beklemeye başladığı, maktulün evin arka kapısını zorlayarak açmak suretiyle eve girdiği ve odaları gezerek aradığı sırada evin koridorunda sanıkla karşılaştığı, sanığın üzerine gelmemesi konusundaki uyarısına rağmen üzerine gelmeye devam etmesi üzerine av tüfeğiyle maktule iki el ateş ettiği, yüz ve göğüs bölgelerinden saçma isabeti alan maktulün iç organ harabiyeti ve büyük damar harabiyetinden gelişen kanama sonucu hayatını kaybettiği olayda; Sanığın kendi nefesine yönelik gerçekleşen ve tekrarı muhakkak olan haksız saldırı karşısında kendisini korumak kastıyla mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaş sebebiyle meşru savunmada sınırın aşıldığı anlaşılmakla...” Yargıtay 1. CD. 20.12.2011 tarih, 2009/8031 E. , 2011/8079 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵⁵⁵ Olayın öncesinde saatlerce şiddete maruz kalan, ölümle tehdit edildiği eşi Ramazan İpek’i silahla öldürdüğü iddia edilen Melek İpek örneğine ilişkin bilgiler için bkz: Yıldız Yazıcıoğlu, “Melek İpek Örneği Kadın Cinayetlerinde Tartışma Başlattı”, 15.01.2021, <https://www.amerikaninsesi.com/a/melek-ipek-ornegi-kadin-cinayetlerinde-yeni-bir-tartisma-yaratti/5739438.html>, (01.05.2021)

istismarın yanı sıra “işkence” olarak yorumlanabilecek şekilde sistematik şiddet uygulayan eşini boğuşma sırasında öldürmesi eyleminden ibarettir. Yargılama sırasında alınan ifadelerle göre kadın olayın öncesinde elleri kelepçeli bir biçimde saatlerce şiddete maruz kalmış, defalarca ölümle tehdit edilmiştir. Sonunda çıkan arbede sırasında da silahın ateş alması sonucu eşi ölmüştür. Burada kadının, maruz kaldığı haksız saldırı nedeniyle savunmada bulunurken heyecan, korku, telaş gibi duygu durumları altında hareket edip iradesi üzerindeki kontrolünü önemli ölçüde kaybettiği aşikardır. Dolayısıyla kanımızca söz konusu olayda TCK madde 27/2 uyarınca meşru savunmada sınırın aşılması söz konusu olup kadının eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir⁵⁵⁶.

(cc) Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit

TCK madde 28’te düzenlenen hüküm gereği cebir, şiddet, korkutma ve tehdit, failin irade yeteneğini etkileyen ve kusurluluğu ortadan kaldıran hallerden sayılmıştır. Düzenleme ile cebir, şiddet, korkutma veya tehdit etkisi altında suç işlenmesi halinde sorumluluğun cebir, şiddet, korkutma veya tehdidi kullanana ait olacağı öngörülmüştür⁵⁵⁷.

(ii) Haksız Tahrik

(aa) Haksız Tahrik ve Şartları

Tahrik, ceza hukuku bakımından bir kimsenin iradesi üzerinde yapılan etki sonucu bu kişinin suç işleme doğrultusunda harekete geçirilmesi, teşvik edilmesi anlamını taşımaktadır⁵⁵⁸. İnsanın dış dünyaya yansıyan davranışlarını ve eylemlerini esas alan ceza hukuku, kişinin eylemlerinde, davranışlarında ve işlemiş olduğu suçlarda; iç dünyasının, o anki ruh hâlinin ve genel psikolojik durumunun önemi bulunduğunu kabul ederek bu psikolojik durumlara belli bir hukuki değer

⁵⁵⁶ Nitekim olaya ilişkin Antalya 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen üçüncü duruşmada “meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez” hükmü gereğince Melek İpek’in tahliyesine karar verilmiştir. “Melek İpek tahliye edildi”, 26.04.2021, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/melek-ipek-tahliye-edildi-575939.html>, (01.05.2021).

⁵⁵⁷ Reşat Koparan, “TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Ve Azaltan Sebepler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 64, 2006, ss. 337-367, s. 349.

⁵⁵⁸ Demirbaş, Genel, s. 460.

vermektedir⁵⁵⁹. İşte haksız tahrik de kişinin psikolojik durumuna ve buna bağlı eylemlerine verilen hukuki değeri ifade etmektedir.

Haksız tahrik hükmü, Türk Ceza Kanununun 29. maddesinde düzenlenmiştir. Nitekim hüküm, suçun işlenmesine etki eden eylemlere bir sonuç bağlamakta ve bu bağlamda haksız tahrik altında işlenen bazı eylemler bakımından faile verilen cezada indirim uygulanılabileceği öngörülmektedir.

Haksız tahrik hâlinde failin iradesi tamamen kaybolmamakta ancak iradesinde ve davranışlarını yönlendirebilme becerisinde, kusurunda azalma meydana gelmektedir⁵⁶⁰. Dolayısıyla eğer bir kimse haksız bir fiilin meydana getirdiği şiddetli elem ve öfkenin etkisi altında kalarak kasten öldürme suçunu işlerse, cezasında indirim gerekecektir.

Haksız tahrik hükmü, başlı başına bir tez konusunu oluşturabileceğinden bu çalışmada kapsamın dışına çıkmamak adına hükmün ayrıntılarına girilmeyecektir. Ancak çalışmamızın konusu bakımından mühim gördüğümüz hükmün *erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme suçları* ile olan ilişkisi aşağıda ayrıca incelenecek, bu konuda uygulamada yaşanan sorunlara değinilecektir.

(bb) Haksız Tahrik Hükümlerinin Kadınlara Karşı İşlenen Suçlarda Nasıl Uygulandığı Sorunu

Haksız tahrikin varlığı için aranan şartlardan biri, fiilin hukuka aykırı, haksız nitelikte olmasıdır. Nitekim madde gerekçesinde de “*Maddedeki haksız fiil terimi, bir davranışın hukuk düzenince tasvip edilmediği anlamına gelmektedir*” denilmiştir. Ayrıca Ceza hukuku bakımından tahrik oluşturan fiillerin “*haksız*” olarak nitelendirilebilmesi için “*yükümlülük getiren veya yetki veren herhangi bir normun dışına çıkmış olması*” gerekmektedir⁵⁶¹.

Kadınlara karşı işlenen suçlarda erkekler lehine uygulanan haksız tahrik hükmü ile ilgili yaşanan tartışmaların çıkış noktasını da işte bu “*eylemin haksız olması konusu*” oluşturmaktadır. Nitekim kadınların mağdur sıfatına sahip olduğu özellikle öldürme suçlarında, erkekler lehine haksız tahrik indirimi uygulanırken

⁵⁵⁹ Abdülkadir Çadık, “Haksız Tahrikin Felsefi Temelleri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3, 2018, ss. 185-238, s. 206.

⁵⁶⁰ Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 359; Özgenç, Genel, s. 466; Aydın, s. 228.

⁵⁶¹ Gülşah Bostancı Bozbayındır, **Ceza Hukukunda Haksız Tahrik**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 186.

kadının hareketinin “haksız” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği uygulamada çoğu zaman sorun olmaktadır; öyle ki, kadının çok basit bir hareketi haksız tahrik indiriminin uygulanması için yeterli olurken, erkekten kadına yönelen ağır hakaretler, şiddet içeren davranışları çoğu zaman haksız tahrik indirimine konu bile edilmemektedir⁵⁶². Maalesef ki bu durum yargılamalarda hala ataerkil bir anlayışın sürdürüldüğünün kanıtıdır. Halbuki, toplumsal değer yargılarına, örf ve adetlere aykırılıklar veya birtakım bakış açılarından kaynaklanan düşünceler faili tahrik edici boyutta olsa da söz konusu hareketler “haksız” olarak nitelendirilemeyeceğinden haksız tahrik indiriminin uygulanması söz konusu olmamalıdır⁵⁶³.

Bu doğrultuda örneğin, mağdurun erkek arkadaşının olması, sevdiği kişi ile bir ilişki yaşaması⁵⁶⁴, dar pantolon giymesi, kırmızı ruj sürmesi, mini etek giymesi, boşanmak istemesi, çalışmak istemesi gibi eylemleri hukuka aykırı olmadığından haksız eylemler de değildir. Yine boşanmış veya 18 yaşını doldurmuş bir kadının erkek arkadaşıyla yaşaması nedeniyle babası, abisi veya eski eşi tarafından öldürülmesinde mağdurdan kaynaklanan herhangi bir haksız eylem mevcut olmadığından haksız tahrik indirimi de söz konusu olmamalıdır⁵⁶⁵.

Öte yandan kadın eşe karşı kasten öldürme suçunun işlendiği bir olayda mahkeme; kadının beyaz pantolon giymesini, eşinin koyduğu yasağa aykırı olarak telefon kullanmasını, çalışmak istediğini söylemesini ve haklarını korumak için evine aile konutu şerhi düşmesini cinayete tahrik olarak değerlendirilerek fail lehine haksız tahrik indirimi uygulanmasına karar vermiştir⁵⁶⁶. Verilen bu karar ataerkil zihniyetin hala mevcut olduğunun bir kanıtı olup kadına karşı eşitsiz yaklaşımın yargılamalarda

⁵⁶² Yalçın, Kadın, s. 234.

⁵⁶³ “Öyle ki mağdurun hareketleri belirli bir bölgede yaşayan insanların değer yargılarına aykırı nitelikte bile olsa gerçekleştirmiş olduğu eylemleri veya söylemleri hukuka aykırı olmadığı sürece haksız tahrik indirimi uygulanmamalıdır”. Ayşe Nuhoğlu, “Namus İçin Adam Öldürme Suçlarında Haksız Tahrik Uygulaması”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 1-4, İstanbul, 2004, ss. 205-213, s. 210.

⁵⁶⁴ “Ayrıca sevdiği bir kişiyle evlenmek, cinsel hayatını özgürce yaşamak, boşanmak veya ayrılmak istemek, istediği saatte dışarı çıkmak, çalışmak istemek gibi istekler ve eylemler erkekler tarafından yapıldığında gayet “normal” görünürken, eylemlerin kadınlar tarafından yapıldığında hoş karşılanmayarak, ahlaka aykırı görülmesi ve “anormal” bulunması son derece üzücü ve vahimdir”.

Yalçın, Kadın, s. 243.

⁵⁶⁵ Ancak ne yazık ki yargılamalarda bu düşünceye aykırı birçok kararın verildiğini görmekteyiz. Yalçın, Kadın, ss. 222-229.

⁵⁶⁶ Ayrıntı için bkz: “Kırmızı telefon ve beyaz pantolon tahrik sayıldı”, 21.08.2013, **Cumhuriyet**, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kirmizi-telefon-ve-beyaz-pantolon-tahrik-sayildi-441164>, (04. 05. 2021).

da hala sürdürüldüğünün bir göstergesidir. Nitekim kadının beyaz pantolon giymesi, eşi tarafından konulmuş yasağa uymaması, çalışmak istediğini söylemesi ve kanun tarafından kendisine tanınmış bir hak olan aile konutu şerhini koydurmuş olması “haksız eylem” olarak nitelendirilebiliyorsa burada hala çözülmesi gereken çok büyük bir zihniyet sorunu var demektir.

Temelde haksız tahrikin varlığı mağdurun hareketine göre belirlenmektedir, dolayısıyla mağdurun tahrik edici ve hukuken haksız bir hareketi olmadıkça failin herhangi bir nedenle sinirlenmiş veya üzölmüş olmasının haksız tahrik indirimin uygulanmasına bir etkisinin olmaması gerekmektedir⁵⁶⁷. Ancak yaşanan birçok olayda failin sadece öfkelenmiş olması indirimin uygulanıp uygulanmayacağını tartışılmasını gerektirmiş, hatta bazı olaylarda indirim fail lehine doğrudan uygulanmıştır⁵⁶⁸.

Öyle ki bazı olaylarda, ilk haksız hareket erkek tarafından kadına yöneltilmiş olsa bile bu harekete karşı kadın tarafından bir tepki geldiğinde kadının öldürölmesi halinde de yine erkek haksız tahrik indiriminden yararlanmaktadır⁵⁶⁹. Dolayısıyla kadın her durumda tepkisiz kalmaya zorlanmakta, tepki gösterip karşılığında öldürölünce dahi söz konusu tepkisi erkek lehine haksız tahrik olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin Yargıtay tarafından 24.09.2007 tarihinde verilmiş bir kararda sanığın cezasında haksız tahrik indirimi uygulanmıştır⁵⁷⁰:

Maktulenin, eşi olan sanıkla Antalya'ya gitmek istememesi ve cinsel birleşme talebini reddetmesi haksız tahrik teşkil etmiyor ise de; aksi kanıtlanamayan savunmaya göre olay gecesi cinsel ilişki teklif ettiğı eşi olan maktulenin, kendisini iteklemesi, yataktan düşmesi ve hakaret etmesinin sanık lehine haksız tahrik teşkil etmektedir.

Yargıtay tarafından verilmiş olan bu karara hiçbir yönüyle katılmamaktayız. Şöyle ki; bir kadın eşi tarafından yöneltilmiş herhangi bir teklifi elbette ki reddedip “hayır” diyebilecektir. Kişilerin evli olmaları, kadının kocasının/eşinin söylediğı hiçbir şeye karşı çıkmamasını gerektirmeyecektir. Kaldı ki olayda mağdur cinsel birleşmeyi istemediğini belirtmiştir. Mağdurun bu şekilde bir isteğı reddetmesi

⁵⁶⁷ Yalçın, Kadın, s. 235.

⁵⁶⁸ “Mağdurenin eşinden izinsiz terlik satın alması ve eve gelen eşi sanığa yemek hazırlamaması şeklinde hareketlerinin sanık lehine tahrik hükümlerinin uygulanmasını gerektirip gerektirmediğinin karar yerinde tartışılmaması...” Yargıtay 1. CD. , 29.03.2000 tarih, 2000/3033 E. , 2000/3281 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

⁵⁶⁹ Yalçın, Kadın, s. 239.

⁵⁷⁰ Yargıtay 1. CD. , 2006/4529 E. , 2007/6751 K. Sayılı kararı. <https://lib.kazanci.com.tr/>

oldukça doğaldır. Erkek sanık bu reddetmeyi kabul etmemiş olacak ki mağdur sanığı itekleme, ona karşı koyma ihtiyacı duymuştur. Dolayısıyla bu itekleme eylemleri haksız nitelikte değildir, olayda mağdur tarafından gerçekleştirilen herhangi bir haksız eylem bulunmamaktadır.

Kadınların sahip olduğu cinsel dokunulmazlık hakkı, her durumda ve her koşulda korunmaya değer bir haktır, evli olan kadınlarda bu hakkın askıya alınabileceği, suiistimale uğrayabileceği söylenemeyecektir. Başka bir deyişle, bir kadının evli olması erkeğin istediğinde kadının bedeni üzerinde hakimiyet kurabileceği anlamına gelmemektedir. Öyle ki kişinin rızası olmadan vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi cinsel şiddet anlamına gelir ve Türk Ceza Kanununa göre şiddet niteliğindeki bu eylemler *suç* olarak düzenlenmiştir.

Tekrar olaya dönecek olursak, olayda kadının cinsel birleşmeyi reddettiği ve sonrasında itekleyerek eşini yataktan düşürdüğü iddia edilmiştir. Bu anlatım tamamen sanığın beyanıdır, doğru olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak anlatılan husus doğru bile olsa öne sürülen bu gerekçelerin hiçbirisi bir kadının öldürülmesine gerekçe olamaz, öldürmeye tahrik sayılamaz. Başka bir deyişle hiçbir düzen, cinsel birleşme isteği reddedilen bir erkeğe başka bir kadının yaşam hakkını elinden alma hakkı veremez. Kaldı ki mağdur tarafından tepki niteliğinde olan bu eylemin, bir ısrara veya zorlamaya karşı verilen bir eylem olduğu kuvvetle muhtemeldir. Çünkü mağdur öncesinde cinsel birlikteliği istemediğini zaten belirtmiştir.

Dolayısıyla doğruluğu kesin olmayan sanık beyanlarına dayanılarak indirim uygulanamayacağı gibi olayda mağdur tarafından “*haksız eylem*” olarak nitelenebilecek bir fiil de bulunmamaktadır. Mahkeme tarafından doğruluğu kesin olmadığı halde, mağdur tarafından sanığa yönelen bir hakaret ve yataktan düşürme eyleminin yaşandığının varsayılması ve buna dayanılarak haksız tahrik indirimi uygulanması ise toplumda var olan eril bakış açısının ne yazık ki uygulamalarda da yer bulduğunun bir kanıtıdır. Dolayısıyla açıkladığımız gerekçelerle Yargıtay’ın söz konusu kararını doğru bulmamaktayız.

Haksız tahrikin varlığı kadınlara karşı işlenen namus saikiyle öldürme suçlarında da sık sık tartışılmaktadır. Öyle ki kadının kişisel alanına ilişkin olmasına rağmen bazı konular namusu ile bağdaştırılmakta, yaşama biçimi ve cinsel hayatı aile üyeleri, yakınları tarafından uygunsuz bulunarak ve namusları kirletildiğinden

bahisle kadının eylemleri haksız tahrik olarak değerlendirilebilmektedir⁵⁷¹. Nitekim mahkeme bir kararında kadının yaşam biçiminin erkek kardeşi tarafından haksız tahrik oluşturduğuna karar vermiştir⁵⁷².

Bütün bu olumsuz nitelikte olduğunu düşündüğümüz kararlara karşın Yargıtay tarafından özellikle son zamanlarda olumlu nitelikte ve sevindirici kararlar verildiği de görülmektedir. Nitekim Yargıtay 10.02.2020 tarihinde vermiş olduğu bir kararda mağdurun eylemlerini haksız tahrik olarak kabul etmemiş sanığın cezasında indirim uygulanmasını öngören yerel mahkemenin kararını bozmuştur⁵⁷³.

Öte yandan önemle vurgulamak gerekir ki haksız tahrikin hiçbir durumda ve koşulda oluşmayacağını, uygulanamayacağını söylemek doğru olmayacağı gibi adaletli bir yaklaşım da olmayacaktır. Öyle ki özellikle eşe karşı sadakat

⁵⁷¹ İskender, s. 131 vd.

⁵⁷² “...Sanığın ablası olan maktulenin, evli iken başlayan ve boşandıktan sonra da devam eden, sadakat ve aile yükümlülüklerine aykırı yaşantısı sebebiyle suç işleyen sanık hakkında, tahrik sebebiyle 18 yıldan 24 yıla kadar hapis cezası verilmesini öngören TCK.nun 29. maddesinin uygulanması...” KARŞI OY : “...Sanığın ablası olan maktulenin evli iken başlayan ve boşandıktan sonrada devam eden, sadakat ve aile yükümlülüklerine aykırı davranışları olduğu dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Ancak, Medeni Kanunun 185. maddesi uyarınca evlilik birliği içerisinde maktulenin sadakat yükümlülüğü sadece eşine karşıdır. Boşandıktan sonraki davranışlarından ise Medeni Kanun uyarınca reşit olduğundan dolayı kimseye karşı bir sadakat yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle, yasal bağlamda sanığın ablası olan maktulenin evli iken başlayan ve boşandıktan sonrada devam eden, sadakat ve aile yükümlülüklerine aykırı yaşantısı sanık lehine tahrik nedeni olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir...Sanık savunmasının bir bölümünde, ablasının fuhuş yaptığını, namusunu lekelediği için onu öldürdüğünü, ablasının yaşantısından hoşnut olmadığını, ablasının başkaları ile olan ilişkisinin kendisinde problem yarattığını, başkalarının yüzüne bakamadığını belirtmektedir...Maktulenin yaşantısını, ailesinin namus ve şerefini eksiltten bir davranış olarak görüp, toplum içine çıkamadığını belirten sanık, törenin baskısı ile ablasını öldürme düşüncesinde olmalı ki, olay yerine hazırlıklı olarak gelmiştir. Bu nedenle, bir saik suçu olarak tanımlanan “töre” kavramının içinde, çoğunlukla ön hazırlık safhası bulunmaktadır ki, sanığın hazırlıklı olarak olay yerine gitmesi de, onun eylemini tasarlayarak gerçekleştirdiğinin bir göstergesidir. Bu durumda, yerel mahkemenin ve çoğunluk görüşünün kabulünün aksine, olayda maktulden kaynaklanan ve sanığa yönelen haksız bir söz ve davranışın bulunmadığı kanaati ile sanığa ceza tertip olunur iken, tahrike dair TCK.nun 29 maddesi hümnünün sanık lehine uygulanmaması gerektiği, dolayısı ile suç vasfının da 5237 Sayılı TCK.nun 82/1-a-d-k maddeleri uyarınca cezalandırılması gerektiği kanaatini taşımaktayım” Yargıtay 1. CD. , 17.06.2014 tarih, 2014/923 E. , 2014/3551 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>.

⁵⁷³ “...sanığın, annesinin bir akrabasıyla kendisinin onaylamadığı bir gönül ilişkisi içinde bulunduğu dair vehim ve inancının, haksız tahrik indirimi gerektiren ve hukuka aykırılık içeren bir davranış olmadığı, maktulün böyle bir ilişkisinin de olmadığı tanık beyanları ile sabit olduğu, dolayısıyla maktulden sanığa yönelen haksız bir eylem olmadığı halde, sanık hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanması suretiyle sanığa eksik ceza tayini Yasaya aykırı olup...” Yargıtay 1. CD. , 10.02.2020 tarih, 2019/3472 E. , 2020/389 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>. Yargıtay yine bir kararında; “...Mağdurenin evlilik birliği içerisinde sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışına ilişkin delil bulunmaması, olay tarihinde sanık ile mağdurun bu hususta tartışmalarının başlı başına haksız tahrik nedeni sayılamayacağı...” gerekçeleriyle haksız tahrik hükmünün uygulanmaması gerektiğine hükmetmiştir. Yargıtay 1. CD. , 11.03.2020 tarih, 2020/90 E. , 2020/1040 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>. Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 1. CD. , 08.06.2016 tarih, 2016/2586 E. , 2016/2979 K. Sayılı karar; Yargıtay 1. CD. , 12.04.2010 tarih, 2009/5956 E. , 2010/2246 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>.

yükümlülüğünün bulunduğu ve bu yükümlülüğün ağır ihlali durumlarında kişinin haksız tahrik altında bu suçu işleyebileceği kabul edilmektedir. Nitekim Yargıtay, 28.03.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁵⁷⁴, mağdurun evlilik birliği içerisinde duygusal yakınlık kurduğu üçüncü bir kişiyle rıza olmaksızın görüşmesini, cinsel birliktelik yaşamasını, eşinin bunu öğrendikten sonra evlilik birliğini devam ettirmek amacıyla birçok kez uyarı mahiyetinde konuşmasından sonra da görüşmeye devam etmesini ve olay günü de yine söz konusu üçüncü kişiyle görüşmeye gitmesini haksız tahrik olarak değerlendirilmiştir.

(iii) Hata

Suç teorisinde hata, kastı kaldıran hata ve kusurluluğu etkileyen hata olarak ikiye ayrılmaktadır⁵⁷⁵. Kastı kaldıran hata; suçun maddi unsurlarında hata (m. 30/1), suçun nitelikli unsurlarında hata (m. 30/2) ve hukuka uygunluk sebeplerinin maddi şartlarında hata (m. 30/3) olmak üzere 3'e; kusurluluğu etkileyen hata ise; kusurluluğu kaldıran ve azaltan hallerde hata (m. 30/3) ve hukuka aykırılık bilincinde hata (m. 30/4) olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır.

Maddi unsurlarda hataya düşüldüğünün kabulü için, maddi unsurlara ilişkin bilgisizlik, eksik veya yanlış bilgi sahibi olunması durumu mevcut olmalıdır⁵⁷⁶. Ancak böyle bir hata kastın varlığını ortadan kaldırırsa da taksirle işlenebilen bir suç mevcut ise fail taksirden sorumlu tutulabilecektir⁵⁷⁷.

⁵⁷⁴ “...Sanığın eşi olan ...'ın, çocukluğundan beri tanıdığı ve aynı köyde yaşayan ...isimli şahısla duygusal yakınlığının bulunduğu, maktulün sanık ... ile evlendikten sonra da zaman zaman bu şahısla görüşmeye devam ettiği, komşuluk ve sosyal çevre ilişkileri ile açıklanamayacak şekilde eşinin bilgi ve rızası dışında uygunsuz yer ve zamanlarda buluştukları, ...'nın temin ettiği cep telefonu ile gizlice haberleştikleri ve ...'nın beyanına göre cinsel ilişkiye girdikleri, sanığın bütün detaylarını bilmemekle beraber bu durumdan haberdar olduğu ve birçok kez eşini ikaz ederek aile birliğini sürdürmeye çalıştığı, maktul ...'nın da bazen inkar etmek suretiyle kendini savunarak sanık kocasına bağlı kalacağına söz verdiği, buna rağmen ilişkisini sürdürdüğü ...ile olay günü köy dışında buluşmak üzere mesajlaştıkları, sanığın da sonradan giderek eşini köyün dışında ... mevkiinde bulduğu, karşılaşmalarında ...'nın telaşlanarak elindeki cep telefonunu şalvarına saklamaya çalıştığı ancak sanığın telefonu bulduğu, maktulün mesajları kontrol ettirmek istememesi üzerine aralarında gelişen ve içeriği tam olarak bilinmeyen tartışma sonucu sanığın yanında getirdiği av tüfeği ile ateş ederek eşini öldürdüğü olayda; Maktulden kaynaklanan ve haksız tahrik oluşturan eylemlerin nitelik ve derecesi ile devamlılığı karşısında, sanığa fazla ceza tayin edilmesi , Bozmayı gerektirmiş olup, ...” Yargıtay 1. CD. , 28.03.2018 tarih, 2016/5206 E. , 2018/1469 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/> .

⁵⁷⁵ Özgenç, Genel, s. 478.

⁵⁷⁶ Koparan, s. 353.

⁵⁷⁷ Demirbaş, Genel, s. 445.

Suçun nitelikli unsurlarında hata ise, bir suçun daha ağır veya aha az cezayı gerektiren nitelikli unsurlarının somut olayda gerçekleştiği hususundaki yanlışlığı ifade etmektedir. Bu hata halinde, kişinin nitelikli unsur açısından kastı ortadan kalksa da suçun temel halinden sorumluluğu devam edecektir⁵⁷⁸. Örneğin eşe karşı öldürme fiilini gerçekleştirmek isteyen fail eşi zannederek komşusunu öldürmüştse suçun eşe karşı işlenmesi nitelikli hali (TCK m.82/1-d) kendisine uygulanamayacak, hatasından yararlanacak; ancak suçun basit hali olan TCK madde 81 bakımından sorumluluğu devam edecektir.

Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerin varlığında hataya düşülmesi ise TCK madde 30/3'te düzenlenmiştir. Hükme göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi koşullarında hataya düşen fail bu hatasından yararlanacaktır⁵⁷⁹. Burada hukuka uygunluk sebebinin maddi koşullarında hata yapılması işlenen suç açısından kastı da ortadan kaldırmaktadır⁵⁸⁰. Hatanın kaçınılabilir olması halinde ise, eğer söz konusu fiilin taksirle işlenmiş olması ayrı bir suç olarak tanımlanmış ise, fail taksirle suçu işlemekten sorumlu olacaktır⁵⁸¹.

Kişi, işlediği fiilin esasında bir haksızlık oluşturduğu hususunda bir hataya düşmüş ise yani işlediği eylemin hukuken yasak olduğunu bilmiyorsa⁵⁸² da TCK madde 30/4'e göre bu hatasından yararlanacaktır. Buradaki hata bir yorum, değerlendirme hatasıdır⁵⁸³. Haksızlık yanlışlığı da denilen bu durum kasta etkili olmamasına karşın kusurluluğu kaldıran bir hatadır, ancak hükümde de belirtildiği üzere kişinin bu husustaki hatası *kaçınılmaz* olmalıdır, kaçınılabilirlik halinde sorumluluk devam edecektir⁵⁸⁴.

Öte yandan haksızlık yanlışlığını öldürme suçları bakımından kabulü mümkün değildir. Zira bir insanı öldürmeyi hukukun onaylamadığı herkes tarafından bilinen

⁵⁷⁸ Özbek ve diğerleri, Genel, s. 424. “Buradaki hata, cezayı artıran bir nitelikli hale ilişkin olabileceği gibi azaltan bir hale ilişkin de olabilir”. Murat Volkan Dülger, Onur Özkan, Merve Bakdur, “Ceza Hukukunda Hata Ve Hataya Bağlanan Sonuçlar”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 45, 2021, ss. 227-264, s. 242.

⁵⁷⁹ Ancak hukuka uygunluk sebeplerinin bu başlık altında incelenmesi öğretide bazı yazarlar tarafından hatalı görülmektedir, çünkü hukuka uygunluk sebepleri ceza sorumluluğunu kaldıran bir sebep olmayıp eylemi suç olmaktan çıkaran sebeplerdir. Özbek ve diğerleri, s. 426.

⁵⁸⁰ Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 164; Dülger ve diğerleri, s. 244.

⁵⁸¹ Demirbaş, Genel, s. 449; Özbek ve diğerleri, Genel, s. 427; Özgenç, Genel, s. 485; Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 299.

⁵⁸² Bu nedenle hüküm “yasaklılık yanlışlığı, yasak hatası” olarak da adlandırılmaktadır.

⁵⁸³ Özbek ve diğerleri, Genel, s. 435.

⁵⁸⁴ Demirbaş, Genel, s. 437; Akbulut, Genel, s. 609-610.

veya bilinmesi gereken bir husustur. Dolayısıyla bu konudaki yanılğı hiçbir zaman kaçınılmaz bir yanılğı oluşturmamayaacaktır⁵⁸⁵.

Hedefte sapma durumunda ise esasen bir hata hali mevcut değildir, çünkü burada failin zihninde gerçekleştirmek istediğı eylem ile gerçeklik arasında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır⁵⁸⁶. Burada failin kullanacağı araçları yeterince iyi kullanamaması ya da seçilen aracın yetersizliğı nedeniyle neticenin failin amacı dışında başka bir kişi üzerinde gerçekleşmesi söz konusudur.

D. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

1. Teşebbüs

Suçta teşebbüs, bir suçun icrasına elverişli hareketler ile başladıktan sonra failin elinde olmayan nedenlerle icra hareketlerini veya neticeyi tamamlayamaması olarak tanımlanabilmektedir⁵⁸⁷. Dolayısıyla teşebbüse ilişkin hükümler bir suçun tamamlanamadığı durumlarda, bir suçun kanuni tanımıyla bağlantılı olarak uygulanmaktadır. Ayrıca teşebbüsün varlığından bahsetmek için kişinin kasten hareket etmiş olması aranmaktadır⁵⁸⁸. Olası kastın varlığı halinde teşebbüsün uygulanıp uygulanmayacağı ise doktrinde tartışmalıdır⁵⁸⁹.

Teşebbüs hükümlerinin kasten öldürme suçu ile olan ilişkisine gelecek olursak, kasten öldürme suçu neticeli bir suç olup mağdurun öldürülmesiyle *tamamlanmaktadır*⁵⁹⁰. Ancak fail elverişli hareketlerle kasten öldürme suçunu doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamazsa, bu durumda suça teşebbüs gündeme gelecektir⁵⁹¹. Örneğin eşine karşı ateş etmek isteyen failin silahının tutukluk yapması, üçüncü bir kişinin müdahalesi nedeniyle veya elinde olmayan sebeplerle suçu tamamlayamamış olması ya da silahla ateş etmesine rağmen mağdura isabet ettirememesi gibi ölüm neticesini gerçekleştiremediğı hallerde teşebbüsün varlığından söz edilecektir.

⁵⁸⁵ Koca ve Üzülmüş, Genel, s.128-129.

⁵⁸⁶ Dülger ve diğerleri, s. 257.

⁵⁸⁷ Demirbaş, Genel, s. 474.

⁵⁸⁸ Özgenç, Genel, s. 502-503.

⁵⁸⁹ Ayrıntı için bkz: Özgenç, Genel, s. 504-506; Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 195-196.

⁵⁹⁰ Tezcan ve diğerleri, Özel, s. 194.

⁵⁹¹ Özbek ve diğerleri, s. 157.

TCK madde 35'e göre⁵⁹² teşebbüsün varlığı için failin icra hareketlerine doğrudan doğruya başlamış olması gerekmektedir. Kasten öldürme suçu bakımından ise ne zaman hazırlık hareketlerinin tamamlanıp icra hareketlerinin başladığının kabul edileceği önem arz etmektedir. Burada failin öldürme kastını belirlerken, o ana kadar gerçekleştirdiği fiillerinin öldürme kastını ortaya koymada şüpheyeye yer bırakmayacak bir şekilde tespit edilmiş olması aranmaktadır⁵⁹³.

Ölüm neticesinin gerçekleşmediği hallerde suçun kasten öldürmeye teşebbüs mü yoksa kasten yaralama mı olduğu ise failin kastına göre belirlenmektedir⁵⁹⁴. Failin kastı öldürmeye yönelik ise fakat ölüm neticesi gerçekleşmemişse fail öldürmeye teşebbüsten, kastı yaralama ise tamamlanmış yaralama suçundan sorumlu tutulacaktır. Örneğin fail, bir kadını öldürmek için elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlamış, ancak ölüm neticesi gerçekleşmeyip sadece yaralanma gerçekleşmiş ise bu halde tamamlanan suç yaralamadır ve fail öldürmeye teşebbüsten cezalandırılacaktır. Ancak yaralamayı kast ederek icra hareketlerine başlamışsa sonucunda fail ölmüş bile olsa kasten yaralamadan sorumlu tutulacaktır⁵⁹⁵.

Kastın “*kasten yaralama*” mı yoksa “*kasten öldürmeye teşebbüs*” mü olduğu verilecek ceza bakımından önemlidir. Ancak failin hangi kasta sahip olduğunu belirlemek her zaman kolay olmamaktadır. Yargıtay farklı tarihlerde vermiş olduğu kararlarda bazı ölçütler belirlemiş olup bu ölçütler; fail ile mağdur arasındaki husumetin nedeni ve niteliği, olayın akışı ve sebebi, yaraların çokluğu, bedende meydana gelen hasar, kullanılan aletin niteliği⁵⁹⁶, darbelerin sayısı⁵⁹⁷ ve şiddeti⁵⁹⁸,

⁵⁹² TCK madde 35: “ (1) Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur”.

⁵⁹³ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 157.

⁵⁹⁴ Hakeri, s. 56.

⁵⁹⁵ Ancak failin kastı yaralama olmasına rağmen ölüm neticesinin gerçekleştiği durumlarda TCK madde 87/4 ‘ün uygulanması gerekir. TCK m.87/4: “*Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan oniki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur*”.

⁵⁹⁶ “Eşini öldürmeye çalışan şahsa 5 yıl 5 ay hapis”, 15.02.2021, <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/esini-oldurmeye-calisan-sahsa-5-yil-5-ay-hapis-6261369/>, (11.05.2021).

⁵⁹⁷ Eşe karşı gerçekleştirilen bu olayda fail kurşunlar bitinceye kadar ateş etmiştir. “Eşini silahla öldürmeye teşebbüs eden sanığa 19 yıl hapis”, 07.04.2021, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/esini-silahla-oldurmeye-tesebbus-eden-saniga-19-yil-hapis-570993.html> (11.05.2021).

⁵⁹⁸ Örneğin tartıştığı eşini sırtından ve birçok yerinden bıçaklayıp boğarak öldürmek isteyen failin kasten öldürmeye teşebbüs suçundan cezalandırılması talep edilmiştir. “Eşini öldürmeye teşebbüs eden sanığa 13.5 yıl hapis”, 28.09.2016, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/esini-oldurmeye-tesebbus-eden-saniga-135-yil-hapis-607105>, (11.05.2021). Benzer haberler için bkz; “Karısını

isabet alan vücut bölgesi ve organ⁵⁹⁹, hayati tehlikenin varlığı, atış mesafesi vb. şeklinde sayılmıştır⁶⁰⁰. Ancak failin kastı belirlenirken sayılan bu ölçütler sınırlı sayıda kabul edilmemelidir, nitekim bazen bir kritere göre değerlendirme yapılabilirken bazen de bu kriterlerin çoğu kullanılmaktadır⁶⁰¹.

Kasten öldürme suçunun icrasına başlayan fail, icra hareketlerinden gönüllü olarak vazgeçer veya icra hareketlerini bitirmesine rağmen mağdurun ölmesini kendi çabalarıyla önlerse kasten öldürmeye teşebbüsten cezalandırılmayacaktır⁶⁰². Bu durumda failin cezası işlenmek istenen suça göre değil, gerçekleşen neticeye göre belirlenmektedir⁶⁰³. Örneğin fail, mağdur eşine karşı silahını doğrultmuş tehdit etmiş fakat sonra ateş etmekten gönüllü olarak vazgeçmişse fail artık sadece tehdit suçundan cezalandırılacaktır.

2. İştirak

Ceza kanunlarında suçlar, genellikle suçun tek kişi tarafından işlenmesi ihtimali göz önüne alınarak tanımlanmıştır⁶⁰⁴. Örneğin inceleme konumuz olan kasten öldürme suçunda fail “*bir kişiyi kasten öldüren kişi*” olarak tanımlanmıştır. Ancak bu suçun sadece tek kişiyle işlenebildiği anlamına gelmemektedir. Öyle ki suç birden fazla kişi tarafından birlikte de işlenebilmektedir, işte bu durumda suça iştirak gündeme gelecektir. İştirak doktrinde, “*kanunen veya nitelikleri gereği tek bir kişi*

öldürmeye teşebbüs eden kocaya 18 yıl hapis”, 08.11.2018, https://www.ntv.com.tr/turkiye/karisini-oldurmeye-tesebbüs-eden-kocaya-18-yil-hapis,-C_2kZqc9kSnLBvn0oIr0g, (11.05.2021).

⁵⁹⁹ Örneğin medyaya yansıyan bir olayda, eşine koronavirüsle saldıran failin eylemi yerel mahkemece kasten yaralama olarak değerlendirilmiş ancak karara, darbelerin özellikle mağdurun baş ve boyun kısmına yönelmesi sebebiyle failin suçun öldürmeye teşebbüsten cezalandırılması gerektiği gerekçesiyle itiraz edilmiştir. Daha sonra Yargıtay, “*doktor raporunun yetersiz kaldığı ve bu haliyle mağdura yönelik eylemin basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğunun kabul edilemeyeceği, sanığın "kastan öldürmeye teşebbüs" suçundan yargılanması gerektiğine*” hükmetmiştir. “Eşini koronavirüsle öldürmeye teşebbüs eden sanık 10 yıl hapisle cezalandırıldı”, 22.01.2021, <https://www.haberturk.com/esini-koronavirüsle-oldurmeye-tesebbüs-eden-sanik-10-yil-hapisle-cezalandirildi-2946544> (11.05.2021).

⁶⁰⁰ Ölçütlerin sayıldığı bir karar örneği; “...Öldürme kastının varlığı ise; a)Fail ile mağdur arasında olay öncesine dayalı, öldürmeyi gerektirir bir husumetin bulunup bulunmadığı, b)Olayda kullanılan vasitanın öldürmeye elverişli olup olmadığı, c)Mağdurdaki darbe sayısı ve şiddeti, d)Darbelerin vurulduğu bölgenin hayati önem taşıyıp taşımadığı, e)Failin fiiline kendiliğinden mi, yoksa engel bir nedenden dolayı mı son verdiği, f)Olay sonrası mağdura yönelik davranışları, başka bir anlatımla olayın kendine özgü tüm özellikleri dikkate alınarak saptanmalıdır...”denilerek kastı tespit etmede değerlendirilecek ölçütler sayılmıştır. YCGK 02.03.2010 tarih, 2009/1-252 E. , 2010/46 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/> Ayrıntılı karar örnekleri için bkz: Centel ve diğerleri, Kişilere, s. 39-42.

⁶⁰¹ Artuk ve diğerleri, Özel, s. 107.

⁶⁰² Özbek ve diğerleri, Özel, s. 159.

⁶⁰³ Koca ve Üzülmüş, Özel, s.130-131.

⁶⁰⁴ Genç ve diğerleri, s. 127.

tarafından işlenmesi öngörülen suçların, doğrudan veya dolaylı olarak birden fazla kimse tarafından, aralarında yapmış oldukları anlaşma gereği, fiilin icrasına katkıda bulunmak suretiyle birlikte işlenmesi” şeklinde tanımlanmıştır⁶⁰⁵.

Suçta iştirak, Türk Ceza Kanunu’nda faillik ve şeriklik (suç ortaklığı) şeklinde 2’ye ayrılarak düzenlenmiştir⁶⁰⁶. Dolayısıyla iştirak, bu iki kavramı kapsayan üst bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiili icra eden ve suçun işlenişine katkıda bulunan kişi “fail”, suçun işlenişine yaptığı katkıyla fiil üzerinde hakimiyet kuramayan suç ortağı ise “şerik” olarak adlandırılmaktadır⁶⁰⁷. Faillik; müşterek faillik, doğrudan faillik ve dolaylı faillik olmak üzere üç başlık altında; şeriklik ise, azmettirme ve yardım etme şeklinde iki başlık altında düzenlenmiştir.

İştirak şekillerinde failliği düzenleyen TCK madde 37’de doğrudan ve müşterek faillik tanımlanmıştır. Kanundaki düzenlemeye göre; “Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişiler” müşterek fail olup, suçun kanuni tanımında yer alan fiili bizzat ve yalnız gerçekleştirenler doğrudan fail⁶⁰⁸ olarak sorumlu tutulur. Dolaylı faillik ise aynı maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiş olup; “Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi” olarak tanımlanmıştır.

3. İçtima

Fail tarafından yapılan hareket birden çok kanun hükmünü ihlal etmiş veya failin farklı hareketleri sonucu aynı kanun hükmü ihlal edilmiş ise bu durumda

⁶⁰⁵ Faruk Erem, Ahmet Danişman, Mehmet Emin Artuk, **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku: Genel Hükümler**, 14. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997, s. 357; Nurullah Kunter “Suç Ortaklığında Sorum ve Ceza”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 13, Sayı: 1, İstanbul, 1947, ss. 63-94, ss.66-94. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, **Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler**, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 311; Ali Rıza Töngür, Ekrem Çetintürk, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 312; Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 448 vd.

⁶⁰⁶ Demirbaş, Genel, s. 516.

⁶⁰⁷ Genç ve diğerleri, s. 128.

⁶⁰⁸ “...sanığın eylemin hem karar aşamasına hem icra aşamasına katılmış olması, sanıkların kendi aralarında yaptıkları işbölümüne göre maktulün öldürülmek üzere aldatılıp çağırılması ve diğer sanıklar için eylem imkanının tamamen hazırlanması görevinin sanık ... tarafından gerçekleştirilmiş olması karşısında, sanık ...’in diğer sanıklarla fikir ve eylem birliği içerisinde fiil üzerinde müşterek hakimiyet kurarak suçun işlenmesine TCK’nin 37/1 maddesi kapsamında asli fail olarak katıldığı kabulüyle cezalandırılması yerine, yazılı şekilde TCK’nin 39. maddesi kapsamında yardım eden sıfatıyla sorumlu tutularak eksik ceza tayini, Bozmayı gerektirmiş olup...”Yargıtay 1. CD. 18.11.2020 tarih, 2020/2662 E. , 2020/2939 K. Sayılı karar. <https://lib.kazanci.com.tr/>

suçların içtimai söz konusu olmaktadır⁶⁰⁹. TCK’da suçların içtimai başlığı altında bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima hükümleri düzenlenmiştir. Zincirleme suç ve fikri içtima hallerinde birden çok suç söz konusu olup fail bütün işlediği suçlardan ayrı ayrı cezalandırılmamaktadır⁶¹⁰.

a. Zincirleme Suç

Zincirleme suç TCK’nın 43. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre zincirleme suçun oluşabilmesi için, bir suçun aynı kişiye değişik zamanlarda birden çok defa işlenmesi ya da aynı suçun birden fazla kişiye tek fiille işlenmesi gerekmektedir. Ancak zincirleme suç hükümlerinin düzenlenmiş olduğu 43.maddenin son fıkrası gereği kasten öldürme suçu bakımından zincirleme suç hükümleri uygulanamayacak bu durumda faile, kasten öldürme suçunun temel şeklinden ayrı ayrı ceza verilecektir⁶¹¹.

b. Fikri İçtima

Fikri içtima TCK’nın 44. maddesinde düzenlenmiş olup hükümde; “işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır” denilmektedir.

Burada bir fiilin kanunun çeşitli hükümlerini ihlal etmesi ve faile ihlal edilen hükümlerden en ağır cezayı içerenin uygulanması söz konusudur⁶¹². Hüküm, zincirleme suç ile kıyaslamak gerekirse zincirleme suçta aynı suçun birden çok defa işlenmesi ancak birden çok fiille gerçekleşirken, fikri içtimada birden çok suç tek fiille işlenmektedir⁶¹³.

II. CEZANIN BELİRLENMESİ VE MUHAKEME

A. Cezanın Belirlenmesi

Cezanın belirlenmesi kavramı, “*kanunda belirtilen sınırlar içerisinde somut olaydaki failin ve fiilin özelliklerine göre cezanın tayin edilmesi*” şeklinde

⁶⁰⁹ Demirbaş, Genel, s. 551.

⁶¹⁰ Koca/Üzülmez, Genel, s. 510

⁶¹¹ Gökçen ve Balcı, Suçu, s. 99.

⁶¹² Özbek ve diğerleri, Genel, s. 558; Demirbaş, Genel, s. 565.

⁶¹³ Koca ve Üzülmez, Genel, s. 510.

tanımlanabilir⁶¹⁴. Cezanın belirlenmesi hususu TCK'nın 61. maddesinde düzenlenmiştir. Nitekim maddenin ilk fıkrasına göre; cezanın belirlenmesinde dikkate alınması gereken ölçütler; suçun işleniş biçimi, suçta kullanılan araç, suçun işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, amaç ve saiki şeklindedir. Hakim somut olayda sayılan tüm bu unsurları göz önünde bulundurarak hukuka ve adalete uygun bir ceza tesis edecektir.

B. Cezanın Bireyselleştirilmesi-Takdiri İndirim Nedenleri

Uygulanacak ceza yaptırımının failin kişiliğine uyarlanmasına *cezanın bireyselleştirmesi* denilmektedir⁶¹⁵. Öyle ki her insan suçu farklı koşullar altında işlemektedir. Bu durumda sadece suçun maddi yapısı gözetilerek hâkim tarafından bir cezaya hükmedilmesi adalet anlayışına uygun düşmeyeceğinden bireylerin kişilik ve karakter değişkenliği göz önüne alınarak bu cezaları failerin kişisel durumlarına göre bireyselleştirmek gerekmiştir⁶¹⁶. İşte cezanın bireyselleştirilmesinde etkili olan en önemli hükümlerden biri, TCK madde 62'de yer alan takdiri indirim nedenlerine ilişkin hükümdür. Nitekim yargılama sonunda takdiri indirim nedenlerinin uygulanmasıyla artık ceza somutlaşmış olmaktadır⁶¹⁷.

Takdiri indirim nedenleri uygulamada “*iyi hal indirimi*”, kamuoyunda “*saygınlık indirimi*” olarak da adlandırılmaktadır. İyi hâl indirimi, ceza yargılamalarının temel unsurlarından biri olup söz konusu indirimin kanunda yer alması, Türk Ceza Hukukunda “*ıslah edici adalet*” sisteminin benimsendiğinin bir göstergesidir⁶¹⁸. Amaç ceza alan sanığın ıslah edilmesi, yeniden topluma kazandırılması ve bu suçu tekrarlamamasının sağlanmasıdır.

Özellikle kadınlara karşı işlenen kasten öldürme suçlarında, yargılama sonucunda sanıklar lehine uygulanan takdiri indirim nedenlerinin tartışma konusu olması ve gerek sosyal medyada gerekse doktrinde, verilen bu kararların yoğun bir

⁶¹⁴ Meryem Günay, “TCK'nın 61. Maddesi Kapsamında Hapis Cezasının Belirlenmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 171, 2017, ss. 1171-1197, s. 1173.

⁶¹⁵ Doğan Soyaslan, “Cezaların Bireyselleştirilmesi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1-2, ss. 25-49, s. 25.

⁶¹⁶ Gamze Kırlioğlu, “Yargıtay Kararları Işığında Cezanın Belirlenmesi Ve Bireyselleştirilmesi”, Ankara Hacıbayram Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2019, s. 98.

⁶¹⁷ Koca ve Üzülmüş, Genel, s. 729.

⁶¹⁸ Mehmet Arıcan, **Ceza Adaleti, Sistemi ve İşleyişi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 79.

biçimde eleştirilmesi, konunun bu bölümde ayrıca ele alınması mecburiyetini doğurmuştur.

Bu bölümde özellikle erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında, söz konusu iyi hal indirimlerinin uygulanma sebeplerine, indirimlerin nasıl ve hangi gerekçelerle uygulandığına ve ayrıca hakimlerin takdir yetkisinin kapsamına ve önemine değinilecektir.

7306 sayılı Kanun değişikliğinden önce TCK madde 62’de yer alan düzenleme şu şekildedir:

(1) *Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir. (2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi⁶¹⁹, sosyal ilişkileri⁶²⁰, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları⁶²¹, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri⁶²² gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir. Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir.*

Söz konusu düzenlemeye, takdiri indirim nedeni uygulanacağında hangi hususların göz önünde bulundurulması gerektiği örnekleme yöntemi ile sayıldıktan sonra “*gibi hususlar*” denilmek suretiyle nedenlerin yasada sayılanlarla sınırlı olmayabileceği açıkça belirtilmiş ve bu noktada hakime takdir yetkisi tanınmıştır. Bu durum kanunda yer almayan ancak hakimnin takdir ettiği gerekçeler ile failer lehine indirim uygulanmasına anlamına gelmektedir. Nitekim her hakimnin de kendine özgü bir takdir yetkisi bulunduğundan uygulamada birbirinden bağımsız ve farklı gerekçeler ile failer lehine indirimler uygulandığı görülmüştür. Ancak 27 Mayıs 2022 tarihli 5237 Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasını Öngören Kanun Teklifi ile, TCK’da yer alan söz konusu 62.maddenin ikinci fıkrasında değişiklik

⁶¹⁹ Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2017, (Giriş), s. 598.

⁶²⁰ “Failin bir aile kurmuş olması, düzenli bir işinin olması, iş arkadaşlarıyla veya aile bireyleriyle ilişkileri, toplumdaki saygınlığı cezasının belirlenmesinde etkilidir”. Centel ve diğerleri, Giriş, 598-599.

⁶²¹ “Failin fiilinden kaynaklanan zararı giderebilmek için çaba sarf etmesi, mağdurun zararını gidermesi, mağdurun tedavisiyle ilgilenmesi veya hastane masraflarını karşılaması vb. durumlar takdiri indirim sebeplerinin uygulanmasında etkilidir”. Koca ve Üzülmöz, Genel, s. 731.

⁶²² “Failin kamu görevini öngörülen ceza nedeniyle kaybedecek olması veya bir kamu kurumunun izniyle icra ettiği mesleğini veya sanatı icra edemeyecek olması gibi haller cezada takdiri indirim yapılırken göz önünde bulundurulabilir”. İlhan Üzülmöz, “Yeni Ceza Kanununun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 3-4, ss. 203-235, s. 230.

yapılmış ve “*gibi hususlar*” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Kanımızca bu değişiklik yerinde olmuştur. Çünkü “*gibi hususlar*” şeklindeki ifade belirsiz bir ifadedir ve hakimın takdir yetkisini genişletmektedir.

Öte yandan failer lehine uygulanan “*iyi hal*” indiriminin kadına karşı işlenen öldürme suçlarına ilişkin davalarda hangi gerekçelerle uygulandığı konumuz bakımından önem arz etmektedir⁶²³. Öyle ki medyaya yansıyan bazı olaylarda yetersiz gerekçelerle failerin cezasında söz konusu indirimlerin uygulandığı görülmektedir⁶²⁴. Örneğin sevgilisini ve sevgilisinin kız arkadaşını öldüren sanığın iki kez müebbet hapis cezasına çarptırıldığı bir davada sanığın cezasında, “*iyi hal*” ve “*pişmanlık*” indirimi yapılarak cezası 50 yıla düşürülmüştür⁶²⁵. Burada dosya içeriğine hakim olmadan sanığın sadece pişman olduğundan bahisle cezasında indirim uygulandığını söylemek ve doğrudan mahkemeleri suçlayıcı bir tavır takınmak hukuk etiği açısından doğru değilse de mahkemelerin takdiri indirim sebeplerine dayanak oluşturdukları hususları daha ayrıntılı bir şekilde açıklaması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Nitekim 27 Mayıs 2022 tarihli Kanun değişikliği ile söz konusu 62. maddenin 2. fıkrasında yer alan “*Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir*” şeklindeki ifadeye “*kararda*” ibaresinden sonra gelmek üzere “*gerekçeleriyle*” ibaresi eklenmiştir. Burada takdiri indirim nedenlerinin kararda gerekçeleriyle gösterilmesi gerekliliğine vurgu yapılarak mahkemeler tarafından gerekçesiz olarak fail lehine indirim

⁶²³ “Antalya’da Çilem Hülya Berkil’in üzerine benzin döküp öldüren Abdurrahman Gazi Göçer’e mahkeme takım elbise giydiği ve yargılama süresinde olumlu davranışlarda bulunduğu için 6 yıl daha az ceza verdi. Alanya’da 15 yaşındaki Alman öğrenciye masaj salonunda tecavüz ettiği öne sürülen işletmeci B.K. ’ya, ‘reşit olmayanla cinsel ilişki’ suçundan 3 yıl hapis cezası verildi. Sanığın sabıkasız olmasını ve mahkemede iyi halini gözönünde bulunduran mahkeme heyeti, cezaı 2 yıl 6 aya indirdi. Adana’da kendisini aldattığından şüphelendiği eşi 44 yaşındaki Halime Yelmez’i boğarak öldüren 47 yaşındaki Hasan Yelmez, tahrik ve iyi hâl indirimleri uygulanarak 19 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırıldı...” şeklindeki haberler konunun önemini ortaya koymaktadır. Serpil Aksakal, “Kadını öldür, takım elbise giy, indirim al”, <https://www.petrol-is.org.tr/kadindergisi/sayi51/haklarimiz.htm> (04.04.2021). Benzer bir örnek: “Mahkeme elinden geleni yaptı: Çifte kadın cinayetine ‘iyi hal’ ve ‘pişmanlık’ indirimi”, 10.11.2015, <https://www.diken.com.tr/mahkeme-elinden-geleni-yapti-cifte-cinayete-iyi-hal-ve-pismanlik-indirimi/> (04.04.2021).

⁶²⁴ Örneğin eşi tarafından ateşli silahla öldürülen ve cinayet öncesinde eşi tarafından sistematik şiddete maruz bırakılan Birgül Çoban’ın davasında da fail pişman olduğu yönünde savunmalar yapmış ve yargılama sonucunda “*duruşmalardaki hali gözeticilerle*” fail hakkında iyi hal indirimi uygulanmıştır. Ayrıntı için bkz: <https://gazetekarınca.com/2018/05/birgul-cobani-sistematik-siddete-maruz-birakip-olduren-erkege-iyi-hal-indirimi/> (04.04.2021).

⁶²⁵ Haberin ayrıntıları için bkz: “Çifte Cinayete ‘İyi Hal’ ve ‘Pişmanlık’ İndirimi”, 10.11.2015, <https://www.haberler.com/cifte-cinayete-iyi-hal-ve-pismanlik-indirimi-7861639-haberi/> (04.04.2021).

yapılmasının önüne geçilmek istenmiş, somut ve makul bir sebep belirtilmeden herhangi bir takdiri indirimin uygulanmaması gerektiği ayrıca vurgulanmıştır.

Bu doğrultuda söz konusu hükmün sanık lehine uygulanabilmesi için iyi hal durumunun mevcudiyetinin ayrıntılı bir biçimde ortaya konması gerektiği rahatlıkla söylenebilecektir⁶²⁶. Dolayısıyla mahkemeler vermiş olduğu kararlarda yapmış oldukları her indirimi gerekçelendirmeli, gerekçelendirilmeyen kararlar temyiz edilmeli ve temyiz edilen kararlar da Yargıtay tarafından ayrıntılı bir biçimde incelenmelidir. Çünkü özellikle kadına karşı işlenen suçlarda failler lehine bu indirimlerin gerekçesiz ve otomatik olarak uygulanmaya devam edilmesi yargıdaki eril bakış açısının sürdürülmesi anlamına gelir ki bu da toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanmasını zorlaştıracak, geciktirecektir. Bu nedenle mahkemelerdeki tutum indirim nedenlerini sanık lehine *mutlak bir biçimde uygulamamak* olmalıdır⁶²⁷.

Ayrıca 27 Mayıs 2022 tarihli Kanun değişikliği ile 2.fıkra da bulunan “*failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları*” ifadesi “*failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki pişmanlığını gösteren davranışları*” şeklinde değiştirilmiş “*Ancak failin duruşmadaki mahkemeyi etkilemeye yönelik şekli tutum ve davranışları, takdirim indirim nedeni olarak dikkate alınmaz*” ibaresi söz konusu fıkra ya eklenmiştir.

Burada takdiri indirim nedenlerinin belli konularla sınırlandırılması amaçlanmış, indirimin uygulanabilmesi için somut pişmanlık gösteren öğelerin varlığı aranmıştır. Kanımızca bu düzenleme ile duruşma sırasında sanığın ceza almamak için yalan söyleme girişimlerinde bulunması, olayın aslından uzaklaşarak mahkemeyi yanlış yönlendirmesi veya mahcup, mağdur profili yaratarak mahkemeyi etkilemeye çalışması engellenmek istenmiştir. Bu sayede, failin sadece indirim almak amacıyla sergilediği pişmanlık içermeyen davranışları, göz boyama maksadıyla

⁶²⁶ Centel ve diğerleri, Giriş, 596.

⁶²⁷ Uygulamada mahkemelerin failin cezasını indirim yapmaksızın belirlemeyi tercih etmemesinin nedeni bu tutumu hakkaniyete uygun görmemeleri ya da toplum baskısı olabilmektedir. Nitekim Ceza hukukçusu Doç. Dr. Yılmaz Yazıcıoğlu’nun iyi hâl indirimi uygulaması hakkındaki bir yorumu şöyledir: “*Bizde maalesef her şey sıradanlaştığı için, herhalde hâkimler kendileri üzerinde bir baskı görüyorlar. Yaptıkları yargılamaların yüzde 99’unda cezayı takdirenden indiriyorlar. Kişinin bunu hak edip hak etmemesine, olaya, faile bakılması gerekiyor. Sorun tamamıyla bizdeki hâkimlerin kendi kişiliklerinden, olaya bakışlarından, dünya görüşünden kaynaklanıyor. Bence hâkimlerin kendi içlerinde yarattıkları toplumsal baskıdan dolayı...O kadar çok davaya bakıyor ki hâkimler, yanlış yapmamak adına yanlış yapmayı tercih ediyorlar. Bir kişi takdiri indirimi hak edecekken vermemek yerine, hak etmeyene vermeyi tercih ediyorlar*”. Yılmaz Yazıcıoğlu, “İyi hal nedir, neden uygulanır?”, 19.02.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-hal-nedir-neden-uygulanir>, (03. 04. 2021).

giyimine göstermiş olduğu ekstra özen (takım elbise giymesi, kravat takması vb.) takdiri indirim nedeni olarak kabul edilemeyecektir.

Ancak uygulamada yer alan bazı kararlarda, failin gerçekten pişmanlık duyup duymadığına dikkat edilmeksizin, kadını en akıl almaz, en vahşi yöntemlerle öldüren bir erkeğin, sadece duruşmada giymiş olduğu bir takım elbisesi⁶²⁸, mahkeme heyetinin karşısında *geçici* saygılı ve mahcup duruşu⁶²⁹, suçunu itiraf etmesi, duruşma düzenini bozmaması gibi gerekçeler, lehine takdiri indirim nedenlerinin uygulanmasına sebep olabilmektedir⁶³⁰. İşte kanımızca bu tür durumlar, “*iyi hal*” kavramının bazı mahkemelerce çok geniş ve esnek bir biçimde yorumlandığını göstermektedir.

Ayrıca bazı davalarda faillerin topluma kazandırılması öncelikli amaç olarak görüldüğünden olay nedeniyle pişman olduklarını beyan edilmemiş olsa dahi mahkemeler tarafından cezalarında indirim uygulanabilmektedir. İşte bu tür

⁶²⁸ “...Bir kravata, bir takım elbiseye mahkum edilen, aslında, bütün hayatını şiddete, cinsel saldırıya, utanca mahkum geçirmiş Nevin’in hayatı karşılığı ödediği cinayete ilişkin “pişman değilim” sözlerinin aslında neyle ödeşme olduğunu anlamayan, pişmanlığı iki cümleye indirgeyen, kravata mahkum eden yargının kıt bakış açısı, kör gözleri ve insanın çaresizliğini anlamadaki sığılığı... Biz “Neden haksız tahrikini bu halde uyguladın, Nevin’de niye uygulamadın? Sizin erkek vicdanınız bizi niçin korumuyor?” sorusunu, uygulamacılara sormak zorundayız”. Defne Bülbül, “Bir Kadın Yargıcın Not Defterinden”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:4, Ankara, 2015, ss. 301-304, s. 304.

⁶²⁹ Benzer gerekçelerle hukuka aykırı bir biçimde uygulandığını düşündüğümüz takdiri indirim sebeplerine ilişkin örnekler: “-Ankara’da iki yıl önce apartman yöneticisinin eşi K.D.’yle aidat tartışması yapan kapıcı Adem Çıracı, kadının başına poşet geçirdi, mutfak tüpü hortumunu zorla ağzına dayayarak vahşice katletti. Davaya bakan Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi, Çıracı’ya önce müebbet hapis cezası verdi. Ancak ceza ‘mahkeme heyeti karşısındaki iyi hal’ indirimi ile 25 yıl hapis cezasına çevrildi. Gerekçeli kararda ise şu ifadeler kullanıldı: ...sanığın yargılanmanın başından itibaren mahkemeye saygılı tutum ve davranışları, lehine takdiri indirim nedeni olarak kabul edilmiş olup...

- Diyarbakır-Muş karayolunda aracına aldığı 21 yaşındaki Japon turist A.I.’ye cinsel saldırıdan tutuksuz yargılanan 19 yaşındaki İ.K., 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ancak cezası ertelendi. Mahkeme, sanığın duruşmadaki ‘saygın tutumu’nu dikkate aldı.

- Zonguldak’ın Ereğli İlçesi’nde eski sevgilisi 21 yaşındaki G.T. ve sevgilisi M. E.’yi öldürüp, genç kızın ellerini kesen 22 yaşındaki Deniz Boyraz, 2 kez ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası istemiyle yargılandı. ‘Duruşmalardaki iyi hali’ gözetilen cani, 25’er yıldan toplam 50 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

- Alanya’da 15 yaşındaki Alman öğrenciye masaj salonunda tecavüz ettiği öne sürülen işletmeci B.K. ‘ya, ‘reşit olmayanla cinsel ilişki’ suçundan 3 yıl hapis cezası verildi. Sanığın sabıkasız olmasını ve mahkemede iyi halini göz önünde bulunduran mahkeme heyeti, cezayı 2 yıl 6 aya indirdi”. Taylan Sığırcı, “Vahşi cinayetlerin faillerine verilen iyi hal indirimi tepki çekiyor. Peki hukukçular ne diyor?”, 18.02.2015, **Habertürk**, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1044518-ozgecan-aslanin-oldurulmesinin-ardindan-gozler-mahkemede-pek-cok-kisi-kurum-saniga-iyi-hal-indirimi-uygulanmamasini-icin-ayaga-kalkti>, (03. 04. 2021).

⁶³⁰ Ayşenur Dil, “ “İyi hal indirimi” kadın cinayetlerini siyasileştiriyor”, 20.11.2015, <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2470/iyi-hal-indirimi-kadin-cinayetlerini-siyasilestiriyor> (03. 04. 2021).

durumlarda, suçun fail tarafından ikrarı, failin hatasını anladığına yeter görülmektedir⁶³¹.

Örneğin medyada oldukça gündem olan *Şule Çet* davasında, sanıkların vermiş oldukları ifadelerinde pişman olduklarına dair bir beyanları bulunmamasına rağmen, olayın mağdurun ailesi ve toplumun üzerindeki etkisi düşünülmeden, sadece verilecek cezanın sanıkların gelecekleri üzerindeki etkileri düşünülerek ve duruşmalardaki davranışları göz önünde bulundurularak cezalarında indirim uygulanıldığının belirtilmesi, başta davaya müdahil olanlar olmak üzere toplumun çoğu kesimince tepki ile karşılanmıştır.

Nitekim Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yapmış olduğu açıklamada söz konusu olayda sanıklar lehine herhangi bir takdiri indirim nedeninin uygulanmaması gerektiğine işaret etmiştir⁶³²:

Sanıklar Çağatay Aksu ve Berk Akand'ın üzerine atılı kasten adam öldürme, nitelikli cinsel saldırı ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları ile ilgili olarak yerel mahkemece ceza tayininde bulunurken; sanıkların fiilleri sabit bulunmuş, ancak TCK 62. Maddesi uyarınca sanıklar hakkında iyi hal indirimi yapılmıştır. Ancak suçun toplum ve mağdurlar üzerindeki sosyolojik ve psikolojik etkileri ve toplum üzerinde oluşturacağı travma dikkate alındığında, sanıkların üzerine atılı suçlarla ilgili olarak TCK 62. Maddesi uyarınca iyi hal indirimi yapılmasının toplum vicdanını rahatlatmaktan uzak, hukuka aykırı olduğu kanaatindeyiz.

Öte yandan önemle belirtmek gerekir ki, bütün olumsuz olaylara ve uygulamalara rağmen “iyi hal” indiriminin hiçbir durumda ve koşulda uygulanmaması gerektiğini söyleyemeyiz. Öyle ki, yaşanan birkaç münferit olayı, toplumda yarattığı infiali, etkiyi dikkate alarak, maddi gerçeği ve dosya içeriğini bir kenara bırakıp, yüzeysel bilgilerle yorumlamaya çalışmak ve indirimin uygulanmaması gerektiği sonucuna varmak hukuki bakış açısından uzaklaşılmasına anlamına gelecektir⁶³³.

Belirtildiği üzere burada sorun olarak görülen husus iyi hal indiriminin kanunda var olması veya uygulanabilir olması değil, bazı olaylarda bu indirimin

⁶³¹ Kırhoğlu, s. 104. Ancak bizim de katıldığımız bir görüşe göre bu düşünce doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalar isabetli değildir, çünkü failin suçunu itiraf etmiş olması kusurunda bir azalmanın meydana gelmesine ve ayrıca yeniden suç işlemeyeceği konusunda bir kanı oluşmasına yeter görülmemelidir. Centel ve diğerleri, Giriş, 600.

⁶³² Ayşe Sayar ve Sena Şahin, “Kadın Cinayetlerinde Takdiri İndirim Nedenleri”, 10.01.2021, <https://cumhuriyetcihukukcular.org/kadin-cinayetlerinde-takdiri-indirim-nedenleri/> (04.04. 2021).

⁶³³ Ersan Şen, “Saygınlık İndirimi Nedir?”, 06.11.2015, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1640712-sayginlik-indirimi-nedir> (04.04.2021).

ayrıntılı bir inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın her durumda uygulanması gereken bir hükümmüş gibi *standart ve otomatik bir uygulama* haline dönüştürülmesidir⁶³⁴.

Sonuç olarak söylenebilir ki indirimlerin gerekçesiz ve otomatik bir biçimde uygulanması özellikle kadına yönelmiş şiddet ve öldürme eylemlerinde sanığın, genellikle de erkeğin korunması anlamına gelerek alacakları ceza indirimi üzerinden bir rahatlama hissi duymalarına ve suçu tekrar tekrar işlemelerine sebep olabilecektir. Diğer taraftan verilen bu kararlar başta kadınlarda olmak üzere toplumun genelinde bir öfke, üzüntü, güvensizlik, karamsarlık umutsuzluk ve çaresizlik gibi olumsuz hislerin oluşmasına neden olabilecektir⁶³⁵.

Bu nedenle özellikle ve genellikle erkekler tarafından kadınlara karşı işlenen kasten öldürme, kasten yaralama, cinsel istismar, cinsel taciz, cinsel saldırı, eziyet gibi kanunda ağır yaptırımlar içeren ve toplumca hassas olarak görülen suçlar bakımından iyi hal indiriminin uygulanıp uygulanmayacağı kararı, ayrıntılı bir analiz ve araştırma sonucunda verilmelidir⁶³⁶.

C. Muhakeme

TCK'nın 81. maddesinde kasten öldürme suçu için sanığa *müebbet hapis cezası*, 82. maddedeki nitelikli hallerin varlığında ise *ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası* uygulanacağı öngörülmüştür. Söz konusu cezaları gerektiren suçlara ilişkin davalara bakmakla görevli mahkemeler 5235 sayılı Kanunun 12. maddesi uyarınca

⁶³⁴ Ayşenur Dil, “ "İyi hal indirimi" kadın cinayetlerini siyasileştiriyor”, 20.11.2015, <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2470/iyi-hal-indirimi-kadin-cinayetlerini-siyasilestiriyor> (03. 04. 2021).

⁶³⁵ Nitekim medyaya yansıyan bir cinayet haberinde; Eren Erdoğan isimli şahsın, boşanmak isteyen eşini, otomobil içinde vurup daha sonra da eşinin cansız bedeniyle 2 saat otomobille dolaştığı, hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası istemi ile dava açıldığı ancak mahkemece cezasında iyi hal indirimi uygulanarak müebbet hapis cezası verildiği anlaşılmıştır. Hüküm sonrası, maktulün annesinin : “Kızım ölüm korkusundan eve gitmiyordu. Gitmedi, yine öldü. Bir kravata ve bir cekete gelecek hakkı tanıyorlar” şeklindeki açıklaması ise mahkemelere karşı toplumun gösterdiği tepkinin bir yansıması olup yukarıda söz ettiğimiz hislerin oluştuğuna bir kanıt niteliğindedir. Ayşe Sayar ve Sena Şahin, “Kadın Cinayetlerinde Takdiri İndirim Nedenleri”, 10.01.2021, <https://cumhuriyetcihukukcular.org/kadin-cinayetlerinde-takdiri-indirim-nedenleri/> (04.04. 2021).

⁶³⁶ Öte yandan elbette ki mahkemelerin kararlarını verirken asıl gözettikleri amacın verdikleri kararlar ile insanların takdirini veya mutluluğunu kazanmak, toplumu tatmin etmek değildir. Ancak verilecek cezalar faillerin “nasıl olsa cezamda indirim uygulanır, çok yatmam” ya da “bir takım elbise giyerim, cezam düşer” şeklinde düşünerek suçu kolayca veya tekrar işlemelerine imkan vermemeli, kararlar verilirken caydırıcılık esasıyla hareket edilerek özellikle de mağdur olan çocukları ve kadınları koruma noktasından uzaklaşılmalıdır.

Ağır Ceza Mahkemeleri olduğundan söz konusu suç ile ilgili yargılamalar Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girmektedir⁶³⁷.

⁶³⁷ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 165.

SONUÇ

Kasten öldürme suçlarının mağduru olanlar elbette ki her zaman kadınlar değildir. Ancak mevcut davalar, ortaya koyulan istatistiksel veriler ve medyaya yansıyan olaylar incelendiğinde görülecektir ki *toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan* ve sırf “kadın” olmaları dolayısıyla şiddet gören ve öldürülen çoğunlukla kadınlardır. Bu sebeple cinsiyet ve eşitsizlik temelli bu suçların failleri genellikle erkekler, mağdurları da genellikle kadınlar olmaktadır.

Önemle belirtmek gerekir ki her ne kadar söz konusu tez çalışması bir hukuk literatürü içerisinde yer alacak olsa da çıkarımlarımız salt hukuk alanı ile ilgili olmayacaktır. Çünkü kadının yaşam hakkına yönelik gerçekleştirilen hukuka aykırı eylemlerin çoğu sosyolojik ve psikolojik temellere dayanmaktadır. Bu bağlamda özellikle de kadınlara karşı işlenen şiddet ve öldürme suçlarının temelinde yatan bu sebepleri doğru şekilde analiz etmeden Ceza Kanununda lâfzî değişikliklere gitmenin yararsız olacağını söyleyebiliriz. Kaldı ki özellikle kadınlara karşı işlenen şiddet ve öldürme suçlarında faillerin söylemleri incelendiğinde, cezanın niteliğin ya da miktarının umursanmadığı, cezaların çoğu durumda göze alındığı görülmektedir. Öyle ki temelde suç işlenebilmesi için haksız bir fiilin mevcut olması gerekirken çoğu durumda ortada haksız bir fiil dahi bulunmamaktadır.

Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve yaşam hakkının korunması meselesi ceza hukukunun yanında insan hakları hukukunu da ilgilendiren bir meseledir. Nitekim yaşam hakkı, insan hakları hukuku çerçevesinde düzenlenen en öncelikli ve korunması en mühim görülen haktır.

Yaşam hakkı elbette ki cinsiyetlere özgü bir hak değildir, aksine bütün insanları kapsayan en temel, dokunulmaz ve vazgeçilmez niteliğe sahip mutlak bir haktır. Öyle ki yaşam hakkına kasten müdahale taşıyan eylemler mevzuat gereği en ağır cezalara tabi tutulmuştur. Ancak *sahip oldukları cinsiyet dolayısıyla* bu hakları ihlal edilen grup genellikle ve çoğunlukla kadınlardır. Diğer bir deyişle çoğu kadının yaşam hakkı sadece kadın olduğu için ihlal edilmekte, kadınların bu hakkını korumak için dahi ekstra düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kadınların yaşam hakkı ihlallerinin söz konusu olduğu durumlarda tartışılması gereken başlıca kavramların toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramları olduğunu düşünmekteyiz. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak

toplum tarafından biçilen ve cinsiyetlere özgülenen rollerle ilişkilidir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bu rollerin mantık dışı ve eşitlik anlayışından uzak bir biçimde ayrıştırılması sonucu ortaya çıkan bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak kadına ve erkeğe özgülenen bu roller, sıfatlar, meslekler ve hatta düşünceler zaten var olan ayrımı daha da derinleştirmektedir. Çünkü toplumun kadına özgülemiş olduğu rollerin çoğu onu toplumdışı ve ikincil planda tutmaya elverişli olup bu roller kadını, erkek egemen bir düzende neredeyse hapis olmaya mahkûm etmektedir.

Bütün bu eşitsiz yaklaşımların ve mantık dışı cinsiyet rollerinin hedefi haline gelen kadın bu yaklaşımlara karşı bir direnç oluşturduğunda ve karşı çıktığında ise genellikle en yakınları tarafından şiddete uğramaktadır. Şiddete uğrayan kadın bunu sineye çekemediğinde ve sonunda şikâyet yoluna başvurduğunda da çoğu zaman muhatap erkek tarafından öldürülerek yaşam hakkı ihlal edilmektedir.

Bu nedenle kadının bu rollerden sıyrılması, bu rollerin yanlış ve mantık dışı olduğunun zaman içinde tüm topluma yayılması kadına karşı şiddeti önlemede ve yaşam hakkının korunması noktasında oldukça etkili olacaktır. Çünkü erkek tarafından kadına karşı uygulanan şiddet eylemlerinin çoğunun altında yatan sebepler toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı sorunlarla ilişkilidir. Bu bağlamda, toplumun her kesimini kapsayacak bir biçimde eğitimler verilerek cinsiyet, cinsellik, eşitlik, ahlak gibi kavramlarının doğru bir biçimde anlaşılması sağlanıp ailelerin erkeği yüceltip kadını aşağılayan düşünce ve yaklaşımlardan arındırılması gerekmektedir.

Ataerkillik kavramı ise, toplumda erkek egemen bir düzenin mevcut olmasını ifade etmektedir. Erkek, toplumun çoğu alanında olduğu gibi aile içinde de tek başına otorite sahibi ve egemen olmak isteyerek kadın üzerinde tahakküm kurmak, onu yönetmek istemektedir. Bu otoriteye karşı gelindiğini ya da kontrolü dışında bir şeylerin gelişmeye başladığını fark ettiğinde de şiddete başvurarak kadına zarar vermektedir. Nihayetinde çoğu zaman fiziki güç üstünlüğünün de sağladığı kolaylıkla kadının canına kast ederek yaralama, eziyet ve işkence eylemlerini gerçekleştirmektedir. Artık bir şeylerin tamamen kontrolünün dışında olduğunu, egemenliğinin zedelendiğini hissettiğinde ya da kadının da artık kendi yaşamında ve

ailedede söz sahibi olmayı istemesi halinde ise onun yaşamına son vermeyi kendinde hak görerek uyguladığı şiddetin de yetersiz kaldığı inancıyla onu öldürmektedir.

Ancak maalesef ki ataerkil bir anlayışa sahip olan sadece erkekler değildir. Öyle ki bazı durumlarda kadınların da eril bakış açısıyla hareket ederek ayrımcılık içeren söz ve davranışlara sahip olduğunu görmekteyiz. Özellikle edilgenliği ve pasifliği benimseyerek bunun doğruluğunu savunan yaklaşımlar bu ataerkil yapının sürdürülmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün toplumun algısının değişmesi ve her bireyin eğitilerek bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada kadınların kendilerinin farkında olması, ekonomik bağımsızlığını elde etmesi ve boyun eğen, pasif ve ikincil konumdan kendilerini kurtararak daha güçlü bir biçimde hayata adapte olmaları gerekmektedir. Tabi ki bu noktada devlet mekanizmalarına da önemli görevler düşmektedir. Öyle ki tüm çalışma alanlarında kadın istihdamının artırılması, sığınma evlerinin, kadın dayanışma ve terapi merkezlerinin artırılması, yerel yönetimlerin kadınları daha da üretken kılan projeler yürütmesi kadının yaşama dahil oluşunu kolaylaştırıp hızlandıracaktır.

Öte yandan ataerkil anlayışın bir uzantısı olarak kullanılan ataerkil dil de eşitsizliğe yol açan bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilin cinsiyetsizleştirilmesi, ataerkil sözcük ve söylemlerden uzaklaşılması, farkındalığın ve eşitliğin sağlanması noktasında oldukça önemlidir. Çünkü her şey dilde başlamaktadır.

İşte tam bu noktada cinsiyetçi bir kullanım olan ve bu çalışmada ayrıntılı olarak üzerinde durulan sözcüklerden biri “*adam*” sözcüğüdür. Kanımızca adam öldürme şeklindeki bir ifade cinsiyetçi bir yaklaşımın ürünü olup yanlış bir kullanımdır. Çünkü “*adam*” sözcüğü zamanla gerçek anlamından uzaklaşarak artık erkekler için kullanılan bir kelime haline gelmiştir. Dolayısıyla Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenen ve herkesi kapsayan bir suç olan kasten öldürme suçunun başlığında bu şekilde bir kullanımın mevcut olması, akademik yazı ve kaynaklarda *adam öldürme* şeklinde ifadelerin kullanılması çağdışı bir kullanım olup dil ile sağlanmak istenen eşitliğe aykırılık teşkil etmektedir.

Kadınlar için kullanılan ancak dildeki eşitliğin sağlanmasına engel teşkil eden bir diğer kullanım ise “*mağdure*” şeklindeki kullanımdır. Ceza Kanununda *mağdure* şeklinde bir sözcüğün tanımı yapılmamış olup herhangi bir kanun metninde de söz

konusu sözcük yer almamaktadır. Kanunda tanımı yapılan sözcük “*mağdur*” sözcüğüdür. Dolayısıyla mağdure şeklinde bir kullanıma gidilerek mağdurun kadın cinsiyetine sahip olduğu vurgusu kanımızca gereksiz ve yersiz bir kullanımdır.

Kadınların yaşam hakkının ihlal edilerek öldürülmelerinin, gelinen son nokta olduğunu ifade ettik. İşte belirtildiği üzere bu noktaya gelene kadarki süreçte kadınlar yaşam haklarına müdahale niteliği taşıyan birçok şiddet eylemlerine maruz kalmaktadır. Söz konusu bu şiddet eylemleri; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet gibi farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Aile içi şiddet ise tüm bu şiddet türlerini içinde barındıran ve genellikle evli çiftlerin yaşamış olduğu bir şiddet modeli olup genellikle aile içinde bulunan erkek bireylerin kadınlara yönelik uyguladığı tüm şiddet eylemlerini ifade etmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar mahremiyet kavramının yanlış yorumlanması nedeniyle genellikle yaşamış oldukları şiddeti kimseye anlatmama eğiliminde olup yıllarca yaşamış oldukları bu şiddete boyun eğmektedirler.

Kadına karşı şiddet ve kadının yaşam hakkının korunması noktasında önem arz eden Opuz v. Türkiye kararı, Türkiye’nin kadına karşı şiddeti önlemede yetersiz kaldığını ve AİHS madde 2., 3. ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini tespit etmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Nitekim kararda kadına yönelik şiddetin AİHM tarafından *ayrımcılık* olarak kabul edilmesi ve kadına yönelik şiddetle etkili mücadele edilmemesinin, *eşitliğe aykırı* olduğunun belirtilmesi Türkiye açısından önemli bir değişim ve dönüşümün başlangıcı olmuştur.

Kadına karşı şiddetin önlenmesi, kadının yaşam hakkının korunması ve ayrıca bu korumanın mutlak ve etkili bir biçimde sağlanabilmesi için ulusal ve uluslararası alanda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim kadına yönelik ayrımcılığa ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan faktörleri tespit etmek, incelemek ve eşitliğe aykırı nitelikteki tüm uygulamalara son vermek ve kadına karşı şiddeti önlemek uluslararası insan hakları hukukunun da temel hedeflerinden biridir. Dolayısıyla bu doğrultuda başta Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) olmak üzere uluslararası alanda da çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır.

Uluslararası alanda kadının insan haklarının korunması noktasında oldukça önemli bir yere sahip olan ve Türkiye tarafından da onaylanan en önemli sözleşmelerden biri “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)*”dır. Sözleşme ile kadın erkek ayrımcılığının ortadan kaldırılarak eşitliğin her alanda sağlanması, kadının haklarının, statüsünün daha etkin bir biçimde korunarak iyileştirilmesi hedeflenmiştir.

“*Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)*” ise kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konularında daha kapsamlı hükümler içermesi ve daha etkin çözüm önerileri sunabilmesi açısından uluslararası hukukta kadınlar için oldukça önemli ve etkili bir düzenlemedir. Ancak Türkiye 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile taraf olduğu bu Sözleşmeden çekilmiştir.

Kanımızca kadının insan haklarını düzenleyen, koruyan ve kadına karşı şiddetle mücadele noktasında önemli ve etkin çözüm önerileri sunan bir sözleşmeden makul bir gerekçe gösterilmeksizin çekinilmemesi gerekmektedir. Nitekim bir kadın şiddete uğruyorsa, bu şiddete karşı kadını korumak ve şiddetin gerçekleşmesi halinde uluslararası bir sözleşmeyi dayanak alarak, gerekli yargı mekanizmalarını devreye sokup faillerin cezalandırılmasını sağlamak oldukça gerekli, makul ve mühim görünmektedir. Dolayısıyla çekilme kararı ile ilgili usul ve yetki sorunları bir yana, Sözleşme içeriğinin temelde bir insan hakları sözleşmesi olduğu unutulmamalıdır. Özellikle hala önemli bir azalmanın meydana gelmediği kadına karşı şiddet ve öldürme eylemleri ile mücadele edilmeye çalışılırken uluslararası ve ulusal kamuoyunda bu şekilde olumsuz bir algının yaratılması kanımızca yerinde olmamıştır.

Öte yandan kadına karşı şiddete karşı daha etkili bir mücadele yürütülebilmesi amacıyla ülkemiz mevzuatında yürürlükte bulunan düzenleme “*6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*” dur. Söz konusu Kanun doğrultusunda kadına karşı şiddetin önlenmesi noktasında önemli adımlar atılmış, kadına karşı şiddetle daha etkili bir mücadele yürütülmeye çalışılmıştır. Ancak kanımızca Kanunun içerisinde toplumsal cinsiyet, ataerkillik, ayrımcılık yasağı, ev içi şiddet gibi kavramların bulunmaması ve cinsel şiddet

mağdurlarına yönelik ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemesi eleştirilmesi gereken hususlardandır.

Kadının yaşam hakkına yönelen ve bu sebeple ayrı bir önem arz eden kasten öldürme suçu, herhangi bir ayırım yapılmaksızın herkes tarafından herkese karşı işlenebilen bir suçtur. Ancak konumuz gereği suçun bir erkek tarafından kadına yönelik işlendiği, daha çok kadının mağdur sıfatına haiz olduğu durumlar üzerinden açıklama ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Kasten öldürme suçunun nitelikli halleri, erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında da uygulama alanı bulabilmektedir. Nitekim bazı tartışma konularını bünyesinde barındıran nitelikli hallerden biri, TCK 82/1-a bendinde düzenlenen suçun tasarlanarak işlenmesi halidir.

Nitekim erkek faillerin özellikle eşlerine, sevgililerine, kızlarına ya da yakınlık kurmuş oldukları herhangi bir kadına karşı tasarlayarak gerçekleştirdikleri öldürme eylemlerinde, faillerin eylemlerini hem soğukkanlı bir biçimde hem de bir plan dahilinde öldürme eylemini tasarlayarak işlemeleri mümkün olabilmektedir. Burada failler, eylemleriyle ahlaki kötülüğün derecesinin yükselmesine neden olduğundan elbette ki suçun basit şekline göre daha ağır bir ceza yaptırımını ile karşı karşıya kalmaktadır.

Kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında mevcut olduğunda ayrı bir öneme sahip olan diğer nitelikli hal TCK madde 82/1-b’de düzenlenen suçun canavarca hisle veya eziyet çektirerek işlenmesidir. Nitekim kasten öldürme fiilinin canavarca hisle veya eziyet çektirerek özellikle erkek tarafından kadına (sevgiliye, eşe, kardeşe veya anneye) karşı işlendiği durumlarda fail, normal olmayan duygu durumlarını etkisi ile kadının acı çekerek ölmesini arzu etmektedir. Özellikle medyaya yansıyan kadın cinayetlerinde görüldüğü üzere failin suçu canavarca işlemesi veya eziyet çektirerek işlemesi ne yazık ki sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Burada tasarlamada olduğu gibi kasten öldürme fiilinin, fail tarafından ağır bir kötülük ve acımasızca zarar verme duygusuyla işlendiği kabul edildiğinden failin cezası ağırlaştırılmaktadır.

Erkek tarafından kadına karşı işlenen öldürme suçlarında zaman zaman uygulama alanı bulan diğer nitelikli hal, TCK madde 82/1-c’de düzenlenen suçun yangın çıkarmak suretiyle işlenmesidir. Özellikle eşe karşı işlenen öldürme

fiillerinde, faillerin kadın evdeyken, evin ateşe verilerek kasten yangın çıkarılması ve ölüme terk edilmesi suretiyle ya da kadın arabanın içindeyken arabanın ateşe verilmesi suretiyle öldürülmesi durumlarında uygulama alanı bulmakta, bu durumlarda failin cezası ağırlaştırılmaktadır.

TCK madde 82/1-d’ de düzenlenen fail tarafından suçun eşe ve boşandığı eşe karşı işlenmesi nitelikli hali ise, erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında sıklıkla uygulama alanı bulabilen bir haldir. Nitekim 08/07/2021 tarihli ve 7331 sayılı Kanun değişikliği ile kasten öldürme suçunun boşanılan eşe karşı işlenmesi nitelikli hal kapsamına alınmış ve bu doğrultuda ilgili maddenin (d) bendine “*boşandığı eş*” ifadesi eklenmiştir. Kanımızca söz konusu düzenleme yerinde olmuştur. Çünkü kadına karşı işlenen öldürme eylemlerinin boşanılan eşe karşı işlenmesi sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Bu durumlarda failin saikinde evli olduğu eşe karşı olduğu gibi boşandığı eşe karşı da söz konusu öldürme fiilini işlemesinde ekstra bir kötülüğün var olduğu kabul edilerek cezası ağırlaştırılmaktadır.

Ayrıca kasten öldürme suçunun erkek tarafından karşı işlenmesi noktasında önem arz eden 27 Mayıs 2022 tarih ve 7406 sayılı Kanun değişikliği ile TCK madde 82/1-f’de bulunan suçun “*gebe olduğu bilinen kadına karşı*” işlenmesi nitelikli hali suçun “*kadına karşı*” işlenmesi şeklinde değiştirilmiştir. Bu düzenleme ile kasten öldürme suçunun kadına karşı işlenmesi hali nitelikli bir hal olarak kabul edilmiş ve ilk defa doğrudan kadına özgü bir nitelikli hal madde hükmünde yer almıştır.

Tezin içeriğinde de bahsedildiği üzere söz konusu bent ile bu şekilde bir düzenlemeye gidilmesinin asıl sebebi kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında belirgin bir azalmanın sağlanması, suçun kadına karşı işlendiği durumlarda failin cezasının ağırlaştırılmasıdır. Söz konusu yapılan değişikliğin kadına karşı şiddetle mücadele ve kadınların yaşam hakkının korunması noktasında önemli bir değişiklik olduğunu kabul etsek de “*kadına karşı*” ibaresinin eksik bir lafza sahip olduğu kanısındayız. Nitekim ilk bakışta, yapılan değişiklik genel amaca ve kanunun sistematığına uygun gibi görülse de getirilen hüküm ile bir kadının başka bir kadına karşı işlediği kasten öldürme fiillerinde, fail sıfatına haiz kadının da cezasının ağırlaştırılacak olması kanunun genel amacı ile uyumlayacaktır.

Başka bir deyişle amaç, failin erkek ve mağdurun kadın olduğu kasten öldürme fiiline bir sonuç bağlamak iken değişikliğin lafzi olarak eksik kalmasından dolayı kadının fail olduğu durumlarda da söz konusunun nitelikli halin uygulama alanı bulması söz konusu olacaktır. Bu nedenle kanımızca (f) bendinde yapılan değişiklik “*erkek tarafından kadına karşı*” şeklinde düzenlenmeli ve erkeğin fail kadının mağdur olduğu kasten öldürme suçları adı geçen nitelikli hale tabi olmalıdır.

TCK madde 82/1-h’de düzenlenen, kasten öldürme suçunun bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak amacıyla işlenmesi hali suçun kadınlara karşı işlendiği durumlarda da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Nitekim erkek tarafından kadına karşı işlenen kasten öldürme fiillerinde öldürme suçu ile birlikte yer alan suçlar genellikle cinsel suçlar olmaktadır. Bu doğrultuda örneğin kadına karşı cinsel istismarda veya saldırıda bulunan erkek fail, bu suçunu gizlemek amacıyla mağdur kadını öldürmektedir. Burada başka suç teşkil eden bir fiilin gizlenmesi amacı gibi failin saikinde yine ekstra bir kötülük bulunduğu kabul edilerek cezası ağırlaştırılmaktadır.

Uygulamada erkek tarafından kadına karşı gerçekleştirilen öldürme eylemlerinin, şantaj, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, cinsel istismar veya cinsel saldırı suçlarının işlenememesinden dolayı duyulan infialle gerçekleştirilmesi örnekleri söz konusu olabildiğinden TCK madde 82/1-i’de düzenlenen, *suçun bir suçu işleyememekten dolayı duyulan infialle işlenmesi* nitelikli halinin de kadınlara karşı işlenen kasten öldürme suçlarında uygulama alanı bulabildiğini göstermektedir. Burada erkekler kadına sahip olma hırsı ile kadınların bedeni üzerinde hakimiyet kurmak istemekte, kadınlar bu eylemlere karşı direnç gösterdiklerinde ise öldürülmektedirler. Örneğin cinsel dokunulmazlıklarını korumak isterlerken yaşam haklarından olmaktadır.

Yine TCK madde 82/1-k’da düzenlenen ve erkek tarafından kadına karşı işlenen öldürme eylemlerinin en önemli örneklerinden olan “*töre saikiyle öldürme*” nitelikli hali, suç faillerinin genellikle erkek ve suç mağdurlarının da genellikle kadınlar olması sebebiyle çalışmamız için ayrı bir öneme sahiptir. Diğer bir deyişle kasten öldürme suçları ve nitelikli halleri herkes tarafından herkese karşı işlenebilir nitelikte ise de töre saikiyle öldürme suçlarının çoğu genellikle erkekler tarafından

kadınlara karşı işlendiğinden töre saikiyle öldürme eylemlerinin varlığı, kadına karşı işlenen öldürme suçlarının özel bir görünüşü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzenleme ile özellikle kadınların temelde yaşam hakkının korunarak toplumdaki yerinin ve değerinin sağlamlaştırılması hedeflenmektedir. Amaç ilkel bir saik olan töre saikiyle kasten öldürme suçunun işlenmesinin önüne geçmek, söz konusu hukuka aykırı saike ayrı ve özel bir sonuç bağlayarak özellikle kadınların mağdur konumunda olmasını engellemektir.

Kanımızca öne sürülen neden ne olursa olsun kadının bedeni üzerinden tanımlanan namus anlayışına, toplumsal geleneklere uymayan nedenlere dayalı tüm öldürme suçlarının töre saikiyle işlendiği kabul edilmeli ve söz konusu suçlar TCK madde 82/1-k bendi kapsamında değerlendirilerek failin cezası ağırlştırılmalıdır. Nitekim töre saikiyle işlenen hiçbir suçun haklı bir gerekçesi, bahanesi olmamalıdır.

Bu nitelikli hal ile ilgili üzerinde durulması gereken hususlardan bir diğeri de namus ve töre ayrımının somut bir biçimde yapılması gerekliliğidir. Nitekim çalışmada ayrıntılı olarak açıklandığı üzere töre ve namus kavramları farklı anlamlara gelmekte olup birbirlerinin yerine kullanılmamalıdır. Ancak namus saikiyle öldürme suçlarında da erkek failin benzer akıldışı saiklerle hareket ettiği göz önünde bulundurulduğunda bu saikle hareket edildiğinde de failin saikinde benzer ahlaki bir kötölük bulunduğunun kabul edilerek namus saikiyle işlenen öldürme eylemlerine de ayrıca bir sonuç bağlanması ve failin namus saikiyle hareket ettiğinde de eylemi nitelikli bir hal olarak kabul edilerek cezasının ağırlştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda kanımızca kanun hükmünde yer alan *töre saikin* yanına *namus saikiyle* ibaresinin de eklenmesi, bir başka deyişle namus saikin de nitelikli bir hal olarak kabulü, söz konusu nitelikli halin kanuna getiriliş amacına uygun olacaktır.

Özellikle erkekler tarafından kadına karşı işlenen öldürme suçlarında erkekler lehine haksız tahrik hükmünün uygulama alanı bulması tartışma konusu olan bir başka husustur. TCK madde 29'da düzenlene haksız tahrik hükmü, koşulları oluştuğunda elbette ki cinsiyet ayırt etmeksizin herkese yönelik uygulama alanı bulacaktır ancak uygulamada özellikle kadına karşı işlenen şiddet ve öldürme suçlarında özellikle baba, eş veya sevgili konumunda bulunan bazı erkeklerin akıl almaz gerekçeler öne sürerek kolayca bu hükümden yararlandığı görülmektedir.

Oysa madde hükmünde açıkça mağdur tarafından faile yönelen haksız bir eylemin mevcut olması gerektiği belirtilmiş olup, bazı durumlarda mağdur tarafından gerçekleştirilen haksız bir eylem olmasa dahi indirimin uygulanması söz konusu olmaktadır.

Bu doğrultuda faillerin; “eşim, annem veya kardeşim ideal kadın modelinden uzaklaştı”, “eşim artık bana itaat etmiyordu, sözümü dinlemiyordu”, “aileme sahip çıkmam gerekiyordu”, “eşimi başka bir erkekle konuşurken gördüm”, “eşim açık giyiniyordu”, sevgilim/eşim benden izinsiz işe girmişti/dışarı çıkmıştı” gibi ataerkil anlayışın uzantısı niteliğindeki söylemleri hiçbir koşulda haksız eylem niteliği taşımadığından, haksız tahrik hükümlerinden yararlanmalarına da neden olmamalıdır. Nitekim bu durumlarda haksız tahrik indirimin uygulanması eril bakış açısına destek çıkmak anlamına gelir ki bu yaklaşım da ulaşılmak istenen hedeften uzaklaşılmasına sebebiyet verecektir.

Tartışılması gerekmiş olan bir diğer husus, mahkeme tarafından uygulanan takdiri indirim sebeplerinin kapsamının ne olduğu ve kadına karşı işlenen kasten öldürme suçlarında hangi gerekçelerle uygulandığıdır. Tartışmalar genellikle erkek faillerin duruşmadaki yapay tutum ve davranışlarıyla ya da kılık kıyafetlerine göstermiş oldukları ekstra özen dolayısıyla söz konusu indirimlerin kendilerine gerekçesiz bir biçimde uygulanması noktasında yaşanmaktadır.

Tartışmaların etkisi kanun koyucunun da hükmü yeniden gündeme almasını gerektirmiş olacak ki 27 Mayıs 2022 tarih ve 7306 sayılı Kanun değişikliği ile takdiri indirim sebeplerini düzenleyen TCK madde 62’de birtakım değişikliklerin yapılması öngörülmüştür. Nitekim değişikliklerin ilki maddenin 2. fıkrasında yer alan “*gibi hususlar*” ifadesinin kanun metninden çıkarılmasıdır. Kanımızca belirsizlik içeren söz konusu ifadenin kaldırılması, takdiri indirim nedenlerinin belirli konularla sınırlandırılmasını sağlaması bakımından yerinde olmuştur.

TCK madde 62’de yapılan diğer değişiklikler, failin fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışlarında “*pişmanlık*” vurgusunun getirilmesi ayrıca failin mahkemeyi etkilemeye yönelik tutum ve davranışlarının mahkemece takdiri indirim nedeni olarak dikkate alınmayacağı ile ilgilidir. Kanımızca bu düzenlemeler ile failin samimiyetten uzak pişmanlık gösteren ifadelerinin mahkeme tarafından dikkate alınmayacağı vurgusu yapılmış ve lehe indirimin uygulanabilmesi için diğer

koşulların yanında failin eylemlerinden mutlak bir pişmanlık duyması gerektiği açıkça belirtilmek istenmiştir.

Söz konusu maddede yapılan son değişiklik takdiri indirim nedenlerinin kararda gösterilirken gerekçeleriyle birlikte açıklanması vurgusunun madde metnine eklenmesidir. Nitekim özellikle erkek tarafından kadına karşı işlenen şiddet ve öldürme suçlarının yargılaması sonucu bazı mahkemelerin gerekçesiz bir biçimde fail lehine takdiri indirim nedenlerinin uygulanması gibi durumlar suçun mağduru olan kadının daha da mağdur olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla kanımızca yapılan değişiklikler yerindedir. Öyle ki yapılan değişiklikler sonucu failin sadece indirim almak amacıyla sergilediği pişmanlık içermeyen davranışları, kılık ve kıyafete verilen özen takdiri indirim nedeni olarak kabul edilemeyecektir.

Öte yandan yapılan değişikliklerden önce mahkemelerce takdiri indirim sebeplerin tümünün gerekçesiz veya yanlış olarak uygulandığı kanısında değiliz. Ancak uygulamada yer alan bazı hukuka aykırı kararlar ve bu kararlar sonucu faillerin cezalarında indirim alacaklarına olan inancın da etkisiyle uyguladıkları eylemlerin soğukkanlılıkla arkasında duruşu ve etkin bir pişmanlık sergilemeyişi hükmün yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Dolayısıyla takdiri indirim sebepleri ile yapılan değişiklik bütün suçlara ilişkin olsa da özellikle erkekler tarafından kadına karşı işlenen suçlarda söz konusu takdiri indirim sebeplerinin sınırlı bir biçimde uygulanacak olması yarattığı etki ve yargıya güven açısından olumlu görünmektedir. Çünkü özellikle kadına karşı işlenen suçlarda failer lehine bu indirimlerin gerekçesiz ve otomatik olarak uygulanmaya devam edilmesi yargıdaki eril bakış açısının sürdürülmesi anlamına gelecektir ki bu da toplumsal eşitliğin ve adaletin sağlanması noktasında istenmeyen bir durumdur.

Kadına karşı işlenen suçlar ile mücadelede değinmek istediğimiz diğer husus kolluk görevlilerinin söz konusu yargılama süreçlerindeki rolüdür. Öyle ki, şiddet olayları sonrasında kadınların çoğunlukla doğrudan iletişime geçebildiği tek meslek grubu polislerdir; çünkü şikayet ve ihbarlar genellikle karakollara yapılmakta olup polislerin olaya ve sürece yaklaşımı şikayetçi olan kadını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle kanımızca polislere, kadına karşı şiddet vakıaları ile karşılaşıldığında kadınlara nasıl yaklaşıp neler yapılabileceğine ilişkin eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır.

Polislerin; “*affedin, aile arasında olur öyle şeyler, kocanız bu döver de sever de, şikayetçi olsanız da bir şey çıkmaz*” gibi söylemlerle kadını şikayetinden vazgeçirmeye çalışmaması ve uzlaştırmacı bir yaklaşım benimsememesi, kadını geçiştirmeden dikkatlice dinleyerek ifadelerini tutanağa birebir geçirmesi gerekmektedir. Nitekim kadına karşı şiddet eylemlerinin çoğunun ölümle sonuçlanması bu süreçte kadının devlet tarafından korunmasının ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

Bütün bu açıklamalar sonucunda önemle vurgulanması gerekir ki kadınların toplumsal yaşamda eşitsizliğe ve şiddete maruz kalmasının, ikincil konumda bulunmasının asıl nedenleri yürürlükteki mevzuat eksiklerinden ya da uygulamalardaki yetersizliklerden kaynaklanmamaktadır. Diğer bir deyişle hukuk, kadınları korumada en etkili araçlardan biri olarak görülse de asıl sorun sadece Türk Ceza Kanununun veya diğer kanunların içerisindeki eksiklerden, yapılan yanlış uygulamalardan kaynaklanmamaktadır.

Bu nedenle kanunlarda değişikliklerin yapılması ya da madde hükümlerinde kadınlar lehine düzenlemelerin yapılması, uzun vadede kalıcı bir çözüm olamayacaktır. Yani güdülen hukuka aykırı saikler sadece ceza kanunlarında yapılacak değişikliklerle, verilecek ağır cezalarla çözülemeyecektir. Kaldı ki kadınlara karşı işlenen suçlarda suçu işleyen kişilere yönelik öngörülen cezai yaptırımların şeklinin değiştirilmesi, sayısının, şiddetinin artırılması, suç işlenmesinin önüne geçmemektedir. Çünkü sorunların asıl nedeni toplumun kadınlara olan bakışı ve toplumun genelinde hakim olan ataerkil anlayıştır.

Toplumda mevcut olan bu ataerkil anlayışın ve “*normal*” görülenin değişmesinin uzun ve zor bir süreci gerektirdiği kabul edilse de bu normalleri değiştirmek imkansız değildir. Nitekim kanunlar aracılığıyla yeni normlar tesis edilerek mevcut normaller zaman içerisinde değiştirilebilmektedir. Bu sebeple kanunlardaki mevcut hükümlerde, toplumsal cinsiyet eşitliği göz önüne alınarak yeniden düzenlemelere ve değişikliklere gidilmesi, kadınların haklarının daha etkin bir biçimde korunması mümkündür. Böylelikle yapılan değişiklikler ile zamanla toplumsal bir farkındalık yaratılabilecek, süreç sonunda eşitliğin sağlanarak kadınların daha özgür ve mutlu bir şekilde yaşam sürmeleri mümkün olabilecektir.

Çalışmanın çoğu yerinde vurgulandığı gibi esas amaç toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadına karşı geliştirilen olumsuz davranış kalıplarının değiştirilmesi için etkili yasal düzenlemeler ortaya koymak ve kadının en temel hakkı olan yaşam hakkının korunmasını sağlamaktır. Bu korumanının sağlanması noktasında elbette ki Türk Ceza Kanununun da önemi büyüktür.

Yaşanan kan dondurucu hadiseler ve bütün olumsuz bakış açılarına rağmen kadınlara olan genel yaklaşım, hukuk literatüründe zamanla olumlu yönde değişmiş, bu konuda önemli adımlar atılmış ve kayda değer birçok çalışma yapılmıştır. Dolayısıyla günümüz itibarıyla kadınların sosyal yaşamda daha aktif rol almaya başladığını ve ceza hukukundaki konumlarının da geçmişe göre iyileştirildiğini düşünmekteyiz. Ancak toplumun genel algısının hala istenilen düzeyde değişmemesi, ataerkil toplum yapısının sürdürülmesi, şiddet ve öldürme eylemlerinde belirgin bir azalmanın yaşanmaması ve hala bazı yargın kararlarında eşitlik anlayışından uzak ayrımcılık içeren kararların tesis edilmesi mücadeleye devam etmenin gerekliliğini bizlere göstermektedir.

İşbu çalışma ile naçizane bu mücadelelerin bir parçası olabilmek oldukça gurur vericidir. Öyle ki, kadınların daha eşit, daha özgür ve daha mutlu bir dünyada yaşayabilmesi adına verilen tüm bu mücadelelerin güzel ve kalıcı sonuçlar doğuracağına olan inancımız sonsuzdur.

KAYNAKÇA

Adaçay, Funda Râna. “Toplumsal Cinsiyetin Yaratılması ve Sürdürülmesinde Temel Kurumların Rolü”, **Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2018, ss. 345-363.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor”, Ankara, 2014.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Kadın”, Ankara, 2022.

Akbaba Zeynep Burcu. “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 75, Ankara, 2008, ss. 333-351.

Akbulut, Berrin. “Kasten Öldürme Suçunun Nitelikli Halleri”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 65, 2020, ss. 99-165.

Akbulut, Berrin. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Akçabay, F. Ceren, Ebru Hanbay Çakır, Ve Huriye Karabacak. “Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadelede Yargılama Standartları Avukatlar İçin Kılavuz”, Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara, 2019.

Akın, Merve. “Aile İçi Şiddet”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 71, Sayı: 1, 2013, ss. 27-41.

Akkaş, İbrahim. “Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”, **EKEV Akademi Dergisi**, ICOAEF Özel Sayısı, 2019, ss. 97-118.

Alisbah Tuskan, Aydeniz (Yayına Hazırlayan). **Kadın Hakları Mevzuatı**, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Yayını, İstanbul, 2020.

Altınay, Ayşe Gül, Yeşim Arat. **Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet**, Metis Yayınları, İstanbul, 2008.

Altındal, Esmâ. **Töre Saikiyle Öldürme Suçu**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Altunel, Mesude. “Namus”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:1, Ankara, 2012, ss. 213-217.

Arıcan, Mehmet. **Ceza Adaleti Sistemi ve İşleyişi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009.

Arslan, Gülay. “Birleşmiş Milletle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 62, Sayı: 1-2, 2004, ss. 3-43.

Artuç, Mustafa. **Türk Ceza Kanunu**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, 2019.

Artuk, M. Emin, Ahmet Gökçen, Emin Alşahin, Kerim Çakır. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, A.Caner Yenidünya. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

Aslan Esra. **Töre Cinayetleri: Diyarbakır'da Göç Sonrası Töre**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2007.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Üçüncü Daire. “Opuz-Türkiye Karar”, Strazburg, 2009.

Aybay, Rona. **İnsan Hakları Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017.

Aydın, Aslı. Şiddetin Mağdurlarının Yaşamlarına Olan Etkisi, “Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı ve Viktimoloji”, **Umut Vakfı Hukukun Gençleri Sempozyumları Dizisi**, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sayı: 6, Eskişehir, 2015.

Aydın, Devrim. “Yeni Türk Ceza Kanununda Haksız Tahrik”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı:1, 2005, ss. 224- 254.

Bakıcı, Sedat. **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri**, Cilt: 3, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

Balcı, Emine. “Hukukun Öncü Kadınları: Türkiye’de Kadınların Hukuk Mesleğine Girişi Üzerine Bir İnceleme”, **Fe Dergi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, ss. 34-47.

Başar, Fatma, Nurdan Demirci. “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, ss. 41-52.

Bayraktar, Köksal, Serap Keskin Kızıroğlu, Ali Kemal Yıldız, Pınar Memiş Kartal, Sinan Altunç, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Barış Erman, Fulya Eroğlu Erman, Gülşah Kurt, Hasan Sınar. **Özel Ceza Hukuku Kişilere Karşı Suçlar**, Cilt: II, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Bayraktar, Köksal. “Kasten Adam Öldürme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı, Cilt:19, Sayı: 2, İstanbul, 2013, ss. 57-77.

Bayraktar, Tuğba. “İstanbul Sözleşmesi Ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3, 2018, ss. 87-111, s. 92.

Belek Erşen, Umut. **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ve Denetim Mekanizması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Berktaş, Fatmagül. Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, No: 7, 2004.

Bilican Gökkaya, Veda. “Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2009, ss. 167-179.

Bostancı Bozbayındır, Gülşah. **Ceza Hukukunda Haksız Tahrik**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

Bülbül Defne. “Bir Kadın Yargıcın Not Defterinden”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:4, Ankara, 2015, ss. 301-304.

Centel, Nur (Ed.). “**Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Centel, Nur. “Yeni Türk Ceza Yasası ve Kadın”, İstanbul Barosu 127. Kuruluş Yılı ve Avukatlar Günü Kutlama Etkinlikleri çerçevesinde AB’ne Uyum Yasalarında Kadın Erkek Eşitliği ve Eşitlik Kurumları konulu panelde sunulan güncelleştirilmiş tebliğ, 2005.

Centel, Nur, Hamide Zafer, Özlem Çakmut. **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Centel, Nur, Hamide Zafer, Özlem Çakmut. **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt: 1, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.

Çadık, Abdülkadir. “Haksız Tahrikin Felsefi Temelleri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3, 2018, ss. 185-238.

Çamlıca, Berat. “İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 150, 2020, ss. 137-155.

Çamurcu, Meryem Hazal. “İstanbul Sözleşmesi: Türkiye’de İç Hukuka Etkisi Ve Toplumun Tepkisi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt: 79, Sayı: 4, 2021, ss. 63 – 106.

Çardak, Begüm. “Kadınların Suç Korkuları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, ss. 23-46.

Çeçen, Anıl. **İnsan Hakları**, İkinci Basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995.

Çekin, Abdülkadir Mustafa Gören. “Dil Bilimi ve Kelime Semantiğinde Bazı Türkçe Kelimelerin Çeşitli Anlam Değişimleri”, **21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2013, ss.94-103.

Dalkılıç, Rabia Asya. “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi”, **Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi**, , Cilt: 2, Sayı: 1, 2021, ss. 61-82.

Değirmenci, Olgun. “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 77, 2008, ss. 33-86.

Demirbaş, Timur. **Ceza Genel Hükümler**, 15. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Demirbaş, Timur. **Kriminoloji**, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Demirgöz Bal, Meltem. “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış”, **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2014, ss. 15-28.

Demirkol, Mustafa. “Kişi Hak Ve Hürriyetlerinin Korunması Karşısında Anayasa Madde.13, Bu Hükme Aykırı Yasal Düzenleme Ve Faaliyetlerin Anayasa Madde.11 Açısından Değerlendirilmesi”, **Balkan Sosyal Bilimler Dergisi**, Özel Sayı, ss.17-27.

Dişsiz, Melike, Nevin Hotun Şahin. “Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet”, **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1. 2008, ss. 50-57.

Doğan, Recep. “Kadının Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetten Kaynaklanan Sığınma Hakkı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 130, 2017, ss. 157-186.

Doğan, Recep. “Yargıtay Kararlarında Töre Saikiyle Öldürme Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 2016, Sayı: 126, 2016, ss.123-166.

Dönmezer, Sulhi, Sahir Erman. **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Cilt: II, Sekizinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983, No: 948.

Dönmezer, Sulhi. **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, 14 Bası, Beta Basım Yayımları, İstanbul, 1995.

Dönmezer, Sulhi. **Kriminoloji**, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2020, s. 167-172.

Durmuş, Mustafa Taha. “Cumhurbaşkanının Uluslararası Sözleşmeler Üzerindeki Tasarruf Yetkisi Ve Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesinden Ayrılmasının Hukuki Analizi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 3, 2021, ss. 1969 – 2007.

Dursun, Akif. “İstanbul Sözleşmesi’nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 19, 2020, ss. 41-68.

Dölger, Murat Volkan Onur Özkan, Merve Bakdur. “Ceza Hukukunda Hata Ve Hataya Bağlanan Sonuçlar”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı: 45, 2021, ss. 227-264.

Ecevit Yıldız, Mehmet Ecevit, Ayşe Ayata, Özlem Gölgerioğlu, Mine Göğüş Tan, Ayça Kurdoğlu, Nadide Karkıner, Gülriz Uygur, İrem Çağlar, Ayşe Durakbaşı. “Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi”, **Anadolu Üniversitesi Yayını**, Eskişehir, 2011.

Ekici Şahin, Meral. “İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Suça Etki Eden Nedenlerin Şeriklere Sirayeti”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt :64, Sayı: 3, ss. 637 – 686, 2015.

Erbaş, Rahime. “Effective criminal investigations for women victims of domestic violence: The approach of the ECtHR”, **Women's Studies International Forum**, Vol. 86, 2021, s. 1-12.

Ercoşkun Şenol, H. Kübra. “Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı:13, 2019, ss. 423-459.

Erem Faruk, Nevzat Toroslu. **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 4. Basım, Savaş Yayınları, Ankara, 1983.

Erem, Faruk, Ahmet Danışman, Mehmet Emin Artuk. **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku: Genel Hükümler**, 14. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997.

Ertürk, Yakın. “Kadına Şiddet Olgusunu Kuramsallaştırmak”, **Suç ve Ceza Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, 2020, ss. 1-16.

Evik, Vesile Sonay. **Suç İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Gemalmaz, Mehmet Semih. **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadınlara, Çocuklara ve Azınlıklara Karşı Ayrımcılık, Şiddet ve Sömürü: Nedenleri, Kapsamı, Sonuçları ve Buna Karşı Direnme Stratejileri**, Homer Kitabevi, İstanbul, 2018.

Genç, Fatma Umay, Fatih Yurtlu, Elif Kurt, Burak Kılıç. **Ceza Genel Hukuku**, (Ed. İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmöz), 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Genç, Hanife Nalan. “Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Olarak Kadın”, **Folklor/Edebiyat**, Cilt: 24, Sayı: 94, ss. 13-34.

Gökçen, Ahmet Murat Balcı. Kasten Öldürme Suçu, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 1-2, 2011, ss. 95-218.

Gökçen, Ahmet ve Murat Balcı. **Kasten Öldürme Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Gökpinar, Mahmut. “Bir Kavram Olarak İnsan Hakları Ve Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 120, 2015, ss. 11-72.

Göktürk, Neslihan, İzzet Özgenç (Ed.), İlhan Üzülmöz (Ed.). **Ceza Hukukuna Giriş**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2476, Eskişehir, 2012.

Gözler, Kemal. **Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2018.

Güden, Menekşe Pınar. **Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe'nin İçerdiği Eril ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Gülseven, Ayşe Seda. “Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 132, 2017, ss. 183-230.

Günay, Meryem. “TCK’nın 61. Maddesi Kapsamında Hapis Cezasının Belirlenmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 171, 2017, ss. 1171-1197.

Güngörmüş, Zeynep, Gülendam Karadağ, Derya Tanrıverdi. “Kadınların Evrensel Sorunu: Şiddet”, **Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2014, ss. 53-61.

Gürelli Nevzat. “Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor”, İstanbul, 1976, ss. 109-119.

Hafızoğulları Zeki, Muharrem Özen. **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, 5. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016.

Hakeri, Hakan. **Kasten Öldürme Suçları**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

Lee Hasselbacher, “State obligations regarding domestic violence: The European Court of Human Rights, due diligence, and international legal minimums of protection.”, **Northwestern Law Journal of International Human Rights**, Vol. 8, 2010, Iss. 2, ss. 190-215, s. 192.

İçel, Kayıhan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2018.

İçel, Kayıhan. İzzet Özgenç, Adem Sözüer, Fatih S. Mahmutoğlu, Yener Ünver. **Suç Teorisi**, 3. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2004.

İskender, Salih Zeki. **Öğreti ve Yargısal Kararlar Işığında Töre Saihiyle İnsan Öldürmek Suçu (Namus Cinayetleri)**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

Kahveci, Muhammet. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s.3.

Kalav Ayşe. “Namus ve Toplumsal Cinsiyet”, **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Antalya, 2012, ss. 151-163.

Kale Özçelik, Fatmagül. “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin Usule Ve Esasa İlişkin Düzenlemeleri Ve Türk Anayasa Hukuku’na Yansımaları”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı: 8, 2016, ss. 317-340.

Kangal, Zeynep. “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 3–4, 2010, ss.19-68.

Karakuş Umar Esra. “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadın”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)**, İstanbul, 2019, ss. 109-121.

Karaoğlu, Ali Osman. “Türk Hukukunda Milletlerarası Andlaşmalardan Tek Taraflı Çekilme”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 203, 2021, ss. 1083 – 1106.

Karataş, Evren. “Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri”, *Turkish Studies*, Cilt: 4, Sayı: 8, 2009, ss. 1652-1673.

Kardam, Filiz. Türkiye’deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Programı İçin Öneriler-Sonuç Raporu, Dünya Kitapevi, Ankara, 2005, s. 16 vd.

Kardam, Filiz. “Töre Cinayetleri Üzerine Bazı Düşünceler”, Töre Cinayetleri, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999, ss. 87-96.

Karınca, Eray. “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri”, **T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi**, Ankara 2008.

Katoğlu, Tuğrul. “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012, ss. 657-693.

Kaymaz, Seydi. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 2, 2012, ss. 117-168.

Kaypak, Şafak, Mehmet Kahraman. “Türkiye’de Kadının İnsan Hakları Ve Anayasal Yansıması”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 33, 2016, ss. 298-315.

Kerimoğlu, Caner, Gökçe Doğan. “Türkçede Cinsiyet Görünümleri Ve Çağrışımsal Zihniyet”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 38, 2015, ss. 143-178.

Kırbaş Canikoğlu, Seher. “Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı: 3, 2015, ss. 355-378.

Kırlioğlu, Gamze. **Yargıtay Kararları Işığında Cezanın Belirlenmesi Ve Bireyselleştirilmesi**, Ankara Hacıbayram Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2019.

Kızılyel, Serkan. “Yaşam Hakkı: AİHM Kararları ve İdari Yargı Uygulaması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2014, ss. 253-289.

Kishtainy, Niall. **Ekonominin Kısa Tarihi**, 2. Baskı, Alfa Yayınları, 2018.

Kızıroğlu Keskin, Serap. “Yeni Türk Ceza Kanun’unda Kadına İlişkin Düzenlemeler ve Cinsel Suçlar” , Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, Cilt: 2, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk Ceza Hukuku Derneği Ortak Yayını**, Ankara, 2008, ss. 995-1004.

Koca Mahmut, İlhan Üzülmaz. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020.

Koca, Mahmut. “Suçun Özel Görünüş Şekillerine İlişkin Yargıtay İçtihatlarının Değerlendirilmesi”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 3, Sayı:2, 2015, ss.103-118.

Kocacık Faruk. Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye’den Örnekler, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No: 93, Sivas, 2004.

Koparan, Reşat. “TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Ve Azaltan Sebepler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 64, 2006, ss. 337-367.

Korkmaz, Ayla, Mürüvet Başer. “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, Cilt: 28, Sayı:1, ss. 71-75.

Korkmaz, Zeynep. “Dilde Doğal Gelişme ve Devrim Açısından Türk Dil Devrimi”, **Türkoloji Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 1972, ss. 97-114.

Kunter, Nurullah. “Suç Ortaklığında Sorum ve Ceza”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 13, Sayı: 1, İstanbul, 1947, ss. 63-94.

Kuyucu, Nisan. “Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalet Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, **Fe Dergi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2015, ss.61-77.

Lefkur, Hilal. **Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Meraklı, Serkan. **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2020.

Moroğlu, Nazan. “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa Ve İstanbul Sözleşmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 99, 2012, ss. 357-380.

Nal, Sabahattin. “Hukukun Temel Kavramları”, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Lisans Ve Ön Lisans Programları Ders Notu.

Nuhoğlu, Ayşe. “Namus İçin Adam Öldürme Suçlarında Haksız Tahrik Uygulaması”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 1-4, İstanbul, 2004, ss. 205-213.

Nuran, Güler, Hatice Tel, Fatma Özkan Tuncay. “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, **Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt: 27, Sayı: 2, 2005, ss. 51-56.

Oktay Yılmaz, Berrin. “Geleneklerin Ardındaki Ölüm: Töre Cinayetleri”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 8, 2003.

Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız. **Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler**, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız. **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara, 2020.

Özcan, Onur. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Töre Saikiyle Kasten Öldürme Suçu”, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, (Ed.Nur Centel), Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Özdamar, Demet. **CEDAW Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, 2009, Ankara, s. 32-34.
Özen, Mustafa. **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2019.

Özgenç, İzzet. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

Özkan Duvan, Ayşe. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 2, 2018, ss.660-681.

Öztürk, Bahri, Mustafa Ruhan Erdem. **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 13. Baskı, Ankara, 2013.

Öztürk, Necla. “Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Öneriler”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, ss. 1-32.

Palut, Adem. “Kasten Öldürme Suçunun Yangın, Su Baskını, Tahrip, Batırma Veya Bombalama ya da Nükleer, Biyolojik veya Kimyasal Silah Kullanmak Suretiyle İşlenmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 24, Sayı 2, 2018, ss. 784-803.

Parlak Börü, Şafak. “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Özel Sayı, 2017, ss. 43-63.

Polat, Oğuz. **Adli Psikolojiye Giriş**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Sami, Selçuk. “Karşılaştırılmalı Hukuk Açısından Canavarca His Sevkiyle Adam Öldürme”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt: 14, Sayı :4, 1988, , ss. 467-482.

Savcı, Bahri. "Yaşam Hakkı" "Felsefesel Açıdan Pratiğe Doğru", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 35, Sayı:1, 1980, ss. 19-27.

Saygılı, Abdurrahman. "Yaşam Hakkı Üzerine Düşünceler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2019, ss. 539-547.

Sever, Didem Çiğdem. "Kadına Karşı Ev İçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v. Türkiye Kararı", **Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2012.

Sevilay Özer. "Kadınlara Seçme Ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 85, Sivas, 2013, ss. 132-167.

Sevim, Ayşe. **Feminizm**, İnsan Yayınları, 2005.

Soyaslan, Doğan. "Cezaların Bireyselleştirilmesi", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1-2, ss. 25-49.

Soyaslan, Doğan. **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2020.

Sönmez, Esmâ Yağmur. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi", **İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 20, 2020, ss. 1-17.

Sultana, Abeda. "Ataerkillik Ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz", Tercüman: Saadet Altay, **e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 23, 2019, ss. 417-427.

Martin, Susan Ehrlich, Nancy C. Jurik. “Women Entering the Legal Profession” Doing Justice Doing Gender: Women in Legal and Criminal Justice Occupations (UK:Sage Publications, 2007, ss. 107-130, s. 109’dan aktaran Balcı, Emine. “Hukukun Öncü Kadınları: Türkiye’de Kadınların Hukuk Mesleğine Girişi Üzerine Bir İnceleme”, **Fe Dergi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2019, ss. 34-47.

Süral, Nurhan. “Avrupa Topluluğunun Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliğine Dair Düzenlemeleri ve Türkiye”, T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

Tahtalı, Murat Buğra. **Kadının Yaşam Hakkının Korunmasında İdari Kolluğun Rolü ve Önemi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Taş, Gün. “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri”, **Akademik Hassasiyetler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, 2016, ss. 163-175.

Tatlılıoğlu, Kasım, İsmail Küçükköse. “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme Ve Müdahale Hizmetleri”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, 2015, ss. 194-209.

Tekçe, Samet Talha. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve İstanbul Sözleşmesi’nde Kadına Karşı Şiddeti Önleme Mekanizmaları ve Türkiye**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Tekeli, Ayten, Münevver Aktaş. **Kadın Hakları**, İzmir Barosu İnsan Hakları Hukuku ve Hukuk Araştırmaları Merkezi Yayını, Sayı: 7, İzmir, 1996.

Tezcan, Durmuş, Mustafa R. Erdem, Murat Önok. **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 16. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

Tezcan, Durmuş. M. Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, R. Murat Önok, **İnsan Hakları El Kitabı**, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

Tıǒlı, Hüseyin. “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Yer Alan Tedbirler Ve Bunların Uygulanması”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı: 5, 2011, ss. 487-538.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi. “**Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Algısı Araştırması 2022**”, Kadir Has niversitesi, ss.1-59.

Torun, Yıldırım. “İnsan Hakları”, **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eǒitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 16, 2007, ss. 415-424.

Tngr, Ali Rıza, Ekrem etintrk. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Turabi, Selami. Kusurluluk ve Kusurluluǒu Etkileyen Haller, **Türkiye Barolar Birliǒi Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 101, 2012, ss. 267-292.

Turan Ersin, Cengiz Otacı. **Genel Hükümlerle Baǒlantılı Olarak Kasten İnsan ldrme Suçları**, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Uçar, Ayhan. “İstatistiki Verilerle Ulusal Basında Kadına Karşı Şiddet”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2016, ss. 316-363.

Uǒur, Hüsamettin. “Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri”, **Türkiye Barolar Birliǒi Dergisi**, Sayı: 101, 2012, ss. 333-366.

Uygur, Gülriz. “Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu”, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliǒi Komisyonu**, No:9, Ankara, 2012, ss.46-48.

Uygur, Gülriz. “**2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?**”, Koç Üniversitesi Yayını, İstanbul, 2011, ss.859-891.

Ünal Reşitoğlu, Halime. “Kadınlar, Mağdurluk ve Suç Korkusu”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 24, 2017, ss. 37-56.

Ünver, Yener. **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

Üzülmez, İlhan. “Yeni Ceza Kanununun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:10, Sayı 3-4, ss. 203-235.

Vatandaş, Celalettin. “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi**, Sayı: 35, 2007, ss. 29-56.

Yalçın, Türkan. **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019.

Yanık, Aygöl, Zeynep Hanbaba, Sevinç Soygür, Büşra Ayaltı, Meral Doğan. “Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye’den Kanıt”, **Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2014, ss.104-111.

Yanikkerem, Emre. Oya Kavlak, Ümran Sevil. “Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri ve Sağlık Çalışanlarının Rolü”, **Kadın Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2007, ss. 32-45.

Yılmaz, Burak Kağan. “**Türk Ceza Kanunu’nda Haksız Tahrik**”, İstanbul Kültür

Yiğitoğlu, Mustafa, Zana Yalçınkaya. “Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri Ve Deyimler Üzerine Bir İnceleme”, **İdil Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 26, ss. 1659-1669.

Yirmibeşoğlu, Vildan. **Toprağa Düşen Sevdalar**, Hürriyet Yayınları, İstanbul.

Yüksel Kaptanoğlu, İlknur, Hilal Arslan, Oğuzhan Akyıldırım, **Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Veri ve Göstergeler-Eğitim Materyali**, Ceid Yayınları, Ankara, 2021.

Yükselbaba, Ülker, Gözde Türkeli, İrem Burcu Özkan, İrem Erbuyurucu, Meysa Baykal, Ayşegül Huysal, Elif Koçer. **Kadın Kamusal Alan ve Hukuk**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2017.

İNTERNET KAYNAKLARI

Aksakal, Serpil. “Kadını öldür, takım elbise giy, indirim al”, <https://www.petro-lis.org.tr/kadindergisi/sayi51/haklarimiz.htm>, (04.04.2021).

Aksu, Esra. “Sinop'ta Birol Çaylak (46), kalan eşyalarını almak için eve gelen, 3 ay önce boşandığı Zeynep Gıcık'ı (38) kemerle boğarak öldürdü”, 08.04.2022, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sinopta-kadin-cinayeti-eski-esini-kemerle-bogarak-oldurdu-42039526>, (27.04.2022).

Benli, Mesut Hasan. “Ayşe Tuba Arslan cinayetinde şok detaylar! 'Kafasını keseceğim' diyordu...”, 13.01.2020, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ayse-tuba-arslan-cinayetinde-sok-detaylar-kafasini-kesecegim-diyordu-41418621>, (19. 04. 2021).

Boşandığı eşe karşı işlenen kasten öldürme eylem örnekleri için bkz: “Adana'da boşandığı eşini öldürdü”, 06.04.2022, <https://www.ensonhaber.com/3-sayfa/adanada-bosandigi-esini-oldurdu>, (27.04.2022).

“Boşandığı eşini ve kızını öldürdü, cenazeler 4 gün sonra bulundu”, 26.03.2022, **Milliyet**, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bosandigi-esini-ve-kizini-oldurdu-cenazeler-4-gun-sonra-bulundu-6725952>, (27.04.2022).

“Çifte Cinayete 'İyi Hal' ve 'Pişmanlık' İndirimi”, 10.11.2015, <https://www.haberler.com/cifte-cinayete-iyi-hal-ve-pismanlik-indirimi-7861639-haberi/>, (04.04.2021).

“Çocuklarının önünde boşandığı eşini öldüren sanığa en alt sınırdan ceza verildi”, 17.11.2021, <https://tr.sputniknews.com/20211117/cocuklarinin-onunde-bosandigi-esini-olduren-saniga-en-alt-sinirdan-ceza-verildi-1050896181.html>, (27.04.2022).

“Danıştay Savcısı'nın İstanbul Sözleşmesi mütalaası: TBMM'nin onayladığı sözleşme Cumhurbaşkanı kararıyla feshedilemez”, 28.04.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61254432>, (20.06.2022).

“Denizli'de eski koca dehşeti! Boğarak öldürdü, cesedini ormanda gömdü”, 02.03.2022, **Habertürk**, <https://www.haberturk.com/eski-esini-bogarak-oldurdu-cesedini-ormanda-gomdu-3361387>, (27.04.2022).

Dil, Ayşenur. “ "İyi hal indirimi" kadın cinayetlerini siyasileştiriyor “, 20.11.2015, <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2470/iyi-hal-indirimi-kadin-cinayetlerini-siyasilestiriyor>, (03. 04. 2021).

“Eşini öldürmeye çalışan şahsa 5 yıl 5 ay hapis”, 15.02.2021, <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/esini-oldurmeye-calisan-sahsa-5-yil-5-ay-hapis-6261369/>, (11.05.2021).

“Eşini öldürmeye teşebbüs eden sanığa 13.5 yıl hapis”, 28.09.2016, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/esini-oldurmeye-tesebbus-eden-saniga-135-yil-hapis-607105>, (11.05.2021).

“Eşini silahla öldürmeye teşebbüs eden sanığa 19 yıl hapis”, 07.04.2021, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/esini-silahla-oldurmeye-tesebbus-eden-saniga-19-yil-hapis-570993.html>, (11.05.2021).

“Eşini tornavidayla öldürmeye teşebbüs eden sanık 10 yıl hapisle cezalandırıldı”, 22.01.2021, <https://www.haberturk.com/esini-tornavidayla-oldurmeye-tesebbus-eden-sanik-10-yil-hapisle-cezalandirildi-2946544>, (11.05.2021).

“Halide Özpolat Cinayeti Davası Karara Bağlandı”, 17.04.2018, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/halide-ozpolat-cinayeti-davasi-karara-baglandi-12736918>, (11.04.2021).

“Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu: Göstermelik yasa teklifi değil, İstanbul Sözleşmesi yaşatır!”, 29.03.2022, <https://t24.com.tr/haber/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-gostermelik-yasa-teklifi-degil-istanbul-sozlesmesi-yasatir,1024231> (02.04.2022).

“Karısını öldürmeye teşebbüs eden kocaya 18 yıl hapis”, 08.11.2018, https://www.ntv.com.tr/turkiye/karisini-oldurmeye-tesebbus-eden-kocaya-18-yil-hapis,-C_2kZqc9kSnLBvn0oIr0g, (11.05.2021).

“Kırmızı telefon ve beyaz pantolon tahrik sayıldı”, 21.08.2013, **Cumhuriyet**, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kirmizi-telefon-ve-beyaz-pantolon-tahrik-sayildi-441164>, (04. 05. 2021).

“Kız Arkadaşını Benzin Dökerek Yakan Sanık Hakkında Ağırlaştırılmış Müebbet İsteniyor”, 05.02.2019, <https://www.haberler.com/sengul-u-benzin-dokerek-yakan-sanik-hakkinda-11709699-haberi/>, (19. 03. 2021).

“Korkunç Töre Cinayeti! 16 Yaşındaki Kızını, Arkadaşına Öldürttü”, 11.01.2019, <https://www.haberler.com/korkunc-tore-cinayeti-16-yasindaki-kizini-vahsi-11632896-haberi/>, (19.03.2021).

“Mahkeme elinden geleni yaptı: Çifte kadın cinayetine ‘iyi hal’ ve ‘pişmanlık’ indirimi”, 10.11.2015, <https://www.diken.com.tr/mahkeme-elinden-geleni-yapti-cifte-cinayete-iyi-hal-ve-pismanlik-indirimi/> (04.04.2021).

“Melek Aslan, “Namusumuzu kirletti” denilerek kardeşi tarafından katledilmişti! Ailesinden şok karar”, 22.10.2020, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/melek-aslan-namusumuzu-kirletti-denilerek-kardesi-tarafından-katledilmisti-ailesinden-sok-karar-309963h.htm>, (19.03.2021).

“Melek İpek tahliye edildi”, 26.04.2021, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/melek-ipek-tahliye-edildi-575939.html>, (01.05.2021).

“Mirabel Kardeşler Kimdir?”, <https://www.evrensel.net/haber/396420/mirabel-kardesler-kimdir>, (18.04.2022).

““Namusumuzu kirlettin” deyip öldürdüler!”, 21.10.2020, <https://www.izmirsicakhaber.com/namusumuzu-kirlettin-deyip-oldurduler/1041/>, (19.03.2021).

“Oxford “Üniversitesi'nde feminist felsefe çalışmaları güçlendiriliyor”, **BBC Türkçe**, 15.03.2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-43411701>, (07.02.2021).

“Öğretim üyesi Aylin Sözer feci şekilde öldürüldü! Korkunç detaylar ortaya çıktı”, 30.12.2020, **Vatan**, <http://www.gazetevatan.com/aylin-sozer-feci-sekilde-olduruldu-goruntuler-ortaya-cikti-1363773-gundem/>, (30. 04. 2021).

Öztürk, Fundanur. “İstanbul Sözleşmesi’nden çıkmak neyi değiştirdi, kadına şiddetle mücadelede iç hukuk yeterli mi?”, 30.03.2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56578226>, (18.04.2022).

“Pınar Gültekin cinayeti”, https://tr.wikipedia.org/wiki/P%C4%B1nar_G%C3%BCltekin_cinayeti, (30.04.2021).

Sarıyar, Müslim. “Töre vahşetinde korkunç detay”, **Hürriyet**, 28.12.2019, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tore-vahsetinde-korkunc-detay-41407788>, (19.03.2021).

Sayar, Ayşe, Sena Şahin. “Kadın Cinayetlerinde Takdiri İndirim Nedenleri”, 10.01.2021, <https://cumhuriyetcihukukcular.org/kadin-cinayetlerinde-takdiri-indirim-nedenleri/>, (04.04. 2021).

Sayın, Ayşe. “TBMM'ye sunulan Hacettepe araştırması: 10 kadından 4'ü şiddete maruz kalıyor”, BBC Türkçe, 29.04.2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye56927855#:~:text=TBMM'de%20kurulan%20Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik,%C5%9Fiddete%20maruz%20kald%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20ortaya%20koydu>. (03.06.2021).

Semercioğlu, Cengiz. “Adam öldürme diye bir suç yok”, **Hürriyet**, 07.12.2019, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/cengiz-semercioglu/adam-oldurme-diye-bir-suc-yok-41391697>, (28.03.2021)

Sığırcı, Taylan. “Vahşi cinayetlerin faillerine verilen iyi hal indirimi tepki çekiyor. Peki hukukçular ne diyor?”, 18.02.2015, **Habertürk**, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1044518-ozgecan-aslanin-oldurulmesinin-ardindan-gozler-mahkemede-pek-cok-kisi-kurum-saniga-iyi-hal-indirimi-uygulanmaması-icin-ayaga-kalkti>, (03. 04. 2021)

Şen, Ersan, Cem Serdar, Berra Berçik, “TCK ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”, 23.03.2022, <https://sen.av.tr/tr/makale/tck-ve-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifi>, (10.05.2022)

Şen, Ersan. “Saygınlık İndirimi Nedir?”, 06.11.2015, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1640712-sayginlik-indirimi-nedir>, (04.04.2021).

Tahaoğlu, Çiçek. “Dayağa Karşı Yürüyüş’ün 30. Yıldönümünde Kadınlar Anlattı”, 17.05.2017, <https://m.bianet.org/bianet/kadin/186540-dayaga-karsi-yuruyus-un-30-yildonumunde-kadinlar-anlatti>, (18.04.2022).

Temoçin, Rengin. “Sadece 59 günde 98 kadın öldü”, Cumhuriyet, 05.03.2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sadece-59-gunde-98-kadin-oldu-1913023>, (10.04.2022).

“Violence against women”, 09.03.2021, World Health Organization, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, (12.04.2021).

Yalçın Sancar, Türkan. “Kadınlar, Törelere ve Ötekiler”, 09.03.2008, **Radikal**, <http://www.radikal.com.tr/radikal2/kadinlar-toreler-ve-otekiler-876016/>, (01. 04. 2021).

Yazıcıoğlu, Yılmaz. “İyi hal nedir, neden uygulanır?”, 19.02.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-hal-nedir-neden-uygulanir>, (03. 04. 2021).

“Yeniden görülen Eda Okutgen cinayeti davasında, sanığa müebbet hapis”, 30.01.2019, **Hürriyet**, <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/yeniden-gorulen-eda-okutgen-cinayeti-davasinda-41099913>, (11.04.2021).

Yazıcıoğlu, Yılmaz. “İyi hal nedir, neden uygulanır?”, 19.02.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/iyi-hal-nedir-neden-uygulanir>, (03. 04. 2021).

Yazıcıoğlu Yıldız. “Melek İpek Örneği Kadın Cinayetlerinde Tartışma Başlattı”, 15.01.2021, <https://www.amerikaninsesi.com/a/melek-ipek-ornegi-kadin-cinayetlerinde-yeni-bir-tartisma-yaratti/5739438.html>, (01.05.2021)

“ 92 yaşındaki kadına tecavüz edip öldüren fail tutuklandı”, 07.03.2021, <https://www.evrensel.net/haber/427541/92-yasindaki-kadina-tecavuz-edip-olduren-fail-tutuklandi>, (01.05.2021).

<file:///C:/Users/User/Downloads/P%C4%B1nar%20Gu%C7%95l%20tekin%20%20Gerek%CC%A7eli%20Karar.pdf>, (25.06.2022).

<http://aksozluk.org/tore#>, (18.03.2021).

<http://ayrimcisozluk.blogspot.com/2012/02/turkce-cinsiyetci-deyim-deyis-ve.html>, (20.04.2022).

<http://www.kaced.org/images/files/CEDAW%20metni.pdf>, (10.05.2021).

<http://www.sagiroglu.av.tr/ailenin-korunmasi-ve-kadina-karsi-siddetin-onlenmesine-dair-kanun-cn803.html>, (10.05.2021).

<http://www.un-documents.net/a22r2263.htm> (16.04.2022)

<https://ailevecalisma.gov.tr/media/3825/grevio-rapor-turkce-5bd99d7dbb799.pdf>, (22.03.2021).

<https://gazetekarınca.com/2018/05/birgul-cobani-sistematik-siddete-maruz-birakip-olduren-erkege-iyi-hal-indirimi/> (04.04.2021).

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-92945%22\]\]},](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-92945%22]]},) (16.04.2022)

<https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/> (10.05.2022)

<https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler>, (10.04.2022)

<https://kadinininsanhaklari.org/kadinin-insan-haklari/>, (13.04.2021).

<https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>, (10.05.2021).

<https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2022/02/8.-Golge-Raporu-07.06.2021-de-gonderilen-TR1.pdf>, (08.04.2022).

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://lib.kazanci.com.tr/>

<https://morcati.org.tr/turkiyede-kadinlarin-yasal-kazanimleri/>, (10.05.2021).

https://rm.coe.int/1680462545_, (10.05.2021).

<https://sozluk.gov.tr/>, (16.04.2022).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Atas%C3%B6z%C3%BC>, (20.04.2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi, (06.06.2021).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Deyim>, (20.04.2022).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Namus#>, (18.03.2021).

<https://www.aile.gov.tr/media/102377/kadina-yo-nelik-s-iddetle-mu-cadele2022-yili-faaliyet-plani.pdf>, (18.04.2022).

<https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm>, (18.05.2021).

<https://www.egm.gov.tr/emniyet-genel-mudurumuz-sayin-mehmet-aktas-baskanliginda-genisletilmis-koordinasyon-toplantisi-duzenlendi-01>, (07.02.2021).

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/adam>, (28.03.2021).

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/t%C3%B6re>, (18.03.2021)

<https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>, (07.02.2021).

<https://www.egm.gov.tr/emniyet-genel-mudurumuz-sayin-mehmet-aktas-baskanliginda-genisletilmis-koordinasyon-toplantisi-duzenlendi-01>, (07.02.2021).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf>, (13.04.2021).

https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kaydedilen-gelistmeler.tr.mfa, (02.04.2022).

<https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/turkish-turkce>, (06.06.2021)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.htm>, (12.04.2021).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>, (07.04.2021).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140628-9.htm>, (10.04.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf>, (12.04.2021).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-8.htm>, (20.04.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220527-7.htm>, (15.06.2022).

<https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>, (06.04.2022).

<https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>, (29.03.2022).

<https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-4290.pdf>, (12.04.2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96zgecan_Aslan_cinayeti, (15.04.2021)

